

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kopi Rør

GRENAA og OMEGN

FØR og NU

GRENAA og OMEGN FØR og NU

1978

ISBN 87-87629-10-0

1. oplag 1978

© P. S. Johnsen

Redaktion: P. S. Johnsen

Tryk og grafisk tilrettelægning:

JOHNSEN bogtryk/offset. Grenaa

Tidligere udgivet i denne serie:

Grenaa og Omegn - Før og Nu 1976

Grenaa og Omegn - Før og Nu 1977

Nørre Djurs - Før og Nu 1977

Forsiden af omslaget: Aarhusvej 1978

Bagsiden af omslaget: Aarhusvej før år 1900

Forord

Hermed præsenteres tredje årgang af GRENAA FØR og NU.

Vi har i 1978 udgaven i særlig grad lagt vægt på det historiske, både den ældre og nyere, der ikke er mindre interessant, alene af den grund, at mange læsere selv har erindringer herfra.

Billedmaterialets svingende kvalitet skyldes originalbilledernes blanding af fotos og postkort, hvor alder og udførelse varierer fra billede til billede.

Tak til årets tekstforfattere, der har ofret et meget stort antal timer til fremkaffelse af oplysninger og billeder. Uden denne hjælp var udgivelsen af årbogen ikke mulig. En tak skal også gå til Grenaa Egnsarkiv og J.A. Nielsen for bistand med udvælgelse af billed- og tekstmateriale, samt til de, der har stillet egne billeder og personlig viden til rådighed.

P.S. Johnsen

Indholdsfortegnelse

Set og sket 1977/78 af Rud. Christiansen	side 5
Døde 1977/78 i Grenaa kommune	side 18
Det var nyheder dengang af J. A. Nielsen	side 20
Avertissementer og Bekjendtgørelser af P. S. Johnsen	side 23
Homå Kirke af P. K. Poulsen	side 33
Grenå strand og badhotellet af J. A. Nielsen	side 34
Brandberedskabet i Grenaa igennem tiderne af Aage Mogensen	side 36
Fra det gamle Grenaa af J. A. Nielsen	side 55
Dage på havsens bund af Dagmar Nielsen	side 69
Beskrivelse af Anholt 1742	side 80
De Danske Dreng fra Storegade af Robert Nielsen	side 82
En tragedie under det Tyske nazi-regimente af J. A. Nielsen	side 86
Gasværksbroen spærres	side 89
Under spanskrørets skygge af Knud Pedersen	side 90
Bystævnet Homå af Karl Katholm	side 96
De store svømninger 1937 og 1938 af J. A. Nielsen	side 98
Søren Kanne af Bodil Rasmussen	side 102
De russiske krigsfanger i Grenaa af Per Laursen	side 106
Fra Hjembæk ved Sangstrup af J. A. Nielsen	side 112
Fra private album af P. S. Johnsen	side 113

Set og sket 1977/78.

Tekst: Rud. Christiansen.

Foto: Kurt Leth Jakobsen og Flemming Højer Nielsen.

Oktober 1977.

7.

Rederiet Lion Ferry meddeler offentligheden, at det svenske selskab - som i forvejen driver ruten Varberg-Grenå - i løbet af foråret 1978 vil etablere færgeruten Helsingborg-Grenå.

16.

Pastor Niels F. Førgaard - en broder til pastor Jens Førgaard, Veggervad - indsættes af provst P.K. Poulsen, Ålsø, i embedet som sognepræst i Lyngby-Albøge kirkesogn.

20. oktober.

Grenå får besøg af en svensk gade-teatertrup - her i aktion foran Søren Kanne-statuen og med hotel »Dagmar« i baggrunden.

27.

Beskæftigelsen i Grenå tegner mørk, siger man i SID, specialarbejdernes fagforening. Det forudses, at op til 20% af godt 1600 medlemmer i Grenå-afdelingen vil være ledige i vinter. Arbejdsløsheden i afdelingen er for nærværende 15%.

28.

Et gravehold fra Kulturhistorisk Museum i Randers er i samarbejde med museumsinspektør Bjarne Flou, Grenå, gået i gang med at afdække en romersk jernaldergrav på en mark nær Balle, hvor der tidligere er gjort oldtidsfund.

Opførelsen af et nyt bibliotek på N.P. Josias-svej i Grenå udbydes i licitation.

31.

Dansk Firma-Idrætsforbunds kongres på hotel »du Nord« i Grenå samler 440 klubdelegerede, ledsagende ægtefæller indbefattet. Arrangementet åbnes af formanden for Grenås Fritidskommission, Gunnar Sørensen, og borgmester Børge Kildahl byder de mange gæster velkommen til byen.

November 1977.

1.

Esther Thode Nielsen, »De gamles Hjem«, Lillegade, Grenå, hyldes for 25 års virke som alderdomshjemmets køkkenchef.

4.

Grenå Handelsstandsforening ventilerer tanken om udskrivning af en idekonkurrence om byens centerplanlægning.

7.

En basar etableret af vanføreforeningen på Grenå Søndre Skole indbringer 35.000 kr.

8.

Menighedsrådsvalg i Grenå.

11.

Grenåenseren Finn Lindhardt udgiver en bog om kræftsygdom.

18.

Grenå byråd beslutter at bygge nyt rådhus og godkender samtidig en kapitalbevilling på 23,1 mill. kr. til projektet. Modellen til komplekset er et projekt af arkitekt Sunday Sytmen, Ålborg, hvis skitse ved en udbudt konkurrence fik førsteprisen.

1. november.

Årets Grenå-julemærke, trykt i 5000 ark à 25 mærker går i handelen. Motivet er Grenå kirke. På billedet til venstre julemærkets tegner, lærer Holger Wolsing, Ålsø, derefter borgmester Børge Kildahl, møbelhandler Henning Bendixen og skoletandlæge Jørgen Andersen - de to sidste repræsenterende Lions Club som mærkets udgiver.

Forretter Chr. Christensen, Grønnegade 12, Grenå, fejres som 50 års jubilar på sin arbejdsplads, Grenå Dampværeri.

30.

Pastor Torben Rafn indsættes i embedet som 1. residerende kapellan ved Grenå kirke.

15. november.

Grenå kommune fortsætter byggemodningen på Baunhøj - her på nord-øst siden med Dolmer by i baggrunden.

December 1977.

5.

Redningsbåden fra Grenå redder en tysk og en tyrkisk statsborger i havsnød i en lystmotorbåd ud for Djurslands kyst. Det var tyskerens 13-årige søn, der slog alarm. De to nødstedte fandtes frysende i båden, hvis motor havde sat ud, og de derfor havde kastet drivanker. De to mænd var ikke i egentlig livsfare, da vejret var tåleligt.

10. december.

»Europafärjan III« grundstøder i en storm på Kalkgrunden ud for Grenå havn. Efter 3 døgn slæbes skibet fri af to fartøjer fra Svitzer. En tværliggende hovedaksel i skibet beskadiges, og det må på værft. Her er skibet på vej ind i Grenå havn. Ved siden af en Svitzer slæbebåd.

13. december.

En såkaldt HGF, fordmodel 29, sprøjte i Grenå brandvæsens beredskab og iøvrigt museumsstykke, klarer fiot bilsynet, før bilen skal agere blikfang i et juleoptog.

20.

Grenå byråd kritiseres fra internt hold for at anvende for store beløb på ekspertise - konsulentbistand - ved sine anlægsarbejder. Meningen er delte om nødvendigheden, men det pointeres også, at kommunen ikke kan have lønnet, fastansat ekspertise på alle felter. Der ytres tvivl om, hvorvidt kommunen »får nok for pengene« fra antagne konsulentvirksomheder, og man er enig om agtsomhed i påkommende tilfælde.

29.

Grenå står foran et stort byggeår. Bygningsinspektør Ib Madsen kan således pege på følgende større projekter: For det offentlige biblioteksbyggeri og udvidelse af Mølleskolen. Endvidere betydelig udvidelse af Den kommunale Højskole, Vanførefondens byggeri Hedeparken og ejerlejligheds-kompleks på Baunhøj.

Januar 1978.

2.

Det forløbne år blev et godt år for fiskeriet. Fiskeauktionen i Grenå har opgjort, at fangsterne steg fra 7 mill. kg i 1976 til 7,9 mill. kg i 1977. På auktionen omsattes fisk for 37,5 mill. kr. mod 26,8 mill. kr. året før.

3.

Af 25 stjalne nødraketter fra redningsstationen på Grenå havn bruges tre til nytårsskyderi. To opgange i boligejendomme i Grenå bliver raccret, og en telefonboks på Søndenså Butikstov sprænges. Skaderne anslås til 50.000 kr. Der sker anholdelse af tre personer mistænkt som »bombemænd«.

7.

54 byggegrunde i Baunhøjkvarteret klagøres og udbydes til salg. Grenå-Trustrup Atletik mangler ledere og skrider til at avertere efter interesserede til opgaverne.

2. januar.

Redningsstationens leder, O. Wenzel Rasmussen, præsenterer en nødraket. Den er simpelthen livsfarlig, siger han.

23. december.

Det er ikke en rumkapsel fra Kap Kennedy, men en enorm beholder, som firmaet Grenå Rustfri Stål bygger op på sin fabrik i Bredstrup. Beholderen, der er 15 m høj, er een kommende øltank af tre, som fabrikken skal lave til Tuborg.

12. januar.

Beboere tager fat på en underskriftsindsamling, for at få det - ikke mindst for skolebørn - farlige gadekryds, Åboulevarden - N.P.Josiassensvej, trafikreguleret. Skolenævnet for Søndre skole bakker op.

13. februar.

Sportsfiskerforeningen for Grenå og Omegn udnævner tre æresmedlemmer. De er fra venstre Svend Aage Lund, Ebeltoft, Niels Jensen og Hugo Nielsen, Grenå, der lykønskes af foreningens formand, ing. Jørgen Christensen.

11.

Grenå byråd går ind for, at der anlægges cykelstier på begge sider af Lyngbyvejen, især med henblik på skolebørns sikkerhed i trafikken til og fra Toubroskolen.

13.

Beboere i Trustrup slår skriftligt til lyd for at få etableret en børnehave.

24.

I Grenå kommune skabes en nyordning, hvorefter pensionister kan få varmt mad, lavet i plejehjemmet »Fuglsanggården«s køkken, leveret rundt til deres private hjem pr. bil.

26.

Grenå Gymnasium venter en stigning af elevtallet på ikke mindre end 30 pct. til det kommende skoleår. Grenå Handelsstandsforening nedsætter et erhvervsudvalg.

Februar 1978.

3.

Der er tegnet 141 børn til den ønskede børnehave for Lyngby-Trustrup området. Initiativtagerne peger på lokaler i Trustrup real-skole - der nedlægges - som en mulig løsning på institutionens placering.

11.

Det sociale udvalg i Grenå byråd planlægger, at alderdoms- og hvilehjemmet »Viol-skrænten« udbygges for 2,3 mill. kr.

15.

Grenå byråd principgodkender opførelse af et idrætscenter på stadion, i første række en ny, stor hal. Stadionanlægget som sådan vil arealmæssigt kunne øges fra 16 til 36 hektar.

14. januar.

Toubrohallen indvies af borgmester Børge Kildahl i forbindelse med stort idrætsstævne.

16.

Financiering af nyt el-værk på Anholt godkendes via amt og kommune. Udgiften skønnes at blive 2 mill. kr., hvoraf et forventet statstilskud dækker halvdelen, og Århus amt og Grenå kommune skal hver udrede 25 pct.

22.

Ved fristens udløb er der indleveret 10 kandidatlistor med henblik på kommunalvalget i Grenå i marts.

Marts 1978.

2.

Grenå-politiet foretager anholdelser i en sag om forsikringsvindler vedrørende biler. Bedrageriet går ud på, at en mand »specialiserer« sig i at totalskade køretøjerne under kørsel efter aftale med ejerne, så disse kan få udbetalt erstatning.

Formanden for Turistforeningen for Grenå og Omegn, kontorchef Jørgen Mortensen, anslår, at turisterne bruger mindst 18 mill. kr. i Grenå på en sæson. Turistchef Vivien Andersen, Grenå, siger, det er mere realistisk at regne med 40 mill. kr.

4.

Thore Beckers danseskole samler 1400 mennesker i Grenåhallen til afdansningsbal.

8.

Socialdemokratiet i Grenå opnår påny flertal ved kommunevalget. For socialdemokratiet er valgt: Fuldmægtig Arne Jessen, lærer Morten B. Kristiansen, fagforeningsformand Gudrun Pedersen, husmand Svend Aage Mikkelsen, trafik ekspedient Gunnar Sørensen, pens. kriminalassistent J.C. Jochumsen, lærer Kirsten Ulbrandt Hansen, hjemmehjæl-

10

per Inga Kold Nielsen, stadioninspektør Nils Bay Lund og slagter Viggo Steffensen. Radikale får valgt: Ejendomshandler Chr. Husum. Konservative får valgt: Farvehandler Knud Møller og proprietær Jørgen Eriksen. Venstre får valgt: Gdr. Børge Kildahl, kontorchef Jørgen Mortensen, husmoder Karen Kaarsbo og gdr. Carl Katholm. Fremskridtspartiet får valgt: Godsejer Mogens Blach og fiskeskipper Ole Hansen. Stemmeprocenten i Grenå var 73,6.

10.

Det nye rådhus' placering i Grenå begynder at optage sindene. Handelsstandens erhvervsudvalg foreslår en busterminal anlagt i bykernen i stedet for rådhus.

29. marts.

Borgmesterskifte i Grenå. Den afgående borgmester, venstremanden Børge Kildahl, hænger kæden som tegn på værdigheden om halsen på sin efterfølger, socialdemokraten Arne Jessen.

I Trustrup rejses protest mod, at byen risikerer at miste sit postkontor og posthusnummer.

11.

Fhv. gdr. i Allelev og fhv. formand for Grenå Andelssvineslagteri, J.E. Schou Andersen og hustru, Agnes, Grenå, har diamantbryllup.

16.

Djurslands Bank A/S har haft en indlånstigning på 80 mill. kr. i sidste regnskabsår, oplyses det på generalforsamlingen.

21.

Erhvervschef Erik Holme Pedersen, Grenå, laver brochure med henblik på Helsingborg efter etableret færgeforbindelse mellem de to byer.

Undervisningsminister Ritt Bjerregaard træffer beslutning om, at piger kan bo på Løvenholm-kollegiet i Grenå såvel som drenge efter statens overtagelse af ejendommen.

April 1978.

5.

Museumsinspektør, magister Bjarne Flou, Grenå, udpeges til forskningsleder angående et projekt om Kolindsunds historie. Undersøgelsen er anslået til at koste 350.000 kr., hvoraf Århus amt udreder 135.000 kr. og Direktoratet for videregående Uddannelser de resterende 215.000 kr.

7.

Grundvand sprænger en kæmpebeholder til Grenås spildevand på et areal mellem åen og Havnevej.

15.

Olisheiker afgiver en million-ordre til Mejeribrugets Emballagefabrik »Danapak« i Grenå. Det drejer sig om kartoner til ispinde og låg-folio til Yoghurt-bægre til staten Kuwait.

19.

En elevklasse på Vestre skole laver en såkaldt rundspørge. Der sker henvendelse til 248 personer med spørgsmålet: Skal vi have nyt rådhus? Et flertal svarer ja - også til placering op ad Torvet.

24.

Dansk Bogbinder- og Kartonnagearbejders Forbunds Grenå afdeling opretter eget kontor i ejendommen Søren Kannesvej nr. 8.

26.

S.I.D., Specialarbejdernes fagforening i Grenå, vælger Frank Kjeldsen til ny formand i stedet for Aage Henriksen, der har ønsket at trække sig tilbage.

7. april.

Idrætslederen Chr. Lykke, Grenå, hædres med Dansk Boldspil Unions æresnål for 25 års virke som fodboldleder dels i Rødkjærsgade, dels i Grenå IF. Det er J.B.U.'s formand, Hans Erik Jensen, Randers, der hæfter nålen på og ønsker til lykke.

1. april.

Grenå får nye bybusser. Foran et af de moderne køretøjer, til venstre koncessionsindehaveren vognmand Vagn Olesen, derefter byrådsmedlemmerne Chr. Husum, Chr. Hokland og Børge Kildahl og borgmester Arne Jessen.

27.

Svømmesporten i Grenå er i rivende udvikling efter etableringen af svømmehallen på Søndre skole - og en svømmeklub. Denne har nu 650 medlemmer, og besøgstallet i svømmehallen er på årsbasis opgjort til 105.000.

Maj 1978.

2.

Inden fristens udløb er der indleveret en alternativ kandidatliste til nævnsvalet ved Toubroskolen udover en udarbejdet fællesliste, og det betyder såkaldt kampvalg.

3.

Martha-piger - og en Martha-dreng får hver især overrakt beviset på deres 3-årige uddan-

8. maj.

En sælsom fangst præsenteres ved Grenå Fiskeauktion. En hjortekalv er svømmet ind gennem havneindløbet, og Falck sørger for at bjerge dyret. Her med bundne ben efter redningsaktionen, indtil det transporteres til Meilgård skov - fra hvis store flokke af rådyr det menes at stamme.

nelse i huslige færdigheder på Grenå Vestre skole.

Grenå kommune stiller areal ved Lupin-skrænten til rådighed med henblik på opførelse af en ny børnehave for den nordlige bydel.

5.

Bornholms-fiskernes storstilede protest mod EF-fiskerestriktioner med »armada« af fiskeskuttere, der stopper trafikken i Københavns havn, får også sin udløber i Grenå, idet lokale fiskere blokerer Grenå-Hundested færgeforbindelsen. Færgeselskabet svarer igen med at bebude erstatningskrav overfor de aktionerende fiskere.

18.

Der er 41,6 pct. stemmedeltagelse til nævnsvalg ved Toubroskolen. Valgt bliver: Salgschef Torben Vinterslev, læge Finn Jacobsen, gdr. Børge Jensen, husmoder Anni Sloth Jensen og lægesekretær Birgitte Lohse.

19.

12 børn plus chauffør slipper heldigt med småknubs, da en skolebus bliver påkørt af et lastvognstog ved Kirial.

Ægteparret, fhv. arbejdsmand Kristian Edvard Nielsen og hustru, Johanne, Sygehusvej 11, Grenå, fejrer diamantbryllup.

Grenå Brandvæsen får leveret en ny vandtankvogn, der kan medføre 8.000 liter vand ved slukningsopgaver.

21.

Der laves rørledning fra Grenåen til stadion til vanding af baneanlæg, der ofte i sommer-tiden - i en tørkeperiode - er afsvedet som en ørken.

22.

Et skræmmende mord på en 8-årig Grenåpige ryster befolkningen. Morderen, en 40-årig mand, pågribes i færd med at fjerne liget og tilstår ugeringen.

12

6. maj.

Grenå Dampvæveri's meget høje skorsten får top af rustfrit stål, da skorstenens murværk foroven er tæret og forvitret af stoffer, som gennem årene er steget op med røgen.

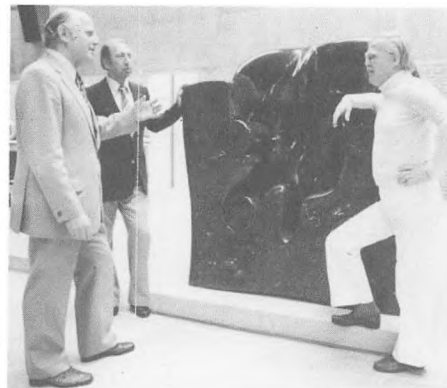
31.

En af Grenå havns mobilkraner vælter af ukendte årsager i havnens materielgård, netop som kranen skal køres ud på havnetærnet. Kranføreren redder sig ud af førerhuset og undgår at blive slynget mod jorden. Der anrettes en del skade på kranen.

Juni 1978.

2.

Den foretagne istandsættelse af »den gamle købmandsgård«, Djurslands museum, har i det forløbne år kostet 184.000 kr. Museets formand, overlæge Ejner Hovesen, meddeler, at de 222-årige bygninger tilnærmelsesvis er færdigrestaureret og hermed ført tilbage til deres oprindelige udseende udvendig.

13. juni.

Billedhuggeren, professor Willy Ørskov, gammel Grenå-dreng, afleverer sit kunstværk, en skulptur i sort marmor, til placering på Grenå Handelsskoles »torv«. På ledet kunstneren sammen med handelsskolens forstander Hans Grønborg og skolens formand, bankdirektør Frode Juhl Kristensen.

6.

På grund af personalemangel i en tid, hvor ferie afvikles, lukker Grenå sygehus medicinsk kvindelig afdeling i tre uger. Patienter fra afdelingen anbringes fortrinsvis på børneafdelingen.

9.

Sparekassen Bikuben uddeler 101.000 kr. af fondsmidler fra den tidligere sparekasse for Grenå og Omegn. Det nye bibliotek, der er under opførelse på N.P. Josiassensvej, får 40.000 kr. til en fontæne i gården. Sct. Georgskildet får ligeledes 40.000 kr. til udvidelse og istandsættelse af D.U.I.-feriehjemmet »Falkely« ved Fuglsang strand, som gildet har købt af Arbejdernes Fællesorganisation. 10.000 kr. ydes til lærlinge-udveksling på nordisk venskabsby-basis, 6.000 kr. ydes til køb af altersølv til benyttelse ved gudstjenester på sygehuset og gigtlejehjemmet, og 5.000 kr. overrækkes ægteparret Ingrid og Vagn Larsen for ledelse af gymnastik og folkedans i Grenå Idrætsforening.

7. juni.

Den meget omfattende udbygning af Djurslands Bank A/S fra Torvet langs Nørregade er så langt fremskredet, at banken kan tage de nye lokaler i brug og restaureringen af den hidtidige bankafdeling ud mod Torvet iværksættes.

12.

Malerinden Mette Kornbech skænker et stort maleri med motiv af bøtter i stormvejr til det kommende fiskerimuseum i Grenå.

26.

Djurslands Museums gård er skueplads for regelmæssig underholdning, som mange turister overværer. Arrangementerne sker i samarbejde med Turistforeningen efter devisen »et levende museum«.

27.

En sydlig centervej i Grenå skal vente på centerplanen, beslutter byrådet.

Juli 1978.

1.

Projekt ungdomsgård i Grenå ventes - når systemet er indarbejdet - at kunne beskæftige 50 af kommunens mere end 200 ledige i alderen mellem 16 og 24 år. Der afsættes 700.000 kr. til opgaven, hvoraf kommunen vil hefte for en trediedel.

En variete-præget Grenå-revy har premiere i Pavillonen og får en noget blandet modtagelse.

Ved udbud licitation kan det nu gøres op, at udbygningen af alderdoms- og plejehjemmet »Violskrænten« i Grenå vil koste 2,2 mill. kr., når henses til laveste afgivne håndværkstilbud.

5.

Efter gentagen kritik og nu skriftlig klage over luftforurening i Grenå fra Dansk-Norsk Kvalstoffabrik beslutter Grenå byråd at foranstalte en undersøgelse.

10.

Grenå-revyen smuldrer. Den lokale dagspresse meddeler, at revyen er død, men den genoplives som cabaret med journalist Torsten Quist som leder, medens revydirektør Chris Krekell rejser - efter stormfulde dage med fagedforretning og gensidige økonomiske krav. Kassen er tom!

12.

En kreds af forretningsdrivende i Grenå garanterer som sponsorer i et interessentskab økonomisk for fortsættelse af Grenå-revyen som cabaretforestilling, så de mange, der har forudbestilt og betalt billetter, får en forestilling for pengene.

25.

Grenå Varmeværk, fjernvarmeverket, kan meddele om rekordtilslutning i det forløbne regnskabsår. Der er tilsluttet 83 nye forbrugere, og antallet er nu 1044.

27.

Tennissporten i Grenå har taget et stort opsving. Omtrent 400 medlemmer i Grenå Tennisklub kappes om at udnytte stadionanlæggets 6 baner, og man ønsker nu udvidelse til 8 baner.

28.

Grenå Mælkecentral og Mejeriselskabet Danmark forhandler om fusion.

7. august.

En af sommerens seværdigheder i Grenå er fremstilling af flinteredskaber. Stud. mag. Esben Kannegaard arbejder i museets gård og laver oldtidens værktøj og våben med forbløffende færdighed.

6. juli.

Den regelmæssige, folkelige udfoldelse og forlystelse i Djurslands Museums gård i turisttiden foranlediger anskaffelse af et dansegulv som fri estrade. Her er det folkedansere, der slider brædderne til 8.000 kommunale kr.

13. juli.

Grenaa Fugleskydningsselskabs dag på Grenaa Nordstrand. Revyskuespiller, anekdotefortæller - og pianist Poul Erik Krogen underholder. Manden med halskæde er fuglekonge anno 1977 »Basse», alias restauratør Svend Udengaard. Ved festens afslutning overtager glarmester Arne Rose kongeværdigheden.

8. juli.
En ny mini-golfbane indvies på Polderrev Camping. Borgmester Arne Jessen svinger køllen, og cafeteriavært John Dengsø Sørensen følger opmærksom præstationen.

August 1978.

5.

Der holdes rejsegilde på »Den kommunale Højskole« i Grenå, som udbygges for 22,5 mill. kr.

10.

Grenå kommune udlejer en del af den nedlagte Trustrup Realskoles bygninger til Specialarbejderskolen i Kolind til kursusvirksomhed for ledige.

12.

Gigtplejehjemmet i Grenå med plads til 48 patienter meldes fuldt belagt.

16.

Det hidtidige Løvenholm Kollegium, der nu er statsejet, får ændret navnet til »Grenå Gymnasiums kostafdeling«.

17.

Skattekontoret i Grenå har opgjort, at af kommunens 14.400 skatteydere skal 3.400 hverken have penge tilbage eller efterbetale skat for 1977. 4.500 skal efterbetale 11,3

mill. kr., mens 6.500 skatteydere skal have 10,9 mill. kr. tilbage.

25.

Af Grenås 200-250 unge arbejdsledige mellem 16 og 24 år viser kun en halv snes stykker interesse, da en styregruppe under Grenå byråd og arbejdsmarkedsnævn indbyder til orienterende møde om projekt ungdomsgård.

17. august.

Fællesantennen på Baunhøj. Nu også kabel-TV i Grenås centrale bydel.

12. august.

Der holdes rejsegilde på første etape-byggeri i »Hedeparken«, De Vanføres Boligselskabs opførelse af 44 rækkehuse som nabo til Gigtlejehjemmet i Grenå.

29.

Grenå-kutteren AS »Anne Marie« forliser af ukendt årsag i Gjerrild bugt. Den 21-årige fisker, Freddy J. Mortensen, Grenå, der var alene ombord, omkommer.

30.

Grenå byråd godkender et kommunalt driftsbudget for det kommende år. Det balancerer med 340 mill. kr. En investeringsramme frem til udgangen af 1982 tenderer et kapitalforbrug på 193 mill. kr. For 1979 forhøjes skatteprocenten med 1,7 til 17,5.

11. september.

Gadekrydset Nørregade - Åstrupvej - Markedsgade - Bredgade er trafikfarlig, omend

September 1978.

1.

Kirkeskatteprocenten i Grenå for 1979 er fastsat til 0,6 mod 0,7 i fjor. Det skulle give et beregnet provenu på 2,8 mill. kr. til de med kirken forbundne udgifter.

6.

En konfektionsfabrik er etableret i det tidligere Aagaard Mejeri ved Kirial. Beklædningsfirmaet »Kiri« afløser et firma i samme branche, »BT-systuen«, i denne ejendom. Det nye foretagende beskæftiger foreløbig en halv snes medarbejdere.

der er færdselsovergange, og byrådet beslutter at fremme en plan om færdselsfyrr.

11.

Den 299 ton coaster »Topsy« af Hirtshals forliser i stormvejr ud for Grenå. Færgen »Djursland II« og mineudlaggeren »Lossen« udfører hver især en glimrende redningsaktion. Coasteren synker i løbet af en snes minutter, men fem ombordværende mennesker - samt skibshunden reddes i tide.

13.

Den Danske afholdsbevægelse sætter Grenås afdøde borgmester, Aksel H. Hansen, et minde i form af en fond. Fonden skal tjene ædrulighedsfremmende formål og bære borgmesterens navn.

20.

På landsbasis bliver det et ja til 18 års valgret, men i Grenå kommune siger flertallet nej. Der optælles 3819 nej-stemmer og 3659 ja-stemmer.

25.

En udvidelse af Grenå sygehus for 5,3 mill. kr. planlægges i amtet. Fløjen, den nye behandlingsbygning, udbygges med 1000 etage-kvadratmeter fordelt over fire etager. Derimod menes der ikke at være brug for flere sengepladser.

27.

Byrådet beslutter, at tre af Grenå kommuner skal have børnehaveklasser fra nyt skoleårs begyndelse i 1979. Det gælder Søndre skole, Vestre skole og Mølleskolen. Muligvis skabes der også plads i Østre skole til sådanne klasser fra samme tidspunkt, hvorimod Toubroskolen ikke menes at kunne huse sådanne klasser før tidligst året efter, når en bygningsudvidelse er foretaget.

12. september.

Der stilles betydelige forventninger til det moderne togmateriel, der skal sættes ind på

Århus-Grenå banen og er under prøvekørsel. Her lokomotivfører Niels Røgind ved kontrolpulten i et af de nye tog.

Døde i Grenaa Kommune

01.10-1977 til 30.09-1978

Fhv. arbejdsmand	Andersen, Anton Elias	Grenaa	81 år	01.05.78	Husmoder	Hansen, Inger Juul	Grenaa	60 år	23.08.78
Fhv. hovmester	Andersen, Børge	Grenaa	66 år	29.09.78	Overlærer	Hansen, Kirsten	Grenaa	68 år	20.03.78
Handelsmand	Andersen, Holger	Hesselager	56 år	05.08.78	Fhv. maskinsnedker	Hansen, Laurits M.	Grenaa	72 år	24.01.78
Fhv. fabrikant	Andersen, Johannes M.	Grenaa	89 år	11.11.77	Husmoder	Hansen, Marie Sofie	Grenaa	79 år	22.04.78
Pens. oversygepl.	Andersen, Kristiane	Grenaa	87 år	10.04.78	Husmoder	Hansen, Mary Margrethe	Grenaa	74 år	27.02.78
Husmoder	Andersen, Edith M.	Grenaa	64 år	02.04.78	Fhv. gårdejer	Hansen, Niels Søren	Lyngby	82 år	05.04.78
Husmoder	Andersen, Ellen H.	Grenaa	68 år	28.03.78	Fhv. bogholder	Hansen, Peter Bojsen	Grenaa	72 år	05.10.77
Husmoder	Andersen, Jenny M. J.	Grenaa	71 år	12.01.78	Fhv. gårdejer	Henriksen, Holger	Lyngby	81 år	17.12.77
Værkstedsassistent	Andersen, Nis H.	Grenaa	46 år	16.05.78	Husmoder	Hjarbæk, Mary	Grenaa	78 år	01.03.78
Husmoder	Andreassen, Ellen	Grenaa	54 år	02.08.78	Fhv. vognmand	Hougesen, Ejler	Grenaa	77 år	13.12.77
Musiklærer	Bak, Arne	Grenaa	74 år	21.03.78	Plejepatient	Hvornum, Karl M.	Grenaa	72 år	05.08.78
Husmoder	Barchmann, Anna E.	Grenaa	59 år	03.09.78	Husmoder	Jacobsen, Ane Kathrine	Lyngby	90 år	07.06.78
Husmoder	Bendixen, Marie N.	Grenaa	88 år	18.10.77	Sygeplejerske	Jacobsen, Anna	Trustrup	62 år	09.10.77
Fhv. bagermester	Bønnerup, Otto J.	Grenaa	83 år	27.02.78	Fhv. ekspeditrice	Jacobsen, Cathrine	Grenaa	88 år	10.05.78
Husmoder	Carlsen, Anna Rigmor	Grenaa	81 år	05.01.78	Indkøbschef	Jacobsen, Finn Lindhardt	Grenaa	39 år	30.04.78
Husmoder	Carlsen, Asta Fogh	Trustrup	81 år	07.11.77	Fhv. arbejdsmand	Jacobsen, Henry	Grenaa	80 år	02.06.78
Husmoder	Carlsen, Jenny C.	Grenaa	70 år	04.04.78	Gårdejer	Jahnsen, Børge B.	Hammelev	62 år	30.08.78
Husmoder	Christensen, Anna K.	Grenaa	67 år	15.09.78	Husmoder	Janerka, Dagny	Grenaa	67 år	15.01.78
Husmoder	Christensen, Anna M.	Grenaa	71 år	17.05.78	Husmoder	Jensen, Ane Marie	Grenaa	79 år	22.03.78
Husmoder	Christensen, Dagny	Trustrup	77 år	09.06.78	Fhv. mejeribestyrer	Jensen, Arne T.	Ålsø	66 år	07.10.77
Husmoder	Christensen, Jenny M. K.	Grenaa	74 år	11.05.78	Prøvemester	Jensen, Carlo Helander	Grenaa	68 år	08.09.78
Kontorassistent	Christensen, Ole	Grenaa	43 år	05.03.78	Husmoder	Jensen, Dorte Elise	Lyngby	80 år	28.10.77
Fhv. arbejdsmand	Christensen, Peter Frederik	Grenaa	86 år	15.12.77	Fhv. drønemester	Jensen, Edvin	Trustrup	75 år	14.10.77
Fhv. landbrugsmhj.	Christensen, Robert M.	Grenaa	76 år	08.03.78	Husmoder	Jensen, Marie K.	Grenaa	86 år	12.01.78
Fhv. fisker	Christensen, Thorvald Berg	Grenaa	85 år	10.05.78	Husmoder	Jensen, Olga V.	Grenaa	82 år	20.04.78
Fabrikant	Dahl-Sørensen, Frede	Grenaa	68 år	05.06.78	Fhv. nattevagt	Jensen, Otto Johannes	Robstrup	71 år	23.05.78
Husmoder	Dalby, Sylvia D.	Grenaa	73 år	17.03.78	Fhv. arbejdsmand	Jensen, Otto Kvist	Grenaa	65 år	12.01.78
Gårdejer	Degn, Aksel M.	Trustrup	66 år	18.03.78	Husmoder	Jensen, Palme	Grenaa	82 år	22.01.78
Gymnasieelev	Dethlefsen, Christian G.	Grenaa	18 år	27.03.78	Kontorassistent	Jensen, Ruth	Grenaa	58 år	29.05.78
Husmoder	Ditlevsen, F. Margrethe	Grenaa	74 år	10.07.78	Fhv. købmand	Jensen, Søren Møller	Albøge	78 år	26.05.78
Fhv. smedemester	Dohn, Anders C.	Ålsrode	73 år	19.09.78	Kleinsmed	Jensen, Vagn Wolf	Grenaa	28 år	25.10.77
Fhv. smedemester	Dohn, Rasmus	Grenaa	81 år	28.03.78	Husmoder	Jensen, Valborg	Grenaa	65 år	21.05.78
Husmoder	Dolmer, Edith	Grenaa	81 år	30.06.78	Fhv. mekaniker	Jensen Vestergaard	Trustrup	71 år	01.11.77
Husmoder	Eliasson, Dora	Grenaa	81 år	08.03.78	Husmoder	Jessen, Ruth	Grenaa	45 år	27.06.78
Husmoder	Frederiksen, Ane Kathrine	Trustrup	84 år	04.10.77	Salgsleder	Johansson, Arne Robert	Anholt	62 år	27.09.78
Fhv. husassistent	Fris, Karen	Albøge	82 år	05.02.78	Husmoder	Johnsen, Jørgine	Grenaa	78 år	29.05.78
Fhv. marskandiser	Gitzler, Frederik	Trustrup	83 år	28.10.77	Fhv. gårdejer	Jul, Kristian M.	Grenaa	74 år	07.02.78
Fhv. arbejdsmand	Gregersen, Anders E.	Lyngby	71 år	05.05.78	Fhv. tobaksgross.	Jøns, Marx	Grenaa	81 år	20.12.77
Fhv. vognmand	Gregersen, Carl	Grenaa	68 år	18.09.78	Fhv. malermester	Jørgensen, Johannes Axel	Grenaa	87 år	19.12.77
Husmoder	Gregersen, Klara Valborg	Lyngby	74 år	12.06.78	Husmoder	Jørgensen, Astrid	Grenaa	70 år	21.05.78
Fhv. arbejdsmand	Hansen, Karl Aage	Grenaa	72 år	27.11.77	Fhv. gårdejer	Jørgensen, Karl Kjærshøj	Homå	64 år	01.02.78
Pens. overpostbud	Hansen, Kristian	Grenaa	81 år	06.12.77	Fhv. mælkehandler	Jørgensen, Kristian	Grenaa	80 år	28.05.78
Husmoder	Hansen, Else M.	Grenaa	73 år	23.12.77	Husmoder	Jørgensen, Inger	Grenaa	45 år	26.02.78
					Husmoder	Kejser, Ellen M. Steen	Grenaa	60 år	10.01.78
					Husmoder	Kolind, Jacobine	Lyngby	96 år	19.08.78
					Fhv. prokurist	Krag, Peter	Grenaa	73 år	16.05.78
					Fhv. gårdejer	Kudsk, Anker	Grenaa	73 år	26.10.77

Husmoder	Ladefoged, Anna H.	Grenaa	66 år	02.04.78	Husmoder	Pedersen, Mary Ida	Grenaa	58 år	21.03.78
Husjomfru	Lauesen, Laura	Ålsrode	82 år	25.09.78	Murersvend	Pedersen, Poul Erik	Hammelev	48 år	11.11.77
Elev	Laursen, Tove Karna	Overسلم.	23 år	16.02.78	Fhv. fisker	Pedersen, Vagn	Grenaa	65 år	27.07.78
Fhv. gasværksarb.	Laursen, Aage	Grenaa	73 år	26.07.78	Fhv. gårdejer	Pedersen, Vald. Georg	Grenaa	84 år	25.03.78
Revisorassistent	Leth, Hans Kristian	Lyngby	33 år	20.01.78	Fhv. medhjælper	Pehrson, Jens Peder	Grenaa	77 år	09.12.77
Husmoder	Lund, Karen Marie	Grenaa	85 år	05.02.78	Husmoder	Poulsen, Lilly	Grenaa	53 år	08.04.78
Fhv. arbejdsmand	Madsen, Frode	Grenaa	60 år	16.02.78	Fhv. ekstraarbejder	Poulsen, Niels	Grenaa	65 år	28.03.78
Husmoder	Madsen, Jenny S.	Grenaa	75 år	29.12.77	Husbestyrerinde	Rasmussen, Agnes M.	Højbjerg	59 år	06.08.78
Fhv. snedkermester	Madsen, Ole	Grenaa	85 år	28.11.77	Husmoder	Rasmussen, Anna J. Møller	Grenaa	79 år	17.02.78
Husmoder	Marker, Verna	Robstrup	63 år	03.12.77	Fhv. overportør	Rasmussen, Johannes	Grenaa	89 år	15.09.78
Husmoder	Meyer, Klara	Grenaa	88 år	25.07.78	Husmoder	Rasmussen, Jutta Marie	Grenaa	86 år	08.01.78
Fisker	Mortensen, Freddie	Grenaa	21 år	28.08.78	Fhv. gårdejer	Rasmussen, Niels Kr.	Trustrup	78 år	16.06.78
Gasværksarbejder	Mortensen, Marius	Grenaa	56 år	17.06.78	Fhv. gårdejer	Rasmussen, Rasmus Olaf	Grenaa	86 år	07.09.78
Husmoder	Mortensen, Petra K. B.	Grenaa	72 år	19.03.78	Gårdejer	Rovsing, Bernhard	Hoed	61 år	19.06.78
Fhv. arbejdsmand	Munk, Marius	Grenaa	81 år	10.03.78	Husmoder	Rovsing, Karen E.	Hoed	59 år	12.07.78
Kommunalarb.m.	Munk, Svend Aage	Grenaa	58 år	09.02.78	Fhv. fisker	Skjøtt, Bent Jens	Grenaa	40 år	08.01.78
Fhv. gårdejer	Møller, Jørgen Chr.	Grenaa	86 år	10.09.78	Fhv. husassistent	Skaaning, Marie N.	Grenaa	82 år	23.05.78
Husmoder	Møller, Karen Anna	Lyngby	80 år	12.02.78	Fhv. gårdejer	Steffensen, Niels M.	Grenaa	83 år	25.06.78
Ingeniør	Nagelhus, Carl Johan	Grenaa	33 år	28.04.78	Fhv. købmand	Steffensen, Sigfred	Grenaa	71 år	16.08.78
Husmoder	Nielsen, Anna	Grenaa	62 år	18.11.77	Husmoder	Stevns, Olga	Grenaa	81 år	14.10.77
Arbejdsmand	Nielsen, Axel Sønder	Ålsrode	52 år	06.08.78	Husmoder	Svendsen, Marie	Lyngby	77 år	05.06.78
Fhv. arbejdsmand	Nielsen, Karl M.	Grenaa	79 år	18.12.77	Fisker	Svendsen, Viggo Kaiser	Grenaa	47 år	10.03.78
Arbejdsmand	Nielsen, Egon	Grenaa	49 år	25.11.77	Fhv. husbest.inde	Søndergaard, Ane Margrethe	Grenaa	77 år	28.01.78
Husmoder	Nielsen, Esther	Grenaa	84 år	16.08.78	Bogholder	Sørensen, Kristian Svenning	Grenaa	44 år	24.02.78
Maskinarbejder	Nielsen, Henning	Grenaa	44 år	22.07.78	Detailmontør	Sørensen, Eigil	Grenaa	39 år	14.10.77
Fhv. fisker	Nielsen, Jens Kærshøj	Grenaa	71 år	11.01.78	Husmoder	Sørensen, Eli Esther	Lyngby	75 år	17.11.77
Røntgen fotograf	Nielsen, Jensine Bøgh	Grenaa	71 år	09.03.78	Husmoder	Sørensen, Frida Sørine	Grenaa	67 år	08.02.78
Husmoder	Nielsen, Karen Marie	Grenaa	77 år	27.09.78	Husmoder	Sørensen, Helga	Grenaa	69 år	02.09.78
Husmoder	Nielsen, Ketty	Grenaa	47 år	23.09.78	Husmoder	Sørensen, Laura	Grenaa	69 år	11.08.78
Fhv. overportør	Nielsen, Niels	Grenaa	88 år	08.01.78	Fhv. købmand	Tellefsen, Benjamin	Grenaa	83 år	18.07.78
Fhv. arbejdsmand	Nielsen, Peter Harald	Grenaa	70 år	14.08.78	Fhv. fiskehandler	Thinnesen, K. Valdemar	Grenaa	89 år	03.01.78
Fhv. bulldozerfører	Nielsen, Peter Møller	Grenaa	70 år	04.10.77	Husmoder	Thomassen, Olga M.	Grenaa	83 år	18.02.78
Fhv. kontrollør	Nielsen, Rasmus Alfred	Enslev	75 år	02.02.78	Tjenerelev	Thomsen, Finn Kaag	Grenaa	19 år	23.07.78
Husmoder	Nielsen, Sofie Rs. L.	Trustrup	90 år	16.03.78	Barn	Thomsen, Susanne Strand	Grenaa	7 år	21.05.78
Vicevært	Nielsen, Aage Clausen	Grenaa	63 år	03.06.78	Arbejdsmand	Thuesen, Vagn Erling	Grenaa	39 år	26.01.78
Fhv. fiskeskipper	Olesen, Akton M.	Grenaa	84 år	27.06.78	Husmoder	Thøgersen, Maren K.	Grenaa	69 år	27.07.78
Husmoder	Olesen, Ellen Trier	Grenaa	76 år	01.02.78	Husmoder	Veje, Anna R.	Grenaa	70 år	24.05.78
Fhv. slagteridir.	Olesen, Folmer	Grenaa	76 år	10.12.77	Gårdejer	Vilhelmsen, Frederik	Lyngby	68 år	09.09.78
Frisørimester	Pedersen, Alfred E.	Grenaa	62 år	19.03.78	Fhv. gårdejer	Villadsen, Niels S.	Revn	77 år	28.12.77
Fhv. repræsentant	Pedersen, Axel	Grenaa	66 år	15.09.78	Fhv. gårdejer	Zilmer, Søren H.	Albøge	94 år	01.05.78
Fhv. skovarbejder	Pedersen, Carl	Grenaa	80 år	03.05.78					
Fhv. snedker	Pedersen, Einar M.	Grenaa	82 år	08.11.77					
Arkitekt	Pedersen, Finn Thruue	Grenaa	37 år	06.06.78					
Fhv. arbejdsmand	Pedersen, Frede Vilfred	Ålsrode	62 år	15.08.78					
Husmoder	Pedersen, Helga	Grenaa	57 år	10.05.78					
Husmoder	Pedersen, Inger K.	Grenaa	58 år	07.08.78					
Husmoder	Pedersen, Johanne M.	Grenaa	86 år	20.10.77					

Det var nyheder dengang.

Af J. A. Nielsen

1918

Februar

Hovedgården Hessel sælges af godsejer de Lichtenberg til et konsortium. Grenaa kommune overtager strandarealer m.m.

Grenaa Dampvæveri standser driften fuldstændigt. I alt er 210 mand afskediget.

Marts

Sagfører Viale forærer sin gevinst ved hesselhandelen: 7000 kr., til en sti langs åen.

Der skal eventuelt bygges en bro ved gasværket - »men den bliver dyr«, siges der i byrådet.

Den nordre længe ved Søndermøllegård nedbrydes.

Gartner Otto Andersen køber gartneri på Søndergade af onkelen Jens Andersen.

Maj

Katrinestempe i Søby brænder.

Juni

Forslag om at bygge til det gamle rådhus - ud på Torvet »foran Thykiers«. Der protesteres!

Det vedtages at oprette Andelsbank i Grenaa.

Juli

Byrådet slutter kontrakt med Kaløvigsselskabet om elektricitet til Grenaa - for 27 år.

30 tdr. land hede brænder ved Fuglsang.

Kejsegården brænder.

Badhotellet ved Grenaa Havn (aktieselskab) sælges til forpagteren Voss for 18.000 kr.)

Købmand Halvor Hermansen sælger til Torben Skov.

August

Andelsbanken køber bager Svensens hus på Torvet (det nuværende fru Holchs)

Andelsboligbyggeförening stiftet i Grenaa.

20

Oktober

Dampskibsselskabet »Fornæs«: Dampskibet »Grenaa« sejler Grenaa-Frederikssund.

1928

Februar

Sportsfiskerforening for Grenaa og Omegn stiftet.

Marts

»Trinbræt« etableres ved Homå (beboerønske)

Forskolebygning opføres i Enslev.

Djurslands Højskole i Lyngby sælges af Severin Andersen til Th. Laursen, Uldum.

April

Godsejer Svendsen sælger 28 tdr. land til Statens Jordlovsudvalg for 100 kr. pr. tdr. land (det senere Hesselager ved Aalsø)

Maj

Driftslåneforening for mindre jordbrugere i Grenaa og omegn stiftet.

August

Firmaet C.J. Momme & Sechers Eftf. deles i to.

Grenaa Rutebil-Station, Kiosk og Bladcentral åbnes på Torvet af Emil Holch.

September

Bryggeriejer Andersen opretter frørenseri i Bryggeriet Djursland.

December

Grenaa Jernstøberi ophører og realiserer.

1938

Januar

Skal der være en springbrønd på Torvet?

Djurslands Frøavlskompani stiftes.

Hans Kongslev tegner i Grenaa Folketiden - og vækker forargelse!

Parkprojekt i Grenaa Lystanlæg til 52.000 kr. (legeplads, kunstig sø og kælkebakke)

Voldby Højskole solgt af Rasmus Bording til E.P. Green.

Marts

Benzintanke på Søndergade og Lillegade skal fjernes - af trafik hensyn.

Mejeriet »Brølykke« til tvangsauktion.

April

Grenaa Kulkompagni indvier nyt anlæg med kran ved Grenaa Havn.

Gården »Ravnholt« ved Aalsø brænder.

Maj

Simon From: Venstres folketingskandidat i Grenaa-kredsen.

Folketingsmand kritiserer i Folketinget, at det er tilladt at bygge »et støjende isværk« lige over for et sommerhotel (Grenaa havn)

DSBs behandling af toggangen på Djursland. Adresse til ministeriet.

Redningsstationen ved Anholt by nedlægges. Ny anlægges ved havnen.

Grenaa kredsvinder i mellemrækken (fodbold).

Andelsboligforening i Grenaa.

Hovmester P. Jacobsen har skibsmodelsamling ved Grenaa Havn: 24 montere og 225 flasker.

Juni

Børge Mors: Kritiske bemærkninger om Djurslands Museum.

Taarnby kommunes svagbørns- og feriekoloni »Solhytten« ved Grenaa Strand indvies.

Nyt kalkværk oprettes på gården »Trudvang« i Glatved. Direktør Middelbo.

Juli

Vandrehjemmet ved Grenaa Strand indviet.

Frederik den Syvendes statue flyttes.

Trådløs telefon Stensmark-Anholt.

Et alderdomshjem i Gammelsøgn?

August

Sally Bauer svømmer over Kattedag - på 12 timer mindre end Jenny Kammersgaard.

Otte unge Grenaa-piger svømmer fra Grenaa Havn til Fornæs.

Grenaa lyskasser skal dækkes og kældernedgange fjernes.

Ølhandlerne i Grenaa bringer ikke mere øl ud om søndagen!

Oktober

Grenaa Fartplan, »Den lille blaa« udkommer. Repræsentant Søren Nielsen.

Grenaa kommune overtager snerydningen i alle byens gader.

»Westersminde« i Trustrup brænder.

November

Ørkenen på Anholt fredes.

Den nye skole på hjørnet ved Posthaven-Vestergade indvies.

Rute til Norge: Hundested-Grenaa-Frederikshavn-Larvik.

De gamles Hjem i Lillegade: Indvielse efter udvidelse og modernisering.

December

Grenaa Dreng-Forbund stiftes.

En kælkebane i det gamle anlæg?

1948

Januar

Der indrettes fryseri på Margarinefabrikken »Djursland«

WC skal indføres i Grenaa inden 1-4-1952.

April

Grenaa Hørskæfteri sælges til Tommerup Hørfabrik.

Maj

Filetfabrikken »Fornæs« indviet.

Epidemihuset ved Østerbrogade nedlægges.

Juni

Trustrup Kalkværk brydes ned.

Rutebilejerne køber grund til station i Sechers have ved Sønderbro.

Sygeplejerske Anna Cathrine Hansen (»Mandø«) dræbt af eksploderende autoklave på Grenaa Sygehus.

Gartnernes Salgsforening i Grenaa dannet.

Åbnes 8. september.

Carl Svenstrup: Grenaa eller Grenå?

Mægtigt røre om Søren Kannes statue: 672

beboere ved Havnen og Havnevej kræver Søren til Havnen.

Juli

4 diakonisser på sygehuset kaldes hjem til Diakonissestiftelsen.

Villakvarteret »Rosenbakken« liciterer vej- og kloakarbejde ud.

September

Østre Skole vedtaget. 6000.000 kr. for østre fløj.

Kristrup Skole: Feriehjem ved Grenaa Strand.

Røre om ruten Grenaa-Arendal.

Oktober

Poul Rasmussen køber Mejeriet »Brolykke«

November

»Grenaa Bys Historie« er afsluttet.

I villakvarteret »Skrænten« graver ejerne selv ud til kloak m.v.

1958

Januar

Asyl oprettes på Rosenvings Plads.

Musiktribunen ved Pavillonens fjernes ved Grenaa-Hallens opførelse.

Boligforeningen »Grenaa af 1945« erhverver Vestbane-arealer (senere kaldet »Bakkehegnet«)

Alle arbejdere, der har været på GD i 25 år, skal have deres billede ophængt i frokoststuen.

Andelstørreri til ½ million på Djursland?

»Djursland«, ny færge, i Grenaa Havn.

Den gamle mole i Grenaa Sydhavn gennembrudt.

Februar

Grenaa og Omegns Musikforening stiftet.

Fjernvarmedrøftelser i Grenaa.

April

Radarstationen på Anholt fuldføres.

Husvildebeboelser saneres: Ved Skolebakken syd og lille barak ved Vandrehjemmet.

Grenaa's indbyggerantal 8755 - det hidtil højeste.

Parkeringsforbud for Søndergade og Mogensgade samt halvdelen af Storegade og Lillegade plus som hidtil Østergade.

Maj

Alderdomshjemmet »Violskrænten« taget i brug. Beboerne fra annekset på Vestbanegården er overflyttet.

Betonbunker på Stationsvej brydes ned.

Juni

Restaurant »Hjørnet«s fremtid er usikker.

»Djursborg« ved Glatved Strand moderniseret for 20.000 kr.

Nyt telefonkabel nedlægges til Anholt.

Juli

Der sker noget ved Grenaa Havn: Færgenhavn til 3 mill., nye havnearealer på 3 tønder land, ny færgekantorbygning, brobyggeri og å-forlægning med Ringgade-indvielse. Pressekampagne mod biografprojektet i Østergade.

August

»Nydelig veranda ved Pavillonens«: Forbindelsesled til Grenaa-Hallen.

Det gamle kalkværk på Grenaa Nordstrand nedbrydes.

Carl Svenstrup bliver æresborger i Grenaa. Anholt får asfalteret vej mellem by og havn. P.S. Johnsen køber Vestbanegården.

September

Syv store lindetræer i Sechers have ved Søndergade fjernes af Andr. Jakobsens Autoforretning.

Mosteri indrettes i Grenaa Mineralvandsfabrik.

Grundpriser i Grenaa op til 30 kr. - »men det er også i bycentret!«

Ny dyrskueplads anlægges bag Grenaa-Hallen.

Hovedvej 15 og 16 føres nu fra Havnen af omkørselsvejen (Ringvejen).

Oktober

GIF kommer i »den lille mesterrække«

Forretningsmænd opretter Grenaa Handels-Konto.

Byggeri af 38 rækkehuse ved Violskrænten begyndt (Bakkehegnet)

Det gamle Kino på Hotel Skandinavien lukker. Det »hypermoderne Kino« i Østergade 7 åbner 1.12 og imponerede gæsterne...

Grenaa og Omegns Frimærkeklub startes.

November

Radio-samtaleanlæg i Grenaa Taxa.

Bro over N.P. Josiasensvej bygges.

Nationalmuseet ser på Aalsø Mølle - vil måske søge at bevare den.

Emballagefabrik på Djursland - for halm?

Overgang til ny form for skoleundervisning i Grenaa.

Mangler Grenaa en turistchef.

Grenaa Brandvæsen 50 år ved nytårsskiftet.

1968

Januar

»Kommunerne har snuppet Hotel du Nord for næsen af os« siger Dansk Arbejdsgiverforening.

DSB river det halve af remisebygningen ned (tidligere værelser til overnatning for togpersonalet)

Der var 60-70.000 tyske hulpenninge og ca. 2000 sterlinge i Kirial-fundet.

Popklubben »Club Dancing Feet« opløst efter to år.

Udstykning af 8e Aastrup kan nu påbegyndes (arrestbetjent Vald. Petersen)

Grenaa Fiskeriforening indfører frivillig overenskomst om ikke at fiske om søndagen. Grenaa bys folkeantal går 77 tilbage til 13.306.

Børnehaven »Fuglereden« indvies.

Anholt-ruten har underskud på 300.000 kr.

Februar

Vognmændene boykotter Grenaa-Hundested Færgefart på grund af takstforhøjelser.

Byggelejeplads indviet ved fritidshjemmet »Søren Kanne«.

Andelsboligforeningen opfører 36 lejligheder ved Fasanvej.

22

Sølvskat findes ved anlæg af parkeringsplads ved posthuset i Balle: 25-30 kg.

Limtank til 800 t lim opføres på Grenaa Havn.

Storegade 38 (»Familiegården«) rives ned.

Fyrinspektionsskib stationeres i Grenaa.

Marts

Hammelev Kirke genåbner efter ansigtsløftning.

Vestre Skoles svømmebad indviet.

Gymnasiets træværk er angrebet af svamp.

Østre Skole udvides for 170.000 kr.

Lagerbygning opføres på Gasværket: 200.000 kr.

Mejeriet »Engvang« i Lyngby indstiller driften.

Lejerforening startet i Grenaa.

Postomdelingen i Trustrup motoriseret.

Ebeltoft-banen kører for sidste gang 31.3.

April

Juelsminde-Kalundborg-linien og Grenaa-Hundested færgefart knyttes tættere til hinanden.

Søren Kannes statue flyttes lidt mod nord.

Hver skatteyder i Grenaa tjente 20.900 kr.

Aalsø-Vejlby vil nu sammenlægges med Grenaa.

Basketball-klub oprettet i Grenaa.

Grenaa Dampvæveri har 75 års jubilæum.

Børnehaven i Aalsø startet med 29 børn.

Lyngby-Albøge vil sammenlægges med Grenaa.

Den gamle toldbod ved Grenaa Havn nedrives til fordel for benzinstation.

Jehovas Vidner bygger rigssal ved Høgevej.

Konsul John Meyer overtager Grenaa Dampvæveri.

Der indrettes 50 parkeringspladser ved Station.

Maj

Metodisterne opgiver byggeri ved Aarhusvej. Ministeriet vil have en biograf mere i Grenaa - det vil byrådet ikke!

Grenaa Landboforening 100 år.

Markedsgades ældste hus (fru Hee) købt af Falck og nedrives.

Svømmeklub oprettet i Grenaa.

Juni

Flydende lystbådebro udlagt i Grenaa Havn. GIF begynder svømmeundervisning på Vestre Skole.

Sommerby med cafeteria i Fuglsang?

Kunstnerhjemmets træbygning med udstillingshal og cafeteria nedbrændt.

Det lille »Shell-hus« ved Østerbrogade nedbrydes (det første turistkontor)

Posemæk i Grenaa.

August

Grenaa Kommune overtager GDs beboelsejendomme og tilbyder at overtage fabrikken for 10 mill. Ministeriet vil dog ikke godkende dette sidste.

Selvfælæsning af målere i Grenaa.

Principbeslutning om sammenlægning af Grenaa, Aalsø-Hoed, Vejlby-Hornå og Lyngby-Albøge kommuner fra 1970.

1. etape af Polderev-vejen færdig.

September

Rejsegilde på de grønne pigespejderses hus på Høgevej.

Nu køres der ikke øl og sodavand ud om lørdagen.

Nu har alle fået et CPR-nummer.

Der skal bygges cafeteria og kontor på den nye campingplads.

Sidespor ved Ålsø Station nedlægges.

Oktober

Grenaa Murermesterforening 50 år.

Dansk Kvindesamfund åbner legestue i spejderhuset ved Aarhusvej.

Bankrøveri i Trustrup.

Toldforvalterstillingen i Grenaa forsvinder.

Anholt uden læge i en måned.

HB Comus åbnet. 1565 kvm. butiksareal.

November

Det nye Hotel du Nord indviet.

Nyt kapel i Grenaa? 100.000 kr. afsat.

December

Østerbros Brugs bliver nu danserestaurant.

Basses Møbellager i Lillegade bliver restaurant.

Grenaa Folketidendes kontor flytter til Spa-rekassens ejendom på Torvet.

Christopher Vogels

Skrædder- & Herreekviperingsforretning

anbefaler:

Kangarn, Cewiol & Buchskin,

præsende til Vinterklædningen

Færdige

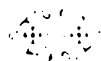
Klædninger, Overfrakker,

Ulstre & Kørkapper.

Stort Udvalg

Vinter-
Kasketter.

Stort Udvalg

Herre-
Hatte.

Udsalg.

Mit aarlige Udsalg begynder **Torsdag d. 28. Januar** og varer i 14 Dage.

Alle Udsalgsvarene frembæres:

2000 Alen hvidt Gardintøj fra 8 Øre pr. Alen.

800 Alen ⁹/₄ bred Hørlærred til Lagener, meget svært, 60 Øre.

1000 Alen Vadskestoffer til Kjoler i smukke Mønstre.

5000 Alen sorte og kulørte Kjoletøjer.

2000 Rester af Bomuldstøj, Dowlas, Tvislærred, Nankin, Haandklædedrejl, Sirts m. m. m.

Et Parti Sengefjer 12 Kr. Lispd.

Et Parti Klæde til Drengedragter, Ulster, Habits.

Kaaber og Overstykker ¹/₂ Pris.

Kun mod Kontant.

J. F. Qvist.

2 Symaskiner med Skade paa Lakeringen 28--30 Kr.

Avertissementer og Bekjendtgørelser

Op mod århundredskiftet begyndte man for alvor at erkende annonceres værdi til reklame og meddelelser.

Vi har bladet i Grenaa Biblioteks avisarkiv og udtaget annoncer for hvert tiår, begyndende med 1898 og op til 1948. Selvom 50 år er et kort æremål historisk, afspejler disse gamle annoncer måske mere end noget andet de forandringer, der er sket for hvert tiår, indenfor alle grene i samfundet og dagligdagen.

Skovauktion

afholdes i **Wellinghards Hederikob Torso** den **11. Februar Form. Kl. 11** over følgende: Blankebogstaver, Elle og Hæfemøbler, samt Bøger og Hæfteløbs, Løspulver og Guldsmykker i Hæfter, Speer og Vægter.

Møbelst. „Køllehuset“

Vogntilvognene i Januar 1897.

6 Præs.

Drengetøj!

i alle
Størrelser

til alle
Priser

hos

H. P. Rosenvinge.

V. Svenstrups Skotøjsforretning

Østergade.

Morgensko af god Kvalitet.

Herresjederne fra de bedste Fabrikker

Damensko, garanteret fri for Pap.

Stort Udvalg i handletøjet og maskintøjet eget Arbejde.

Stort Lager fra de bedste Fabrikker til de billigste Priser.

PRISLISTE

fra

CHR. VOGEL, GRENAA

Ekstra svære	Kørerkapper	22	Kr.
"	Overfrakker	18	"
"	Stortrøjer	18	"
"	Jummikapper	18	"
"	Ollekapper	6/	"
"	Cheviots Habitter	18	"
"	Mols Benklæder	8	"
"	blaa Jakker	2 1/2	"
"	trykkede do.	8	"
"	uldne do.	8	"
"	do. Benklæder	4 1/2	"
"	strib. bom do.	3	"

Drengdragter og Stortrøjer i alle Størrelser.

Bluser, Skjorter og Forklæder, eget Fabrikat.

Min Bundtmager-Afdeling anbefales, samt
Manufaktur- & Sengendstyr.

Flensborg Lager er hos

Christopher Vogel, Grenaa.

White Horse Whisky

er efter Anderes Udtalelser den bedste — til sin Pris —
som er i Handelen. 2 Kr. pr. Fl.

Hovedoplag hos

Emil Peterfen,
Grenaa Lokalhandel.

Telefon Nr. 88.

Meddelelse.

Paa Grund af Prisstigning i alle Brancher
Prisen paa Kørsel forhøjet fra Dags Dato.

Grenaa, den 6. Februar 1907.

Samtlige Vognmænd.

Rin Gaard „Rauvholm“

paa **Somaa Mark**, ca. 120 Tdr.
Land med fuld Besætning og Maski-
ner kan erholdes til Kbh.s. 3 Kredit-
foreningens henstaa 38.000 Kr. Hen-
vendelse til Ejeren,

Dans Pedersen Konge.

Krabbesholm Højskole

(pr. 25ive).

Med Maj Antter vi fra **Salling**
Højskole (Jebjerg) til Krabbesholm
og fortæller Skolen der.

Pigeskolen aabnes 3. Maj.

Program findes paa Forlangende.
H. Th. Dorf. Arsl. Arslens.

Nye Modeller af

Prima Fotografiapparater

fra 4 Kr. 50 Øre.

Alt Tilbehør og Kemikalier
til fotografisk Brug.

Ved Køb af Apparater erholdes
kyndig Vejledning.

Mørkkammer til Disposition.

Vilhelm Hansens Boghandel,

Torvet, Grenaa. Tlf. 65.

Husmandsforeningen for Ramten og Omegn

holder Forebragsmøde i Forsamlings-
huset Fastelavnsmændag, 6. Marts. Kl.
4. præcis.

Emne: Edbidtet og Sommer-
faldbrødring.

Allemedlemmer 15 Øre.

Hugeæg

af en smuk Stamme, agerhønsfarvede
Italienerne, faas hos

Fritz Seelen.

1908

Øbeltoft Andelsvinslageri

betaler indtil videre Slagteavgift:

Slåtra 41 Ø.

1. Kl. 39 —

2. — 38 —

3. — 37 —

Beglætaransen 120—150 Ød.

Ved **Kolind St.** modtages Svine
nene hver **Torsdag** Jmd. til Kl. 11
til **Kobm Laursen, Kolind.**

Ved Stationerne paa Øbeltoft Tru-
strup Banen modtages Svine hver
Mandag indtil **Middag.**

Massage

udføres saavel ude i Byen som hjemme.

Jensine Møller,
Rygade, Grenaa.

Bager P. Skjødts

Wiener- og Konditorbageri
anbefales.

Særlig henledes Landboer-
nes Opmærksomhed paa
Lugkager, Krandskager,
Svedskæletter m. m.

P. Skjødt.

Specialitet: Et godt Stykke
Rugbrød.

Tandlæge Hammer

træffes — hver Søndag 9—6
Tandudtrækning under Gas- eller Cæs-
reformbedøvelse.

Telefon Nr. 22.

Torve-Auktion i Dalstrup

i Gaardejer Niels Thomsen Møse af
Tøttes **Torsdag** den 18. d. M.

Stim Kl. 2 over Terveparceller
til Salg.

Fr. Ulrich

C. Faber.

1908

Danseturfus.

Undertegnede paabegynder Onsdag den 7. Jan. et Danseturfus paa Hotel Jylland, for Børn Kl. 6/2 for Bøtene Kl. 9.

A. W. Andersen.

Grenaa mekaniske Værksted. og Maskinforretning

anbefaler sig med alt til Faget henhørende. Avlæredskaber og Landbrugsmaskiner af bedste Kvalitet haves paa Lager samt Reservedele til samme. Katalog leveres paa Forlangende.

Ligeledes paatager Forretningen sig alle Slags Fabriks- og Mejerianlæg, Dampanlæg saavel med møttet som overhedet Damp, Petroleums- og Gasmotoranlæg, Køleanlæg, saavel med Ammoniak som Kulsyre. Alle Slags elektriske Anlæg.

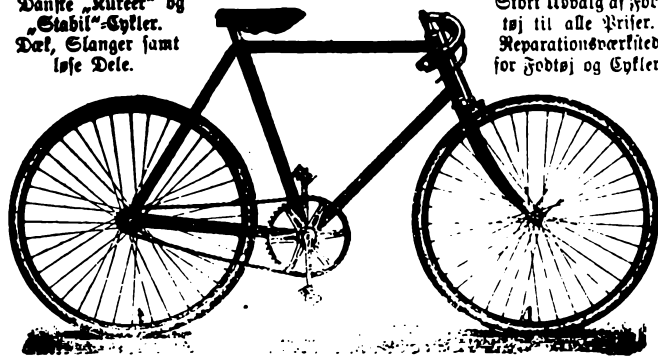
1ste Klasses Reparationsværksted. Arbejdet udføres hurtigt og billigt.

Maskiner leveres kun fra 1ste Klasses Fabrikker

Samme Sted haves en 8 Hestes Kraft Dampmaskine til

W. Meier.

Danke „Kureer“ og „Stabil“-Cylinder. Del, Slanger samt løse Dele.

Stort Udvalg af Fodtøj til alle Priser. Reparationsværksted for Fodtøj og Cylindere.

Min store Omsætning er den bedste Anbefaling og Garanti for, at De bet Deres Cylindere bedst og billigst hos

Severin Andersen, Drum.

NB. Solgt for 5000 Kr. i April Maaned. En Del brugte Cylindere sælges billigt.

Publikums Opmærksomhed henledes paa

Otto Mønsted's

forskjellige Kvaliteter

Margarine.

Extra Smørblandet	62 Ø. pr. Pd.
Prima do.	58 " —
Smørblandet	54 " —
Fineste	49 " —

Kvalitetsbetegnelse er paa trykt Emballagen.

Ny Opfindelse:

Stogemargarine 62 Ø. pr. Pd.

Jannerup Forsamlingshus.

Lørdag den 9. Febr. Kl. 7 Aften Aftendag af Dverpolitibetjent Jensen fra Rødenhavn om Raminavlen og dens Betegnelse som Bierhyver.

Fri Udgang.

Gravmonumenter.

Forhandling af Gravmonumenter m. m. sa som indbefindte Stabilsjement har jeg for Grenaa og Omegn overdraget Hr. Frederik Nyfjer.

Prøver saavel som Prisopgaver forefindes hos Hr. Jacobsen, Sten og Billedhuggeri i Randers

I. C. Teilmann & Co.

anbefaler analyserede, garanteret rene Portvins fra 1 Kr. 50 Øre til 10 Kr. pr. Flaske; specielt den til 2 Kr. er noget ganske ekstra til Prisen. Puns i Grenaa kun hos Hr. C. F. Ehrenreich, Edvard Hansen, I. Nygaard og A. Sørensen.

Det forbydes

Børn at køre i Slæde ned af Baunehøjsskallen.

Grenaa Politiforretning, d. 31. Dec. 1906.

Grenaa Theaterforening.

Grenaa Teater

Direktion:

Professorinde Carl Etlar og Axel Jakobsen.

Tirsdag d. 23. April Kl. 8 pr.:

Gjengehøvdingen.

Folkeskuespil med Sang og Kor i 4 Akter (7 Afdelinger) af Carit Etlar.

Isenesættelsen af kgl. Skuespiller Zangenberg. Alle 7 nye Dekorationer maale af Carl Lund. Kostumerne fra Wien efter Professor Lefflers Tegninger.

Personalet tæller 28 Personer.

Billetter kunne forudbestilles til begge Forestillinger hos Boghandler Hellemann Nielsen mod 25 Øres Forhøjelse.

Bestyrelsen.

Reisepels.

En meget smuk og solid Reisepels af tilhæng — 30 Kr. under almindelig Pris.

I. Bradsted.

Børstenbinder

N. Petersen,

Lillegade

sælger altid solide og billige Kofte og Væster og betaler Beskæftiget Kobalehaare med høje Priser.

Selvdøde Heste, Køer og Svin

hentes overalt paa Djursland.

Afregning omgaaende.

Djurslands Alkogerl. C. Brønnum. Tlf. 187.

Se her!

Ost er nu det billigste Paa-
læg. Ca. 600 kge ekstra
fin, vellagret 10 og 20 pCt. sæl-
ges for 45 og 60 Øre pr. 1/2 kg i

Osteforretningen, Osterygade.
Tlf. 145. H. C. Laurson. Tlf. 145.

Husk
„Modehuset“
Lillegade 16, Grenaa.
Største Udvalg i Dame
og Bernehatte til mindste
Priser
Sørgehatter og Slør paa
Lager.

Flere komplette Møblementer
sælges langt under Dagspris.

Anton Jensen, Snedkermester,
Lillegade 14.

Sommerens Drik

Ceres
Citronvand

Biograf-Teatret

— Grenaa. —

Program fra Lørdag:

Flugten fra Sibirien.

Folkokomedie i 7 Akter.

I Hovedrollerne:

Marcella Albani
og **Wladimir Gaidarow.**

Forestillingen:

Lørdag Kl. 8.

Søndag Kl. 4 1/2, 6, 7 1/2 og 9

Mandag Kl. 8.

Særtog

paa Gerrild-Banen.

I Aaleddning af Cirkusforestill-
ing og politisk Møde i Grenaa
Søndag den 3. Juli d. A. le-
ber følgende Persontog:

Fra Grenaa V.	Kl. 15,45
Ank. Ryomgaard	„ 16,45
Fra Ryomgaard	„ 16,50
Ank. Grenaa V.	„ 17,55
Fra Grenaa V.	„ 23,00
Ank. Ryomgaard	„ 0,10
Fra Ryomgaard	„ 0,25
Ank. Grenaa V.	„ 1,25

Billige Billetter sælges til alle
Togene.

Driftsbestyreren.

Materialkusk søges.

Grundet paa Ejendomehandel
er Pladeen som saadan ledig straks
for en dygtig, velanbefalet Karl.

A. Gøwertz-Jensen,
Lyngdal.

1928

Ægteskab.

Jeg er en enligtilde: Gaardmand-
datter og ønsker af Vangel paa Be-
kendtskab Korrespondances og, om Gym-
nasiet, da saarlige Ægteskab. Mit For-
men, som er ret betyd-ig, maas anvæn-
des til fælles Bedste. Billet, nrkt „67“,
medk. „Gr. Folketid.“s Kantor.

Rod. Christensen & Søn

Vognmandsforretning. Automobil.
Vor nye, lukkede 4 Per.s og vor 7
Per.s **Automobil** samt vor ny
Sygeautomobil anbefales.
Al Slags Kørsel udføres. Tl. 32

Gerrild Andelsmejeri

bortliciterer Mælke- og Smørkø-
selen et Aar fra kommende 1. Okt.
Fredag den 8. Juli, Eftermiddag
Kl. 4, i Gerrild Kro.

Bestyrelsen.

Der er kun en i mine Tanker.

ADAMAS — Nutidens fineste og
mest milde orientalske Cigaret

ADAMAS Cigarettes 20 Stk 50 ØRE

Gule

Jakker 5,25 6,50 9,50
Graa do. 5,50 8,65
Hv. Ravndug 4,50 5,00
Hv. Satin 5,85 6,25

Straa hatte

fra 1,00 pr. Stk.

Ejler Krag,

»Bristol«.

Ualmindelig billigt til Salg

er en Ejendom, 18 Tdr. Land deraf 1 Eng ved Siden af Gaarden. Besætningen er for Tiden 4 Køer, 2 Heste samt nogle Svin. Kredittaan 7500 Kr., Pris 14.000 Kr., Udbetaling 4000 Kr. Ejendommen har gode Bygninger og er beliggende ved stor, god Landevej. Henvendelse til

Soren Bedker,
Steenvad.

I Katholm Have

faas Kaffe, Alkohold, Soda- vand, Chokolade og Cigarer. Foreninger modtages gerne med Bestilling og forud.

Gartner B. Hansen.

Et brugt Komfur

er til Salg straks.

Ejfeldgaard,
Lillegade 29.

Stort Prisfald

paa

Chevrolet Automobiles

Model 1927

Den smukkeste Chevrolet i Chevrolet's Historie.
Store, tekniske Forbedringer.

Kom og se den, før De bestemmer Dem til Køb.

5 Pers. Touring	Pris før 2985 Kr., nu 2775 Kr.
5 " Sports-Touring	3375 " " 3150 "
2 Dørs lukket Sedan	3700 " " 3400 "
4 " " "	4100 " " 3775 "
1/2 Tons Last Chassis	2250 " " 2050 "
Lastvogns-Chassis	2850 " " 2625 "

Alle Priserne er af Fabrik København
ekskl. Omkostningskatog Leveringsomkost-
ninger. Alle nærmere Oplysninger faas
ved Henvendelse til Forhandleren for
Grenaa og Ebeltoft:

ANDR. JAKOBSEN

Tlf. 500.

Søndergade 7.

Tlf. 500.

Prøv min Lak-Gulvfernis!

Tlf. 163. **Sofus Gissel.** Tlf. 163.

Smaagrise til Salg.

Gode Grise købes og sælges.

Albert Jensen,
Gerrild.

Tlf. 7.

En Karl

kan faa Piasd straks.

Ove Rasmussen,
Skovlyst pr. Aaloe.

Voldby Afholds- forening.

Ny Medlemmer optages hos:
Valdemar Sørensen, Mary Se-
rensen, Hans Peter Hansen, Smed
Rasmussen, Jens Hagh, Voldby
Rasmus Dohn, Robstrup, Marie
Skjødt, Hammelev.

Til Hoed Kro!

Lokaler udlejes til Selskaber
og Foreninger. Kogt Vand kan
faas, og Haven staar til fri At-
benyttelse. Brød kan faas paa
Forudbestilling.

Erbødigt

Købmand J. O. Christensen.

Tlf. 12 Balle.

Ørum.

Prøv min ekstrafine **Java-Kaffe**
— og De bruger aldrig anden
Kaffe. Alle **Kolonialvarer** er
af de bedste og sælges til en ri-
melig Pris. En Del **Fajance** og
Porcellæn, saasom Kopper, Tal-
lerkener, Mælkekander, Fløde-
kander, Glasskaale m. m., er lige
hjemkomne og sælges meget bil-
ligt. Derimod er der meget til-
bage af det gamle Lager, som vil
blive solgt for næsten allet.

J. P. Bertelsen, Ørum

Axel Kjølnér,

Sagfører, cand. jur.

(Andelsbankens f. d. Ejendom).

Telefon 540.

Incassationer og Retssager,
Ejendomsforretninger og Laanesager
Ægteparter og Testamenter
og øvrige juridiske Forretninger.

STORE APPELSINER

8 Øre pr. Stk., 14 for 1 Krone.

TORBEN SKOV - Torvet - Grenaa.

Se her!

I 42 paa Lillegade, der har en Kurvemager Stude, vel er det inde i en Gaard, men Navnet over Porten staar, og daglig Kurven hænges ud, ja, selv i Regn og Storm og Slud. Her kan De Dukkevugger faa, saa vel til store som til smaa. Og meget mere kan De faa hos Kurvemager Carl Kaas.

Cykler! Cykler!

Gamle Cykler ovnlakeres og stafferes. Med nye Fælg, Eger --- og Skærme som nye. ---

Billige Dæk og Slinger paa Lager
NB.: Nye Cykler fra 70 Kr.

L. Jensen, Glæsborg. Tlf. 7

Hingstekaaring

i Randers

Lørdag d. 27. Februar Kl. 10.

88 Hingste.

Glæsborg Kirke.

Onsdag d. 13. ds. Kl. 8 Guds-tjeneste med Altergang ved Provst Hein. Alle er velkomne.

Kirkeligt Samfund.

50 Svinekort købes

af Landboernes egen Korttildeling. April-kort 50 Kr., Maj-Junikort 53 1/2 Kr., naar de sendes omgaaende pr. Efterkrav, og som indløses straks.

N. Lauritzen, Engesvang St

Herved meddeles det mine ærede Kunder, at Kontorerne fra og med Onsdag d. 14. ds. er flyttet til

Mogensgade 2

(den tidligere Administrations-bygning).

Telefonnumrene uforandret:
333 — 13. Privat Nr. 533.

Grenaa Kulimport,
v. N. C. Kjølhede.

Grenaa Andels-Svineslagteri.

Notering for Søer, slagtet Vægt:

Smaa 1. Lægs Søer,
indtil 110 kg., 60 Øre pr. kg.

1. Kvalitet	40	-	-	-
2. Kvalitet	35	-	-	-
3. Kvalitet	30	-	-	-
Orner,	indtil 25	-	-	-
Spædekælve,	indtil 38	-	-	-

levende Vægt.

Polte modtages til højeste Dags-priser.

2 Karle

der kan køre Binder, antages
1. Maj paa

„Fævejle“

Vesters Ure gaar bedst.

Et Parti gammel, vellagret

dansk Vin

3 1/2 Fl. for 5 Kr.,
realiseres.

S. H. BAGER

Tlf. 37. — Tlf. 86.

Deres Varevogn er for dyr!

Hvis De bruger for 5 Kr. Benzin daglig til Deres større Varevogn, sparer De i Benzin og Skat mindst 1000 Kr. om Aaret ved at køre D. K. W. Varevogn, og saa mærker De ikke Afdragene. Sjældent kan en stor Fordel konstateres saa tydeligt! D. K. W. har ca. 500 kg Nyttelast, Karosse ca. 1,25 x 1,25 x 1,40 m.

Paa Grund af sit Forhjulstræk kan D. K. W. gaa paa alle daarlige Veje og gennem Sne. Fineste anbefalinger fra D. K. W. Varevogns-Ejere.

Ring til mig en af de nærmeste Dage og faa nærmere Oplysninger.

André Bonke, Grenaa.

Aut. Chrysler-Plymouth og D. K. W.-Forhandler. Tlf. 196.

Artesisk Brøndboring,

Brøndgravning samt alt Vandværksarbejde udføres.

Rimelige Priser.

Smed Laursen, Mastrup.
Tlf. Ørum 34.

1938

Efterskole

for Piger under 18 Aar tre Maanedre fra Maj paa Djurslands Højskole pr. Trustrup. Almindelige Skolefag, Husholdning, Haandarbejde og Vævning.

Nærmere Oplysninger, ogsaa om Underretteelse, hos

Th. Laursen.

Tlf. 125 12

Røverkøb.

En pæn, mahognmalet Dobbelt-seng med helt ny Madras sælges for 15 Kr., en Damecykle med nyt Gummi og Elastiksadel 25 Kr., 1 Herrecykle 20 Kr., 1 Vugge 5 Kr. m. m. samt alt nyt til Cykler.

Herman Jacobsen,
Lillegade 32.

Ren Mælk

har Grenaa Andelsmejeri
altid leveret,

og nu faas tillige raa Mælk fra flere Gange af Dyrlægen tuberkulinprøvede Besætninger. Læs Mærket paa Etiketten paa Flasken med „Taffelmælken“.

Grenaa Andelsmejeri.

Grenaa-Fjellerup-Randers Rutebiler.

Paa Grund af Posturens Ophør skulde Turen fra Grenaa Kl. 16 udgaa af Køreplanen, men af Hensyn til Sygehus-Besøgende køres den fremdeles Onsdag og Lørdag.

Publikum bedes rette dette i de modtagne Koreplaner.

Jens Nielsen.

Kontorelever,

mand'ne eller tvindelige, søges til 1. April d. A. Der ønskes Mellem- eller Realskoleeksamen.

Eleverne vil få en tidssvarende Kontoruddannelse under moderne Forhold

Gode i Lærelsens 3 Aar er henholdsvis Kr. 100.00, Kr. 130.00 og Kr. 165.00 incl. Dyrtilstillæg.

Henvendelse til

A/S Grenaa Dampværk.

Telefon 73.

**Flygel
Piano
Harmonium**

Ivan Gehring

Instrumentmager og Stemmer.
Nørregade 2a, Grenaa. Tlf. 567.

Voldby Ungdomsskole

Voldby St. Telefon 37.

Sommerskole Maj—Oktober.
Vinterskole November—April.
Skoleplaa sendes

L. Green.

Ford 34,

Model 18 med 4 Cylinders Motor,
godt Gummi, sælges eller byttes
med Ford 29 -30 uden Gummi.

P. Toftgaard.

Tlf. Ørum 25 Ramten.

En rød Kælvkvie

til Salg.

Alfred Petersen,
Aagesminde.

Tlf. Aalsrode 9v.

Lammeskindsforede

Træskostøvler

I Herrestørrelser
Kr. 62,00.

Skistøvler med Træbund
og almindelige Træsko-
støvler endnu i de fleste
Drengestørrelser.

Fedtsvæerte -
Læderølle.

Paa Gr. af Varemangei

og Hjælp i Forretningen aab-
ner jeg først Kl. 10 Formid-
dag og lukker fra Kl. 13-15.

Mols' Delikatesse
Grenaa Telefon 751

Nye Tobakskunder,

derfor fyldt 18 Aar, optages.
Købekortkuponer M 1, M 2.
C 1, C 2 bedes venligst ind-
leveret.

L. Larsens Eftf.,
P. H. Kaltoft
Ostergade 1, Grenaa. Telf. 111

„Gram”

Køleskab med Fryseboks,
fuldstændigt som nyt, sælges billigt.
Enepræsentant for „Gram” Køle-
skabe for Djur land

Vilhelm Nielsen,
Trustrup. Telf. 39

Fjellerup Idrætsforening

afholder B. A. L. Søndag den 16.
Marts.

Bestyrelsen

En rød Tyr,

1—1¹/₂ Aar, købes. Gul Afteal og
godt Regnskab forlanges.

H Lunse,
„Ensløvgaard”.
Telf. Grenaa 379

To ligestandede Fjedervogne

er billigt til Salg eller Bytte.

Karstmager H. Appelt,
Grenaa. Tlf. 287

1948

Eblemost og Frugtsafter

er paa Lager.

E. K. Møller,
Lillegade 47, Grenaa.
Telefon 31.

Et Par Gummistøvler

og 2 Sæt brugt Tøj. Str. 50,
sælges samlet.

Vestbanegade 2¹/₂,
Grenaa.

Efter Kl. 19

En Dreng,

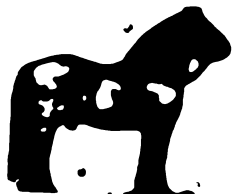
13—14 Aar, kan få Plads 1. April
eller Maj.

Johannes Møller,
Vejlby Mb.

Prima Vognsmontering og Konsistensledt

samt Motor og Automobile i Tromsø
Billigste Dagepris.

S. H. Bager,
Telf. 37 og 56. — Grenaa.

Gjerrild og Omegns Hesteavlforening.

¶ Hingsten „Faal“ staar til Afbe-
nyttelse for en Pris af 20 Kr. +
60 for Medlemmer og 20 + 80
for ikke Medlemmer.

Bestyrelsen.

Grenaa Landboforening

Indbyder unge Menneker til Del-
tagelse i en Saakonkurrence ind-
meldes til N. Bonlette, A. Ander-
sen, L. Laursen, A. Larsen Ledet.

En ny Arbejdsslæde,

en ny Fjedertandskarve, en brugt
7 Aars Kultivator og en ligebundet
Fjedervogn billigt til Salg.

Smed Gunnar Christensen,
Voldby.

Tell. 17.

DAMER,

der ønsker deres gamle Hatte moderniseret inden Paise.

bedes indlevere disse inden 10. Maj.

Samtlige Modehandlerinder
i Grenaa.

En flink Pige

kan faa Plads 1. Maj. Ingen Mal-
ning.

Niels Thorup.
Karlby Præstegaard.

Gjerrild Husmoderforening.

Onsdag den 12. Febr. Kl. 18
i Gjerrild Skole Demonstration:
Festligt Smørrebrød ved Frk. Rye-
Clausen. — Efter Demonstrationen
Generalforsamling.

Bestyrelsen.

Grenaa Sangforening.

Paa Grund af Stolens Lukning
er Sangtilliden Torsdag henlagt til
Hotel „Scandinavian“ Kl. 1945
Dirigenten.

Stenvad Borgerforening

afholder Jubilæumsfest Lør. d.
15. Marts Kl. 19.30 paa Stenvad
Hotel. Der optæres Stejsch og op-
læses Revy Fælles Kaffebord
Gratis Adgang for Medlemmer.
Tag Sangbog med.

Bestyrelsen.

For at undgaa Misfor-
staaelse meddeles det,
at jeg er praktiserende
Dyrlæge.

E. Horneman,

Bunhøj Grenaa Tlf. 738.

Kormærker

til 3. Rate af Tildelingsbortn ud-
leveres fra 17.—22. Marts

Holger Petersen,
Aakrode.

I Glæsborg Forsamlingshus

afholdes Torsdag den 19. de-
kl. 20 en

Koncertaften

ved d'herre Dr. Lorenz'n. Stenvad,
Organist Tage Nielsen, Fjellerup, og
Organist Staal. Grenaa Overatudet
af Koncerten paa ubeakaret til
Sydslesvig Indsamlingen

Der bliver fælles Kaffebord, hvor-
til Brød kan medbringes eller købes
i Forsamlingshuset. Deretter Pakke-
fest og Oplæsning

Entre 2 Kr. Gratis Kaffe. Pakker
modtages med Tak.

Paa Komiteens Vegne:
Niels Nielsen

Udstopning af Fugle

1 Kl. Arbejde. Garanti for Hold-
barhed.

Dyrlæge E. Horneman,
Bunhøj Grenaa.

Tell. 738.

2 Snedkersvende

kan faa stadigt Arbejde ved Samling
af Radioetabe.

Brdr. Petersen,
Bunhøj.

Tell. Grenaa 595.

1948

Marineforeningen

— Grenaa —

Stor VINTERFEST afholdes
med Spilning og Dans paa „B. de-
hotellet“ Søndag den 9. Febr.
Kl. 18. Medlemmerne bedes tegne
sig paa Listen hos Kasseren,
Groserer K. K. Hansen, Tlf. 570.
Listen slutter Fredag Aften.

Bestyrelsen.

En yngre Karl

eller konfirmeret Dreng (even-
tuelt Fodermester) kan faa Plads
straks eller 1. April.

Chr. Nielsen,
Lunden

Kontrolkøseriet

Søndermølle 70, Grenaa,
modtager Bestilling paa dagli.
Kyllinger efter mine rigtliggende
og hølsaarede hvide Italiener tilsat
Høner, hvis Mødre har lagt indtil
332 Æg første Aar.

C. O. Christensen.

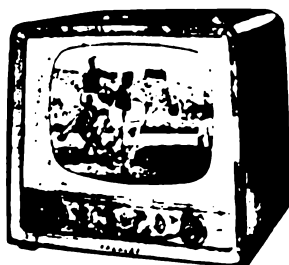
Grenaaegnens belgiske Hesteavlforening.

Foreningens Hingst „General
Arthur“ (5 Aar) kaaret i Odense,
Fader „General de Grandglise“ Sib.
308. Moder „Dyveke“ Sib. 2653.
staar til Albenyttelse hos Fodervær-
ten, Gdr. Aage Thomsen, Voldby,
for en Pris af 15 + 60 Kr. ved Dæg-
lighed eller Salg. 1 Kr. i Stalden.
Bedækningsalder: Kl. Morgen,
11.30 Middag og Kl. 18
Til. Voldby 28

Bestyrelsen.

Fjernsyn

TILBYDES

Philips fjernsyn
fra kr. 1725.

B & O fjernsyn
fra kr. 2250.-

★

Herofon fjernsyn
fra kr. 2055.-

★

L. L. fjernsyn
fra kr. 2125.-

Demonstration uden
forbindende

Lempelige betalings-
vilkaar

DAHLs RADIO

Lillegade 4 - Grenaa
Tlf. 341

Se her!

Jeg har forladt min kurvebod, thi den var ikke længere god. Nu træffes jeg hver torvedag paa Grenaa Torv i vejs mag der kan endnu en kurv De faa hos kursemager Karl Kaas.

Træffes Fasanvej 30.

Kokkepige

En dygtig og velanfærdig, ung pige søges straks. Eget værelse med radio. Week-end hveranden uge.

Fru købmand Petersen,
Trustrup købmandsgaard.
Tlf. 9.

Rapgræshø

sælges, 10 øre pr. kg. Havrehalm 3 øre. Byghalm kan faas om 8 dage 7 øre, alt prima prima.

Ingvorstrup,
tlf. Grenaa 395v

Ingvorstrup

Vejen fra gaardens indkørsel og til sundbroen bliver lukket. Vejen er privat, tilhører gaarden

Ingvorstrup.

FOLKE- VOGN

uden fører. Træff. bedst fra kl. 18-20

Preben Nielsen
Grønland 40 - Grenaa

En lugekone

antages straks.

1/8 Chr. Pedersen,
Lillegade 21.
Tlf. Grenaa 164.

Natten til søndag

er min cykle fjernet fra Markedgade 54 i Grenaa. Vær venlig og sæt den tilbage — jeg har meget brug for den
Journalist Nielsen,
Grenaa Folketidende.

To unge mennesker

der paatænker giftermaal om 2—3 mdr., søger en god 2-værelses lejlighed, ny eller ældre, i Grenaa. Evt. tilbud til billet mrk. 1701 modtager Grenaa Folketidendes kontor.

Mejetærskning

med CLAAS S.F. med hamser tilbydes.

Brdr. Christensen,
Tlf. Grenaa 22 04 61.

Havemøde

Onsdag den 12. juli kl. 20 er der havemøde hos gdr. Frede Thygesen, Attrup. — Der bliver talt af forstander TAGE DYBKJÆR, Egea Efterskole. — Vel mødt!
VU for Djursland.

Den af R. Mygind drevne ORNECENTRAL har jeg dags dato overtaget og anbefaler mig fortsat med reel betjening. Ordrer inden kl. 9 udføres samme dag.

Erbødigt

R. MYGINDS EFTF. Chr. Rasmussen - Telefon Voldby 100.

1958

En ung Karl

søges til 1. April eller Maj.
Søren Eskildsen,
Veggerlev.

En flink pige,

15-16 aar. kan faa plads 1 maj.

Fru politimester Andersen,
Lillegade 10. Grenaa.

Missionshotellet

serverer søndag den 13 ds.
kl. 12—14 og kl. 17—20

Suppe Printaniere

Helstegt mørbrad, Røde-
sauce, æbler med gele
Pommes sautees

Prince of Wales fromage

Ren kaffe
Kr. 6,00

Bordbestilling tlf. 126

Ingen drikkepenge

HOMÅ KIRKE.

Af provst P. K. Poulsen.

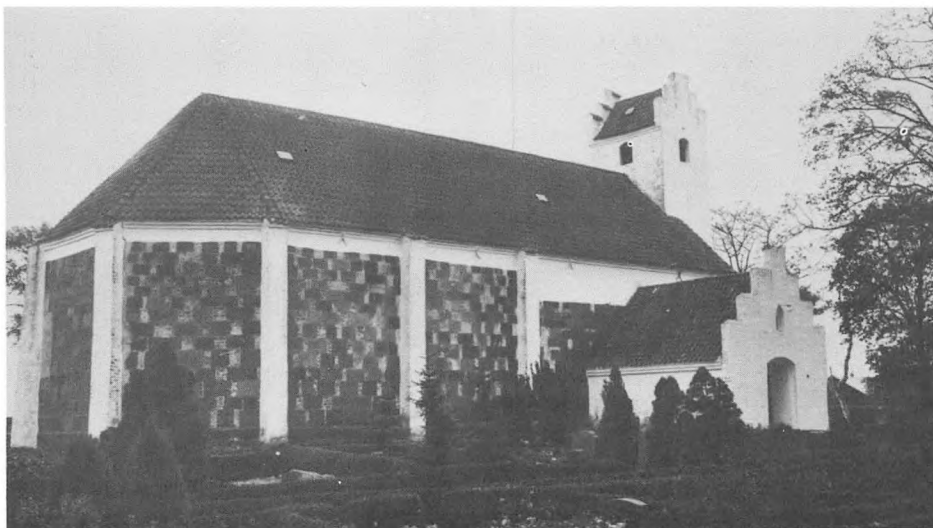
Den meget maleriske og ejendommelige kirke, der ligger tæt ved Århus-Grenaavejen, og hvis kirkegård hegnes af høje kampestensdiger, var i middelalderen viet til Skt. Laurentius. Den består af et langhus med tresidet afsluttet kor, støttestøtter og sidemurene, smalt tårn mod vest samt et våbenhus på nordsiden. Alle kirkens dele er opført i gotisk stil fra den senere middelalder, overvejende af kvadre, som stammer fra en romansk forgænger, men med bæltter af munkesten. Denne romanske kirke har haft skråkantsokkel, der er genanvendt under hele det nuværende langhus og tårn, desuden er i murene indsat et par kvadre med profilmønstre samt ved skibets sydvesthjørne en anselig billedkvader, den oprindelige dæksten over en af den romanske kirkes døre, med fremstilling af en mand kæmpende med to dyr (Mackeprang.D.190). Begge skibets døre er i behold og begge med gotiske fladbuer, syddøren tilmuret mens norddøren endnu er i funktion. Der er ingen vinduer mod nord, rummet får alt lys fra sydsiden.

Senere tilbygninger er våbenhuset, helt af munkesten i munkeskifte, og tårnet, der ligeledes er senmiddelalderligt, fornedet opført af kvadre, foroven af munkesten med nord-syd-vendte, blandingsløse kamgavle, årstallet i murankre 1777 hentyder til en istandsættelse, på klokkebommen er indridset 1667. I det indre dækkes kirken af gotiske ribbehvælv med spinkel kalkmalt rammedekoration.

Altartavlen er et snitværk fra 1739, udført af Chr. Hølfeldt for Ting Jellinge kirke i Sydvestsjælland og overført til Homå 1959, med nyt altermaleri, korsnedtagelsen, af Ingolf Røjbæk. Knæfaldsskranke omkring 1700 med udsavede balustre samt Høg-Krag våben. Romansk font af granit med

glat kumme. Prædikestolen er i renæssance fra begyndelsen af 1600 tallet med korintiske prydbæltessøjler i kanterne som ramme om tomme arkadefelter, ny staffing fra 1959. Ved norddøren er opstillet en del

gammelt panelværk med arkadefelter og en enkelt stolegavl, dateret 1635. På kirkeloftet henligger kirkens to ældre altermalerier, fra begyndelsen af 1800'tallet, samt en gammel degnestol.

Grenaa Strand – og Badehotellet

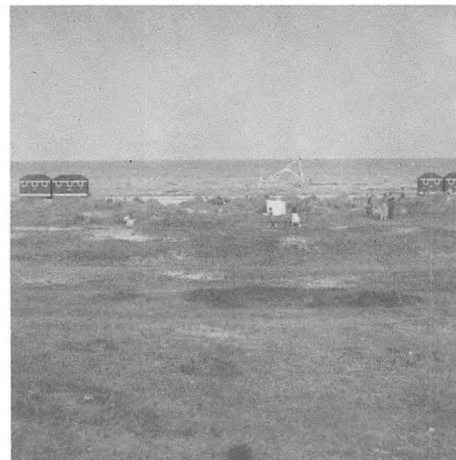
Af J. A. Nielsen

Disse to lokaliteter omtales udførligt i Carl Svenstrups »Grenaa Bys Historie«, bind C, og i sammes »Grenaa i Tekst og Billeder«, hvortil henvises. Der bringes selvfølgelig også billeder derfra.

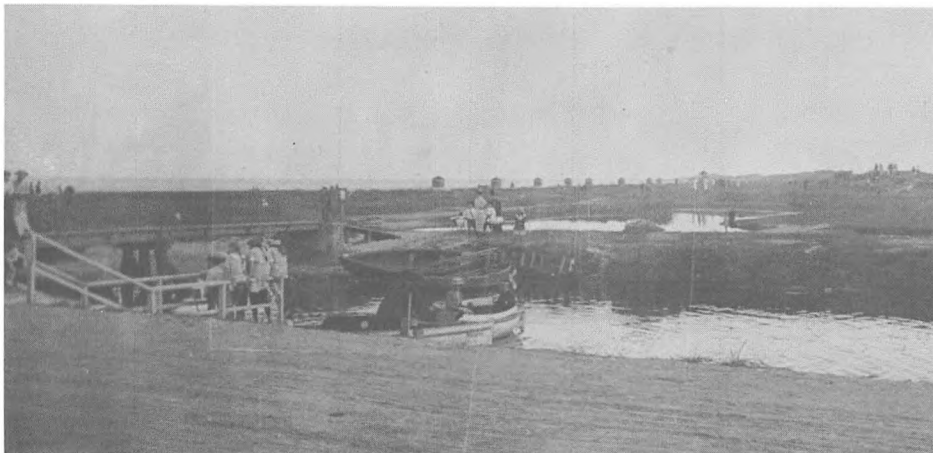
»Nye« billeder, der er indkommet til Grenaa Egnarkiv, giver imidlertid anledning til at genopfriske minder fra de gamle dage. Omkring 1914 dannedes et aktieselskab, der ville bygge et badehotel ved Grenaa havn. Dengang var badelivet stort set indskrænket til at finde sted fra åen og nogle hundrede meter sydpå. Stranden tilhørte ejeren af »Hessel«, godsejer de Lichtenberg, og han var ikke glad for badegæster

på stranden. De behandlede ikke hans klitter særlig skånsomt, og der var ofte små påmindelser til dem i aviserne! Da Badehotellet blev opført i 1914, lejede selskabet et stykke af stranden, ca. dertil, hvor det forreste sommerhus nu ligger, og til det sted, der kom til at hedde »Trapperne«, fordi det blev nødvendigt at lave trapper over klitten, for at den ikke skulle blive trådt helt ned i den stærke trafik.

Badehotellet opstillede en halv snes badehuse med bro ud i vandet. De var naturligvis først og fremmest til brug for hotellets gæster, men alle og enhver kunne dog købe billetter til dem. Der var et hus lidt oppe på

Vandrutschebanen mellem badehusene. Til venstre en af de »pæle«, der bar reglementer for standens brug. Grenaa Egnarkiv.

Ved Badehotellet »Grenaa Strand« omkring 1915 med hotellets badehuse langs stranden og badebro til venstre. Laurentinus Sørensen sejlede rutefart i en lille motorbåd fem gange om dagen i sommersæsonen mellem hotellet og Sønderbro, men også længere ture op ad åen og ture langs kysten. Et par år efter ophørte sejladsen på grund af manglende tilslutning.

Sidst i 40'erne genoptog maskinarbejder, nu pedel, Hugo Nielsen på handelsskolen, igen sejladsen, men kun en kortere tid.

Grenaa Egnarkiv.

Indsendt amatørfoto fra efter 1918. Fra Badehotellets altan. Man ser gangbroen og anlægsbroen. Langs »Det døde Hav« ses den sti, der blev slidt bredere og bredere af den stigende trafik. Her er der kun få af badehusene tilbage – men »Slikhuset« holder stand. »Havlund« til højre. Grenaa Egnarkiv.

stranden, hvor man købte disse billetter. Ældre grenaaensere kalder dette hus for »Slikhuset«, og det må nok betyde, at der var andre ting end lige netop billetterne, der kunne have interesse her.

Adgangen til stranden foregik til 1914 ad en smal og brøstfældig bro over åen. Sammen med Badehotellet blev der bygget en gangbro nærmere ved havet, så hotellets gæster og alle mulige andre kunne benytte den. Der var stor utilfredshed med den nye ordning. Strandgæster havde jo hidtil kunnet benytte stranden ganske efter behag og for manges vedkommende uden bade dragt. Nu krævedes det, at man skulle være iført bade dragt, og at af- og påklædning kun måtte finde sted i badehusene. Her må det nok tilføjes, at i gamle dage blev der – stort set – kun badet på det stykke af stranden, der er tale om her. Sommerhuse fandtes slet ikke.

I 1918 købte Grenaa kommune en del af stranden, og man optog forhandlinger med Badehotellet og fik badehusene flyttet sammen to og to, så de optog et mindre stykke af stranden. Derved blev det muligt at op hæve forbudet mod af- og påklædning på den åbne strand.

»Hessel« havde fået ny ejer, Ove Svendsen, og den nye mand havde solgt enkelte grunde til opførelse af sommerhuse. De lå – og ligger – fra »Trapperne« og udefter. Nu blev der også solgt og udlejet grunde på klitrækken, og dette var genstand for stor utilfredshed og affødte mange debatter i aviserne. Alt dette er en historie for sig.

Badehotellets aktieselskab solgte i 1919 hotellet til forpagteren, E. Voss. Senere kom værtsparret Karen og Anders Bilde til. De opstillede en vandrutschebane lidt fra land mellem badehusene, og dette apparat blev en stor succes. Den skulle blot tages ind på land, lige så snart det blæste en storm udi Kattegat, og fiskehandler Johansen, Østergade, der var kok på Badehotellet, fortæller, at han engang sammen med det øvrige personale på hotellet blev kaldt ud på bjergningsarbejde: Badehusene og rutsche-

Badehotellet og »Det døde Hav«, fotograferet straks efter opførelsen af hotellet: 1914. Det er Carl Svenstrup og sønnen Hugo, der står med cyklerne. Sommeren 1914 var alle tiders . . .
Grenaa Egnsarkiv.

banen drev i havstokken og stod i fare for at gå til havs. Man fik det hele bjerget ind, men badehusenes tid var ved at være forbi. De var allerede medtagne af vind og vejr og forsvandt fra stranden. Rutschebanen blev også inddraget. I boghandler Knud Hansens negativsamling fandtes et billede af den sammen med to af badehusene. Det vil ses, at de ikke var lige store. I egnsarkivet er dette det eneste billede, der eksisterede af vandrutschebanen, og fotografen burde have gået lidt tættere på!

Det var en stor begivenhed med Badehotellet og alt det nye, og fisker Laurentinus Rasmussen forsøgte sig med en båd rute mellem havnen og byen. I »Grenaa Bys Historie« ses han liggende med båden »Maa-gen« ved Sønderbro, og på billedet ved denne artikel ses han liggende ved Badehotellet. Her var der bygget en bro ud i åen. Sejladsen blev ingen succes og ophørte straks. Se billedteksterne!

På billederne ses en lille »sø« for enden af

broen. Det er »det døde hav«, der var et fortræffeligt soppested for børnene. Da der kom en mægtig trafik forbi den, fandt man det nødvendigt med en regulering. Det blev til det »fuglereservat«, man kender i dag, og det blev en virkelig succes. Børnene kunne ikke mere komme ud at soppe, men der kom fugle i stedet, og for både børn og voksne var de til stor fornøjelse. Beboerne ved Havnen forærede spraglede ænder til reservatet, og fru Karen Bilde skænkede et svanepar. Som et lille apropos kan berettes, at der senere, under krigen, var så mange svaner i reservatet, at det var umuligt at skaffe foder nok til dem. Man måtte sætte dem ud i åen, så de selv kunne finde føden . . .

I dag er situationen for dette det inderste stykke af Grenaa strand en helt anden. Omkring 1914-15, da de tre billeder her er taget, foregik al badning her, og kun ganske få badende trak længere væk.

Brandberedskabet i Grenaa igennem tiderne.

Af brandinspektør Aage Mogensen

Den første brand i Grenaa som er tilgængelig, er fra året 1540.

Mange af de gamle optegnelser er borte.

Da borgerne i gamle dage var meget omhyggelige med at opbevare det skrevne ord, kan det efter min mening ikke skyldes sløseri. Årsagen må være katastrofer af en eller anden art og mest sandsynlig brand. Byens tage var jo i gamle dage mest stråtage, og byen har været hjem søgt af flere store og alvorlige brandskader.

I året 1768 brændte f. eks. byfogedens gård og da denne samtidig var birkedommer, kan mange optegnelser her være gået tabt. At det har været mig muligt at beskrive tiden før år 1900, skyldes først og fremmest en mand, hvis energi og arbejdsevne jeg gennem mange år har beundret, Grenaa by's historiker og æresborger Carl Svenstrup.

Hvor Grenaa by nu ligger, har der formentlig siden 3000 til 5000 år f.K. eksisteret en boplads. Røvere og strandhugstmænd har gjort denne plads risikabel at bo på, og byen er så flyttet op under Baunhøj, hvor nu den gamle kirkeruin ligger. Da det danske rige blev så stærkt, at det kunne holde strandhugstmænd fra kysterne, kunne byen flytte tilbage.

Grenaa nævnes som købstad i året 1262, men dens ældste privilegier er ubekendte, sandsynligvis ødelagt ved brand eller anden ulykke. Der menes, at der har eksisteret et bysamfund år 1200 og byseglet menes at stamme fra år 1300. Hvordan navnet Grenaa er opstået vides ikke, men den nævnes i kong Valdemars jordbog som Grindhøj.

Den første større brand, man har noget kendskab til, var i året 1540. Den kendes, fordi, byens borgere på grund af den store skade, de har lidt, fritages for kongelige skatter i 3 år. I 1542 må der have været en brand på det gamle spedalskshospital som lå på Sdr.mølle og kaldtes Sct. Jørgensgaard. Det førte til dets lukning og overførsel til Aarhus. Den næste storbrand man kender lidt til, var branden den 13/11.1626, hvor ca. halvdelen af byen gik op i luer. Her fritages borgerne for told, skat og anden tyng i 5 år. Den næste store brand skete i december 1661, og det ses af en taksation,

der er foretaget i 1682, at ca. halvdelen af tomterne stadig var ubebyggede.

I 1683 var der igen en stor brand, men dens omfang kendes ikke. Året 1700 blev det gamle borgmesterembede nedlagt og der oprettedes byfogedembede. Byens ejendomstal var da 178, men heraf var de 40 gamle brandtomter. I 1768 opgjordes byens folketal til 702. En større brand i 1705 kender man ikke meget til. I 1744 brændte der på Nørregade 3 gårde og 3 huse. 24/10. 1750 brændte i Storegade 8 gårde og huse og 7/6. 1751 blev der brand i Lillegade, og den bredte sig også til en del af Storegade. 50 familier blev husvilde og mistede alt. Det kan nævnes, at byfogeden forsøgte at organisere brandslukningen, og imedens gik der ild i hans egen gård.

To mand, Hans Jacobsen, og Henrik Snedker havde haft heste på en anden mands jord, og deres heste var derfor optaget og indsat i markhuset. De to mænd mødtes udenfor markhuset og brød låsen op, tog deres heste og spændte dem for hver sin vandvogn og kørte vand til brandstedet til bekæmpelse af branden. De blev anklagede for at have opbrudt en offentlig lås og forlangt idømt bøde. På grund af formålet med deres handling, frikendte dommeren dem for bødestraf.

Måske den første spæde begyndelse til et brandberedskab?

Det var et par slemme brande og der fandtes dengang ingen assurance, men i løbet af 3 år udbetaltes der fra stiftamtet 3000 rdl. De fleste af byens tage var dengang af strå og ved den første brandtaksation i 1761 kunne konstateres, at af 38 nyopførte ejendomme var 27 forhuse helt tækkede af tegl til gaden, men strå til gården. Det var slemme tider, og en af byens kendte mennesker, købmand Rasmus Mau, opgjorde sit tab ved branden til 2872 rdl. Efter de to store brande havde byen fred i nogle år, men den 23/5. 1768 kom den næste. Der må den gang være blevet oprettet et brandværn for det ses, at 4 af brandfolkene har været i

brandforhør. I brandforhøret havde deres leder udtalt sig:

Ved guds hjælp og bistand og stille vejr og den bedst mulige menneskelige hjælp, blev ilden, trods sin farlighed forsinket, så der foruden rebslagerens ejendom kun yderligere udbændte 3 huse. Ved en mindre brand, hvor kun birkedommerens gård brændte, i året 1768, kan konstateres, at brandvæsenet var mødt op, og dets sprøjtemester var Peder Eriksen. De kunne dog intet udrette udover at nedrive et nærliggende hus og dermed hindre ildens udbredelse. Gården, der brændte, var den bygning, der tidligere har tilhørt Grenaa Folketidende på Lillegade. Lederen af brandvæsenet var den gang byfogeden, der også var byskriver. Ved en mindre brand i Mogensgade den 20/4. 1767 har man også bevis for at et brandvæsen eksisterer. Her var mødt op: Brandmester Terkel Eriksen, sprøjtemester Peder Eriksen og 2 brandsvende og de mødte med sprøjte og brandredskaber.

Ca. 1750 begyndte man at oprette brandkasser. Til Grenaa kom der instruktion om indretning af et brandberedskab 25/11. 1735. Endelig ordning for alle købstæder om assuranceordning kom 13/1. 1761 og som følge af denne, blev der i Grenaa foretaget en taksationsforretning i 1761. Denne gav et udmærket billede af byens 158 gårde og huse. Deres størrelse, udseende og tagdækning.

Til varetagelse af byens brandberedskab og føring af brandprotokol ansattes en brandinspektør, der lønnedes med 6 rdl. om året + 2 rdl. og 3 mark for føring af protokolten. Den første brandinspektør blev købmand Erik Kleitrup. Der ansattes endvidere en sprøjtemester, som lønnedes med 4 rdl. om året. Det øvrige mandskab i beredskabet var alm.borgerlig pligt og ulønnet. Brandberedskabet må være indrettet omkring 1745, men først i 1756 opførtes et sprøjtehus i den daværende kirkegårds nordlige hjørne. Udgiften til dette hus var

29 rdl. og 3 mark. En gang om året, om sommeren afholdtes en sprøjteøvelse på torvet.

Forud for denne øvelse blev der foretaget brandvisitation i samtlige ejendomme. Til vedligeholdelse af brandberedskabet opkrævedes hos grundejerne en sprøjteskat. De mindste ejendomme betalte årligt 6 skilling og for større ejendomme kunne det stige indtil 1 mark og 6 skill. Denne skat indbragte 12 rdl. årligt. I 1744 fik sprøjtemester Peder Eriksen for vedligeholdelse og pasning af materiel, 2 rdl. og 14 skill. årligt. Brandmester og sprøjtemesterstillingen blev nu slået sammen, og den først udnævnte blev snedker Terkild Eriksen. Der udnævntes nu også en fast tambour og sprøjteøvelserne udvidedes nu til to om året. I 1765 fratrådte Erik Kleitrup og i hans sted valgtes Peter Bay, og stillingen som brandinspektør var nu i en række år knyttet til byskriverembedet.

I 1806 beskriver byfoged Aagard sprøjtehuset som brøstfældigt og fik bevilget penge til et eftersyn. Brandberedskabet betegnes som godt. Det består nu af 3 sprøjter, den sidst anskaffede sprøjte er monteret på en firehjulet vogn. (Denne står forøvrigt på museet her.) Til betjening af denne sprøjte kræves en sprøjtemester, 2 strålemestre og 8 pumpefolk. De 2 andre sprøjter benævnes nu nr. 2 og 3.

Til brandvæsenet er nu direkte tilknyttet 1 brandinspektør, 1 sprøjtemester, 4 strålemestre, 15 pumpefolk, 6 vandbærere, 1 tømmer, 1 murer, 1 tambour. Kun inspektør og sprøjtemester er lønnede, alle øvrige, med undtagelse af tambour, der også er byens trommeslager, er ulønnede. Sprøjtehuset var nu for lille og forfalden, og i 1830 ansøgte man amtmanden om tilslutning til at opføre et nyt sprøjtehus. Man tænkte sig, at opføre det ved siden af det nye rådhus, og benytte materialer fra det

Første fælles øvelse efter aftale med Djurslands brandvæsener 26.7.1939.

Fra venstre er opstillet:

Kolind Brandvæsen med brandinspektør, tømmermester Høj.

Allingåbro brandvæsen med brandinspektør, tømmermester Jensen.

Grenaa brandvæsen med brandinspektør, tømmermester Niels Bilde.

Ebeltoft brandvæsen med brandinspektør, sadelmagermester Winther.

gamle rådhus. Amtet godkendte forslaget og i 1834 opførtes så et nyt sprøjtehus, og som Carl Svenstrup skriver i sine optegnelser, til Zir for byen. Dette sprøjtehus var ret rummeligt, og i den ene ende blev der indrettet et par lokaler, hvoraf det ene benyttedes til ligkapel.

I 1884 havde Fr. Thykier bygget sig et nyt stuehus og han brød sig ikke om sprøjtehusets beliggenhed og tilbød byrådet et vederlag for at få det flyttet. Byrådet gik med til at flytte huset, og til hjælp for dette ydede Fr. Thykier 1000 kr., P. G. Beyer og Fløjstrup hver 200 kr. og huset flyttedes så til Nytorv.

I tiden fra 1830 og til 1860 var en lang række af byens borgere brandinspektør, men i 1861 udnævntes manufakturhandler R. W. Starck og da kong Frederik den 7' samme år besøgte Grenaa, tillagdes brandinspektøren i Grenaa rang i lighed med kaptainer i Københavns brandvæsen. I 1863 fik Grenaa et nyt brandreglement, og det blev en af Starcks store opgaver, at få dette gen-

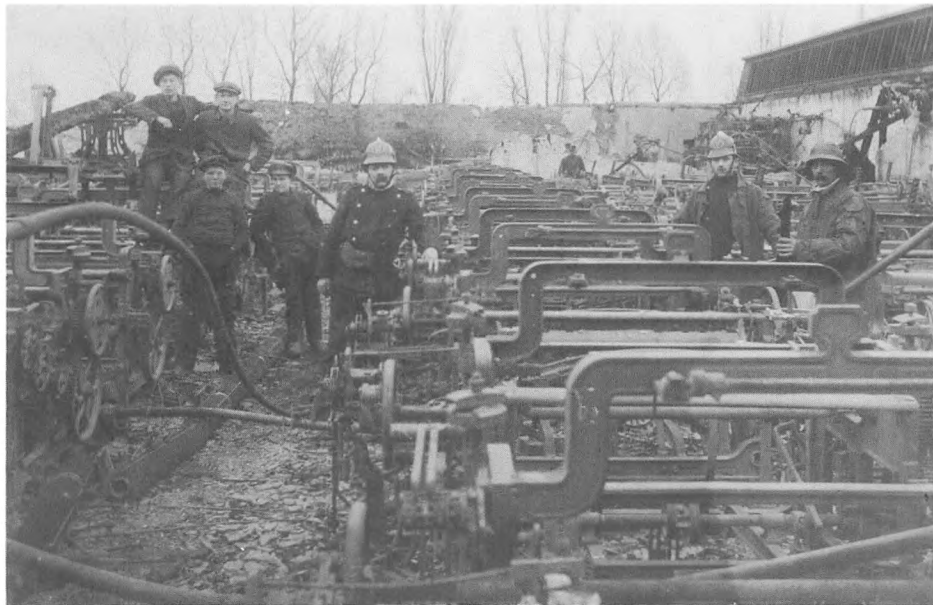
nemført. Alle byens borgere fik tjenesteplicht i korpset. Dog kun de mellem 18 og 50 år og undtaget var apoteker, præster, læger og lærere. Brandberedskabets styrke kom herved op på ca. 300-mand. I 1866 indkøbtes endnu en sprøjte. Den der populært benævntes sugeværket, og nu er indsat på vort museum. Det var et vældigt fremskridt, den var i stand til at yde en strålehøjde på 40 alen og godt 200 pottes vand ved 50 pumpe-slag.

I 1873 vedtoges atter et nyt brandreglement. Det var meget udførligt affattet og med en del nye krav. Bl. a. skulle alle husejere anskaffe brandspande, ikke længere af træ, men af læder eller metal. Fra 1-4 spande, alt efter ejendommens størrelse. Alle grundejere, som havde hest og vogn, skulle anskaffe og vedligeholde en vandtønde og en kærre og møde til vandkørsel ved brande og sprøjtemønstringer. Foruden brandkaptajnen, som han nu benævnedes, ansattes en primærløjtnant og en sekondløjtnant. Ved hver sprøjte ansattes en brandmester

og en værkfører, en underbrandmester og en strålemester og det til pumpens betjening nødvendige mandskab. Vandforsyningsafdelingen lededes af primærløjtnanten og han havde samtidig til opgave at sørge for, at de offentlige pumper og vandforsyninger var i orden. Nedbrydningsafdelingen lededes af en brandmester og en underbrandmester. Det var også deres opgave at sørge for brandstigers tilstedeværelse. Der lavedes også en redningsafdeling og en politiafdeling. Den første for redning af mennesker og dyr og vel også ting, den sidste skulle sørge for ordenens opretholdelse. I tjenesten bærer brandinspektøren uniform, assistenter og brandmestre blå kasketter med guldtesse. Brandvæsenets øvrige medlemmer et messingskilt på brystet, så man kunne se hvilken afdeling de tilhørte.

Man brugte den gang gadevægtere, deres opgaver var bl.a. at holde øje med, om der skulle udbryde brand. Gadevægternes nærmeste overordnede var brandinspektøren, og han måtte melde sig til ham, når han gik på vagt. Når vægteren mærkede ildebrand, så stødte han først i sin fløjte og råbte brandbrand. Derefter underrettede han straks brandinspektøren, tambourmajoren og klokkeren. Brandinspektøren sørgede så for alarmering af sit mandskab, tambourmajoren gik i gang med trommen og kaldte til hjælp. Klokkeren kimedede med kirkeklokken for at vække folk. Når klokken kimedede og trommen gik så vidste folk hvad det betød og mødte der, hvor aftalen bød.

Man havde den gang noget, der kaldtes tordenvagt. Brankfolkene var opdelt i 4 grupper og disse skiftede til at møde tordenvagt. Når det tredje tordenskrald lød over byen, mødte vagthavende gruppe på sprøjtehuset. Omkring 1885 bortfaldt vægterens pligt til at synge hver time. Læderbrandspandene kunne nu udskiftes med metalspande. Der blev indført en ordning, så alle mænd mellem 18 og 50 år kunne fritages for mødepligt ved brand, mod at betale 30 kr. årligt for denne fritagelse. Penge, der sandsyn-

Grenaa Dampværkeri efter branden i 1914.

ligvis ligesom sprøjteskatten er blevet brugt til beredskabets vedligeholdelse. Det var R.W. Starck, der havde arbejdet med gennemførelsen og organiseringen af de 2 brandvedtægter. Det har været et stort arbejde, som vi i dag vanskeligt kan forestille os omfanget af.

13/6 1865 udbrød en stor brand i Aastrup. Der brændte 3 gårde, og et menneskelig gik tabt. Denne brand gav anledning til en større avispolemik, fordi Grenaa brandvæsen ikke var tilkaldt og ikke mødte. Det blev fra byens side hævdet, at byen ikke turde blotte sig ved at sende sit brandberedskab til Aastrup, og det var sandsynligvis denne brand, der gav anledning til at byen i 1866 købte en ny sprøjte (Sugeværket).

Den 16/4 1867 brændte Baunhøj møllegaard. Rækværket om møllen var antændt, da brandvæsenet ankom, men møllen reddedes. Den brændte dog senere ved en brand den 6/12 1881. Brandmandskabet mødte en halv time efter brandens opståen, men der var intet at redde. Den 23/5 1870 brændte Sdr. mølle delvis og 9/4 1923 nedbrændte den helt. Den 3/5 1887 udbrød en stor brand i Enslev, hele byen brændte og der reddedes kun en gård. Her mødte Grenaa brandvæsen med 2 sprøjter nr.2 og 3, »sugeværket« måtte ikke forlade byen. Det var meget planløse forhold der arbejdedes under og det fortælles, at da en tilstedeværende spurgte brandinspektør Starck om hvilke regler der arbejdedes efter, skulle man have sagt: Ja det går fanden ryste mig som det bedst kan. I 1895 den 9/10 nedbrændte Lorentzens savværk på Nytorv, og selv om sprøjtehuset var beliggende lige op ad værket, var der intet at stille op. Denne brand gav anledning til, at byen købte brandtomten og dermed udvidede Nytorv.

I 1888 afløstes R.W. Starck af brandinspektør Ferdinand Rasmussen, der var brandinspektør indtil sin død i 1917.

I 1909 omorganiseredes brandvæsenet og det nye brandreglement trådte i kraft den 1/1 1909.

Årsagen til den nye brandvedtægt var hovedsagelig, at Grenaa i 1907 havde fået et nyt vandværk. Der var lagt vandledninger rundt i byen, og der var opstillet brandhaner, som man kunne koble slangerne direkte på. Vandtrykket var næsten ligeså stort som pumpetrykket, og vandværket kunne i påkommende tilfælde yderligere forøge trykket.

At få denne vedtægt gennemført, blev sandsynligvis Ferd. Rasmussens største opgave og han klarede den godt. Trods sit ringe held i forretningsanliggender, viste han sig at være den helt rigtige organisationsmand og leder. Når man tænker på, at Grenaa brandvæsens organisation i dag bygger på det samme grundlag, så må man beundre hans indsats. Også det daværende byråd har min største anerkendelse, at de turde

Det gamle »sugeværk« efter afleveringen til Djurslands Museum.

Fra venstre ses:

Emanuel Nielsen

Svend Nielsen

Niels Busk

Thorkild Skaarup

Aage Mogensen

Spanden, som Th. Skaarup holder i hånden, er en af de gamle læderspande, som brugtes samtidig med sugewærket.

tage ansvaret for så kolossal en omvæltning og fremskridt, som den nye brandvedtægt var. Det nye korps fik følgende sammensætning:

1 brandinspektør á 300 kr. årligt. 1 vicebrandinspektør á 60 kr. 2 brandassistenter á 40 kr. 12 brandsvende, 1 værkemester, 1 tambour, hver 25 kr. årligt, det gælder dog ikke tambouren, der også var byens trommeslager. Den 20/1 1909 indkaldte brandinspektøren det udtagne faste mandskab til møde og instruktion på daværende hotel »Skandinavien«. Efter instruktionen kunne brandinspektøren byde på et måltid mad. Betalingen herfor var indkommet ved bidrag fra interesserede borgere.

Der har tilsyneladende i 1909 været en meget stor interesse og vilje til at opbygge et tidssvarende brandvæsen. Byrådet har været meget velvillig med bevillinger til nyan-skaffelser. Der blev købt mange nye slanger og strålerør. Man kunne nu bruge hampslanger, hvor man før i tiden havde været henvist til at bruge læderslanger. Der blev også indkøbt en 14 meter høj forskydelig træstige monteret på hjul.

Man havde også et nyt sprøjtehus under overvejelse. Efter megen diskussion blev det vedtaget at bygge en ny brandstation og nedrive det nuværende sprøjtehus, der i 1884 var flyttet fra torvet og ned på dyrskuepladsen (Det nuværende Nytorv.) I 1909 blev den gamle og nu nedbrudte brandstation opført og den indrettedes med slangeårn, så man havde mulighed for at kunne tørre våde slanger efter en brand.

I 1917 døde Ferd. Rasmussen og hans efterfølger blev hans mangeårige vicebrandinspektør, arkitekt og borgmester M.C. Thoft.

En af Ferd Rasmussens største brande var branden på Grenaa Dampværeri den 24/2 1914. Der blev dengang rejst kritik over, at reservemandskabet ikke var indkaldt, men når man hører, at den tilsynsførende efter branden udtalte, at det var et fremragende slukningsarbejde, der var udført og

at den tilsynsførende ved oprydningen var direktør Sofus Falck fra København, så kan man vist se bort fra kritikken.

Den 5/12 1916 udbrød der brand på Langagergaard, Hammelev mark og Grenaa blev kaldt til assistance.

Brandmelding indgik til brandinspektøren kl. 18,45. Denne var sygemeldt og gav vicebrandinspektøren ordre til omgående udrykning. Mandskabet blev alarmeret og der rekvireredes 2 spand heste til transport af sprøjte og mandskab. Kl. 19,20 ankom brandvæsenet til brandstedet og reddede stuehuset. I branden deltog vicebrandinsp. 2 assistenter og 10 brandsvende. Mandskabet aftrådte kl. 04,15. Det var den gang en hurtig udrykning, i dag ville det se sådan ud, at mandskab og materiel efter brandmeldingens indløb var på brandstedet 8 min. efter.

I det nye reglement var indført noget nyt, nemlig sikkerhedsvagter. Der skulle være brandvagter ved alle teaterforestillinger, forsamlinger og offentlige baller. Man gik meget stærkt op i vagtordningen, og 5 mand var en almindelig ting ved en teaterforestilling. Jeg kan nævne, at en brandvagt ved cirkus Bech Olsen bestod af 5 mand og kostede Bech Olsen 15 kr.

Der blev ligeledes afholdt en mængde øvelser, hovedsagelig for at gøre mandskabet fortrolig med brugen af brandhaner. Det første budget, der blev lagt for brandvæsenet var i 1910 og blev på 1515 kr. budget for 1911 blev på 1830 kr. og for 1912 1735 kr.

I de første mange år var overslagene på beløbet til brande på 200 kr. Brandvisitationen blev gjort mere effektiv og brandøvelserne flere og mere varierede, men øvelsen en gang om året ved Grenaa kirke, blev ved at være en tradition.

Bladet »Hver 8' Dag« bragte den 8/9 1901 en artikel om en brandøvelses forløb i Grenaa. Altså før den nye brandvedtægts ikrafttræden.

Den begyndte med, at tambouren vandrede

gennem gaderne og slog på tromme og med mellemrum meddelte han, at øvelse skulle afholdes. Trommeslageren hed den gang S. Carlsen og var altid efterfulgt af en flok meget interesserede børn, der efter hver meddelelse råbte hurra.

Kl. 6 (18,00) ilede brandfolkene til sprøjtehuset, hvor officererne i forvejen var til stede. Så kørte samtlige sprøjter til torvet og hestetrukne vandsluffer jagede frem og tilbage. Der var en mængde tilskuere og man var faktisk imponeret over at se så mange guldressede kasketter på en gang. Sprøjteøvelsen måtte nærmest betragtes som en folkeforlystelse, og når øvelsen var forbi, drøftedes dens forløb indgående på byens værtshuse. De fleste børn kom hjem med en våd trøje.

Da brandinspektør Ferd. Rasmussen bød det nye mandskab på »Skandinavien« velkommen begyndte han med: Velkommen kammerater! Det var en symbolsk begyndelse, for det blev kammeratskabet, der var det afgørende i korpset og ikke en økonomisk gevinst. Det var den gang en udmærkelse at kunne blive optaget i brandkorpset. De første til korpset udnævnte var:

Brandinspektør Ferd. Rasmussen.

Vicebrandinsp. M. C. Thoft.

Assistenterne Mortensen og Iversen.

Brandsvend nr. 1 B. Nielsen. Nr. 2 A. Fogtman. Nr. 3 Nielsen. Nr. 4 R. J. Rasmussen. Nr. 5 A. Mikkelsen. Nr. 6 P. Andersen, tambour. Nr. 7 Chr. R. Rasmussen, korpsformand. Nr. 8 Søren Pedersen. Nr. 9 A. Christensen. Nr. 10 Brandi. Nr. 11. Musette. Nr. 12 Andersen. Nr. 13 H. Mikkelsen. Nr. 14 Helander Jensen.

Den 3/5 1917 mødte hele korpset op i kirken i uniform og bar deres gamle chef Ferd. Rasmussen til graven.

Som jeg tidligere har skrevet, blev M. C. Thoft hans efterfølger. Hans første større brand blev Edv. Hansens købmandsgaard, der hvor nu Andelsbanken ligger. Den næste var den 3/2 1922, da det tidligere nedbrændte savværk på Nytorv igen brændte.

Selv om brandstationen lå umiddelbart ved siden af, var uheldet ude. Det havde sneet kraftigt, og det frøs hårdt. De underjordiske brandhaner var dækkede med sne og is og vanskelige at finde. Der gik 20 kostbare minutter tabt og savværket nedbrændte, og man måtte koncentrere sig om at redde omliggende bygninger. Det fortjener at nævnes, at pressen efter branden skrev: Det er helt utroligt, at 18 mand kunne udføre et så vanskeligt arbejde bedre end 300 mand før.

Brandvæsenet ønskede sig en motorsprøjte og det blev bevilget.

Den 1/10 1929 modtoges den nye motorsprøjte, pris 7325 kr. og en samtidig bestilt påhængssprøjte til 4400 kr.

Det første jeg har kunnet finde ud af med hensyn til røgbeskyttelse, er indkøb af 2 røgmasker på budgettet 32/33. Ganske vist noget andet end det man bruger i dag, men en begyndelse.

Grenaa brandvæsen var i 1932 stadig et lille brandvæsen og antallet af brandudrykninger var 7, og den ene af dem var på Hessel hede og altså en hjælp til Aalsø kommune.

På grund af M. C. Thofts sygdom vedtog byrådet på et møde 22/5 at konstituere assistent Niels Bilde som brandinspektør, og da Thofts sygdom forværredes fratrådte han helt og tømremester Niels Bilde udnævntes til brandinspektør 18/9 1934. Ved borgmester Thofts afgang forsvandt en mand ud af brandvæsenet, som havde gjort et meget stort stykke arbejde for at skabe et godt og tidssvarende brandvæsen. At Niels Bilde blev Thofts afløser skyldtes ingen tilfældighed. På grund af Thofts sygdom var Niels Bilde blevet ansat og udnævnt til brandassistent den 1/6 1934, for at man i påkommende tilfælde kunne have en kvalificeret afløser til brandinspektøren. Som bekendt endte Thofts sygdom med hans død.

Sin første større opgave fik Niels Bilde den 26/5 1935, da Grenaa brandvæsen blev

kaldt til hjælp af Aalsø kommune. Der var brand på godset Katholm. Trods god indsats, med et materiel som i dag ville synes ringe, lykkedes det at stoppe branden, men alligevel brændte hestestald, kostald, svine-stald og lade.

1/1 1927 trådte brandlov fra 31/3 1926 i kraft. Denne bestemte, at alle kommuner skulle råde over et tidssvarende brandbe-redskab. Det kneb for så at sige alle kom-munerne på Djursland, at leve op til dette krav, og det kneb i ligeså høj grad, at få det anskaffede materiel passet og holdt i orden. Det hændte ofte, at de sprøjter, som var anskaffede, nægtede at fungere og der-for blev Grenaa brandvæsen af og til kaldt til assistance. I 1937 således til 7 større bran-de. Det førte nu til at Niels Bilde begyndte at arbejde for at få oprettet et oplands-brandvæsen. I 1938 havde 8 kommuner givet udtryk for deres interesse for Grenaa som oplandsbrandvæsen. Lidt senere blev yderligere 3 kommuner tilsluttet og den 1/7 1942 var Grenaa oplandsbrandvæsen en kendsgerning, og der kom yderligere 2 kommuner til. I 1939 vedtoges i byrådet at indkøbe en moderne sprøjte, velsagtens på grund af planerne om et oplandsbrand-væsen. Der bestiltes en vogn fra firma Meisner-Jensen København. En motor-sprøjte der havde benævnelsen »Normal-type II«. Til indkøb af denne fik byen et klækkeligt tilskud fra Købstædernes alm. Brandforsikring.

I 1939 indledtes ligeledes et samarbejde med Grenaa's nabobrandvæsener, Kolind, Ebeltoft og Allingaabro, der alle er kom-munale brandvæsener. Det blev vedtaget, at der hvert år skulle holdes en fælles øvelse og den første blev afholdt i Tirstrup. Den 29/5 1941 leveredes den nye motorsprøjte og den var udrustet med fuldt moderne materiel. Brandvæsenet havde nu 2 første-klasses motorsprøjter samt det gamle sug-eværk, som jeg aldrig har set i funktion und-tagen ved opvisninger. Opvisninger var noget man den gang brugte f. eks. i forbin-

delse med byfester. 26/11 1942 oprettedes kontrakt med staten om en årlig øvelse på Dalstrup og sammen med Dalstrups be-driftsværn.

29/6 1943 nedbrændte Grenaa hørskætter-i fuldstændigt. Det var en så brandfarlig virksomhed, at brandvæsenet måtte kon-centrere sig om at hindre brandens udvik-ling til andre bygninger. 5/8 1943 meddeltes det brandvæsenet, at 14 CBU værneplig-tige overførtes til brandvæsenets disposition og ville møde ved alle luftalarmer på brand-stationen. 24/2 1945 kom den næste stor-brand. En såkaldt Schalburgtagebrand og i byens tætteste kvarter på Storegade. Den begyndte med 3 kraftige bombeeksplosioner og sprængning af alle ruder i vid omkreds. Det lykkedes at begrænse branden til nogle få bygninger og at få alle beboerne ud i god behold, selv om det var i nattøj og med nerverne på højkant.

En af mine gamle venner fortalte mig, at han sandsynligvis var kravlet ud igennem et vindue og fandt sig selv stående nede på ga-den med en gammel ryttersabel under ar-men — Han var våbensamler.

1/7 1948 indtrådte Aage Mogensen i brand-væsenet og overtog brandvisitationen og til-synet med bygningsmæssige foranstaltning-er.

Brandvæsenets alarmering skete den gang over alarmklokker, som startedes hos da-værende arrestforvarer Ejler Hjort. Det kneb af og til med at holde systemet i orden og derfor fik brandvæsenet den 27/9 1948 alarmeringssystemet flyttet op på telefon-centralen og tilsyn med ledninger og klok-ker overgik til Jydsk Telefon, og alle alar-meringer af brandmandskabet foretoges fra centralen og med prøveringning 1 gang ugentlig.

Efter krigen skulle de tyske efterladenska-ber fordeles og det lykkedes Bilde at erhver-ve en 18,4 meter stålstige på hjul et par kredsløbsapparater og nogle slanger.

Den 13/10 1950 afgik brandinspektør og bygningsinspektør Niels Bilde ved en plud-

selig død. Det skal nævnes, at Bilde kun havde små midler til sin rådighed, men han holdt af sit brandvæsen og fik det op at stå. Han var en mand med meget bestemte me-ninger, et bøst udseende og et blødt hjerte. Daværende vicebrandinspektør, R. M. Ras-mussen, der var indtrådt i korpset som brandmand 1/8 1917, konstitueredes som brandinspektør og udnævntes til brandin-spektør i 1951. Af større brande i Rasmus-sens tid kan nævnes branden i Fuglsø mose 3/10 53, hvor Grenaa var tilkaldt som hjælp for Allingaabro. En stor mosebrand med mange vanskelige opgaver. En overgang var 4 brandvæsener og civilforsvaret plus alt hvad der kunne skræbes sammen af lo-kalt mandskab, ca. 400 mand.

Derefter brændte Hessels store lade belig-gende op mod hovedvejen, også den gav store problemer. Så kom den største i Ras-mussens tid, Grenaa Dampværeri, 2/2 54. En noget forsinket alarmering af brandvæ-senet var skyld i brandens voldsomme og hurtige udvikling, og da brandvæsenet kom frem, var forholdene nærmest lidt kaotiske. Efter en kort besigtigelse alarmeredes straks brandvæsenerne i Ebeltoft, Kolind, Århus og Randers. Det sidste kom dog ikke i gang, fordi de kørte galt i det glatte føre. Mand-skabet fra Århus blev kaldt ud i deres gym-nastiktide og mødte i træningsdragter under uniformen. Trods de vanskelige for-hold lykkedes det at finde den rette angrebs-form og branden begrænsedes til en firkant midt i fabrikskomplekset og må siges, at trods en skade på 11 millioner var den alli-gevel ret begrænset.

Den 20/4 1954 blev brandvæsenet alarmeret til Kastbjerggården. Det blev en hård brand for brandvæsenets mandskab. En del grise var brændte og der var ild i en nabogård, da brandvæsenet ankom. Det lykkedes alli-gevel at redde nabogården og alle øvrige dyr, selv om det var hårdt og farligt arbejde. Da den sidste ko var trukket ud, liggende på en pandeplade, var jeg inde sammen med en brandmand, daværende nr. 13 og

en lokal brandmand. Pludselig styrtede porthvælningen. Jeg råbte spring. Jeg ind i et malkemaskinehus, den lokale mand sprang ud i gården. Nr. 13 (Chr. Poulsen) sprang ud gennem porten, men den faldt ned over ham. Hans hjelm og den omstændighed, at et 6 tommer langt spiger nøjedes med at skrabe hans brystkasse, reddede hans liv, selv om han gik lidt ved siden af sig selv i et par dage. Denne brand var begyndelsen til et par hårde døgn for brandvæsenet. Et par døgn, som ingen af de deltagende glemmer, med 7 store brande, den sidste var Tirstrup præstegård, som hjælp for Ebeltoft brandvæsen.

Den 1/1 1956 gik R. M. Rasmussen af som inspektør efter ansøgning. Aage Mogensen, der nogle år forinden var blevet vicebrandinspektør for at aflaste Rasmussen i kommissionsarbejdet, udnævntes samme dag.

I 1956 overtog brandvæsenet tilsyn med hoteller, plejehjem, industrier, benzin, olie og gaslagre, krudt og fyrværkerioplæg. Der indførtes et nyt alarmeringssystem, nye udryknings og brandrapporter. Der anskaffedes et køretøj til slangeudlægning. Det kunne medføre 500 meter B slange og havde påmonteret frontspil. En påhængssprøjte. 6 cylindret Vauxhall med pumpe på 2200 l/m.2 trykluftapparater for røgdykkere og nye røgmasker til alle. Nye slanger både B. C. og D. Pulverslukkere og andet.

19/11 56 afholdtes møde i brandkommissionen om indretning af ny brandstation. Man drøftede muligheden for at få byrådets godkendelse for en ombygning af den gamle jernbaneremise ved Markedsgade, så en fremtidig brandstation kunne placeres her. I 1957 fik brandvæsenet sendt 2 mand på depotmesterkursus og 2 mand på røgdykkerkursus på Enghavevejens brandstation i København, og brandinspektøren deltog i CF kursus på Bernstorff slot. 18/5 1956 foretog justitsministeriets brandudvalg prøvealarm i Grenaa. Der blev meldt brand i Grenaa havns motorfabrik. Brandvæsenet blev stærkt rost for sin indsats og udvalget

ikke kunne forstå, at det var muligt at lave så hurtig udrykning fra en ubemandet station.

Den 1/1 1959 fejrede brandvæsenet 50 års dagen for sin overgang til fast honorarlønnet mandskab. Festen fejredes i pavillonen. Brandkommissionen var vært. Alle brandmænd med fruer var til stede og en del gæster var inviterede.

I 1959 indkøbtes en hel del nyt materiel. Alle lokale brandmænd blev forsynede med hjelme og armbind. Brandinspektøren foretog eftersyn af samtlige ferielejre i politikredsen og saneringsmodne ejendomme

i Grenaa og overtog øvelser og træning med gamle CBU og CF folk.

Der udarbejdedes oversigt over omkostninger ved overgang til en anden brandstation og der fremlagdes tilbud fra Falck om husplads til brandvæsenet.

Der indførtes faste weekendvagter i tiden fra 1/4 til 1/10. I første omgang dog kun af en befalingsmand og en chauffør.

I 1960 erhvervede en del af mandskabet det store kørekort og man opnåede derved, at man ikke ved udrykning kom til at mangle en chauffør. Politimesteren og brandinspektøren foretog inspektion af alle vand-

Fra den gamle brandstation på Nytorv 1933.

Brandmændene er fra v.:

Emanuel Nielsen

Godtfred Jensen

Anders Andersen (chauffør hos N.C. Kjølhede)

Marius Rasmussen, Sneider

Ukendt

Christensen, lygtetænder

P. Brandi, snedker

Iversen, vævemester

Andersen, murer

Helenius Jensen, sadelmager i Kannikegade

Ukendt

Pauli, murer

Ejner Jensen, brolægger

Otto Therkildsen, maskinarbejder

Jensen, Bødker

forsyningssteder og fremkom med forslag om nye og ændring af bestående. 2/6 og 17/6 deltog mandskabet af 2 gange i et instruktionskursus på Karup flyveplads, 1961. 10/8 1961 blev der taget bestemmelse om remisens ombygning til brandstation og grundbeløbet blev anslået til 130.000 kr.

Der blev truffet en aftale med brandchef Sloth i Århus om assistance af røgdykkere i tilfælde af fægebrand.

Der blev foretaget en gennemgang af brandkredse i alle tilsluttede kommuner. Mange blev lagt sammen, mandskabet blev forenklet og alarmeringsmåden forbedret, brandfogederne mere inddraget i samarbejde med den store slukningshjælp. Den sidende brandkommission og ikke mindst dens formand, politimester Ebbe Tønnesen,

var meget interesserede i brandvæsenets trivsel. Dette resulterede i, at brandvæsenet blev i stand til at udvikle og forbedre sit beredskab. Den 5/1 1962 gav byrådet tilladelse til anskaffelse af en ny motorsprøjte. Brandvæsenet forsynedes med nye paradeuniformer og de gamle overgik til arbejdsuniformer. I enkelte kommuner fik man anskaffet traktorpumper og D slanger, så det lokale mandskab kunne påbegynde et slukningsarbejde. Den 13/7 63 indkaldtes til licitation på ombygning af remise. Udgifterne blev da anslået til 295.000 kr. 28/8 63 leverede H. Meisner-Jensen den nye motorsprøjte. Den nye sprøjte var moderne indrettet og f.eks. udrustet med en højtrykspumpe. Det var efter tidens forhold en temmelig kraftig åreladning, men jeg kan

nævne, at den på sin første tur, til en brand på Høgholm som assistance til et nabo-brandvæsen, hvor dette havde været forfulgt af uheld, reddede værdier for mange gange sin egen værdi. I 1963 indførtes nye og bedre forsikringsbetingelser for brandmændene. I 1964 udvidedes korpset med 3 mand. Ved et besøg på en brandstation i Sverrig, havde brandinspektøren opdaget, at de brugte en gammel benzintankvogn som vandvogn oppe i bjergene. Brandkommissionen i Grenaa fandt ideen god, og byrådet bevilgede penge til køb af en brugt tankvogn. Denne var færdigombygget i 1965 og sikkert Danmarks første vandtankvogn.

Den 8/5 1965 flyttede brandvæsenet ind på den nye brandstation på Baunhøj. Brandvæsenet havde fået anskaffet radio i fire vogne og havde hovedstation sammen med Falck. Denne ordning blev nu ændret, og brandvæsenet anskaffede sig flere radioer, så vi havde i alle vogne og fik egen hovedstation og frekvens. Hovedstationen blev installeret i den gamle mølle på Baunhøj, men er nu flyttet til egen mast. Alarmeringsystemet blev helt ændret. Samtlige brandmænd forsynedes med en radiomodtager på samme frekvens som vognradioer. Alarmsystemet indlagdes under 0 0 0 i Århus. Ved samarbejde med Jydsk Telefon, A.P. Radio og Gorm Niros i Birkerød, lykkedes det at finde frem til et sammenkoblings-system for alarmeringen.

Indflytningen på den nye station var en begivenhed som alle i brandvæsenet havde set frem til med forventning. Forholdene var så helt anderledes og bedre end tidligere. Vi syntes den gang, at vi havde en masse plads, men ingen kender jo fremtiden.

En mand, som fortjener at nævnes i forbindelse med brandvæsenets flytning, er vicebrandinspektør Emmanuel Nielsen EM mest kendt som »Nulle«, der på grund af alder forlod brandvæsenet 1/4 1966. Nulle indtrådte i brandvæsenet den 3/10 1922 efter hele sit liv at have haft brandvæsenet som hobby.

Grenaa brandvæsenes 50 års jubilæum, januar 1959.

Fra venstre ses:

Otto Therkildsen

Max Sørensen

Walther Jürgensen

Aage Nielsen

Poul Hjelm

Vestergaard

Emanuel Nielsen

Niels Busk

Svend Nielsen

Valdemar Johansen

Chr. Poulsen

Viggo Ryslænder

Carl Pedersen

Georg Henriksen

Thorkild Skaarup

Erling Mogensen

Ejner Jensen

Aage Mogensen

I 1969 bevilgedes igen en motorsprøjte. En stor landrower, opbygget med frontmonteret pumpe på 2200 l/m og bærbar pumpe i siderum på 1600 l/m og plads til 500 meter 72 m/m slange der pakkedes på en måde, så udlægning kunne foregå automatisk. Desuden med så meget materiel, at den kunne benyttes som selvstændig udrykning. Derefter endnu en tankvogn en ældre Bedford og indrettedes med pumpe på 1100 l/m. og således, at et par mand kunne sidde på vognen og benytte C slanger til slukning af markbrande. Derefter anskaffedes 2 asbestdragter, svejseværk, redningssejl og kompressor, så brandvæsenet selv kunne fylde sine trykluftflasker. Af trykluftapparater, var brandvæsenet nu i besiddelse af 9 stk. Brandvæsenets ældste vogn kom nu på museet og den næstældste, der nu i mange år havde gået som 2'udrykning, havde nu, efter over 30 års tjeneste udtjent. Brandkommissionen gik meget stærkt ind for anskaffelse af en ny motorsprøjte og fik byrådets bevilling. Der indkøbtes, også gennem Meisner-Jensen, en kraftig Mercedes diselvogn, med bagmonteret kombineret lav og højtrykspumpe og den leveredes i 1975.

Det må også nævnes, at staten havde indrettet en brandskole jvf. bekendtgørelse af 3/1 1966. Grenaa brandvæsen sendte straks sin brandinspektør derover til et såkaldt suppleringskursus og senere vicebrandinspektør og assistent på befalingsmandskursus. Skolen har også senere været brugt til kurser for brandvæsenet, bl.a. instruktionskursus i røgdykkertjeneste.

I forbindelse med denne beretning kan nævnes, at brandinspektøren i Grenaa, på grund af den nye brandlov i 1960, blev udnævnt til brandinspektør i yderligere 12 kommuner. Aage Mogensen afgik på grund af alder den 1/4 1977 og efterfulgtes af Carl Mathiasen. Afskeden med Aage Mogensen og modtagelse af Carl Mathiasen foregik ved en lille højtidelighed på Grenaa brandstation.

En omtale af særlige brande i tiden fra 1953 til 1977.

27/10 53. Flaskegasekspllosion Aksel Christiansen, Emmedsbo mark. Vort første bekendtskab med flaskegas. Flasken var behandlet forkert af ejeren. Alle skillevægge i huset var borte, og taget havde lettet en halv meter og var faldet tilbage igen.

Branden på Grenaa Dampvæveri er tidligere omtalt, og jeg har kun lyst til at tilføje, at brandvæsenet fik en meget rosende omtale for sit arbejde og selv om skaden var stor, ville fabrikken kunne beskæftige mindst 400 mand med det samme. Brandens bekæmpelse var vanskelig, under arbejdet på taget med afskæring af branden blev en af brandmændene røgforgiftet, vi fik ham op på en brandkam og jeg gav ham kunstigt åndedræt, og sendte en mand ned for at ringe efter ambulance. En time efter dukkede han op på taget igen, og da jeg gav ham en vals, sagde han: Jeg vidste jo at I havde travlt, så jeg kunne ikke holde ud at blive på sygehuset længere!

En brand på Hyllested fiskergaard i 1956 husker jeg for de specielle forhold. Der var fest i forsamlingshuset i Hyllested samme aften, og branden på gården blev varslet med klokkeringning fra kirketårnet. Resultatet var, at da brandvæsenet nåede frem var alle veje til brandstedet spærrede af biler og nysgerrige. Brandvæsenet reddede alle dyr, men gården nedbrændte totalt.

En brand i hede og plantage mellem Havlund og Fuglsang i april i 1956 var slem, men vi klarede den med at få 4 tønder land svedet af, takket være en af mine brandmænds store kendskab til området tidligere assistent, nu afdøde Ejner Jensen 1/2 1956 blev meldt brand hos Svend Olsen, vandkæret ved Gjerrild. Alarmen indgik 22,30. Det frøs hårdt og sneede kraftigt. Da vi nåede brandstedet, var alt fyldt med røg og ingen dyr var kommet ud og tilsyneladende ingen livstegn. Efter en kort undersøgelse blev vi klar over, at dyrene var i live. På grund af den hårde frost, fik vi tilkaldt last-

biler og fik alle dyr ud og læsset på vognene. Vi kom hjem næste dags formiddag med en sneplov foran os. Nogen tid derefter blev Grenaa brandvæsen tildelt hædersdiplom fra »Dyrenes beskyttelse«.

Den 1/6 1956 blev vi kaldt til assistance for Ebeltoft brandvæsen i Fuglslev. En af Ebeltofts vogne havde brændt et stempel, og en var kørt fast. Daværende brandinspektør W. Blichfeldt bad om assistance, og normalt betød det, at vi mødte med en vogn, men af en eller anden grund tog vi 2 vogne og fuldt mandskab med. Da vi ankom, var en gård beliggende c.200 meter fra brandstedet også antændt, og Blichfeldt var meget glad ved at se os med 2 vogne.

13/10 56 udbrød brand i sportsmagasinet i Lillegade. Der eksploderede et par kasser med fyrværkeri samt nogle tusinde jagt og riffelpatroner. En noget risikofyldt brand, men brandvæsenet holdt branden i butikken. I 1956/57 havde brandvæsenet 42 udrykninger. En af de farligste af dem, var branden hos A/S Thykier på Grønland, hvor brandvæsenet var så heldige, at kunne holde branden i øverste etage på spånsiloen.

I året 1957/58 var en af de første brande en stråetækt gård i Bønnerup, hvor hele

Interiør fra den gamle brandstation ca.1960.

byen var i fare, den gav en del skrammer til nogle brandmænd, men det lykkedes at begrænse branden til selve gården og at redde det stråttækte stuehus kun 50 cm. fra kostalden. En medvirkende årsag til vort held var, at det var omtrent vindstille. En brand i Vestre skoles fysiklokale var vanskelig og risikabel på grund af gasudsivning og en del trykflasker. Fysiklokalet blev raseret og alle instrumenter delvis ødelagte. Min daværende borgmester sagde om eftermiddagen: Det havde jo været lettere, om du havde ladet den brænde, vi står foran en kraftig ombygning! Samme år udbrød der igen brand på G.D. i en lagerbygning. Branden var ret voldsom, men kontorpersonalet opdagede den, da de skulle til middag og alarmerede brandvæsenet omgående og 10 min. efter vor ankomst, havde vi branden under kontrol. I 1959 havde vi igen en pyroman på spil, og havde af denne grund flere udrykninger. Den største ildlov var Bildes lade op mod Randersvej (Der hvor nu vognmand Koustrup holder til). Vandforsyningen var meget vanskelig og skulle hentes inde på Vestervej. En lynbrand lagde det 150 år gamle stuehus på Lundskov i aske. Samme år havde vi en hel serie plantagebrande. En af de værste var en brand i Skærsø, hvor vi var 5 brandvæsener impliceret i slukningsarbejdet. I tiden fra 22/6 til 2/7 havde brandvæsenet 12 udrykninger, deraf 2 til assistance for Ebeltoft og 1 for Kolind. En travl periode. Den 25/7 nedbrændte en stor lade på Lykkesholm. Vi var med halvdelen af mandskabet på brandøvelse i Hedegaard og måtte sende reserven ud straks og forlade øvelsen omgående. Den 30/7 havde vi et meget hårdt tordenvejr. Første udrykning til Leo Rodkjær, Dalstrup, hvor det lykkedes os at redde de fleste af svinene og øvrige dyr under vanskelige forhold. Under denne brand indløb ny brandmelding fra Jens Sørensen, Lyngby. Den gamle brandvogn med 4 mand sendtes straks afsted. En vogn og 5 mand efterlodes ved Leo Rodkjær og motorsprøjten med 5 mand kørte til

Lyngby i det værste vejr, jeg mindes at have været ude i. Det var som at køre i et vandløb. Begge gårdens udbygninger brændte, men begge stuehuse reddedes. Den 6/10 59 blev en hård dag. Tidligt om morgenen til Pinstrup mosebrugs mose i Stenvad. Lige færdig her, så til Albertinelund, da vi kom hjem derfra og kørte ind på stationen, kom den næste melding, Trudvang ved Fannerup og hjemme igen kl. ca. 23,00. En dags arbejde på 16 timer. En af brandmændene, Henry Vestergaard, havde fødselsdag og var bange for, at hans gæster havde spist hele smørrebrødet. Vi havde dette år mange udrykninger til Stenvad mosebrug, der resulterede i, at mosebruget måtte anskaffe en motorpumpe og 200 meter C slange.

5/2 1960 brand hos Frode Møller, Enslev. Ejeren vågnede kl. ca. 5,00 ved at tagplader sprang. Ved vor ankomst stod alle gårdens længer i flammer. Vi lagde ud med hensigt at redde det stråttækte stuehus, men måtte opgive og helt koncentrere os om dyreredning. Vi nåede ikke at redde hestene og en lænkehund, men efter nedbrydning af en bindingsværksmur, lykkedes det at få næsten alle dyr ud undtagen de sidste grise, som var kvalt af røg, da vi nåede hen til dem. En slem brand, der stillede store krav til brandmændene. 23/9 60 udbrød brand hos vulkanisør Brask Jensen, Søndergade. En meget voldsom brand, med en mægtig røgd udvikling, så kraftig, at da vi kørte ud af brandstationen på Nytorv, var dette tæt af kulsort røg. Slukningsarbejdet var vanskeligt og med meget stor fare for omgivelserne. Ved en virkelig rosværdig arbejdsindsats fra brandmandskabet, lykkedes det at begrænse branden til dens arnested.

27/10 61 brand på Mejlgaard. Der var opstået ild i en stor kornplade pakket med korn. Det lykkedes at afskære branden så kun 1/3 af laden på 2000 m² brændte. Det kan nævnes, at vi ved denne brand havde prins Ingolf til at hjælpe med slangeudlægning.

26/2 62 Brand på Grenaa Folketidende og Søgade 21. Vi klarede dem begge, men den sidste var den vanskeligste, en mor måtte med sit lille barn klatre ud på et halvtag kun iført sit nattetøj. De to brande bekræftede betimeligheden af, at brandvæsenet fik anskaffet en motorsprøjte mere og dette blev bevilget af byrådet. 15/4 62 en brand i skov ved Stenminerne ved Katholm strand gav os stort besvær med vandforsyningen på grund af et oprørt hav. Besværet med at holde sugeslangerne under vand betød nogle gennemblødte brandmænd og anskaffelsen af et par søstøvler. 21/9 62 en kraftig brand i en silo på Glæsborg centrallager var meget faretruende, men klarede uden større skader.

Ved en storbrand i Gjerrild hos grd. Bilde Steffensen, hvor hans gård og et gammelt hus med 4 lejligheder brændte, blev brandvæsenet stærkt kritiseret for sin langsomhed. De virkelige forhold var, at branden blev opdaget kl. ca. 12,30, men der blev ikke slået alarm til brandvæsenet før 12.35. Kriminalass. Erik Nielsen havde vagten den dag og blev alarmeret samtidigt med brandvæsenet. Han noterede tidspunktet ned og gik direkte ud og startede sin bil og ankom til brandstedet 11 min. senere, og da havde brandvæsenet vand på de første strålerør. Nærliggende ejendomme, bl.a. den gamle fredede præstegård var stærkt truede, men reddedes. Et par brande i 60/61 skal også omtales. Den ene var på Højgaard ved Hoed, hvor vi, på grund af føret, havde 2 kranbiler fra Falck med os, vi havde meget besvær med at skaffe vand og på grund af svinestaldens indretning, en masse besvær med dyrene, heriblandt nogle orner, som absolut ikke var venlige. Og hvor smågrisene, som vi reddede ind i stuehuset, spiste de småkager vi skulle have haft til kaffen.

Jeg husker endnu, at jeg gik på fodergangen og holdt 2 mand dækkede med et D rør, H. Vestergaard og Erling Mogensen. E.M. havde besvær med den sidste af ornerne, der satte snuden under ham og lettede ham over

i et hjørne, herover blev EM fornærmet og brækkede en brændende bjælke over og jog den i enden på ornen, så kom den hurtigt ud.

En brand den 5/4 61 ved Harry Jensen i Lyngby gav os også problemer. Motorsprøjtes benzinpumpe nægtede undervejs at fungere, og vi måtte klare os med den gamle motorsprøjte. Denne havde vi heldigvis i næste udrykning, fordi det var et snedkeri, der var ild i og midt i Lyngby. Vi havde i 1962-63 mange udrykninger til D.N.K. Forskellige foranstaltninger og anskaffelsen af et godt bedriftsværn har nu medført, at alarm herfra er meget sjældne. 26/3 63 sloges alarm fra Trustrup hotel og det reddede købmand Aage Jakobsebs store kornsiloanlæg. En kvælende røg gjorde arbejdet vanskeligt, og at vandforsyningen skulle føres over hovedvejen, gjorde det ikke lettere. 28/5 63 udbrød brand på løgfabrikken på Holmegaarden. Vi måtte afbryde en brandøvelse i få kilometers afstand, men nåede frem i tide. I 1963 havde vi en del blinde alarmer til plantagen. Grunden var den kraftige brand i plantagen vi tidligere havde haft og folks nervøsitet, når de så røgskyer over plantagen. 7/8 63 alarm fra Thygesen-Nielsen, Ørupgaard. Vanskeligt slukningsarbejde på den gamle og store gård og vanskelig vandforsyning. Første gang vi stiftede bekendtskab med farlige dampe fra gødningsstoffer. Den 8/10 63, assistance for Ebeltoft til Høgholm. Vor nye motorsprøjtes jomfrutur. 1964 blev slemt år med mark og plantagebrande. En af de værste var en brand i Glæsborg kjær 8/4 64, hvor 40 tdr. land blev hærget af ilden. Vinden var uberegnelig på grund af kraftige opadgående luftstrømme fra de brændende arealer. Brandmandskabet sled som små heste og måtte ustandselig flyttes og flere gange springe, for ikke at blive indkredsede. Jeg husker endnu, at Vagn Hansen, der den gang var chauffør, og jeg med vor nye vogn kørte ned for at dække 3 ejendomme. Pludselig

sprang branden et par hundrede meter frem mod os. VH sprang ind i vognen og jeg måtte, kravlende foran, og dirigere ham baglæns ud. 1 meter over jorden kunne vi intet se, men med slangerne slæbende efter vognen lykkedes det at få den på en sikker plads, og branden blev stoppet umiddelbart før den første gård. Brandfogeden kørte hjem til Glæsborg og sørgede for en god madpakke til os. Alle var trætte og sultne. 19/4 64 havde vi fire brande i løbet af kort tid, den ene af dem, ved Fjellerup fik vi Allingaabro til at klare for os. En af dem var en brand hos Jens Henriksen, Glæsborg. I hans plantage, en farlig brand og vi fik her hjælp af en del spejderdrengene, der hjalp os med afbrudte grene. Så kom en plantagebrand i Grenaa, og på det tidspunkt måtte vi søge hjælp fra Allingaabro.

Den 8/6 64 alarm fra »Nordtank« i Fannerup med ild i svejseflasker. En ret farlig brand med risiko for flaskesprængning. En af vore brandmænd nr. 16 Svend J. var blevet gift samme dag, og jeg havde ikke regnet med ham, men han kom på sin bryllupsnat. 28/7 64 brand hos Krause Ther-

kildsen, Fjellerup. En brand som jeg særligt husker, fordi at alle sommergæsterne skulle se den. I bil og til fods og det sinkede os meget både i fremkørsel og angreb. 19/9 64 brand på Lykkesholm. Alarmeringen svigtede. Jeg brugte mit horn på vej til stationen og vi kørte første udrykning med 3 mand. Ankommet til brandstedet var halvdelen af en svinestald i lys lue. Vi havde den gang alarmering sammen med Falck, og jeg kontaktede dem under udkørsel og fik dem til at søge samlet flere brandfolk og alarmer Kolind brandvæsen. Vi satte »Nulle« til at beskytte staldens anden halvdel og fik kriminalpoliti og journalister sat i gang med slangeudlægning.

Chr. Poulsen og jeg måtte alene ind i stalden, hvor der var 1200 grise, med et højtryksrør. Nogle minutter senere begyndte brandmændene at komme og Kolind brandvæsen ankom. Vi fik ilden begrænset til den første del af svinestien. Også Falck kom og hjalp os med dyreredningen. Vi vik de fleste af grisene ud, men mange smågrise gik til, og en del af dem vi fik ud måtte skydes på grund af brandsår. Året 1964 sluttede med

Branden 1968 på Internationalt Kunsterhjem, det tidligere hotel Havlund.

en lang række mark og plantagebrande. 1965 begyndte med gårdbrande. De tre ale- ne i februar. 15/3 66 udbrød brand i den nye fløj på Grenaa sygehus. Alt disponibelt mandskab blev sat ind, og for en gangs skyld fik vi vor kørbare stålstige i brug. Det var en vanskelig opgave. Branden var vanskelig at komme til, vandforsyningen besværlig og sygehuset fuldt belagt med patienter. Alt gik dog godt. Ingen større brand eller røgskader. En gårdbrand i Bønnerup gamle by sidst i 1967 hos Bent Christiansen blev en stor belastning for brandvæsenet. Alarming- ringen svigtede noget, og vi kom afsted, hurtigt ganske vist, men kun 7 mand. An- kommen til Bønnerup så det ud til, at hele byen ville brænde. Det lykkedes dog, ved brug af alle til rådighed stående midler, at få dækket de stråtækte nabobygninger. Den firelængede gård, halvdelen af en nabo- gård og en stor staklade brændte, men al- ligevel var det et fint resultat set med mine øjne. Den 14/6 1968 blev der slået alarm fra Havlund, der nu var omdøbt til kunster- hjemmet. I den brændende fløj var der gæsteværelser i tagetagen og det lykkedes at få alle gæsterne ud, selv om det blev i meget nødtørftig beklædning. Vi havde meget besvær med vandforsyning. Havet var uroligt og vi måtte hente vand fra fuglere- servatet og havde forfærdelig besvær med alt for nysgerrige tilskuere til fods og i bi- ler. Vi måtte alarmer kommunens mand- skab til dækning af nedfaldende gnister i plantagen. Vi flyttede motorsprøjte III, et par gange fordi malingen smeltede på vog- nens sider.

Under forsøg på at hæmme brandudvik- lingen inde i en stor sal med kunstsamlinger, skete en kraftig røggasekspllosion og 2 brandmænd fandt sig selv ude i rosenbedet. Det lykkedes at afskære branden ved ho- vedbygningen og at få mange malerier i sik- kerhed. En hård og risikofyldt brand, men med energiske folk. 17/9 68 brand hos Chr. Brøbeck, Lunden ved Glæsborg. Gården var et flammehav ved

vor ankomst og et meget risikabelt rednings- arbejde. Det lykkedes at få ca. 140 dyr ud, men ca. 20 af dem måtte aflives på grund af skader. Den 26/2 69. Brand på Dam- gård ved Homaa. En over 100 år gammel bindingsværksbygning med over 100 søer med smågrise. Et forrygende snevej, men heldigvis en stor branddam op ad gården. Vi klarede alle søerne, men mange smågrise gik til. En brand som deltagerne vil mindes nogle år frem i tiden. Umiddelbart efter blev der slået brandalarm til Papirgården, brandvæsenets nærmeste nabo. En brand, hvor vi havde alt disponibelt materiel og mandskab sat ind. Meget vanskelige arbejds- forhold i de røgfylde rum, der var fyldt med papir, kontormøbler og fyrværkerisager. 30/7 69 blev vi kaldt til hjælp for Ebeltoft brandvæsen, da »Skansen« brændte. På grund af, at den daværende brandinspek- tør W. Blickfelt havde fået et ildebefinden- de, var der lidt uro i systemet. Alt forløb dog godt og skaden blev ikke større end den kunne udbedres. Jeg mindes endnu, at jeg nogle dage efter talte med en sommer- gæst, som kritiserede Ebeltofts lange ud- rykningstid. Han forklarede, at der var gået 22 min. efter at sirenerne havde lydt og til han havde hørt udrykningshornene. Jeg måtte så forklare ham, at det ikke var Ebeltofts horn han havde hørt, de var på brandstedet, men det var Grenaa. Vi blev alarmeret umiddelbart efter Ebeltoft og kør- te til Ebeltoft på 20 minutter.

4/8 69 hærgede en voldsom brand læsse- rampen på Grenaa station og hele byen var næsten mødt som tilskuere på grund af den kraftige røgdudvikling. Ved at flytte lidt rundt med vogne, der var antændt, fik vi ildens arnested væk fra pakhuset og kunne slukke dette.

Den 18/8 blev en travl dag. Første brand- melding kom fra Hessel, og inden vi var kørt fra stationen kom den næste. M 3 og vandvognen kørte til Hessel, og M 1 blev sendt til Karlby. 10 min. efter ankomst til Hessel kom melding om brand i Vejlbj.

Vandvognen og en slangetender blev i Hes- sel og M 3 og M 2 kørte til Vejlbj. Da denne brand var under kontrol, kom den næste melding om brand i Revn.

12/7 70 havde vi en udrykning til Hylle- sted gamle brugsforening. En temmelig kraf- tig brand og efter senere oplysninger sand- synligvis påsat. Det var en fejlalarmering. Ved kommunesammenlægningen var den- ne kommune tillagt Ebeltoft, men da det var vort gamle område, blev det altså os. Det lokale mandskab var endnu ikke antaget, så vi var så temmelig overladt til os selv, men det gik.

En brand i Stenvad den 25/11 71 skal kort omtales, fordi vi blev kritiseret stærkt for vor lange udrykningstid. Efter en grundig undersøgelse hos alarmcentral, politi og brandvæsen kunne konstateres, at der fra meldingens indgang og til slangeudlægning var påbegyndt i Stenvad, var gået 17 minuter. Når man betragter, at der ikke er fast vagt på brandstationen, 20 km. kørsel, ad snoede veje de sidste 6 km, må det vist be- trages som hurtigt. Året 1971/72 blev præ- get af mange og voldsomme mark og plan- tagebrande. Et par enkelte skal kort om- tales.

En brand begyndte i Grenaa plantage på cykelstien i det fredede område op mod den nu nedlagte vej fra sommerhuskvarter- ret og til Fuglsang. Mange, der så den, troede, at der var kvasafbrænding, og bran- den fik derfor lov at udvikle sig i over en halv time, inden der blev slået alarm. Jeg var med M 3 og en vandvogn kørt til Glæs- borg til markbrand. Da vi havde fået denne under kontrol, blev der slået alarm fra 0 0 0. Min vicebrandinsp. E.M. fik besked på at starte med alt disponibelt materiel. Vi lod vandvognen og 3 mand blive i Glæsborg for efterslukning og kørte med M 3 til Grenaa. Vor 1'udrykning havde det meget besvær- ligt og var glade for at se M 3. Der blev straks slået alarm til kommunens mand- skab, Ebeltoft, Kolind og Allingaabro brandvæsener og efter konference med poli-

timesteren også til C.F. i Herning. Branden måtte bekæmpes på 4 fronter. ½ time efter M 3 var ankommet, kom vandvognen, og vi havde en enhed mere at sætte ind. Til alt held havde vi på det tidspunkt fået lavet en kraftig vandledning på Lyngvej og dette reddede sommerhuskvarteret. M 3 og vandvognen holdt fronten mod campingpladsen, og E M fik organiseret sommerhusbeboere og tilskuere og ved deres hjælp og indsætning af »Gummigeder« stoppet branden over mod Ringvejen. De hjælpende brandvæsener indsattes flere steder, bl.a. fra skovsøen, som vi tidligere havde fået lavet. Da CF ankom kunne vi lade dem re-

turnere, hvilket de var meget glade for på grund af deres mange udrykninger i den tørre sommer. Der brændte og ødelagdes 75 tdr. land.

For brandvæsenet en hård dag, men et godt arbejde var udført.

5/8 72 blev brandvæsenet kaldt til assistance for Kolind brandvæsen ved en brand på fabrikken for Jiffy-potter i Ryomgård. En meget ubehagelig brand for Kolind. Først falsk alarm få timer før den egentlige alarm. Et mægtigt bål ved fremkomsten, dårlig vandforsyning og den største motorpumpe sat ud af funktion. Heldigvis havde brandinspektør Svend Rasmussen omgæn-

de set den farlige situation og kaldt hjælp fra Grenaa. Vi mødte med stor udrykning og kunne hjælpe vor hårdt trængte nabo ved slukningen af det kæmpemæssige bål.

I 1973 gav det tørre vejr anledning til, at en række Sct. Hans blus løb løbsk, og brandvæsenet fik en travl aften og nat. Den 2/6 73 havde brandvæsenet en udrykning til en bilbrand i Dolmer, som ikke let glemmes af deltagerne.

Alarmen var, efter vor mening, noget forsinket, uden at dette dog fik særlig indflydelse på forløbet. En beboer i huset ud for hvilken ulykken skete, Fru Marta Jørgensen, fik en pige bjerget ud gennem en knust

Branden 1969 hos P. S. Johnsen, Papirgården.

bagrude, de øvrige tre personer måtte vi tage ud som forbrændte lig. 27/6 74 blev vi atter, sammen med Ebeltoft, Hornslet, Falck og C. F. i Herning kaldt til assistance for Kolind brandvæsen til en storbrand i Fjeldskov ved Pinstrup, forårsaget af børns leg. Branden var meget vanskelig, men blev standset og nedkæmpet.

En brand hos Niels Jensen, Veggervslev i juni 1974 skal omtales på grund af sit særlige forløb. Alarmeringen over 0 0 0 svigtede og jeg blev kl. ca. 18,30 ringet op af Grenaa politi og fik meddelelse om en gårdbrand midt i Veggervslev by. Jeg kørte omgående på brandstationen og fik i første omgang nødalarmeret 7 mand. Ved vor ankomst var den stråttækte gård et flammehav, og der var ild i det ligeledes stråttækte stuehus. Omliggende gårde, også stråttækte, var stærkt truede. På grund af alarmens svigt og den deraf følgende lange udrykningstid, var en del af kreaturerne røgforgiftede. Takket være vore højtryksslanger og derved hurtige indsats, lykkedes det at slukke ilden i det stråttækte stuehuses tag, så der kun brændte nogle få meter tagbeklædning. Da vi havde brandreservoir op ad gården, lykkedes det hurtigt at få branden under kontrol og få af-dækket naboejendommen. Det rørte mig dybt, da Niels Jensen, der da var 87 år, med tårer i øjnene takkede mig, fordi vi havde reddet hans fødehjem.

Den 11/7 1975 blev en brand på Grenaa papfabrik begyndelsen til et par hektiske døgn for Grenaa brandvæsen. Jeg blev kl. 03,15 ringet op på min private telefon og fik besked om en kraftig brand på papfabrikken. Jeg drejede omgående 0 0 0 på brandvæsenets telefon og fik forbindelse straks. Jeg bad om omgående alarm, og den kom medens jeg talte med alarmcentralen. Der må være sket en blokering af telefonledningerne til Århus på grund af de mange, der ville anmelde. Jeg kunne se branden fra mit kontorvindue og kaldte derfor alt mandskab og materiel ud. Ankommen til brandstedet, var alle porte lukkede. E.M. fik be-

sked på at gå igennem østre port og forsøge angreb fra fabrikkens egne brandhaner. Der blev givet besked om udlægning fra G.D.s branddam med 2 pumper og 1 motorsprøjte fra brandhane på Korsgade. M 3 kørte igennem vestre port og udlagde slanger fra brandhane på fabrikkens grund, der var tilsluttet det kommunale vandværk. Imedens dette foregik gik en brandmand og jeg igennem til kedelhuset, hvor der var ild i en, op mod dette liggende oliebeholder. Vi fik koblet en C slange på en af fabrikkens brandhaner og fik branden i oliebeholderens overside slukket. Den brandmand jeg havde med var Mogens Rasmussen, nr. 1 og det var hans første brand. Han havde ikke endnu lært at passe på strålevarmen og det kunne i adskillige dage efter ses på hans ansigtskulør, men han adlød alle ordrer og fortjener ros for sin indsats. Folk fra fabrikken var nu kommet til, og jeg fik adgang til kontor og telefoner, alarmerede omgående Ebeltoft og derefter C.F. i Herning. At CF forlangte telefonkontrol ved tilbageringning generede mig en del, da jeg ikke kendte de lokale numre, og der var ingen til at passe fabrikkens telefoncentral, men jeg forstår så udmærket deres fremgangsmåde for at sikre sig. Ebeltoft mødte 25 min. efter opkald og indsattes straks, og Bejerholm fik sin ilddåb som brandspektør i Ebeltoft. Ebeltoft var os en meget stor hjælp. De mange og store papirdynger og de flyvende og brændende papirflager og den store strålevarme, var meget farlige for en udbredelse af branden. En hel del af fabrikkens maskinfolk og personale, var nu mødt og satte igang med håndsprøjter gående ovenpå de store papirdynger, for at slukke nedfaldende pap og papirflager. Senere ankom CF og indsattes, så Ebeltoft kunne komme hjem og passe deres eget distrikt i det tørre vejr. Senere fik vi også hjælp fra det lokale CF. Vi inddelte brandmandskabet i 4 grupper med hver en befalingsmand og 5 menige. Grupperne arbejdede på 3 timers vagter. Vi fik tilkaldt lastbiler til bortkørsel af de delvis slukkede

rester, men måtte have 2 brandvogne kørende på deres rute for at kunne holde øje med flyvende papirflager og slukke brande på lastbilerne, der opstod under kørselen. Vi havde vanskeligheder med at finde passende pladser for aflæsning, men fandt 2 brugbare pladser. Fabrikken havde et meget stort oprydningsarbejde, som jeg synes den klarede fint. Vi måtte stadig, selv om vi havde CF til at hjælpe os, have mandskab på og at mandskabet efterhånden var trætte, er der vist ikke noget at sige til. Inden vi var færdige med denne brand, blev det om natten til den 12/7 et heftigt tordenvejr. Kl. ca. 03,00 kom første brandmelding fra Martin Laursen, Kni. Jeg kørte derud med M 3 og M 2. Denne fik vi hurtigt klaret, men lige før vi var færdige, indløb melding om brand hos fru Anna Larsen, Trustrup og Alfred Ibseb, Lyngby. Jeg bad vicebrandinspektøren med M 1 og Vandvognen køre til Lyngby og sendte M 2 til hjælp for ham og M 3 kørte til Trustrup. Den værste af disse var gårdbranden i Lyngby og E M, der var leder af denne, var så betrængt, at han kaldte hjem og fik en gruppe CF med 2 vogne ud at hjælpe sig. At vagtcentralen i Århus spurgte vor stationsvagt, om vi kunne klare den forbavser mig ikke, men det glæder mig, at de havde opmærksomheden henvendt på, at vi kunne være i forlegenhed og måske ønskede hjælp. Det gjorde vi ikke. Da M 3 var kommet hjem og vi sad og fik os en, som vi syntes, fortjent kop kaffe, fire mand, kom den næste brandalarm fra Korsgade i Grenaa. Den klarede vi heldigvis på en lille time. Branden på Papfabrikken var en stor brand, men branden ødelagde ikke driften, som i det store og hele kunne fortsætte uændret. Jeg kan oplyse, at papiraffaldet kørtes 3 km. udenfor Grenaa og her kørte 14 lastbiler, de fleste med anhænger, frem og tilbage hele dagen efter branden. En del færdigvarer blev ødelagt, men ellers hovedsagelig gammelt papir, der skulle laves i papirmasse.

2/9 75 indgik brandalarm fra Ørbæk skov.

Den nye brandstation 1973:

Mandskabet er fra venstre: Vagn Hansen, Erik Laursen, Jan Kristensen, Niels Nielsen, Gunnar Pedersen, Ib Lundbøll, Flarup, Aage Mogensen, Kjeld Rasmussen, Preben Stig Jensen, Kaj Arne Rasmussen, Bo Blomstrand, Georg Pedersen, Svend Erik Jørgensen, Erling Mogensen, Michael Flarup, Svend Jensen, Niels Busk.

Ved ankomsten blev vi klar over, at det var en meget vanskelig opgave og kaldte straks hjælp fra Kolind og CF. Det var så stort og uoverskueligt område, at vi i høj grad manglede kommunikationsmidler. Et par journalister hjalp os en overgang som ordonnanser. Kolind var en god hjælp og vore vandvogne og nogle stykker mere, som vi lånte på Ørbæk mejeri, gjorde god nytte. Da CF ankom, efter 3 timers kørsel, havde vi branden fuldt under kontrol og de kunne returnere. Det glæder mig meget, at vi efter branden modtog et nydeligt brev fra Anna og Henning Gøtsche, der ejer skoven, med tak for, at vi havde reddet deres skov.

1975 blev den dyreste sommer for Grenaa brandvæsen, og vort budget på udrykninger blev langt overskredet. En meget hård sommer for det honorarlønnede mandskab, men vi klarede skærene. 23/6 1976 indgik brandmelding fra gården Karlsminde i Vejlbj. En meget gammel gård. Vi måtte sætte alt ind på at redde dyrene og dække stuehuset. En varm sct. Hansaften. 8/7 76 gik der ild i Grenaa plantage mellem Havlund og Campingpladsen. Det var et farligt sted og vi indsatte omgående alt mandskab og materiel og indkaldte kommunens mandskab og det lykkedes at afværge en spredning af branden. Derefter en hel række markbrande og

som afslutning en voldsom skovbrand i Katholm Nederskov den 27/8 76. Jeg var til møde i brandinspektørforeningen, og min vicebrandinspektør EM. fik et meget uroligt døgn eller 2. Slukningsarbejdet forløb godt og i en samtale jeg senere havde med gods-ejer Collet, gav denne udtryk for stor tilfredshed med det udførte arbejde, selv om store værdier var gået op i røg.

For ikke at gøre min beretning for indviklet, har jeg valgt, at bringe en omtale af enkelte brande i min funktionstid, som et særligt afsnit. Jeg har jo deltaget i udrykningsstjenesten i 29 år og i den tid været med til et sted mellem 2000 og 3000 udrykninger, så en omtale af dem alle, ville være et besværligt og for eventuelle interesserede, uinteressant emne. Brandvæsenet har i disse år forandret sig, dets materiel er blevet fornyet og dets slagkraft og effektivitet er derved også blevet betydelig forbedret, ikke mindst på grund af det nye alarmerings-system. Selve korpset og dets organisation er i store træk det samme som i 1909. Ferdinand Rasmussen fremhævede ved starten af den nuværende organisation, at grundlaget for et godt samarbejde er sammenhold og kammeratskab indenfor rækkerne, og disse ord har stadig gyldighed.

Da jeg begyndte at arbejde med landkredse-ne var der 58 brandfogeder og ligeså mange brandfogedassistenter og ca. 400 lokale brandmænd. Det var et lidt tungt apparat at arbejde med, og den nye brandlov vi fik i 1960 gav anledning til betydelige ændringer. I det samme område findes i dag 9 brandfogeder, 9 brandfogedassistenter og ca. 50 lokale brandmænd og deres effektivitet er betydelig større, end den var før.

Jeg vil slutte denne min svanesang med at takke alle i by og på land og ikke mindst min igennem 24 år nærmeste foresatte, brandkommissionens formand politimester Ebbe Tønnesen, for den tillid jeg altid har mødt og nydt.

Branden på Grenaa Dampvæveri 1954

OVERSIGT

over brandinspektører i Grenaa.

Før året 1761 har lederen af brandberedskabet sandsynligvis været byens borgmester og efter borgmesterens erstatning med byfogeden, enten denne eller byskriveren, disse 2 titler har vist flere gange været beklædt af samme person, og ind imellem har byskriveren også været herredsfoged. Det er sikkert på grund af ejendomsvurderingen i 1757, at man har besluttet at lægge brandtjenesten ind i fastere rammer og udnævnt en inspektør, som direkte leder af brandtjenesten. Nedennævnte er de navne, som det har været muligt at finde frem til som helt sikre.

Købmand Erik Klejtrup	1761 - 1765
Birkedommer (og byfoged) Peder Bay	1765 - 1784
Sadelmager P. A. Sørensen	1784 - ?
Købmand O. B. Kruse	? - ?
Købmand J. Chr. Secher	? - ?
Sadelmager M. C. Henriksen	? - 1861
Manufakturhandler R. W. Starck	1861 - 1888
Købmand Ferdinand Rasmussen	1888 - 1917
Arkitekt, borgmester M. C. Thoft	1917 - 1934
Tømrmester Niels Bilde	1934 - 1950
Snedker R. M. Rasmussen	1950 - 1956
Skorstensfejermester Aage Mogensen	1956 - 1977

De først ansatte i korpset efter den nye organisationsform 1 jan. 1909, var følgende:

Brandinspektør Ferdinand Rasmussen.

Vicebrandinspektør M. C. Thoft.

Brandassistent O. Mortensen.

Brandassistent A. Iversen.

Brandsvende:

Nr. 1. B. Nielsen	Nr. 2. A. Vogtmann
— 3. ? Nielsen	— 4. R. J. Rasmussen
— 5. A. Mikkelsen	— 6. Peter Andersen
— 7. Chr. Rasmussen	— 8. Søren Pedersen
— 9. A. Christensen	— 10. P. Brandi
— 11. ? Musette	— 12. ? Andersen
— 13. H. Mikkelsen	— 14. Helenius Jensen

Udover ovennævnte havde brandvæsenet en beredskabsstyrke, en slags reserve.

I denne styrke var der håndværkere, bankfolk, handlende. Alle folk med den rigtige indstilling og som man altid kunne få fat i, når det blev nødvendigt.

Brandvæsenets reservemandskab 1912 og 1913.

Jens Pedersen, bankkasserer.

Vilhelm v. Seelen, sadelmager.

Peter Jørgensen, snedker.

Arnold Svenstrup, detaillist.

Herman Hartman, bagermester.

K. Hemberg, brolægger.

Chr. P. Hansen, slagter.

Chr. Svenstrup, urmager.

G. Ankerstjerne, købmand.

Frederik Rathje, brolægger.

Chr. M. Jensen, cyklehandler.

Oluf Pedersen, slagter.

And. Andreasen, musikdirektør.

Richard Nielsen, bødker.

Otto Secher, commis.

G. Christoffersen, maler.

Chr. M. Secher, bogholder.

FERDINAND RASMUSSEN, 1888-1917
*bl.a. købmand, tobaksfabrikant, Soda-
vandsfabrikant, antikvitethandler m.m.*

NIELS BILDE, 1934-1950
tømremester

AAGE MOGENSEN, 1956-1977
skorstensfejmester

M.C. THOFT, 1917 - 1934
arkitekt, borgmester 1926-1936

MARIUS RASMUSSEN, 1950-1956
snedker

CARL MATHIESEN, tiltrådt 1977
ingeniør

Grenaa Brandvæsens mandskab siden korpset blev omorganiseret den 1/1 1909.

Navne og datoer er fremskaffet ved eftersyn af gamle bøger og papirer. Da enkelte ting i tidens løb er bortkommet og bøgerne ikke har været ført med lige stor akkuratse, kan der være fejl og mangler i opstillingerne.

Opgørelsen omfatter tiden fra 1/1 1909 til 1/1 1976.

Nr.	Ansæt	Udtrådt	Navn	Titel
	1/ 1 09.	1/ 5 1917	Ferdinand Rasmussen	Brandinsp.
	1/ 1 09.	18/ 9 1934	M. C. Thoft	Vicebrandinsp. Brandinsp.
	1/ 1 09.	1/ 1 1924	O. Mortensen	Brandassistent
	1/ 1 09.	1/ 1 1935	A. Iversen	Brandassistent Vicebrandinsp.
1.	1/ 1 09.		? B. Nielsen	Brandsv.
2.	1/ 1 09.		? A. Vogtmann	Brandsv. Værkm.
3.	1/ 1 09.	1/ 1 1920	Nielsen	Brandsv.
4.	1/ 1 09.	19/ 7 1917	R. J. Rasmussen	Brandsv.
5.	1/ 1 09.	1912	A. Mikkelsen	Brandsv.
6.	1/ 1 09.	1/10 1945	Peter Andersen	Brandsv. Brandass. Vicebrandinsp.
7.	1/ 1 09.	1/ 5 1918	Chr. Rasmussen	Brandsv.
8.	1/ 1 09.		? Søren Pedersen	Brandsv.
9.	1/ 1 09.	1/ 6 1934	A. Christensen	Brandsv. Trommeslager
10.	1/ 1 09.	1/ 6 1934	Brandi	Brandsv. Brandass.
11.	1/ 1 09.		? Musette	Brandsv.
12.	1/ 1 09.		? Andersen	Brandsv.
13.	1/ 1 09.		? H. Mikkelsen	Brandsv.
14.	1/ 1 09.		? Helenius Jensen	Brandsv. Brandass. 1/6 1934
7.			? Nielsen	Brandsv.
1.			? 1922 Frederik Jensen	Brandsv.
11.			? 18/ 8 1918 Maler Andreasen	Brandsv.
12.			? 1/ 7 1926 Rasmussen	Brandsv. Værkm.
13.			? 1/ 5 1918 Jensen	Brandsv.
5.			? 1/ 5 1917 S. Jensen	Brandsv.
5.	5/ 7 17.	1/ 5 1919	S. Jensen	Brandsv.
2.	1/ 8 17.	1/ 1 1956	R. M. Rasmussen	Brandsv. Værkm. Ass. Vicebr.insp.
10.	1/ 8 17.		? C. Kaae	Brandsv.
4.	1/ 8 17.	8/11 1919	Maler Jensen	Brandsv.
7.	21/ 4 18.		? Aksel Pedersen	Brandsv.
13.	26/ 4 18.	1/ 2 1937	Anders Andersen	Brandsv. Chauff.
10.	30/ 5 18.	5/11 1924	Albert Møller	Brandsv.
11.	18/ 8 18.	1/ 7 1919	Johs Jensen	Brandsv.
5.	1/ 5 19.	1/ 7 1940	Pauli Pedersen	Brandsv. Brandass. 1/2 35
11.	1/17 19.	15/10 1920	Snedker Laursen	Brandsv.
4.	8/11 19.	1/ 7 19	Bødker Jensen	Brandsv.
3.	1/ 6 20.	5/ 3 1924	Th. Pedersen	Brandsv.
11.	15/10 20.	1930	Villum Jenßen	Brandmand
1.	8/10 22.	1/ 4 1966	Peter Emanuel Nielsen	Brandm. Brandass. Vicebrandinsp.
6.	1/ 1 24.	1/10 1926	Snedker N. Laursen	Brandmand
3.	5/ 3 24.	15/12 1944	Murer Busk	— chauffør
10.	15/11 24.	1/ 1 1960	Ejner Jensen	— Værkm. Assistent 1/10 45.
12.	1/ 7 26.	18/ 7 1928	Rich. Udsen	Brandmand
6.	1/10 26.	1/ 5 1930	Charles Udsen	—
12.	1/ 8 28.	1/ 6 1941	H. P. Mikkelsen	—
6.	7/ 5 30.	1/10 1963	Otto Therkildsen	— Brandass. 15/1 56.
14.	1/ 6 34.	20/ 2 1959	Georg Henriksen	— chauffør
9.	1/ 6 34.	1/ 7 1937	E. Lahn	—
	1/ 6 34.	13/10 1950	Niels Bilde	Brandass. Brandinsp.
5.	15/ 2 35.	1/11 1954	Aksel Madsen	Brandm. chauffør
8.		? 1/ 7 1948	Backman, tømrer	—
11.		30. 13/ 8 1950	Jørgen Nielsen	—
7.		? 1/ 4 1936	G. Jensen	—
7.	1/ 4 36.	1/ 1 1938	K. Emil A. Jensen	—
13.	1/ 2 37.	1/ 1 1968	Chr. Poulsen	— Brandm. 1/7 66 Assistent
9.	1/ 8 37.	1/ 7 1966	Max Sørensen	Brandm. Br. ass.
7.	1/ 1 38.	1/ 4 1946	Søren Pedersen	—
2.	1/ 5 38.	13/ 6 1942	Ingv. Hansen	—
4.	1/ 7 39.	1/ 7 1958	Jens Villadsen	—
1.	1/ 7 40.	1/ 6 1956	Carlo Øvlesen	—
12.	1/ 6 41.	3/ 2 1959	Svend Nielsen	— chauffør
2.	1/ 8 42.	1/ 4 1953	Hjort Nielsen	—
3.	15/12 44.	1/ 4 1963	Viggo Ryslænder	—
10.	1/ 1 45.	1/10 1962	Thorkild Skaarup	—
7.	1/ 4 46.	1/ 1 1965	Vald. Johansen	— chauffør.
				Brandmest. Br. ass.
8.	1/ 7 48.	31/ 3 1977	Aage Mogensen	Ass. Vicebr.insp. Brandinspektør
11.	1/10 50.	1/ 4 1970	Aage Nielsen	Br.mand. Br. mest. Vicebrandinsp.
8.	1/ 4 51.	1/ 1 1965	Walther Jürgensen	Brandmand
2.	1/ 4 53.	1/12 1962	Henry Vestergaard	Brandmand

5.	1/ 1 55.	1/ 5 1960	Poul Hjelm	Brandmand	
6.	1/ 2 56.		Niels Busk	—	Brandmest. Værkmest.
1.	1/ 7 56.	1/10 1961	Carl Pedersen	—	chauffør
4.	1/ 7 58.		Erling Mogensen	—	Brandmest. Ass. Vicebr.
7.	1/ 4 59.		Vagn Hansen	—	Brandmest. Assistent
9.	1/ 4 59.	1/10 1971	Kai Aa. Sørensen	—	
5.	1/ 5 60.	1/ 7 1970	Erling Christensen	—	
1.	1/ 2 62.	1/ 4 1972	Sander Nielsen	—	
2.	1/10 62.	1/ 4 1972	Erik Christensen	—	
10.	1/10 62.		Gunnar Pedersen	—	Underbr.m. chauffør
13.	1/10 62.	1/ 9 1975	Bent Hansen	—	
14.	1/ 7 63.		Søren Jensen	—	R-chauffør
3.	1/10 63.	1/ 4 1975	Børge Pedersen	—	
	1/ 5 63.	1964	Søren Knudsen	—	
12.	1/ 2 62.	1966	Arne Cittrup Jensen	—	
3.	1/ 4 63.	1/ 9 1963	Jens Nielsen	—	
15.	1/ 4 64.	1/ 6 1973	Knud Nielsen	—	
16.	1/ 4 64.		Svend Jensen	—	chauffør
11.	1/ 4 65.	1/ 1 1972	Vagner Lassen	—	
8.	1/ 4 66.	1/12 1971	Børge Kjær	—	
12.	1/ 7 66.	1/ 7 1971	Peter Poulsen	—	chauffør
6.	1/12 66.	15/ 8 1969	Arnfred Thorsen	—	
7.	1/ 9 68.		Georg Pedersen	—	R-chauffør
13.	1/ 9 69.	1/ 2 1975	Kjell Rasmussen	—	
6.	1/ 7 70.		Niels Bilde Nielsen	—	
10.	1/ 1 71.		Preben Stig Jensen	—	R-chauffør
5.	1/ 1 71.		Ib Lundbøll	—	
11.	1/ 2 71.		Henning Kristensen	—	R-chauffør
	1/ 4 71.	1/ 3 1973	Jørgen Kvist Nielsen	—	
4.	1/ 4 72.	1/ 3 1973	Jørgen Falk Byrgesen	—	
8.	71.	1/ 5 1972	Søren Brøsted Jensen	—	
8.	1/ 6 72.	1/ 9 1973	Margon Kvist Nielsen	—	
4.	1/ 1 73.		Sv. Erik Jørgensen	—	R-chauffør
2.	1/ 2 73.		Mich. Flarup	—	R-chauffør
15.	1/ 9 73.		Bo Blomstrand	—	R-chauffør
8.	1/ 2 74.		Kai Arne Jensen	—	
9.	1/10 74.		Jan Kristensen	—	
1.	1/ 2 75.	1/10 1975	Sv. Aage Flarup	—	
13.	1/ 2 75.		Steen Ravn	—	
3.	1/ 5 75.		Jan Brøsted Pedersen	—	
1.	1/ 7 75.		Mogens R. Rasmussen	—	

Den store brand i plantagen 1972.

Lynbrand Homå mark

Fra det gamle Grenaa

Af J. A. Nielsen

Grenaa Egsarkiv har fra mange mennesker, nære og fjerne, mødt meget stor velvilje i de få år, det har eksisteret. Enkelte gange har arkivet ganske manglet svar på en henvendelse, men ellers er der optaget mange kontakter med interesserede folk, der selv kommer med billeder, papirer, protokoller osv. eller oplyser om emner - og ikke mindst kommer med oplysninger og beretninger om ting, der er passeret i vor by og egn. Alt bliver nedskrevet og bevaret og bliver derved et led i Grenaa bys historie. Arkivet takker for alle gaver og henvendelser. Vi er stadigvæk taknemlige for indleveringer af alt, der kan bidrage til at fortælle om livet i by og egn, og ganske specielt lægges dette med »egnen« folk på sinde. Hovedparten af arkivets materiale er ganske naturligt fra Grenaa by, men arkivets område er Grenaa storkommune. Ved dødsfald eller oprydninger vil arkivet gerne gennemgå billed- og dokument-samlinger. Indleveringer kan belægges med klausuler for offentliggørelse i visse åremål, og arkivet lover naturligvis diskretion.

Foto: Carl Svenstrup ca. 1917-18. Kopi: Max Laursen.

I gamle dage brugte kommunen at køre sne fra gaderne ned på sportspladsen ved skolen, senere kaldet Vestre Skole. Pladsen kaldtes populært »Kæret« og var den eneste sportsplads i byen, indtil Stadion kom i 1935. Drengene var selvfølgelig ude for at få en køretur eller »hænge bag i« med slæderne. Vognmanden her er Albert Bilde, Mogensgade 8, og den store arbejds-slæde måtte tømmes med skovlen - der var ingen vippeanordning dengang...

Til venstre ses nogle brændestabler. Det er sandsynligt, at de skyldes kommunale foranstaltninger for at fremskaffe brændsel under krigene 1914-18.

Det store hus foran kirken er det daværende Afholds- og Højskolehotel - husene til højre er i Aagade.

Det er ikke blot nu, der er musikgrupper! Disse alvorlige herrer dannede en gruppe i Grenaa omkring 1920 og er her fotograferet af J.P. Christiansen, Kannikegade, der er ophavsmand til en lang række fine optagelser fra det gamle Grenaa. - Violinisten til venstre var bagersvend hos Andersen i Storegade 16 (nu Rich. Andersen) - Til højre maler H.P. Mikkelsen, maler, sanger, musiker og en tid pedel i Menighedshjemmet. - Fløjtenisten er typograf Niels Nielsen, senere kendt som visemageren »Per Nilen«. - De tre var ikke erhvervsmusikere, men kunne nok spille til en svingom hist og her.

Billedet er fra 1918 og viser typografer til sammenskuds- eller svendegilde hos »Høje Peter«, vaskeribud Peter Hansen (Markussen), der havde sans for at lave mad m.m. - Gildet er sandsynligvis i Peters stue, og hanses i baggrunden i hvid jakke. - Nr. 3 fra venstre er Anker Tornøe (ikke typograf!) Nr. 4 og 5 er typograferne Albert og Harald Christiansen, brødre og senere medindehavere af »Christiansen & Jørgensens Bogtrykkeri, nu »Grenaa Bogtrykkeri«. Det kan fortælles, at de to brødre trykte »Grenaa Bys Historie«s tre bind og at de satte det hele med hånden! Det lyder mærkeligt i disse mekaniktider. - Ved højre bordside ses fra venstre Hagen Christensen, senere faktor på Grenaa Folketidende i et halvt hundrede år. - Nr. 2 og 3 kendes ikke. - Nr. 4 er Alfred Andersen. Han arbejdede i Grenaa og blev senere borgmester i Randers. - Nr. 5 er S. Madsen, faktor i Dagbladet »Djursland«s nye trykkeri i Aagade (ved siden af installatør Axel Meiers kompleks. Trykkeriet ned-

lagdes ret hurtigt, og Madsen rejste til fødebyen København. Senere vendte han tilbage til Grenaa, hvor han havde sine to døtre boende. Her blev han inkassator for flere foreninger og var snart en kendt mand i byen.

»Jens Vejmand«

Grenaa Egnarkiv har kun et enkelt lokalt billede af en skærveslager, og her er manden kun kommet med i baggrunden. Fotografen har taget en gruppe trækfugle på Østerbrogade ud for nr. 27. Billedet er en lille perle for en lokalhistoriker - ved siden af det med vejmanden! Spillemandene er udenlandske, og fuglen i buret kan sikkert spå ved at trække et lille brev op, når manden fik en skilling!

- Læg mærke til gangstien og rendestenen! Træerne blev plantet 1890, og der var oprindeligt en række træer på hver side af gangstien. De træer, der ses her, fældedes 1935, da Havnevej blev reguleret. Det vaktre stor forargelse i borgerskabet...

Det var et sidespring!

Stenhuggeren har bag musikanten til højre en kasse på ben. Forsiden er åben. I kassen fyldte han sten på størrelse med en hånd. Med en jernring på et skaft skrabbte han sten ud på en huggeblok, og her blev de slået til skærver af den størrelse, der nu ønskedes. Vejmanden fik sin betaling pr. kubikalen, og skærverne blev lagt op i en nydelig, spids bunke, så der let kunne måles op med favnemål. Disse skærvebunker ses på mange ældre billeder. Skærmene på billederne er lavet af strå (ofte også af sække), og dem stillede vejmanden op til læ for vinden. Stenslagning foregik mest om vinteren, og arbejdet var ofte en slags nødhjælp for folk, der ellers var uden arbejde. - Billedet af den siddende skærveslager er fundet under et ferieophold på Fyn. Det stammer fra et lykønskingskort fra Vincents Kunstforlag og opbevares i Grenaa Egnarkiv som illustration til skriverier.

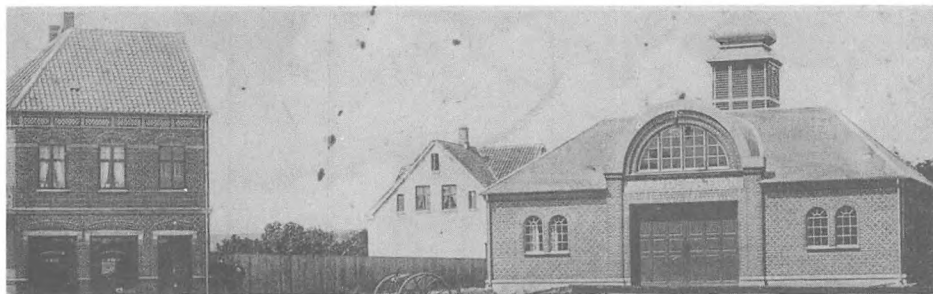

Den gamle Stenhugger.

Foto: Carl Svenstrup ca. 1917-18. Kopi: Max Laursen.

Postkort fra A.C. Østermann, Markedsgade. Til venstre Meiers Maskinfabrik, hvor nu Grenaa Erhvervskontor har til huse. Bag plankeværket indretter kommunen, der har købt komplekset, 21 parkeringspladser netop nu. Det hvide hus er Violskrænten 3 (også kommunens). - Brandstationen til højre opførtes 1909, blev nedrevet 1965.

Billedet fra Markedsgade stammer fra et postkort, udsendt af A.C. Østermann, købmand i nr. 9. Man kan skimte hans skilte under cyklerne. Østermanns butik var af beskeden format og blev nedlagt. Østermann arbejdede derefter en lang årrække hos ølhandler N. Jørgensen i Lillegade 27. - Det høje hus er Thykiers pakhus, der havde fire små lejligheder i stueetagen. Dette hus og de øvrige mod højre ryddedes for rådhusbyggeri. - Til højre missionshusets privatbolig, malmester Madsens hus og Thykiers Tømmerhandel med de karakteristiske tømmerstabler, af hvilke der fandtes et stort antal både her og på tømmermarken ved Grønland i de gamle dage.

I sin tid havde Grenaa kommune en vejtrølle, der havde sin plads på hjørnet ved det gamle anlæg. Den har Grenaa Egnsarkiv intet billede af. Denne her er afløseren, og den vakte altid interesse med de seks heste. Her trøller den ved Havnen.

Randers Landevej set mod øst. Foto: Carl Svenstrup, sandsynligvis 1912. Kopi: Max Laursen efter glasplade.

De store sten kan måske undre. Det er sten, der er henlagt til skærveslagning. »Jens Vejmand« sønderdelte første disse store sten med en stor tung hammer. Det foregik på selve jorden, og skærveslagerne fik en fantastisk rutine i at ramme stenene sådan, at de deltes ved mindst muligt arbejde. En »Jens Vejmand« påstod til undertegnede, at han kunne flække en kampesten ved et slag med kasketskyggen! Nok lidt overdrevet - men øvelse gør mester! Se andet billede med skærveslager.

Der hænger en dis over anlægget her. Det gjorde der ofte i sin tid. Man sagde, at disen fremkaldte en speciel »Grenaa-syge«, og man håbede, at plantningen af anlægget ville ændre dette - ved at løfte disen over træer og by. Det ser ud til, at den finder ned mellem træerne...

Huset i baggrunden er Djurslands Bryggeri.

Randers Landevej set mod vest ca. 1913. Foto: Carl Svenstrup. Kopi efter glasplade: Max Laursen.

Til venstre hjørnet af »Det nye Anlæg«. Træerne er endnu små. Beplantningen her påbegyndtes 1878. På marken skimtes nogle kornstakke. Tæt ved vejen ses nogle jordbunker det er måske begyndelsen til »Fyldepladsen«, som Grenaa losseplads altid hed i gamle dage. Den kom efterhånden til at strække sig helt til Kærvej og er forlængst afløst af en anden ude nær Enslevgård. Byrådet har, som bekendt, kvaler med at finde et afløsersted for denne store plads nu. - Huset for enden af vejen på billedet er vognmand Peter Bildes lade. Her dominerer vognmand Koustedts store blå Danapaklastvogne nu billedet.

På billedet til højre ses nogle bunker. Nogle af dem er vejafskrab: Pløre, som vejmanden skrabte af vejen, når der blev for meget af det. Andre bunker er vejmateriale: Stenskærver. - Træerne til højre er »Det gamle Anlæg« (sygehushaven nu), det første anlæg på stedet, påbegyndt 1842.

Børnehjælpsfester i Grenaa

I maj 1905 arrangeredes en meget omfattende børnehjælpsfest i Grenaa. Dengang var der ingen sociale hjælpeforanstaltninger af betydning, og den private velgørenhed gav sig mange udslag. En del af festens program-punkter bringes her: Tombola (altid det store nummer!) - Vidunderkabinet - Cirkus »Grinsjovskj« (blev genoptaget til byfesterne senere og blev en kolossal succes) - Teater - To dansestrader - Blomsterbod - Arbejdende trykkeri - Posthus - Mælkeri - Restaurant - Vægt - Skiveskydning - Karrusel - Cigarudsalg - Kagetelt - Konditori - Gadesangerpar - musikkorps - Illumination. - Entreen til festpladsen var 25 øre. Selvom det var

regnvejr, var festen en stor succes med et overskud på 3436 kr.

I 1906, da der var ungske i Grenaa, og da byen stod på den anden ende, holdt man først børnehjælpsdag i september. Der solgtes »Børnehjælpsmærker«, og de var lyserøde. 1905 var de grønne. Prisen var 2 øre pr. stk. - Overskudet blev denne gang 4500 kr.

I 1907 var overskuddet 3920 kr. - og det oplyses, at bestyrelsen bestod af 5 fra byen og 5 fra landet. Børnehjælpsfesterne arrangeredes nemlig af en komité med repræsentanter fra både by og land - det gik ikke i længden!

Dette er fra blomsterkorsoen ved en børnehjælpsfest. Det er taget af boghandler Knud Hansen. Kopi af Max Laursen. - Datoen er ikke fastlagt, men da de gule spejdere startede deres trop i 1918, og da Djurslands Landmandsbank blev bygget 1920 (helt til højre), er det klart, at festen er efter disse år. Der foreligger tre forskellige optagelser fra stedet her, og en halv snes stykker af de store piger og drenge på dette billede vil være til at kende af mange i Grenå den dag i dag.

Fra 1907 foreligger et billede med påtegningen: »Cirkus Hercules paa Børnehjælpsdagen 15-9-1907«. De to små damers navne er opklaret til at være: Til venstre: Agnes Thomassen, Lillegade 27, og til højre: Karen Therkildsen, der var datter af inkassator Chr. T., da Lillegade 35, senere Storegade 56, hvor broderen Otto T., stadig bor. Karen har boet i Amerika i 45 år.

Fra festen i 1906: »Alfeballetten« i Cirkus »Herein«. Flere af pigerne kendes: Nr. 2 fra venstre er hotelejer Kjerulffs datter. 4: Magda Kaiser (skomager) - 5: Agnes Nielsen (bager) - 6: Ingeborg Møller, senere fru isenkræmmer Jørgensen - 7: Magda Oehlschläger (arrestforvarer) - 8: Karen Therkildsen (inkassator) - 9: Else Skjødt, senere fru pedel Jens Bager. - Kortet er påtegnet Anna Jahnsen Søndermøllegaard, og hun er sandsynligvis også med i korpset.

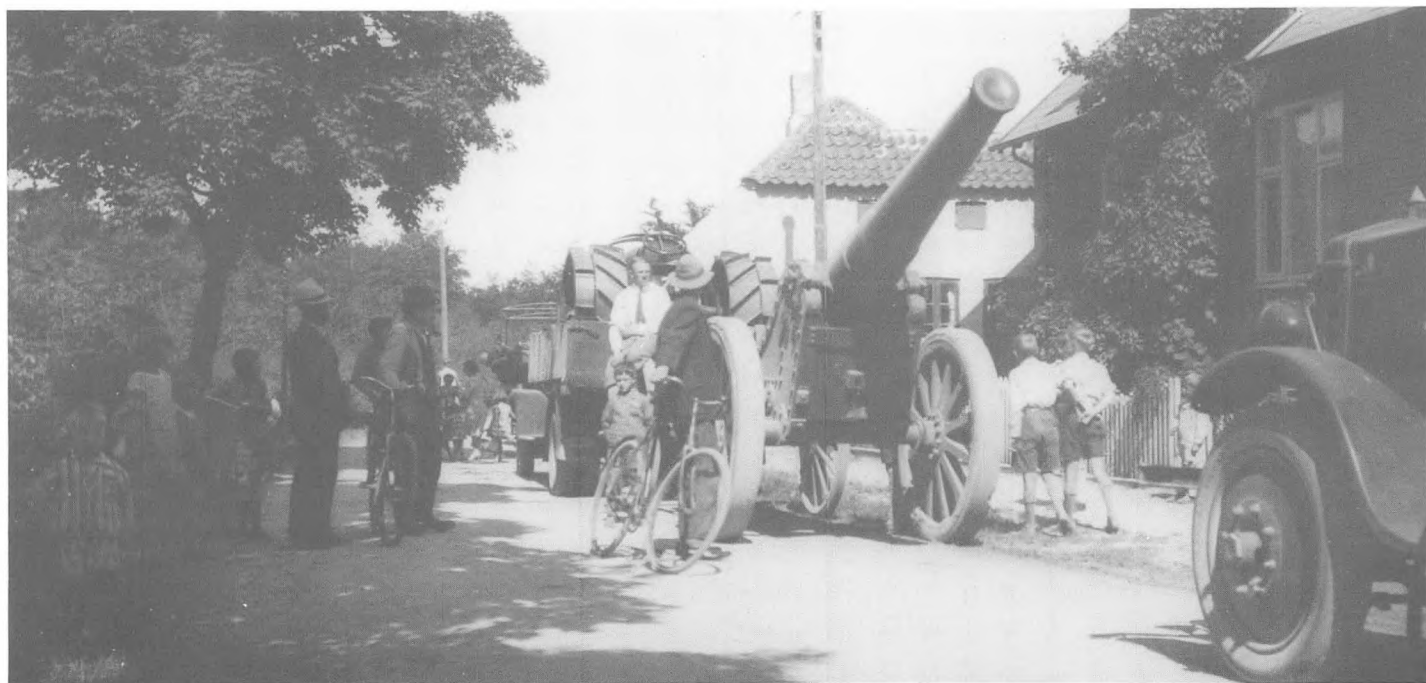

Fra børnehjælpsfesten i 1905 foreligger et postkort med en høstvogn fra optoget. Vognen runder her købmandsgården på hjørnet af Søndergade og Kannikegade (Museumsgården nu).

Fotograf A. Jensen var i Kannikegade i Grenaa 1892-1903. Hans atelier og udhængsskabe ses på dette billede. Personerne kendes ikke - men de smiler til os fra en fjerntid...

*Foto: Carl Svenstrup omkring 1918-20.
Kopi fra glasplade: Max Laursen 1978.
Militærkolonne på Vestervej udfor nr. 16 og 18.
Manden med cyklen og piben er afdøde karetmager Hans Appel, Lillegade 40. Den unge mand på kanonen er Hugo Svenstrup.*

i 1920 fik Grenaa elektricitet. Det var en meget stor begivenhed, naturligvis, og det medførte utallige ændringer i det daglige liv. Der kom »lysmaster« i gaderne men der blev også nedlagt kabler nogle steder, bl.a. på Nytorv, hvorfra billedet her stammer. Mændene er kommunens faste stab + nogle »løse« arbejdsmænd, som det hed dengang. Nr. 1 fra venstre er Frederik Rasmussen (Høj). Han var brolægger. Nr. 2 er Anders Petersen (Glatved). Han fortalte engang under en arbejdsløshedperiode, at han havde fundet en rotte i spisekamret - den var død af sult! det var nok en historie, men den kan fortælle om en tid, da der ofte var smalkost. - Nr. 3 er Karl Grøn, nr. 5 er Søren Rasmussen, der boede Storegade 61, »hos frk. Nielsen«. - Nr. 6 er Jens Peter Petersen (kaldet Fisker). Boede i Lindgreens gård på Storegade. De fem på fortovet til højre: En broder til nr. 3. der er H.P. Hansen, Aastrup. - Nr. 2 er

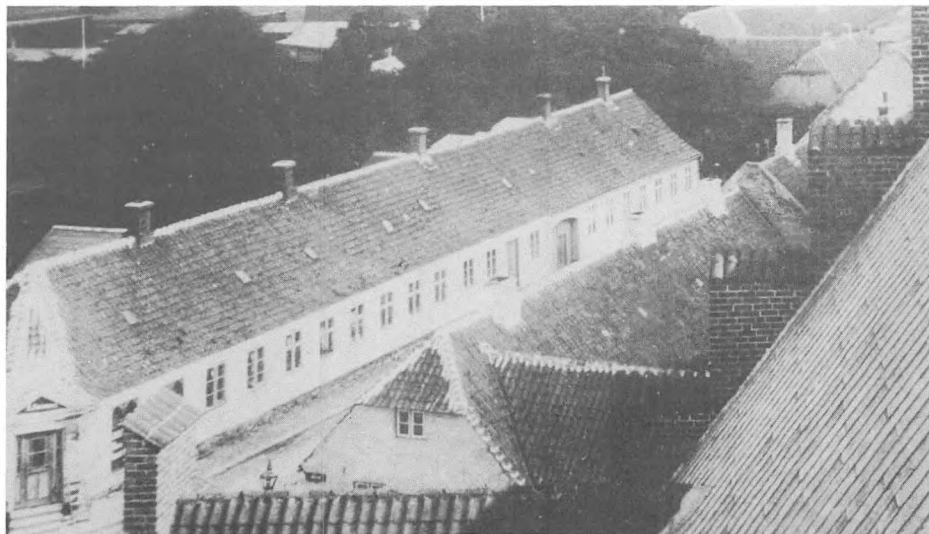
Andreas Nielsen, der boede Havnevej 83. Han havde et kendingnavn, som han ikke ønskede brugt iflg. annonce i avisen! - Nr. 4 er Marius Nielsen. Nr. 5 kommuneassistent, senere stadsingeniør Fr. Rathje, på hvis væg billedet hang i mange år. Der var ingen biler i »Teknisk Afdeling« dengang, men Rathje havde en cykel, og på den kørte han troligt fra arbejdssted til arbejdssted. Cykelklemmerne i buksebenene fortæller, at dette ikke engang er løwn! Rathje »havde aldrig lært noget«, men påtog sig et antal af opgaver, f.eks. her med kabelnedlægning. Han lagde kloaker, var brolægger og meget andet. Han havde gangbroen ved Badehotellet i entreprise og tegnede »Gasværksbroen«, der forlængst er borte. Han lavede stadion, Åstien og Skovstien og meget, meget mere. Den flotte Baunhøjvej skyldtes Rathje. Han regulerede den gamle vej som nødhjælpsarbejde omkring 1930.

De tre øverste til venstre: Nr. 1 ukendt. Nr. 2 Jens Busk - Nr. 3 Ejner Jensen, mangeårig formand ved kommunen og Rathjes højre hånd.

Af de tre øverste til højre er nr. 2 Martinus Mikkelsen, der boede i »To-etagen« på Grønland, populært kaldet »Stue-Martinus« - Store-Martinus. Der var tre Martinus' er ved kommunen: Store-Martinus, Bitte-Martinus og Hat-Martinus - derfor kendingnavnene!

Af billedet ved villaen ved andelsmejeriet (nu »Bolit-Nyt«) fremgår, at en af mændene havde motorcykel - det var ikke almindeligt dengang. Rådhuset er der ikke tænkt på endnu (kom 1936). Skorstenen i baggrunden er Grenaa Dampvaskeri, og træerne står langs Grønlandsstien. Verandaen på villaen er senere indrettet til en lille stue. Brandstationen faldt 1965.

På hjørnet af Nørregade og Østergade lå engang en købmandsgård. Til at begynde med var den en lang beboelsesejendom, der fyldte det halve af Østergade. Den deltes i to. På hjørnet ved Nørregade blev der snart købmandsgård, og nedskriveren af dette har været stik-i-rend-dreng her og kendte den engang ud og ind. På »min tid« var gården endnu i fuldt sving, men det gik tilbage for købmandsgårdene, og denne her kom ud for svære omskiftelser. Der var ikke brug for de store bygninger for købmanden, og de blev derfor lejet ud til mange forskellige formål. Det vil ses på billederne, at det lange, lave hus er ændret noget! Hvor benzinstationen er, var der i sin tid en hestestald. Hjørnet var købmandens butik med beboelse til højre. Senere blev der to butikker her. Det høje hus: Stedet her blev solgt fra, og der blev bygget på (nu »Mor og barn«), der ligeledes ejer resten af »det lange hus«. I porten er der frisørsalon, ved siden heraf fiskehandler Johansen, og den sidste lille del af huset rummede engang den gamle biograf! Huset ser ikke ud af meget, men teatersalen var en lav bygning, der strakte sig langs den store gavlvæg (nu »Paw Sko«). Når der var flere forestillinger efter hinanden, blev publikum lukket »bagud« og passerede over de toppede brosten over købmandsgården ud på Nørregade! I gården tog man også en smøg i pausen, mens der blev skiftet film. Det var meget ubekvemt med de brosten, men biografen gemmer søde minder for mange mennesker. Op i lelingen af komplekset medførte mange ubehageligheder for ejerne, og porten ud til Nørregade er der stadig, blot flyttet lidt! - Det store hus med kvisten var pakhus med kornlofter, stald til venstre, ostelager, foderstoflager osv. i resten. - I kvisten var der et hejseapparat, hvor kornsækkene bekvemt firedes op og ned. - I gården, dér hvor bilerne står, var der engang et stort, halvåbent skur, hvor arbejdsplæderne og kanerne havde deres sommerplads oppe under taget. Ellers var der f.eks. olie- og petroleumslager her, og de yngste medarbejdere eller gårdskarlen sad ofte her og tappede væskerne på

flasker eller dunke. Petroleum var en stor artikel! I det hus, man ser gavlen af til venstre, var der hestestald og et lille værelse eller rum til gårdskarlen at opholde sig i, når han f.eks. en lørdag sad oppe langt ud på aftenen og ventede på kørende gæster, der sad et eller andet lunt sted og »glemte« at køre hjem til mor! Der var kornlofter og et koloniallager med alle de ting, det ventes, at køb-

manden har, f.eks. sirup, klipfisk, sukker, bolsjer i blikdåser osv. - På de store dage var gården komplet fyldt med vogne, og hestene var bogstavelig talt stablet op i de tre stalde. Der var et vældigt liv, og gården her er en god illustration af noget, der var engang. - Læs i øvrigt meget mere om gården og dens omskiftelser i »Grenaa Bys Historie«, bind C.

Foto: Boghandler Knud Hansen.

Kopi: Max Laursen.

Knud Hansen tog et stort antal billeder fra kvarteret ved Sønderbro. Familien havde en have her ved året (nu læge Quists). Her er det avlsbrugeren med slåmaskinen. Fotografen har været heldig at få Søndre Mølle og

Søndermøllegården med i baggrunden. Længen her lå mod nord ud mod byen og blev nedrevet kort efter fototidspunktet, ca. 1920. - Møllen brændte 1923 og blev ikke genopført, men blev motormølle. Nu for længst nedlagt.

Billedet er dateret 1916 og er taget på jernbaneterrænet ud for Korsgade. Huset i baggrunden er købmand Gissels (nu P.S. Johnsens). - Køretøjet er øhandler Niels Jørgensens fra Lillegade 27 (populært kaldet »Tuborg-Jørgensen«) - Kusken er Henry Koppel, søn af murer Koppel i »Det gamle sygehus« på Grønland.

I disse »køkken-moderniserings-tider« præsenteres et køkken fra et hjem i Grenaa ca. 1920. Både tallerkenrækken og porcelæn ville være »guf« for nutidsmennesker! Bemærk hjørnehyldeerne med melkrukkerne. Sådanne hylde var fast inventar i ethvert køkken i gamle dage...

Et af de sidst tilkomne billeder til Grenaa Egnsarkiv: Foran murermester J.P. Sørensens hus i Østergade 8 (nu Djurslands Korn. - Posten er en af de såkaldte »kørende poster«, her Jens Jacobsen, der kørte til Katholm-Aalsrode. Han boede i hjørnehuset Nørregade-Markedsgade, der blev nedrevet til fordel for en gadeudvidelse 1971. - Jens Jacobsen havde plads til hest og vogn i det lille sidehus til højre for porten. Døren til vognporten, der kun afgav plads til postvognen, kan skimtes ved plankeværket. Hesten stod i en lille stald med indgang fra gården. Hesten hed »Kaja« - Drengene i vognen er sønnerne Aksel og Henry. Aksel blev senere kørende post til Kastbjerg. Henry blev statsmand og senere kommunalarbejder i Grenaa. - De kørende poster kunne tage en passager med og transportere større ting, f.eks. en rulle trådvæv. - Den sidste kørende post fra Grenaa (måske denne!) ophørte 1929.

*Foto: Carl Svenstrup omkring 1920.
Kopi: Max Laursen efter glasplade.
Købmandsgården Lillegade 47 (Trampenbergs gård)*

Til venstre: Her har E.K. Møller nu sit kompleks med motel og cafeteria. - Den lange

længe lå ud imod Lillegade, og stykket til højre eksisterer stadig, men til andet formål. Butikken lå her, og der var to indgange fra gården. Ad den dør, der ses, kom man ind til købmandens kontor gennem et lille lagerlokale. Gennem den anden gik man direkte ind

i butikken. Sengelad, grusharpe, trækvogn og slibesten var faste ting i købmandsgårdene. - Huset over gården er den gamle real-skole (nu »De gamles Hjem«.)

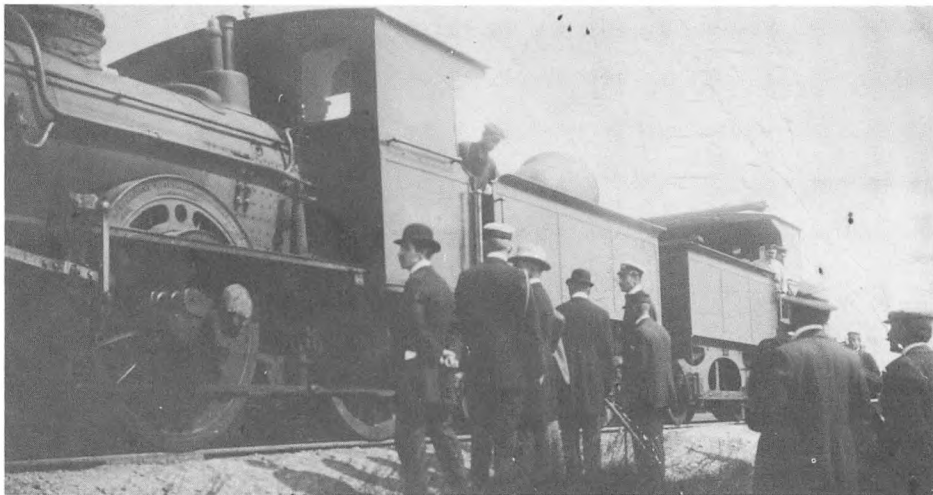

Foto fra Bramminge-ulykken i 1913 (fastslået af jernbaneentusiast Linå Jørgensen, Aarhus: Den nærmeste maskine var impliceret i ulykken, siger numret!).

Redaktør Gustav S. Andersen, Varde, senere Grenaa Folketidende, var den første journalist på stedet. Her er han dagen derpå sammen med blandt andre Kong Christian den Tiende. Dengang cyklede journalister ud, når der skete noget, og her kan det ses, at Gustav Andersen har cykelspænder på. Blokken i venstre jakkelomme var karakteristisk for redaktør Andersen...

For 100 år siden gennemgik åen store forandringer ved Kolindsunds undtørring. Den blev rettet ud og uddybet, så den kunne tage de store vandmasser fra »Sundet«. Her er et billede fra 1906-07 med Sønderbro i baggrunden. Der var et stort antal både i åen dengang. De lå ofte ved broer som denne her ved træstubben. Foto: Snedker Marius Jacobsen, senere mangeårigt overpostbud.

Det ses, at træstubben hælder ud over åen. Det var ofte tilfældet med træerne her, at de efterhånden hældede faretruende og måtte fjernes. Gamle billeder viser, at de hældende træer var et eftertragtet fotomotiv.

Grenaa Postkontor omkring 1920. Posten er Anton Højfeldt, der egentlig var glarmester, men vandrede rundt i byens gader en meget lang årrække med brevtasken eller pakkevognen. Damen er Ingeborg Møller, senere fru isenkræmmer Peter Jørgensen. Assistentens navn kendes ikke.

Grenaa Søndermølle.

Dette gamle billede viser Søndermølle ved den vej, der nu hedder Aarhusvej, men som i gamle dage altid kaldtes Søndermøllevej. Kortet er 1917 sendt til maler Jørgen Jensen i Kristiania i Norge, men må være meget ældre. Husene omkring møllen lader sig ikke bestemme. Møllen brændte i 1923, da den ejedes af møller Langgaard, der i en grusgrav foran møllen anlagde en stor og velindrettet have. Møllen blev ikke genopført som vindmølle, men som en mere praktisk motormølle. Nu er der benzinstation på stedet, og den flotte have og meget mere er forlængst borte...

Grenaa. Nytorv ca. 1930.

Billedet er fra før rådhusets opførelse.

Pladsen var oprindelig reberbane, senere markedsplads og tilholdssted for omrejsende cirkus, tivoli o. lign. Arealet ind mod brandstationen, der lå t.v., gav plads for omrejsende handelsfolk, skærslippere o. lign., der havde deres vogne stående her. Det aktuelle billede er fra udvekslingsrejserne, der er omtalt andetsteds, mellem Grenaa og Langwiesen i Tyskland.

(udl. af Edith Frislev)

Brændende Søndermølle.

Fotograf J. P. Christiansen tog dette billede af den brændende Søndermølle i 1923, 9. april.

Telefonmester Lindholm, Rønde, der har indsendt billedet til Grenaa Egnsarkiv, fortæller, at han »sad på taget af Bildes ejendom i Østergade 3 og så på branden. Det var meget flot. Vingerne løb rundt, til de styrtede!« Sønner, distriktsovermontør Ejler Lindholm, Grenaa, fortæller, at »drenge fra skolen i Vestergade styrtede ud til Søndermølle for at se på — det var en meget stor begivenhed!«

Dage på havsens bund

Af Dagmar Nielsen

Arbejdsmandens børn ved Kolindsund

Vintens Forlag udgav 1977 en bog under titlen **Fra hytte og slot** indeholdende en række selvbiografier fra forskellige samfundslag. Forfatteren **Dagmar Nielsen**, Stevns, fortæller her om sine barndoms-erindringer fra Enslev. Da vi finder, at denne selvbiografi har lokalhistorisk interesse, gengives den her med velvillig tilladelse fra **Vintens Forlag og Dagmar Nielsen**.

Det siges, at menneskets liv falder i to halvdele. I den første ønsker det sig over i den anden, og i den anden ønsker det sig tilbage til den første.

Måske er der lidt om snakken. Som barn i 1930-erne drømte jeg om det jeg ville være

når jeg blev voksen. I dag som ældre mærker jeg, at min solidaritet begynder at hælde mod det forudgangne. Ikke sjældent hvirvles jeg en halv omgang rundt og marcherer baglæns fremad, med ryggen mod vinden og øjnene stift rettede mod barndomslandet, hvor alt var meget bedre end i dag.

Eller var det?

Erindringsbilleder er som regel farvelagte. De fortæller sjældent noget dårligt - undtagen om forfatterens hukommelse! De steder, der i sin tid betød så meget for én, gør man bedst i kun at gensé i fantasien. For de billeder, éns erindring danner sig af hine steder, har som regel kun svag lighed med de indtryk, man dengang modtog. Hvad der måske i virkeligheden var meget beskedne oplevelser, tager sig på den lange afstand ud som noget rent eventyrligt.

Men selv om éns erindring taler sandt, selv om man virkelig engang har været et sted,

hvor man oplevede nogle af livets gyldne stunder, vil et nyt besøg næppe kunne kalde oplevelsen frem igen. De ydre ting spillede kun en rolle på den måde, at de var ledsagende stemninger i de tanker og følelser, der dengang udgjorde éns jeg.

Derfor - når jeg klager over at intet er hvad det var, glemmer jeg at regne med mig selv! Jeg erfarede det under en »pilgrims-tur« til min barndomsby på Djursland: Hvor forandret!

-Og dog er Enslev stort set som i 30-erne. Den højtliggende kirke - annekskirke til Hammelev - ser lige ud i Kolindsund, den nu udtørrede indfjord, engang samlingssted for den jyske ledingsflåde. Vejen gennem byen er rettet ud og gjort bredere og selvfølgelig asfalteret. Husene er moderniserede - ingen af dem er arkitektoniske perler fra fortiden, da hele byen brændte for knap 100 år siden. Smedien og forsamlingshuset og købmandshandelen og skolen ligger hvor de lå i min barndom.

MOR

FAR

De to skolebygninger, forskolen og hovedskolen, ser mindre ud end man huskede dem. Skolen er nedlagt, i centraliseringens hellige navn. Den kuldsejlede med sin ensomme lærer og lærerinde og sine sollyse skoledage. Den gamle tveklang Hjem-Skole mistede noget værdifuldt. Nu forlader børnene byen i den tidlige morgen, og vender hjem hen på dagen med et læs af hjemmeflid. Vil deres tilknytning til det lille samfund mellem markerne løsesn hastigere end før?

De små skoler var et samlingspunkt for sognets befolkning, og gik på tværs af alle sociale, politiske og religiøse forskelle. Landsbyskolen havde også sine minusser. Et par generationers skolebørn var på godt og ondt afhængig af den enlige lærer og hans kunnen. Han kunne præge en hel egn og dens mennesker. En lykke, hvis det var en god og dygtig lærer. En ulykke, om det modsatte var tilfældet.

Min barndoms lærerinde og lærer hørte til førstnævnte gruppe.

Den lille skole ved kirkebakken var et anker.

- Under min »pilgrimstur« til Enslev faldt jeg gang på gang i forundring. Så lille skolegården er! Som barn fandt man den kæmpestor, farlig at forcere for en lille første-klasse, når fjerde-klasse spillede bold eller legede »tek«. Og vejen gennem byen var en lang vandring for små ben. I dag er man gennem byen mellem to vejtrækningers tid. I bil, selvfølgelig.

Forskolen - så falmet og uansæelig! I erindringen var den ny og flot, med indlagt lys og vand. Vandet kom fra en lille pumpe i Frøkenens baggang. Skolestuen var en helighed; man hviskede som når man var i kirke, i hvert fald i timerne. Dyrebilleder og billeder af store mænd hang på væggene, foruden landkort og den store tavle. Eleverne, hvoraf 6 var tvillinger (Hans og Poul, Ellen og Edith, Bodil og jeg) skiftedes til at skrive dato nederst i højre hjørne på den sorte tavle - å, man havde hjertebanken når man stod med kridtet i hånden og skrev de uforståelige tal, begloet af kammeraternes øjne.

Dagmar og Bodil 1934

Fine, lyse gulve, mægtige vinduer med en solflom gennem de blankpudsede ruder. Drengene sidder ved vindussiden. Karls øren er blodrøde, gennemlyst af sol. Poul Eriks hænder er brune af roesaft. Han hjælper til med at tage roer op derhjemme, har en dyb flænge mellem tommel og pegefinger. Krumkniven smuttede...

Frøken Nielsen sidder ved katederet og læser en historie for os. Å, at få en historie - det bedste i verden! Tolv par øjne hænger ved lærerindens mund, vi gaber af spænding. Sidder med pænt foldede hænder hvilende på den skrå bordplade, som frøkenen har lært os det. Griffel og penneskaft ligger i rillen ved siden af blækkuset, tavlen og bibelhistoriebogen og penalhuset har plads under bordpladen.

Frøken Nielsen er gråsprængt, har en sort kjole med røde blomster, lidt spids næse og varme øjne. Hun gemmer vores små tegninger og brevlapper i pulten, sætter vores små blomsterbuketter i vand og hører opmærksomt på vore betroelser: At vi fik en lille dreng i nat; jordmoderen kom med ham i den sorte taske, og vi måtte give 20 kroner for ham, men pengene lå osse og ventede i klokken.

Frøkenen strikker vanter til de børn som ingen vanter har. Tørrer vådt overtøj ved den store kakkellovn. Henter en knald og flasken med kamferdråber til en lille tude-marie, der har ondt i maven. Hun tegner røde og grønne og hvide julefantasier på den store tavle i ugen før jul, et snelandskab med nisser og børn på slædebakken. Giver os kage og saftvand og uforglemmelige timer med saks og silkepapir. Hun leger med os, synger med os. Tager os med ind i sin stue og spiller på orgel for os, ikke til at glemme! Vi står i en halvkreds om hende og synger julesalmer. Ser på de fine nipsting og på hendes hænder, fingrenes tryk på tangenterne, og det er selve eventyret at komme ind i frøken Nielsens stue.

Om når det er eksamen og præsten fra Hammelev kommer, da ser hun hver af os efter: Om håret lige skal redes, næsen pudses. Om når skolekommissionens medlemmer har klemt sig ind på de bageste bænke eller taget plads på de fremsatte stole, lader hun os synge de børnesange, vi har lært i den lille røde børnesangbog. Pastor Krarup går rundt i skolestuen, studerer plancher og landkort, sætter sig på tørvekassen ved siden af kakkellovnen. »Jeg kom til at fryse på den cykel-

tur,« forklarer han de nærmestsiddende piger og tager sig op til hovedet. »Jeg har jo sådanne store øren!« følger han smilende til. Vi tvillinger elsker den præst. Nikker anerkennende. Far har også »slører«.

- De større piger gik i skole hos frøkenen. Fyldte den store blikbalje med vand fra pumpen og bar den ud i skolens træskogang. Så stod vi i kreds om baljen og vaskede hænder i PALMOLIVE-sæbe, en duft som stadig minder én om skolen. Også det kulørte forklædestof duftede godt. Aldrig kan jeg komme ind i en manufakturhandel uden at snuse: ah, skole! Pigerne riede, sømmede og syede knaphuller det blomstrede eller ternede stof, med tungen på skævs. Kridt og tråd og trævler flød på skolebordene. Og første gang man fik lov til at sætte sig til lærerindens hånd-symaskine - en mærkedag. Hjemme måtte man ikke røre mors ANKER-symaskine, højest få lov at spole. Det var næsten livsvigtigt at mors symaskine var i orden. Hun syede og lappede i eet væk. Fik tøjpakker fra byens folk, brugt tøj til om-syning. Da børneflokket stadig forøgedes - vi er otte søskende - havde mor brug for sin flid ved symaskinen.

Vi var tre søstre, Emmy, Bodil og jeg, der gik i skole til frøken Nielsen. Det var festlige timer. Vi kappedes om at lave de pæneste håndarbejder. Syede rødternede syposer med korsting. Strikkede halstørklæder og vanter. Syede forklæder. Hæklede. Der var bare een alvorlig hage ved sytøjet: Vi skulle selv betale det. Men vi *havde* ikke penge i vort hjem. Krisetid og arbejdsløshed kastede sine lange skygger over talrige hjem i 30-erne, også over vores. Far og mor - Niels og Kirstine Jørgensen - havde måtte sælge deres lille landbrugsejendom på Godthåb i Ginnerup før de kom til Enslev. Ganske vist var far ikke ret tit arbejdsløs, fordi han påtog sig alt forefaldende arbejde: Gravede og dræned, skar tørv, læssede møg, gik i grusgraven, kalkede folks gårde, tjærede tag osv. Men daglønnen var lille, familien stor. Det kneb tit at skaffe bare det mest nødvendige til livets ophold: mad og brændsel. Jeg husker en

vinter hvor vi sad i den uopvarmede stue og læste lektier, med frakker og tæpper om benene. Mor havde fundet nogle gamle brødder og slået dem i stykker til kakkelovnen, men det battede så lidt.

Slog det ind med regnvejrer eller hård frost og sne, var ugelønnen særlig lille. Vi kom bagefter med skat og husleje, der blev lukket for yderligere kredit både her og der. Kun den rare købmand strakte kreditten, længere end godt var for ham selv...

Far ville så nødig »gå tiggergang til social-understøttelse«, ærekær som han var. Og havde heller ikke en fagforening at vente hjælp fra ...

- Nej vi søstre kunne ikke få penge til sytøjet. Men frøken Nielsen fandt på råd: Oprettede en slags sparekasse. Bad pigerne komme med de småpenge de ellers købte slik for. Hver øre blev bogført. Ved skoleårets slutning gjorde vi sammen regnskabet op. Var der penge nok til sytøjet? Det var der. Manglede der en del penge - pludselig var de der alligevel! Både lærerinde og børn blev så glædeligt overraskede.

Frøken Nielsen var vor barndoms skyt-

Fra venstre:
Bodil, Emmy og Dagmar 1927

sengel. Hver eneste elev følte, at han eller hun havde en særlig plads i lærerindens hjerte.

Hun tog en søsterdatter, Else, til sig som sin egen datter. Vi tvillinger var lige gamle med Else. Fik lov at komme hen og lege med hende. Loftet var et yndet opholdssted. Lærerens Anne Marie legede gerne med. Vi klædte os ud, spillede dilettant, men især elskede vi at klæde os ud som Prinsesse Ingrid. Blondegardiner og silkeundertøj var slør og brudekjole, og se! ligner jeg ikke Prinsesse Ingrid af Sverige? Men hvem skal være Kronprins Frederik? Vi ville alle være Ingrid, den smukke eventyrprinsesse, som hele landet talte om. Ja, og sang om. Å, hvor henførte vi romantiske småpiger sang om Danmarks vordende Kronprinsesse:

*»Lille prinsesse, Nordens prinsesse,
blomster du får, hvor end du går,
Hvor vinden frisker, leger og hvisker,
landet mod nord går mod vår.
I slot som i hytte går kærligheden ind, vi
synger om sind.
Til Danmark du kommer - med solskin og
sommer,
de skønneste blomster du får.«*

Vi så billeder af det unge kongelige par, beundrede Prinsesse Ingrid's svanedunsbræmmede, vide ærmer, hendes yndige smil da hun gik i land fra skibet, vinkende, leende, ved Kronprinsens arm, hyldet af begejstrede menneskemængder. Og brylluppet i Stockholm - å, altså! Vi piger legede bryllup på lærerindens loft. En leg, som også i smug blev leget derhjemme når man skulle rede senge: Mors sengetæppe af blonder var lige så fint som Kronprinsesse Ingrid's slør - næsten.

Vi søgte dog snart vore ligestillede skolekammerater, brøndgraverens og slagterens piger. Viola og Agnethe og Rita blev vores særlige veninder. Med dem legede vi »Antonius« over taget. Boldene lavede vi selv. Det var dels tøjbolde, dels bolde af cykelslanger, klippet op i smalle bånd og viklet om en korkprop. Hårde som jeg véd ikke hvad,

slemme at få i ansigtet, men rigtige bolde kostede 50 øre.

Brøndgraverens hus lå på skrænten ved kanalen, et godt sted for os børn at komme. Brøndgraveren var en venlig mand med stilfærdige interesser - biavl især. Når de slyngede honning fik vi børn et stykke bivoks at sutte på. Den gyldne masse smagte godt. Løb os ned ad hagen; bier summede om os, det var en festdag. Brøndgraverens huggehus var også værd at opholde sig i. Her skabte han mange brugsting. Løvsavsarbejder, billedskærerarbejder til »den pæne stow«, en amagerhyld til de tynde kinesiske kopper osv.

Vi badede, soppede og trak rundt i byen med den evindelige barnevogn. Spillede »Spørgsmål og Svar i Jydsk Mundart« ved det slidte bord i deres stue. Jeg kunne også lide at snakke med moderen, en svær kone med knold i nakken. Hun behandlede én som var man voksen. Betroede pigens dér på tørvekassen, at Agnethe ville være lærerinde når hun blev stor. Og at hun, moderen, ville gøre alt hvad der stod i hendes magt for at kunne hjælpe datteren til den uddannelse, men ... men ...

Og jeg nikkede gammelklogt. Vidste godt at det var umuligt. men at stræbe efter det umulige er den bedste leg der findes.

- Brøndgraverens lærte mig, at det ikke er vor placering i livet men vor holdning til livet, som gør os lykkelige eller ulykkelige. At skyggen øger lyset, som nullet forøger tallet.

Lige børn leger bedst. Else og Anne Marie stod over os i stand. Var ligestillede med gårdfolks børn. De, der havde fødselsdagsfremmede og selv kom med til fødselsdage hos skolekammerater. De, der gik på danseskole og til klaverspil, kom med på skoleudflugter og dit og dat, fik plomberet tænder. Alt det, vi andre aldrig oplevede. Og som vi da heller ikke ventede at opleve. Sådan var det jo bare.

To ting hungrede vi efter barndommen igennem: At læse og at spille klaver.

Karen Smed stillede af og til vor læsehunger med en bunke gamle ugeblade, HJEM-

MET, FAMILIE JOURNALEN, HUS OG HJEM og UDE OG HJEMME. Ikke få vinteraftener traskede vi ned til Smedens Karen. Stod længe uden for bagdøren og skiftede ben, nølende og undsæelige over vor påtrængenhed. Brød os ikke om at være den, der bankede på og skulle gå først ind. Vi skiftedes derfor. Hvilken lykke fyldte os ikke når vi i aftenens mørke ilede mod hjemmet med favnen fuld af blade fra smedens loft.

Knold og Tot, Gyldenspjæt og Rasmine. Ole i den fortryllede skov. Tarzan og Jane. Bamse og Dukke Lise. Påklædningsdukker, ridderborge og huse i karton, lige til at klippe ud - vi var hede i kinderne af iver og spænding.

- Det var vi også når vi kom i et hjem med klaver eller orgel. Vi ønskede brændende at få lov til at spille på det. Og så langt efter de piger som gik til spil hos købmandens kone: Bare det var mig!

Mor lærte mig at spille små melodier på det ternede voksdug. Hver tern var en tangent. Mor kunne spille næsten alle musikinstrumenter - var fra et hjem med klaver!

Det lød dejligt når hun spillede på Holgers mundharpe. Holger, der arvede mors musikalske evner og som i dag har eget orkester. Når vi var til juletræ i forsamlingshuset og Albert Smed spillede violin eller harmonika, vэг Holger ikke fra krognen hvor Albert stod. Til en juletræsfest - Holger var 2-3 år - blev der som sædvanligt delt godteposer ud til børnene. Næste morgen, da vi fik poserne op på sengen, var Holgers pose urørt. Hele aftenen havde han kun sanset musikken. Stod og slog takt med den ene lille fod og med øjnene klæbet til Alberts fingre på instrumentet.

Mors kærlighed til sang og musik forskønnede vor barndom. Jeg husker en høstaften: Vi sad og spiste til aften ved fjællebordet i det gulkalkede køkken. Fars øjne var matte, hans arbejdstøj hvidt af kalkstøv fra kalkbakken. Han havde lige fået fast arbejde i kalkgraven. Var en dag kommet så glad hjem, efter en tids arbejdsløshed. Og når far var særlig glad, smed han altid sin kasket ind i køkkenet til mor, før han selv kom ind. Men

det var strengt arbejde at bryde kalk og læsse tipvogne fra morgen til aften. Far var trætt den aften.

Vi boede på det tidspunkt i et hus oppe i byen, betalte 25 kr. om måneden i husleje.

Moster Anna, onkel Jakob og lille fætter Kristian boede oppe på loftet. Ægtesengen stod under tagspærene. Klædeskabet havde fået plads ved skorstenen. Primus og køkkentøj var placeret ved gulvlemmen, der stod åben. I det lille gavlkammer havde de stue; bord og stole og tobaksbord kunne lige være der. Moster lavede mad, kunne vi lugte.

Den lille familie kom fra Vendsyssel. Onkel var arbejdsløs. Nu også uden lejlighed. Skulle se at finde arbejde og husly på Djursland. Indtil da kunne de nok bo på vores loft - mente far og mor.

Men husets ejer forbød det. Det var ulovligt. Moster og onkel måtte straks flytte. Det var der jo ikke noget at gøre ved. Vi børn syntes ellers det var svært hyggeligt med logerende på loftet.

Onkel havde fartet land og rige rundt for at finde en lejlighed. Havde fået lovnin g på et landarbejderhus ved Østermaskine. En dårlig lejlighed ganske vist, med rådne gulve og fugtige vægge, men dog tag over hovedet - om også det regnede ned i stuen. Til gengæld var der ingen vand i brønden!

»Det går jo nok allsammen!« sagde far forstemt.

Mor nikkede. Hun var også træt, men lod sig ikke mærke med det. Havde bundet op i marken hele dagen. Mellem højre tommel- og pegefinger var der en blodig vable. Kjolelivet var skjoldet af mælk. Hun var ved at vænne bette-Niels fra, havde fået arbejde på mejeriet »Brolykke«, hvor hun skulle pakke ispinde. Emmy og Bodil skulle have plads i byen, var det bestemt. Jeg skulle så passe de små. Vi drøftede det ved aftensbordet. Vi »store« piger var 8-9 år på det tidspunkt.

Da vi havde spist gik far om til gavlen for at save træ. Mor puttede de små. Vi tvillinger stod ved trebenet og vaskede op. Emmy var endnu ikke kommet hjem fra Tækkers gård, hvor hun hjalp til med fjerkræ og forefaldende arbejde.

Da Holger og Bette-Niels var puttet - de sov i fars og mors senge - tog mor stoppesager og hullede strømper og satte sig om på græskanten ved gavlen, hvor far savede træ. Da vi senere kom derom, lagde hun stoppestømpen fra sig og tog noget frem fra forklædelommen: Holgers mundharpe. I den lune sommeraften sad en flok solbrændte pigebørn om deres mor og sang. Mundharpens spinkle toner lærte os nogle af de melodier, mor fik med sig fra Højskolen. Arvesølv. Lokkede moster og onkel ned fra det steghede loft. Onkel, spinkel og med tunge øjenlåg loft et par hjertensgode øjne, satte sig under en kroget hyld. Moster, der var lige så glad for sang og musik som sin søster, lærte os en ny melodi til Blichers Søren-Kannesang.

Far savede træ. Standsede armens rytmiske bevægelse og så på sin flok. Smilede til mor. Et lyst, skælmsk smil, som gjorde os overstadige af lykke. Solen blinkede i savklinge og mundharpe, blinkede i skydespændet i mors hår. Vi sang af fuld hals.

- Men tiest var fars pande fuld af grublende panderynker. Pengemangel gav sig udslag i bitre opgør mellem ham og mor. Så frøs vi i flere dage. Mors øjne var fulde af kommer. Veksler kendte vi kun alt for godt, kom til at hade veksler. Og »Skattemanden«s bryske besøg hang som en truende mulighed over hjemmet hver termin.

Fattigdom er i det hele tage en belastning for et godt familieliv. Og dens positive sider stærkt overdrevet af de mennesker, som ikke mere er belemret med den!

Men hårde tider er gode tider for energien. Hver vinter gik far i Rørholmskoven og tog rødder op. Gratis brænde til komfuret.

Jeg var somme tider med på skovarbejde. Det kunne være drøjt for far at få de seje trærødder bakset frem i dagens lys. Kostede både hovedbrud og smedlus og kiler. Men blev vist noget af en sport for far, en udfordring. Nogle rødder var nemme, andre svære at få gravet frem. Men når en rigtig drilagtig tværris omsider lå på valen - da gned far sig veltilpas i hænderne. Tog en frisk skrå og så

Dagmar og Bodil foran Enslev Forskole 1932.

midt til os børn. Siden storkede vi med hinanden hjem over sundet, hjem til mor og de små. Frosttågen smagte salt, den var havfødt. Som en kæmpestrakte strakte dæmningen sig mellem sundet og byen deroppe på den gamle fjordbred. Lysene glimtede ned til os fra husene langs kanalen. Vi standsede midt på broen og så ned i Grenåens mørke vand. Lidt efter var det som sejlede broen med os...

- - Siden lånte far et køretøj og fik stødet kørt hjem fra skoven. Som en bunke kæmpe-edderkopper lå de vredne rødder ved husgavlen. Savbuk og »hogknot« blev stillet frem. Siden stod far i stor ro og ordnede brændsel. En duft af savsmuld og harpiks er dybt indvævet i min barndoms somre. Arbejdet ved saven blev for far andet og mere end en pligt, skabt af nødvendighed; det blev en livsform.

- - -

En aften kom et par mænd efter far. Alvorlige øjne. Far sprang ind og tog sin jakke

på. Sagde noget lavmælt til mor. Hvad ville de to mænd? Mor virrede med hovedet og gik ud i gangdøren. Kom ind med nattemørket i sine øjne.

Næste morgen. Vi søstre stod om kakkelloven og trak os i tøjet. Skubbede til hinanden, ville alle være ved varmen, småskændtes.

Mor sad med Bette-Niels på skødet. Så op.

»I skulle hellere ta' og være lidt ordentlige ved hinanden!« sagde hun stille »Kø'manden har hængt sig i aftes...«

Hun bøjede sig ned over det dunede hoved, sank noget. Vi stirrede på hende. Købmanden død! Jamen det ku' da ikke passe! I går gav han os et stort lyserødt kræmmehus brystsukker, selv om vi bare havde 2 øre. Gav os et klap bagi da vi gik ud af døren. Vi havde haft 8 æg med som betaling for varer, skyldte jo ... det var der mange der gjorde. Folk sagde han ikke ku' få sine penge hjem, at det gik skidt for Købmanden.

Købmandens sørgelige endeligt gjorde et dybt indtryk på os børn. Han var en god mand, glad for børn. Havde svært ved at sige nej til folk, kørte derfor med veksler og gæld i lange baner. De folk der skyldte ham penge fik et horn i siden på ham. Flyttede deres handel til Grenå Brugsforening, som hver fredag sendte en varevogn til oplandet.

Men aldrig kan jeg høre salmen DEN SIGNEDE DAG uden at mindes købmanden og hans kiste på den granstrøede plads foran butikken. Vi børn stod ved lagerbygningen og så den hvide bære blive ført bort. En stor knægt sagde fortrydeligt, at ham Kø'manden da godt ku' ha' hængt sig i et andet træ. De dejlige pærer! Træet var straks blevet savet om. Det stod i plantagen ved siden af skolen.

-Ikke længe efter var der rejst æresport om butikken dør. Brudeparret Knudsen overtog forretningen. Den enes død - den andens brød. Det nye købmandspar skabte med tiden en solid og god forretning, men da var familien Jørgensen forlængst rejst fra byen. Vi flyttede ialt en halv snes gange, i håbet

om at få det bedre et andet sted. Men den gamle købmand glemte vi aldrig ... og at far var med til at finde ham og bære ham hjem.

Mange onder kommer af rigdom, men endnu flere avles i fattigdom, Nazismen dukkede op, kunne vel ses som udtryk for en mangelsygdom. Måske har man ikke tænkt på, at der bag nazismen fandtes en stor idealisme, der pludselig antog dæmoniske træk. Manglerne bestod i at man glemte, at mennesker har et irrationelt behov. Var vi gået til bunds i denne sandhed, var vi måske blevet forskånet for visse fejltagelser.

Men det vidste man jo ikke dén aften:

En lille flok ung-nazister kom cyklende til Enslev en sommeraften 1934. De var ens klædt på: mændene i spidsbukser og lange sorte støvler, pigerne i nederdel og bluse med trekantede tørklæder om halsen. De plantede et flag med hagekors i grønsværen ved den gamle smedie. Lejrede sig i græsset om talerne. Folk strømmede nysgerrige til, mest unge karle og piger fra byen. Vi børn skulle også se hvad der var på færde. Lyttede til den pæne unge karl der stod og agiterede for FØREREN og den nye ideologi. Det var forvalteren fra én af de store sundgårde. Hans glødende tale blev gang på gang afbrudt af fyrråb fra tilhørerskaren. Til slut rakte de fremmede hænderne frem i den karakteristiske »Heil Hitler«-hilsen. Råbte i kor en remse som sluttede med ordene: »FOR-DANSK-FRONT!«

»Eller en grøn Cecil!« lød en stemme fra tilhørerne. Folk grinede smørret. Jeg så forarget på den uopdragne karl. Forvalteren vendte sig mod den formastelige.

»Man siger jo at tomme tønder buldrer mest!« sagde han fattet.

»Ja, det kommer mig for!« lød svaret. »Nu har du stået dér og buldret i en stiv klokke-tid...«

Jeg blev så flov. Så hen på de rustne tønder bag smedien. De kunne rigtig buldre, vidste man. Men den pæne forvalter lignede bestemt ikke en tjæretønde!

- Efter mødet fortalte jeg mor om hændel-

sen. Det var vel nok sjovt at være til et politisk møde. Og så rigtigt hvad den fremmede mand havde sagt.

Mor så underlig på mig.

»Sig da ikke sådan noget!« sagde hun ængstelig. »Nazisterne vil wos skam ikke noget godt!«

Far og mor begyndte deres ægteskab i et hus i Ginnerup sogn, det var i 1923. Siden købte far en lille statsejendom i Godthåb. Arbejdede på den store gård Gammel Dæmning, der ligger på et lille næs i Kolindsund. Her i Ginnerup sogn blev de fire ældste født.

I marts 1931, mens der endnu var så tyk is på kanalen i sundet, at byens drenge kunne køre på den med kane og slæder, flyttede familien ind i Kristian Præst Andersens hus i Enslev. Et kampestenshus der lå ved siden af Kristians gård, forhenværende aftægts-hus for hans gamle forældre. Mor skulle malke og skrubbe spande på gården. Til gengæld boede vi husfrit, samt fik 1 liter sødmælk om dagen, foruden skummetmælk og kærnemælk.

Men afrejsen fra Godthåb til Enslev var min første store sorg. Om dagen var det hele så spændende og nyt, men om aftenen meldte hjemvæen sig. Jeg sad i den fremmede stue og græd, ville hjem til Bedste. Bedste var en nabokone, en rigtig Bedste for os småpiger. Men også koen og hønsene og de små islændere ville jeg hjem til. I Kristians hus var alting så fremmed.

Siden blev Enslev min egentlige barn-domsby. Vi rejste fra den da jeg var 10-11 år, men efter den tid var barndommen slut for mig og mine søstre: Vi kom ud at tjene på forskellige gårde i det nye sogn.

I Enslev begyndte vi skolegangen hos frøken Nielsen, og fortsatte hos lærer Hillgaard.

Lærer Hillgaard ... men det ville fylde en hel bog at fortælle om ham og hvad han kom til at betyde for os børn. Han var en begavet mand, véd man i dag. Dengang vidste man bare at han var et fint menneske og verdens bedste lærer! Han havde hjertets dannelse, om jeg så må sige det sådan. Behandlede os børn som individualister. Holdt hånden over

de svage, provokerede de stærke til at yde endnu mere end de behøvede. Jeg var så glad for at tegne. Hastede de skriftlige arbejder færdige i en fart for at få tid til at tegne bag i skrivebogen. Læreren opdagede det. I stedet for at skælde ud satte han sig ned på bænken ved siden af mig. Lærte mig noget om tegning. Et fag, som eleverne dengang ikke undervistes i.

Kom der omrejsende gøglere, lysbilleder eller lignende til skolen - ja, så var vi tre søstre helt elendige, havde ikke penge at komme ind for. Måtte forlade skolen for den dag.

Men et par gange stoppede læreren os. Tog en tvilling i hver hånd og førte os ind i skolestuen, forbi den fremmede fremstrakte hånd, puffede os ind på en bæk. Man blev ør af glæde. Klappede som en vild af tryllekunstnerens 4.rangs præstation, som han stod deroppe bag katederet.

Et par dage før juleaften kom lærerens drenge med skolens juletræ. Skulle hilse og sige at det stod i vejen, om vi ville ha' det. Lærerfamilien havde jo ikke brug for to juletræer.

Vi havde endnu ikke købt et juletræ, så glæden var stor. Nu sparede vi de penge. Julen var en hård belastning for økonomien. Vi fik ganske vist ikke gaver, men noget ekstra gik der jo altid til. Jeg kan kun mindes én tilfælde, hvor én af os fik en gave. Det kom sig af at Bodil, min tvillingesøster, havde været med far på indkøb hos købmanden. Det var fars festlige job at købe julegodter, og mens dette stod på, kom far til at se på Bodil. Hendes øjne kunne ikke slippe et lille dukkehoved af blik, et af dem, man selv kunne sy på dukkekroppen. Bodil var lidenskabeligt glad for dukker. Syede nisser til Fie og de små brødre. Dukkehovedet kostede sikkert ikke mange ører, men nok til fars pung, for hvad så med de andre børn? Der måtte ikke gøres forskel.

Da far og Bodil kom fra købmanden, og mor havde gemt juleknaset af vejen, havde far og mor nok at drøfte. Lidt efter blev flokken kaldt sammen, og til vores umådelige forbavsel og glæde fik vi hver overrakt en

duftende appelsin i silkepapir. Alle, undtagen Bodil. Det vil sige: Hun troede først, det var en appelsin, men det var dukkehovedet fra købmanden.

Jeg glemmer aldrig det lille oprin: Fars og mors usikre, lidt skyldbevidste øjne og Bodils stumme glæde over det lille blikhoved.

Vist var vi rige. Når vi fjerde juledag var til juletræ i forsamlingshuset, sad mor henne på bænken og fulgte sin flok med øjnene. Vi fire søstre var i ternede kjoler, som mor selv havde syet af 10 meter stof til 1 krone meteren. Vi gik med hinanden i hånden, generte og lykkelige, og så ind i det store juletræ. Og mor syntes, det var så sjovt, at folk ikke kunne kende forskel på hendes tvillinger.

Jeg tror, at mors glæde over sin børneflok sådan en aften gav bod for mange bryderier med at få det hele til at slå til. Julen lagde sig som et dulmende plaster over de skrammer, hele året gav.

Som krisetidens småfolk forstod mor at få meget ud af lidt. Syede om af gammelt, reparerede i eet væk. Intet gik til spilde.

Af og til fik hun brugt tøj til omsyning. Lærerfruen gav os flere store tøjpakker. Tøjet »lå bare og fyldte hus«, sagde hun. Så hvis mor ville gøre hende den tjeneste at skille hende af med det?

Mor ville gerne gøre lærerfruen den tjeneste.

Og mor flåede ompakningspapiret af med ivrige hænder. Glade udbrud. Symaskinen i gang. Lærerens uldne trøje blev rinket op til strikkestrømper, sorte, langskafte strømper til os piger. Fie fik en grå spencer af fru Hillgaards nederdel. Vi tvillinger fik hver en kjoie. Min var lysebrun med flæser. Bodils var ternet. Mor brugte sin fantasi, pyntede kjolerne med kulørte skråbånd og blanke knapper. En mølædt klædesfrakke blev til stærke såler til små og store kludesko, kantet med bjørnetråd og ferniserede. Bitte små drengbukser fremtrylledes af en flonel-vest. Hængelampens gule skin faldt på mors brune hår. Saks og nåle rystede en fin lille klingersang af sig under maskinens ilsomme gang over stoffet. Vi børn sad foran kakk-

ovnens gule marieglas-øje og legede med Fido. Blev på skift halet op for at passe kjole. Vi så granskende på hinanden, så ned ad os selv: Kunne det ses, at det var fru Hillgaards kjoler? Vi havde vor stolthed. Det havde mor også. Som da hun dirrende afslø et tilbud om en gammel barnevogn til nyfødte Holger. En af byens førende damer havde vognen - et »Musæumsstykke« med store hjul uden gummi, håndtag i begge ender af kassen og lappet voksdugskalesche - stående på sit loft. Og da mor aldrig havde ejet en barnevogn - vi fire ældste havde en lille trækvogn - var tilbuddet sikkert venligt ment. Men det gik altså mors ære for nær.

»Wos bøn skal alligevel ikke køres rundt i sådan en gammel skrammelkasse!« sagde mor til far. »Godt nok regner de wos ikke for ret meget, men...«

Og mor bøjede hovedet over symaskinen. Munden bævede.

-En brugt barnevogn blev skaffet til veje for små penge. En moderne vogn med små hjul og dyb kasse. Kaleschen var rigtignok medtaget - af med den. De polstrede kanter var flossede, bidt i stykker af små gummer, der klør for tænder. Mor lappede og maledede vognen. Bette Holger sad strunk i vognen, med smilehuller i både kinder og albuer. Vi store søstre rullede på skift rundt i byen med lillebror - som snart blev afløst af en ny lillebror.

Når mor malkede på gården, trillede vi somme tider barnevognen ind på kohusgangen. Så kunne lillebror se mor. Og vi store kunne hoppe i halmen inde i loen. Eller klø kalvene i deres krusede pandehår. Give misserne mælk i den flækkede træsko.

Kristians kohus var en verden for sig, med dens drøvtyggende køer og kalve og store tyr, med dens svaler - og fluer. Den var lun og hyggelig på kolde dage, når flagermuslygten lavede sjove skygger over loftet og de brede korygge. Mørk og sval på hede sommerdage. Når der var lavet gennemtræk, så lugtede det godt af nyslået lucerne, mælk og hø og ajle i en karakteristisk blanding...

Morgen og aften sad vores mor bag en

bred kovom og malkede. Eller hun skrubbede spande i kalkvand. Sang eller fløjtede næsten altid til. Lod os børn labbe varm futmælk af spandelåget, med en finger i hvert hul. Eller hun fiskede små gule klatter op af transportspanden med kærnemælk: »Smag, bette bøn! Smør!« Vi havde aldrig smagt smør, men det smagte anderledes end margarine i hvert fald.

Eller mor lod os smage den varme mælk direkte fra ko-yveret, hun var ved at malke. Vi stod på kohusgangen og gabede. Hun rettede kopatten mod ens gab. En hård, hvid stråle ramte plet - som regel. Vi tørrede det hvide skum af munden og skottede mod døren.

Kristian og Kathrine var ellers flinke mod os børn. Gav os mange 10-ører for småtjenester vi gjorde dem. Bestilte os til at luge den brolagte gårdsplads et par gange om sommeren. Og til at rykke stokroer op i kornmarkerne - et langsomt arbejde. Vi delte hver vang op i smalle strimler, et stykke til hver af os. Nogle af markerne var fulde af stokroer, andre marker lettere at overkomme. Hvor godt var det ikke, efter endt arbejde, at gå ind til Kristian og give færdigmelding. Og Kristian fik pungen frem, rodede rundt i den og fandt en god skilling til hver af os, penge vi fik nye ankersokker og lærredssandaler for. Hver pinse spankulerede vi rundt i nye hvide sko og kulørte ankersokker. Aldrig var pinsen skønnere end da vi var børn og fik nystivede bomuldskjoler, sko og ankersokker på pinsemorgen. Sad på grønsværen og havde glemt alt om stokroer og græs mellem de toppede brosten.

Pigen på gården bragte os ikke så sjældent rester fra folkestuens middagsbord. Grønkålssuppe, gul sagesuppe, risengrød. I grøden var der et stort smørhul. »Kom en gue klat i!« bød Kristian pigen. »Og tag osse en slat øl med til dem.«

Mor blev glad for de solide levninger. Samlede flokken om sig. Gav os på skift en skefuld fra fadet. Vi gabede som fugleunger. Drak på skift af ølkanden. Puha, varm hvidtøl kunne vi ikke li'.

Det kunne far heller ikke, tænker jeg. Men gammel-øl! Ingen kunne lave gammeløl som Kathrine. Hendes ølanker i kælderens var vidt berømt i byen. I høsttiden fik karlene deres part. Stærk gammel-øl, som byens mandfolk gerne gjorde foden lang for at få: Tog sig nogle ærinder til gården sådan omkring ved mellemmadstider...

Om sommeren holdt vi børn meget til nede i sundet. Legede ved kanalens vandingssted, soppede og badede. Lavede mælkebøttekrøller og små stenomkransede havne. Sendte pinde afsted mod det store hav, små skibe, lastet med drømme.

Havet havde vi kun set een gang, men det var en oplevelse. Det var på den årlige udflugt, som byens gårdfolk foretog pr. hestevogn - et langt, rullende tog af stadsvogne hyllet i støvskyer. Kristian havde fået os børn fordelt rundt om på vognene. Bette Fie forsvandt næsten mellem et par brede madammer. Vi tvillinger sad på samme agestol og vinkede bagud til Emmy, der kørte i char-a-banc. Brøndgraverens piger og deres mor var også med på en af vognene. Det var en mageløs tur, den til »Havlund«. Lærerfruen fotograferede os fire søstre på strandbreden. En anden gav os hver en »Funkis« is til

Skoleudflugten til Havlund

15 øre stk. Vi havde nye lærredskjoler på, Emmy var i en crep-de-chine-kjole, Fie i en lille lyserød bluse, og havet var mægtigt, mægtigt...

Dæmningen var en god legeplads. Vores sten-køer stod tøjrede langs kanalen. Vi bandt bitte-små græsneg til dem, gav dem navne efter Kristians køer. Sad på skrænten og så på byens køer, som hver aften efter endt dagsgræsning i de tilstødende enge blev trukket ned til vandingsstedet for at drikke. Det ene kobbel køer afløste det andet. Røgterren løste koblet. Råb og brøl og støv, så var de blanke, flueplagede kroppe omsider ude i vandet. De kæmpede for at komme til for hinanden. Nogle vadede ud hvor de ikke kunne bunde, svømmede rundt mellem andemad og grøn, skummende vegetation. Tyr-gale køer sprang op på de foranstående. Røgterren brugte sin kæp, havde et hyre med de yvertunge madammer. Men omsider havde de fået tørsten slukket. Vraltede i land med dampende kroppe, blev påny koblet sammen. Som et kæmpe-tusindben bølgede koblet op ad skrænten og forsvandt i den mørke gyde op mod byen.

Gyden mellem byen og kanalen var eet ælte. En smal jordvej fuld af kokasser. Når vi børn løb med bare fødder på vejen, fik vi varm, blækket komøg op mellem tærne - sjovt! Vi løb altid barfodede om sommeren. De spidsnæsede træsko gav grimme skankesår. Det hjalp dog da vi senere fik lædertræsko med runde snuder.

Kanalen lokkede byens ungdom til sig. Helmer og Aksel stagede rundt på deres selvlavede tømmerflåde, havde det rart. Tømmerflåden bestod af rustne tromler og gamle brædder, drengene var i badebukser. Tog sig af og til en dukkert - undertiden ufri-villigt.

Karle og piger badede et stykke fra vandingsstedet. Lå en søndag eftermiddag og tog solbad på græsskråningen, lo og sloges. En pige fyldte sin badehætte med vand, listede sig hen bag en af karlene og hældte vandet ud over hans ryg. Karlen gav et brøl fra sig,

hvirvlede halvt rundt og greb efter pigens ankel. Hun skreg og undslap. I et spring var han oppe, styrtede afsted efter pigerne, der med bølgende bryster flygtede langs kanalen. Hun skreg, snublede, faldt. Så var han over hende. De rullede rundt i græsset, leende, prustende, råbende. Så overgav hun sig sødt. Lod sig kysse. Vi børn så generte bort. De havde slaskvåde bomuldsbadedragter på, og

Sundet - 18 km langt og 1-3 km bredt - dyrkedes hovedsagelig med frøgræs og hvede. I tågeaftener sejlede rørholmskoven bort, høstakkene lignede havkøer. Vi tvillinger sad på dæmningen og så på mosekonens bryggerdampe.

En skærslipper dukkede frem af disse, kom fra den anden side af sundet. En duknakkert skygge på den smalle snoede vej. Nu standsede han og så sig om. Stillede børen hen til en af høstakkene og lagde sig i stakken.

Byens drenge har set bisseren. Dem afsted mod høstakken. En stor lømmel går modigt frem og slår toppen af høstakken, splitter den ad. Råber truende ord til manden.

Lidt efter ser vi en ensom skikkelse forlade stedet. Han forsvinder i mosekonens bryggerdampe...

Det var i flyvningens barndom. En flyvemaskine over byen var et særsyn, vi ikke lod gå fra os. Og faldskærmsudspring var et artistnummer, der samlede store menneskeskarer fra hele egnen. Således også den søndag eftermiddag på Hessel hede ved Grenå, da Emilie Sannom sprang ud med faldskærm fra en flyvemaskine og dræbtes. Vi børn var gået op på en bakke for at se begivenheden, men kunne intet se. Hørte des mere. Byens folk kom fra flyvestævnet, blege og knugede. Fortalte at Emilie Sannom havde grædt før hun gik ombord i maskinen, og at nogle drenge vist havde pillet ved hendes faldskærm. Rygter vel. »Bare jeg aldrig var taget med til det stævne« sagde en mand. »Des syn!«

I tre år boede vi i Kristians kampestenshus. Men savnede en have og plads til høns.

Da far så fik fast arbejde i kalkbakken, flyttede vi lidt længere op i byen. Farvel, bette hus. Tak for de gode pærer, vi huggede fra gavlvinduet på loftet. For de dugvåde æbler, vi om morgenen hastede ud efter i bar linned, æbler, som vi med en pind kunne rage til os gennem ståltrådshegnet ind til Kristians have. Og blommerne ude ved vejen, uhm! at sætte tænderne i en fast blådugget blomme. Saften stod én i mundvigene. Ingen blommer var som de blommer af Kristians!

Vi flyttede op i Ottos hus i 1934. Indboet bar vi derop, eller vi kørte det på Holgers legevogn. Det var overkommeligt: bord og stole og divan og buffet, sybord og tobaksbord, klokken og et par billeder. Sovekammermøblerne og kommoden og den seng, vi piger sov i, et karlkammerskab, et skuffemøbel og fars trækuffert, køkkentøjet og vaskekar, det var alt. Men *nok*.

Mor blev nu fri for at malke og skrubbe spande. Til gengæld måtte vi betale husleje

og købe mælk. Hver aften hentede vi mælk henne ved Palles. Palle og Kirsten Hansen havde en lille ejendom henne ved skolen. Palle var handelsmand, en stor, djærv mand med cykelstyrskæg, urkæde over den runde mave, spidse træsko og lang pibe. Hver dag kørte han i gig forbi vores hus. Den hvidskimlede hest og jeg var gode bekendte, på den fik jeg mange rideture ned i sundet. Den var mere skikkelig end koen - *meget* mere skikkelig!

Et par somme hentede jeg hver aften Palles ko nede i engen. Vejmanden havde høstakke langs vejen. Når koen så dem, begyndte forestillingen: Halen lige i land, hornene i stakken. Høje prust og runddans om stakken, som blev splittet ad. Jeg var stiv af skræk. Tryglede Vorherre om at hjælpe mig med *den moge kow*. Tryglede koen om at være rimelig. »Bette, rare kow, ikke i aften, bette søde kow...«

Forgæves. Koen sled tøjret ud af hænder-

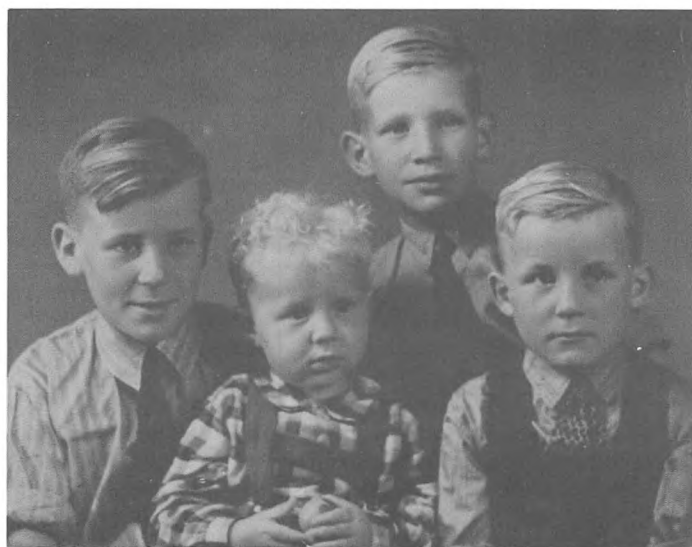
ne på mig. Stak i rend over markerne, hjem til stalden. Når jeg sønderknust af skam og udmattelse kom hæslblæsende ind i gården, var Palle ved at binde koen. Jeg fik lov at vente på mælken, sad i Kjestens ubeskrivelig hyggelige stue og faldt til ro. Stilheden derinde var vidunderlig. Den store klokke tikkede langsomt, jeg vidste ikke noget bedre end at sidde alene i Kjestens gammeldags stue.

Det var sært med den ko, der altid var så gal. Kunne den mon mærke min nervøsitet? Hver aften ved 5-tiden meldte angsten sig. Hele vejen ned i engen bad jeg Gud hjælpe mig med den grimme kow. Og de 15 kroner jeg tjente for sommeren, var surt erhvervede penge - som Fie og jeg fik kjoler for.

Om søndagen fulgtes jeg af og til med Tri-
ne i kirke. Sad ved siden af den gamle kone og hørte på Pastor Krarups prædiken, som jeg ikke forstod et kuk af. Men kirkerummet var så pænt, syntes jeg. Og salmerne og or-

Bagest fra venstre:
Dagmar Nielsen (Stevns)
Bodil Rasmussen (Emmelev)
Emmy Severinsen (Emmelev)
Fie Mikkelsen (Grenaa)

Fra venstre:
Holger Jørgensen (muremester, Veggerslev)
Svend Jørgensen (tømmer, Jelling)
Niels Jørgensen (skolehjemforstander, Jelling)
Bo Jørgensen (arkitekt, Korsør)

gelspillet var værd at høre. Trine, rund og sortklædt, med hvid knold i nakken, var glad for at få følgeskab.

Trine sad til leje i gavlstuen i den gamle skole ved kanalen. Sad på sin forhøjning ved vinduet og »bandt hues«, uden at have øjnene ved strikketøjet. Når vi legede ved kanalen, holdt hun skarpt øje med os. Om vi nu stillede barnevognen ordentlig, så den ikke kørte i kanalen. Engang skulle vi se hvem af os der turde kaste en sko over på den anden side af kanalen. Jeg turde! Men skoen nåede ikke helt over, sank bort i mudder og vand. Jeg skreg som en stukken gris. Trines vindue blev smækket op, en arrig stemme skældte os ud. Nu ku' vi bare vente....vores fæ-er og mor skulle rigtignok få at vide, hvad vi var for slemme knæjt...Jeg véd ikke hvordan jeg fik fortalt mor om skoen, husker bare hendes øjne. Så hellere skæld-ud.

Trine var noget »avparti«, men ellers god nok. Mor sendte af og til os børn ned med varm mad til hende, »for hun lawe jo ikke noget selv, det gamle lyw!« Så steg Trine fornøjet ned fra forhøjningen ved vinduet fandt »en knald« til os og sagde, at vi rigtignok havde en flink moer.

Trine kom tit og besøgte os, altid uinbudt. Sparede lys og varme ved på skift at tilbringe sine aftener hos byens folk. Vi så hende komme vrikkende op ad gyden mod byen, med stok i den ene hånd, en lille lygte til stearinlys i den anden og en sort hæklet kvasttaske over armen. I tasken var der brillen og to sukkerkvalde til cikoriekaffen.

Trine blev placeret ved bordenden og fik bindetøjet frem. De fem pinde gik i eet væk. En gang imellem jog hun en pind ind i det hvide hår så hastigt, at den et kort nu reflekterede petroleumslampens skin.

Og som Trine kunne fortælle!

»Jow si, det var jo i 1887, den pinsedag da bøjen bræ-ænd...« Hun havde lige skrubbet det hvidskurede gulv i storstuen et sted, og da ilden tog fat i stuehuset, måtte de jo redde indboet. Men hun kunne ikke få sig selv til at gå ind på det pæne gulv med træ-

sko på, - dem satte hun på trappen ved for-døren. Huset nedbrændte til grunden!

Vi børn gabede af forundring, elskede at høre Trine fortælle.

Ikke mindre lydhøre var vi når far og Trine diskuterede politik. Og Trine, som den nidkære venstre-kvinde hun var, sagde, at Stauning var et tosk-how og en pjokrøw. En udtalelse, der fik vores far til at springe i luften uden nedtælling. Å, den Stauning! Han var dog alle dage fars store, lysende høvding og folkefører. Han skabte håb for småfolk. Og vi havde stærkt brug for håb...

Vi børn hørte om Socialdemokratiets vældige sejre ved valgene i 1932. Om bondeop-toget til Christiansborg, hvor bølgerne gik højt, og man sagde hinanden et par sandheder. Fars funkende sjæl gav sig tilkende som lysglimt i blikket. Han havde ild i ansigt og stemme når han kom ind på emnet: ministeriet Staunings social-lovgivning.

Trines modvilje mod statsministeren stammede fra Kolindsundkonflikten, som hele Europa var optaget af. Det drejede sig om en strid mellem arbejdsgivere og arbejdere, et opgør mellem Stauning og bønderne i Kolind, som resulterede i organisering og faste lønftaler for arbejderne. Trines sympati var afgjort på arbejdsgivernes side, hvor fars var på arbejderens. Som de fleste omflyttende daglejer- og røgterfamilier hørte vi til det åbne bondelands proletariat. Ak, hvilken armod var der ikke ofte til huse i dens tids arbejderhjem...

Jeg endte min »pilgrims-tur« ved kirken. Sad lidt på kirkebakken og så ud over mit barndomsland, sundet og det stærkt kuperede bakkeland, hvor bræen huserede så voldsomt og efterlod sig et landskab af stor skønhed. Min havomskyllede halv-ø, Jyllands næse, har det hele: kalk, ler, sandblanstet lermuld og det argeste sand. Da Djursøen for hundrede år siden blev tørlagt, blev Danmarks landbrugsareal forøget med 2000 ha. »Havbønderne« fik fede græsgange til over tusinde kreaturer på den tidligere søbund. Senere gik de fleste over til kvægløs

landbrug, koncentrerede sig om at dyrke frø, hvede og byg.

Sundets tørlægning greb dybt ind i den djurslandske befolknings liv og levemåde, direkte og indirekte. Hvor »havbønder« forhen fiskede fra både, skar rør til at sælge, o.s.v. måtte de nu indstille sig på landbrug alene. I min barndom var sundbønderne som den øvrige befolkning ramt af landbrugskrisen. Ikke få bukkede under. Siden tog de sig betalt, blev elite-landbrugere... Far arbejdede for flere sundbønder, bånd frøgræs, og vi børn var med til at køre hjem. Duften af hest og seletøj og smørrelse kan jeg endnu fornemme. Høre vognhjulenes knasen i gruset ved broen og genlyden, når hølæsset gungrede over kanalen. Man så ned fra toppen af læsset: Bare broen holder!

I høstens tid var det, som al byens uro flyttede ned i sundet. Det hvædede og dundrede hos os. Selvbindere buldrede og slog med vingerne, knurrende i eet væk. De åd korn, kunne man se; sommetider stoppede de sig i den grad, at de fik en mundfuld i den gale hals. I et brøl tav de. På een dag faldt byggen, lidt efter lidt fulgte hveden. Jorden blev bar. Des mere plads blev der til leg. Vi jog rundt på de nye stubbe. Legede haremisser. Rente efter en stork... glemte at komme hjem til aften, for bækken lokkede langt derude. Og da vi omsider vågnede op, var det skumring. Da kom angsten. Sæt, vi ikke nogensinde når hjem! Huskede, hvad Trine havde fortalt om digebrud og oversvømmelse af det tørlagte sund. Huskede bibelhistoriens beretning om Faraos hær, der ynkeligt druknede i de fremtrængende vandmasser. Med gispende vejrtrækning løb vi for livet over den gamle søbund, med øjnene stift rettede mod kirken og byens lys, kære Gud, lad os ikke drukne!

- Først da vi lå i den brede karlekammerseng og puttede os ind til hinanden i kammerets halvllys, faldt vi til ro. Nu var vi reddet...

Fra kirkebakken havde jeg udsyn over dalsænkningen med den gamle landevej, hvor jeg trak med Palles ko, og hvor far om

aftenen dukkede op med rygsæk og spids-hakke. Skovl og hakke var bundet fast til cykelstangen. Far var »hussiwon« når han kom fra arbejde, men jeg har aldrig hørt ham klage sig. Og dog brugte han sin krop indtil udmattelse, snart på iskolde vinterdage, da han gravede drængrøfter og tog på redskaber, der klistrede til håndfladen. Som syv stunder før dag jog afsted til arbejdspladser her og der, mens vi andre lå under vores varme dyner. Og som efter fyraften næsten ikke kunne blive varm igen, så gennemfrosset var han blevet. Eller som gik på en nytjæret vej og arbejdede i solbrand, når andre folk ikke kunne døje varmen, men tog til stranden.

Far klagede aldrig. Fortalte heller ikke om de nederlag, han sikkert af og til har haft på sine arbejdspladser mellem arbejdskammerater af forskellige slags. Jeg husker en dag i kalkbakken. Mor sendte mig ned med hvidtøl til far, det var så varmt. Kalkgraven var som en bageovn. Far gik og hakkede kalk sammen med Bjerg, der brugte snus. Da mændene holdt frokostpause, kom jeg med ind i det lille skur. Her sad mændene i dårligt vejr og spillede kort eller sov. Bord, bænke, petroleumslampe kunne lige være i skuret. En af mændene sagde en sjofelhed, de andre lo pligtskyldigst. Far så bort. Sagde til mig, at jeg hellere måtte skynde mig hjem, mor havde nok brug for mig... men jeg vidste nok hvorfor far ikke ville have sin pige til at blive. Tænker mig, at far, der aldrig brugte eet uhøvisk ord eller bandede, fandt sig i megen utidig snak før sammenholdets skyld. Var altid bange for at træde nogen over tæerne. Sprang af samme grund undertiden over, hvor gærdet var lavest...

Jeg rejste mig fra min plads på kirkebakken og gik ind på kirkegården. Gik rundt mellem gravene. Standsede ved en sten, læste navnet. Tænkte på dem dernede. Engang var det dem, der gik heroppe i solskinnet. Nu har de tid nok. Den store stilhed er deres. Engang bliver det min...

Det er trist nok, at der er for kort mellemrum mellem den tid da man er for ung, og den tid da man er for gammel. Knap nok har man nået en vis modenhed før kroppen begynder at forfalde. Det er skade, at man skal dø, når man omsider har begyndt at indse, hvorledes man egentlig skulle have levet. Eet liv er ikke tilstrækkeligt til at lære det. Men døden er en fjeder i livets ur.

Jeg stod en tid ved Kristians og Kathrines grave. Her gik Kathrine tit op og puslede mellem den række barnegrave, det faldt i deres lod at anlægge. Jeg hjalp hende med vandkande og rive, mens hun satte blomster i vand.

Dyre gravsten rager op over mere beskedne, rejst over egnens folk: Arbejdsmand, gårdejer, håndværker. Engang var det så vigtigt med disse navne og årstal, ingen måtte glemme det, men nu...

Døden er demokratisk. Og den er en fjeder i livets ur, - det må vi huske...

Jeg forlod stedet. Kørte ad den nye vej over sundet, videre...

Enslev kirke fotograferet 1947.

Beskrivelse af Anholt 1742.

Nedenstående er en indberetning fra sognepræsten på Anholt, F. J. V. Dauw, til København, beskrivende forholdene på øen i året 1742. Hvorfor indberetningen er berordret er uvist, men at pastor Dauw var vel bevandret i skrivekunsten viser nedenstående.

Pastor Dauw (1706-1752) havde iflg. Carl Svenstrup som tyveårig taget »teologisk Attestats«, men i 10 år søgt forgæves »befordring«, indtil han endelig i 1736 fik det sikkert ubetydelige kald på Anholt.

I de mellemliggende 10 år havde han gjort betydelige kildehistorier i dansk historie og stod i brevveksling med flere af sin tids berømtheder.

Carl Svenstrup har i vid udstrækning benyttet sig af de såkaldte »Dauws Annotationer« ved sin udarbejdelse af visse afsnit i Grenaa Bys Historie. Pastor Dauw har antagelig på gennemrejse boet hos latinskolens rektor (Latinskolen blev nedlagt 1740) og benyttet lejligheden til at foretage afskrifter af gamle skrivelser og protokoller, ialt 133 ark i kvartformat, som Carl Svenstrup afskrev med henblik på en senere udgivelse.

Desværre er afskrifterne forsvundet, og da Carl Svenstrup har lagt et enormt arbejde i oversættelsen, burde en undersøgelse sættes i gang for at finde de såkaldte »Dauws Annotationer«.

Den gamle beretning fra Anholt er sket på foranledning af lærer Holger Wolsing.

P. S. Johnsen

27. august 1742.

Velædle og Velbiurdig
Herr Secretair Jessen,
Høyrespective Velynder!

For at udvise min tjenstberedte Skyldighed imod min Herre og efter Forlangende at fornøye Deres Curieusitet i Henseende til

Anholt Øes Beskaffenhed, især cosmografico at antegnes, har ieg følgende at communicere:

Den Øe, Anholt, ligger næsten midt i Kattegat under Aarhus Stift of Calløe Amt udi Norder-Jylland. Bestaar allene af et sogn eller Bye, der beboes efter gl. Indretning ikkun af 16 halve Gaardmænd og for nærværende tid 4 Husmænd, hvilket tal er uvist. I dette Sogn findes paa denne Tid nogle og 60 Communicanter, og der er med smaa Børn, Voxne og gamle Folk hen imod 100 Siæle. Hands kongl. Mayestæt eyer Kirken og har dertil fra gl. Tid haft Jus Vocandi. Præstegaarden er efter Høykongl. Benaading opbyggt ved Collect i Stiftet 1726, igen allernaadigst benaadet at repareres 1740.

Landet er med Skiøde 1668 d. 5. July af Høylovl. Ihukommelse Kong Fr. 3. allernaadigst overdraget til Fyringsforvalter Peder Jensen Growe i Betaling for 2242 Rigsdaler, foruden noget Jordegods paa Bornholm. 1674 d. 14. Jan. kom Sal. Peder Jensen Growes Enke, Dorothea Rhode, i Ægteskab med Hans Rostgaard, som med hende bekom Anholts Land, og da han døde d. 31. Decemb. 1684 efterlod det til Søn og eneste Arving, nu Høyædle og Velbaarne H. Conferentzraad Friderich Rostgaard. 1722 d. 15. Juni erholdt Høybemeldte Herre Hands kongl. Mayestæts allernaadigste Skiøde paa Frihed for Relokations Rettighed til samme Øe eller Land, hvilket af Hannem selv mig gunstigst saaledes er communiceret. De Indtægter eller Revenuer, som falder ved samme Gods, er aarlig en liden Landgilde a 16 sld. og 7 a 8 td. Tran, som Bønderne maa koge og oversende. Det uvisse er af det, som paa Forstranden indriver eller fra Grunden ved Sandrevet hiemfalder efter nogen Tids expiration til Høybemeldte Proprietarie, som tillige har

Forstrandsrettigheden og lønner Sogne- eller Bondefogden for slig Indseende, hvilket iblandt kand indbringe nu over 100, nu nogle 100 op mod 1000 Rigsdaler Indkomst.

Landet strækker sig i Øster og Vester, den vestre Ende i Synder og naaer paa det bredeste ½ Mil, og er det ganske Lands Strekning fra Vester Øster ud 1 Dansk Mil og 1 fierdingsvey, hvilket saaledes befandt sig ved sidste Landmaaling og er efter bemeldte Landmaalingers Matricul Aar 1686 ansat for 10 td. Hartkorn, foruden Præstegaardens 1 td. 1 skp. som siden er forhøyet ialt til 11 td. 3½ skp. 3 alb. Som Jorden er sandig og paa de fleste stæder skarp og med leer, saauer Indbyggerne ey Boghvede, lidet Byg, men intet Haur, saa de lader sig nøye med Rug, som falder god og uden Ukrud. End har de for nogle Aar begyndt med et slags Sæd, som de kalder Himmelskorn, men andre Femersk Byg, hvilket med skal og alt lader sig male til velsmagende Mel, og som Landet bestaar af Bjerge, Høye og Dale, finder de en god Græsning til nogle og 60 stk Køer og 3 a 400 Faar foruden Heste.

Indbyggerne ere alle besvogrede og beslegtede i 3die Led efter Høykongl. Dispensation 1680 og mest inclinerede til Ladhed og Selvraadighed.

Landets Elevatio polaris eller Distance fra Middagslinien i Henseende til Kiøbenhavn er i den Nordre Bredde 56 Grader 34 min. og i Længden 28 Grader og 42 min; Differencen bliver altsaa 4 min. og 30 sec. saa at man der saa meget før har Middagen.

Dette Land eller Øe er situeret fra andre landfaste Steder saaledes: Det nærmeste er Kiøbstaten Grænae under Aarhus Stift, fra samme Vest-Syd-Vest 7 Mil. Nord-Ost fra Varberg i Hallen under Svrigg 7 Mil. Syd-Syd-Ost fra Gydeleye 9 Mil og derfra igennem Øresundet til Helsingør 3 Mil, er 12 Mil. I Nærværelsen af Anholt ligger og to andre Insuler, neml. Lessøe, som er 3 Mile lang og 1 Mil bred, og Niding, omkring hvilke ligeledes ere en del farlige Sand-

grunde, en del forborgne klipper og skeer at antreffe, uagtet de kongl. Anstalter med Landfyring aarlig Skade, at Skibene paa løbe, nu strande, hvorudover Hollænderne har dette Rim til et Ordsprog, som paa Dansk lyder:

Det volde Anholt, Niding og Lessøe

at mangen en Styrmand ung monne døe. Anholt Æ holder for at være ey een af de ringeste udi i Aarhus Stift, formedelst det kongl. Fyr (som af Indbyggerne kaldes Løgten) der er anordnet paa den Østre Ende af Landet, de Søfarende i Kattegat til Underretning, i Henseende til det farlige Sandrif, (som af Fremmede kaldes Knubben) der Ost-Nord-Ost strækker sig 5 fierdingsvey ud i Søen, i sigtbart got Seylingsveyr kand bemeldte Fyr ses 3 Mil borte og formedelst Søen hat bortskyllet Sandbakkerne er Fyret tid efter anden 1 fierdingsvey bedre opflyt paa Landet. End er Fyrhuset 1 Mil og 1 f. fra Byen paa det yderste af Landet Østerud. De strandede Skibe staar paa 8 a 9 Faune, og hjælpes med 4 Fiskerbaade.

I Feydetiden med Sverrig blev Indbyggerne ofte overrumplede og udplyndrede saasom nu sidst 1711. 1717 og 1718.

Den Vestre Side af Landet i Sønder og Nør er Agerland, som bestaar af Bakker, Høye og Dale og formedelst det imellemrindende Vand findes her en del Smaaholme, paa hvilke adskillig Fuglevildt opholder sig. Den Østre Kant af Landet i Nør og Sønder er med Sandbakker og Dale, formedelst paakommende Sandflugt circa Annum 1641 fordervet og bleven ufrugtbar, hvor allene voxer udi temmelig stor mængde Marhalm, som er sat der til at dempe Sandflugten, hvilket Halm er sterk udi Straaet, af en temmelig Længde a 3 quart, brænder stadig og giver en god varme fra sig, og som især spares mod Søekanten ved det Vestre Hav, mod Fyret, og omkring Byen, men ellers paa andre Steder i Sept. Maaned aarlig afslaaes og indsamles saa vel til Husfornødenhed som ellers dermed at fore Høvdene, hvorved Hestene forderves, men

det andet Qvæg vel kand fordrage samme.

Paa denne Landets ovenmeldte Østre Side har omtrent for 100 Aar siden været en skøn Skov, bestaaende af en temmelig mængde Palmetræer foruden Hessel og en del Fyr, hvoraf endnu ses Grene og stærke Rødder, men som Fyret med samme blev holdt ved lige, er den ey alene ganske bleven medtaget, men endog i Feydetider i mangel af tilførsel eller vedbørlig tilsyn Rødderne tilsidst opgravne, som har forarsaget ovenmeldte bedrøvelige Sandflugt og Flyvesand, der iblandt ved stærk Stormveyr henlægges fra et Sted til et andet og gjør store Sandbakker, hvilket ved Enebærrens omkring Byen er dempet, saa at nu der god Grønsvær haves.

Naar ovenmeldte Marhalm ikke kand bekommes, som meldt er, mangler Indbyggerne brændsel, saa de som sædvanligt paa slige Øer maae Benytte sig af Giødningen paa Marken.

Den sterke Søe, som iblandt formedelst Stormvinde der gaaer, har Tid efter anden skaaret temmelig ind paa Landet, som meldt er, med Jordens Flytten, især hvor ikke store Bakker enten af Jord eller Sand findes til Demming som ved Søebredden da ordinair ses.

Øens Fordele bestaaer:

- (1, i en god Engbund, som vist er.
- (2, i Sælhundefangsten eller Slagte, som sker aarligt in Martio stor 150 stk. og kand give Indbyggerne 7 a 8 td Tran.
- (3, i Fiskeri, som bestaaer af Rokke eller Brokfisk, Hornfisk, Tunger, Krabber, Hvilling, Firsinge, Ruffer, Ising, Steenbidere, Macrel, Skiægger, Scrupper etc, men mest for nærværende Tid af Sildefangsten.
- (4, i Fuglevildt som er Vild- og Krikænder, Vildgiæs, Edder, Spurver, Soelsorter etc. hvoraf de dog ikkun ordinair benytte sig af Fugleeggene.
- (5, i Biergelønnen, som falder nu i Penge nu i Gods, der gives af de strandede Skibe til den biergende Almue, men Pro-

prietarien har i mange Aar benmægtiget sig samme under Prætext af sin Forstrandsrettighed eller Herlighed, da hand igien sender til Landfolket og Præsten, som haver Del i samme efter sit Kalds Rettighed, som hand behager og synes for godt, saa de allerfleste med megen Koldsindighed bierge og hielpe Søe- og Nødlidende ulyksalige Mennsker.

Ved Byen er tre store Bierge, det Nordre, det Syndre (der i sigtbart Veyr er til Tegn for de Seylende indtil 3 Mil) og det mod Vesten, som er det mellemste mod Byen, neden for hvilket Kirken, Præstegaarden og de andre Gaarde ligger udi ly og læ i henseende til adskillige Vinde.

At melde et par Ord om Kirken, da er dens Mur udi længde 17 al. ½ quart, udi Bredder 10 alen 2½ quart.

Vaabenhusets Murs Længde 7 alen 3½ quart. Altertavlen fremviser det Aarstal 1585, som ogsaa er det ældste Tal mand kand finde paa denne Æ. Kalk og Disk og Sølvs, som ogsaa holder en Pegel, er givet Anno 1694 af ædle Hans Jacobsen og Seign. Hieronymus Basbat, Borgmester udi Aarhus. Ieg skal her forbigaa andre Donationer.

Anno 1737 har ieg med min Biskoppes Forvidende indrettet ved Kirken et Inventarium af Theologico Homiletiske Bøger, som under Guds Velsignelse bestaaer af 100 stk. og i Kirken konserveres udi et dertil indrettet Bogskab, under Provstens og Kirkeværgernes Tilsyn.

Det er alt det ieg, som under en kort, dog tilforladelig general Idee har kundet efter Tidens Lejlighed efter Forlangende indbette.

Velædle Hr Secretair,
Høyrespective Velynder
Deres tjenstskyldigst-ydmyge Tienere
F. J. V. Dauw
Sognepræst paa Anholt.

De danske drenge fra Storegade.

Af Robert Nielsen

Det var såmænd ikke fordi, der var mangel på ungdomsforeninger i Grenaa 1924, at drengene fra den nederste del af Storegade, besluttede at lave deres egen forening. D.U.I. var på dette tidspunkt, den største ungdomsbevægelse i byen, desuden fulgte gule spejdere godt med, og slet ikke at forglemme F.D.F. Mærkelig nok var der ikke mange drenge fra gaden, (og med gaden regnede vi fra smed Hartvigsen og ned til anlægget), der var tilsluttet nogen af disse foreninger, og de der var kunne tælles på en hånd.

I dag vil den yngre parcelhusgeneration, som er vant til en større social standard i deres boligkvarterer, tro, at den del af Storegade med de ældre huse, som vi ser i dag, var noget af et rabarberkvarter. Tværtimod, her boede i tyverne en del af det bedre

borgerskab i skøn forening med håndværkere og arbejderfamilier med de små indtægter.

Det var dengang ganske almindeligt, at hver familie havde 3-4 børn eller flere, og nr. 38 familiegården var særdeles leveringsdygtig, så der var altså en hel del børn i gaden.

På den tid var det sådan, at de forskellige gaders børn havde deres eget territorium til legeplads i byens udkanter, og vi fra Storegade var ikke blevet snydt i den retning. Vort område dækkede hele anlægget med åen, festpladsen ved pavillonon, de små søer på engene, Kroghs damme og Klosteråen, som om vinteren var vore skøjtebaner sammen med det meste af byen.

Grænserne for disse legeområder kunne dække over hinanden. Lillegade havde det gamle anlæg og pladsen ved den gamle tennisbane sammen med Markedsgade, der så igen delte Vestbaneområdet med Nytorv, som var fælles med Nørregade om Tømmermarken.

En plet, som drengene på Storegade næsten havde eneret på sammen med anlægget, der i tyverne og trediverne blev betegnet som et af Jyllands smukkeste, var fyldepladsen på Randersvej.

Her omgivet af en hyldehæk ud mod vejen lå vores skatteø, hvor vi gik på jagt efter gammelt jern og andre gode sager, når lejlighed bød sig. Vore arkæologiske undersøgelser af pladsen, gav næsten altid fra jern og metalalderen nogle ting, som straks blev omsat i mønt hos den gamle jernhandler Vilhelm, der boede inde i skorstensfejer Sørensens gård. Det var ellers ikke lige på »fylde« og ved åen, forældrene helst så deres børn gå hen, men det gjorde det hele mere spændende.

Det var da også efter en sådan »fyldetur« med en indtægt på tyve øre, der straks var

blevet omsat i toøres brosten, som vi købte inde hos gamle Udsen, der handlede med kolonialvarer i en lille butik, der lå lige overfor købmand Sørensen, at vi holdt en sådan »brostenskomssammen« på Chommerous trappesten, (den største i gaden), da en eller anden fremkom med forslaget, om det ikke var på tide, at vi selv fik lavet os en forening, nu lige her før vores skoleferie (en brosten var en lille hård knold, muligvis af honningkagedej overtrukket med glasur, et Ålsø Mølle produkt, og ikke som onde tunger sagde, var lavet hos Monberg og Thorsen). Tanken derom faldt straks i god jord, og vor ukronede anfører og organisator af drengene i gaden, (redaktørens Karl Gustav), greb omgående den gode ide, og så vidste drengene, at nu skulle der nok komme gang i sagerne. Der var der ikke langt fra tanke til handling.

På samme før omtalte trappesten holdtes da også samme aften den grundlæggende generalforsamling med mange fremmødte under K.G.s ledelse. Det blev da klart for alle, at vor forening nu var en realitet. Nogen tale om indmeldelse af medlemmer eller medlemskort var unødvendig, men af økonomiske grunde blev det dog bestemt, at ingen skulle betale kontingent, men alle skulle hjælpe til med at få det hele sat igang. Vort allerførste problem var at finde et godt navn til vor forening, den skulle jo ikke stå tilbage for de andre i byen, D.U.I./F.D.F., eller hvad de ellers hed, så efter en frem og tilbage snak blev der enighed om, at D.D.D., der frit oversat, stod for DE DANSKE DRENGE, var helt på toppen.

Der gik nu et par uger med forberedelser, vi var blevet inddelt i grupper med forskellige gøremål alt efter evne og størrelse, de ældste af drengene fra 10 til 12 år fik selvfølgelig de mest ansvarsfulde poster.

Ved dannelse af en forening er det vigtigt at man begynder oppe fra, og vort første punkt var også en fane samt en fanebærer. Her var ingen tvivl, dette måtte blive den, der var højest, men selve fanen hvordan med den?

Vi fik lavet alle tiders fane, et godt langt skaft fra en hørive blev fremskaffet, hvorpå blev sømmet et stykke trekantet grønt stof, der var klippet ud af en kasseret kjole, derpå blev påsyet 3 D-er vore kendingsbogstaver, af hvid lærred. Derefter indtraf en sensation, der overraskede samtlige medlemmer. Vor initiativrige anfører K.G., der nok vidste hvad der hørte sig til i en forening af vort format, skaffede os et musikinstrument, et signalhorn, et rigtigt flot et af messing. Det havde godt nok siddet på et automobil, og var blevet købt for en sum af 50 øre hos en mekaniker på Lillegade, det kunne kun afgive tone, men når man blæste i det, kunne det høres viden om, og vakte stor begejstring hos drengene, men knap så meget hos deres tilmiddagssovende forældre. Derfor valgtes også en dreng fra den nederste ende af gaden til hornblæser, men det kunne dog høres langt op af gaden, når han øvede sig.

Arbejdet med køkkenteltet skred også godt fremad. Vi havde tænkt os at få det syet af de små hvide melsække man dengang brugte som emballage til bagemel, og som i flere hjem blev brugt som viskestykker. De var derfor ikke let tilgængelige, så vi måtte bruge de almindelige hessiansække, der blev sprættet op og syet sammen igen, men det blev dog et ganske pænt telt alligevel. Det var jo ikke garanteret vandtæt, men hvem tænker på regnvejr om sommeren.

Vi måtte også tænke på den bageste del af kolonnen, den transporttable. Vi måtte have en patruljevogn, (spejderne havde jo en.) Egentlig havde vi tænkt os at låne skorstenfejer Sørensens lille miniaturefladvogn, en vogn, som blev brugt til transport af hans værktøj og sække med sod, og som vi ofte legede med.

I stedet fik vi fat på en noget mindre legevogn, der blev rigget til som en prærievogn på den måde, at der blev bøjet en gammel kakkelovns skærm af pap over den, så der var plads både til telt og proviant. Efter nogle ugers forløb var de store forberedel-

ser næsten færdige, og drengenes forventninger steg til den forestående første ekspedition med D.D.D. DE DANSKE DRENGE fra Storegade.

Sådan set var der ingen af medlemmerne, der endnu anede, hvorhen vi skulle drage på vor første tur. Granskoven på Hessel hede var foreslået, men der havde vi været i påsken med vores påskeæg. Det var en tradition hvert år for Storegades børn at trille med æg og derefter lege i skoven.

Også skorstensfejer Sørensens mark ved Randersvej, der i gamle dage havde været byns lergrav, var på tale, men det blev nu noget helt andet.

Lillegades unger havde hørt et og andet om, hvad der var ved at ske hos os på Storegade, og nogle stykker af dem ville gerne deltage i foretagendet, men kun to af dem kunne få tilladelse dertil. Muligvis fordi disse to, Harry og Nikolaj, der boede omme i maler Udsens gård, havde en vis tilknytning til Storegade, idet de gennem en dør i plankeværket kunne komme ud i købmand Sørensen gård og derfra ud på Storegade, selv om den sjældent blev benyttet, men det helt afgørende var nok, at Harry kom med et tilbud, der imponerede os helt. Harry, hvis far var skrædder, havde engang været med ham ude på en gård, i noget der hed Robstrup, og var kendt med vejen dertil. De flinke gårdfolk der havde bedt ham om bare at kikke derud en søndag med nogle kammerater, så den var helt i orden. Gården hed så vidt han vidste Vester Hesseldal.

Dette lod meget mere fjernt og fremmed end skorstensfejer Sørensens mark, og da ingen før havde været på disse kanter, vedtoges det altså at gøre D.D.D. klar til afgang førstkomne søndag kl. 8 med opstilling på det brede fortover for familiegården med bringende proviant til en dag. Den skulle afleveres til de to kokke, der havde ansvaret herfor samtidig med, at de skulle trække patruljevognen.

Søndag morgen oprandt i strålende solskin, drengene var mødt op i god tid, her var der

jo ikke noget med uniformer og den slags pjat, alle kom, som de gik klædt til daglig, vidt forskelligt, barbenet, lærredssko eller træsko. Ligeså med provianten, madpakker i alle mulige størrelser, mælk i sodavandsflasker, saftevand med og uden saft, kun ganske få ægte sodavand. Alt dette blev stuvet ned i patruljevognen sammen med køkkenteltet under anførerens og kokkenes opsyn.

Derefter blev selve opstillingen foretaget. Vi havde ikke haft nogen generalprøve, men vi havde det i os fra skolen, hvor vi flere gange om dagen stod på række. Der var det klassens klogeste hoveder, der stod foran, her gjaldt det kun om højden. Forrest fanebæreren, dernæst hornblæseren, sammen med stifinderen, Harry, som var den eneste, der var kendt med ruten, derefter de menige medlemmer to og to alt efter højden, omkring 30-35 stykker, ned til de to kokke, der sluttede af med patruljevognen.

Anføreren K.G. overtog nu kommandoen, ingen slinger i rækkerne. Hornblæseren fik ordre til at blæse, når der blev givet tegn dertil. Det blev bestemt, at ruten skulle gå ad Mellemstræde til Markedsgade, for at ungerne deromme rigtig kunne se, hvordan vi fra Storegade kunne fremføre os.

Endelig lod ordren: fremad march, hornet lod, D.D.D. fra Storegade var sat i bevægelse. En del af de pårørendes efterladte stod og måbede i porte og på trappestene, samt i gadespejle, den tids tv, da vi rundede bager Tolboes hjørne med megen hornmusik til vor store fornøjelse. Tolboes hund, der sad i porten, og som vi havde en vis skræk for, for hylende ind i gården.

Ved det farlige gadekryds ved Lillegade, lod hornets tone igen kraftigt, der kunne jo komme en hestevogn men alle slap godt over. Et par Lillegade drenge stod og gloede, den ene var Casper (politimester C. søn), der lynhurtig og højlydt lod kammeraten vide, at D.D.D. på vor fane nok betød de dumme drenge. Dette lod nu ingen påvirke

sig af, men havde dette været en normal dag, var han nok ikke kommet helskindet hjem med sin pose morgenbrød.

Nu frem til Markedsgade, men ak, der var ikke en sjæl at se, gaden var som blæst, Markedsgadeungerne vidste nok ikke, hvad de gik glip af at se denne søndag morgen.

Videre hen af gaden forbi Vestbanen, hvor halv-9eren stod med dampen oppe, klar til afgang. Da vi passerede tennisbanen, der lå ved cyklestien op til Baunhøjvejen, afbrød to morgenduelige spillere deres dyst for at kunne overvære vores forbidefilering.

Vejen op ad bakken til møllen var meget gruset og stenet, det kneb lidt med at holde takten i geleddene, især for dem der gik i bare ben, og særlig når bagmanden havde træsko på, kom de let ud af fodslag.

Oppe ved udsigthøjen, der dengang lå lige ved landevejen, gjordes et kort ophold, anføreren besteg højen sammen med »stifinderen«, der skulle give ham et overblik i hvilken retning vort mål lå.

Ved turen ned ad bakken mod Dolmer måtte hornblæseren, der ellers ikke havde for sømt nogen lejlighed ved at lade os høre, at han stadig var med i feltet, indstille sin virksomhed, da vi mødte en modgående hestetovogn, for ikke at skræmme dyrene fra vid og sans. Heste havde endnu ikke helt vænnet sig til den stigende biltrafik, og særlig ikke til dens støj og tuden med horn af den slags vi brugte.

Nede ved Dolmer drejede vi af, og gik nu på vejen ad Åstrup til. Dette her var virkelig nyt for os. Byen forsvandt bag møllen, og vi følte os allerede langt hjemme fra. Det skete meget sjældent, at vi var helt oppe ved møllen, og landskabet her på den anden side af bakken havde vi faktisk kun set nogle gange fra udsigthøjen. Vor anfører, K.G, havde nu kaldt »stifinderen« helt foran for at lede os på rette vej. Vejen var iøvrigt meget tør, og de mange ben forårsagede en hel støvsky. De to kokke med patruljevognen bagest forsøgte at undgå denne ved

at trække over i den anden side af vejen, men blev straks kaldt til orden igen af anføreren.

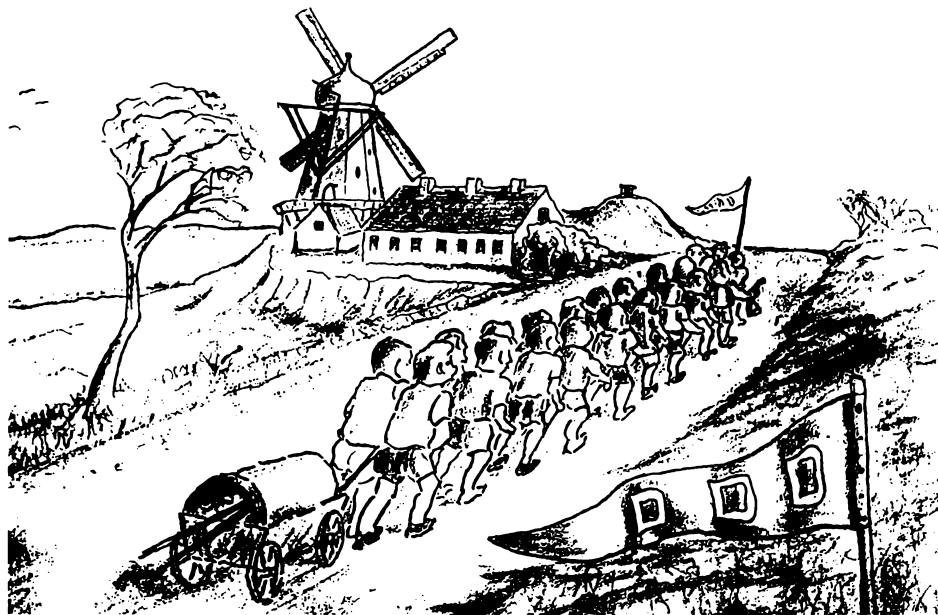
Efter nogen tid fik vi da gården i sigte, og drejede af igen, og snart kunne vi holde vort indtog.

Da vi kom hen til gården, der så vældig pæn ud omgivet af en lille lund, med en lille sø, udfoldede hornblæseren al sin musikalske kunnen, og flaget smeldede i vinden, D.D.D. var vel ankommen.

Hidkaldt af den megen larm kom gårdmanden og hans kone skynsomt ud af døren i stuehuset. De så jo først noget forbavset og desorienterede ud ved den ret store forsamling, der stod og fyldte op ude på gårdspladsen. Men efter vor »stifinder« var gået frem og hilst på dem, lod det til, at gåden var løst. Det var jo bare Harry med nogle kammerater, smilene kom frem, og vi var velkommen. Derefter tog vi gården i besiddelse. Kokkene slog køkkenteltet op ved den lille sø og fik plantet fanen foran. Gårdejerens selv viste os rundt, og vi fik lov til at lege overalt, bare ikke i roe- og kornmarkerne. Efter at staldene var beset slappede nogle af omkring teltet, andre hjalp gårdmanden inde i stalden, nogle kunne godt tænke sig en bid brød nu, men fik besked om at vente til middagspausen, der ville blive tilkendegivet ved hornsignaler.

Da disse toner lød fik køkkenpersonalet travlt med udlevering af provianten, alle fik ikke lige den madpakke, de havde krav på, men efter adskillige ombytninger faldt gemytterne til ro. De forskellig farvede vædsker i flaskerne forsvandt efterhånden, som de fyldtes op med vand fra pumpen i gården.

Da den værste sult nu var blevet stillet, skulle vor leg begynde. Vi blev delt i to hold, hvoraf det ene skulle fange den anden, dog var de to kokke fritaget, de skulle passe teltet og samtidig kontrollere, at hele det ene hold blev fanget. Området var en mindre firkant mellem Dolmer, Tyvhøj, Hammelev og Åstrup.

Kampen bølgede nu frem og tilbage hele eftermiddagen med små afstikkere til køkkenteltet, til hen ved aftenstide, da der blæstes til aftensmad for de trætte og sultne drenge. Man ak, der var nu ikke meget at hente der, de små besøg i teltet havde indskrænket provianten katastrofalt, og sulten stod for døren.

De to kokke stod noget uforstående overfor dette og så slet ikke ud, som de selv sultede. Den rare kone på gården havde nok ikke kunnet undgå at høre vor højrestede diskussion, og når nøden er størst er hjælpen som bekendt nærmest, måske havde hun i forvejen forudset, at dette kunne ske.

Hun kom ud og inviterede os alle på rabarbergrød med nymalket mælk, dog kunne ikke alle få på en gang på grund af de mange munde og dyb tallerkennød. Delt i tre hold fik vi alle en opstrammer, som kaldte os til live igen.

Det var nu lige ved 12 timer siden, vi var startet hjemmefra. Solen var på vej nedad, nogle af de mindste og de mest sultne ville godt hjemad, andre kunne ikke løsrive sig. Derfor begyndte nogle hjemturen i små hold, og fik ikke set finalen, det store søslag.

Vi havde efter rabarbergrøden set, at der på gårdspladsen stod to store kar. Dem lånte vi nu og søsatte i den lille sø. Igen blev vi delt i to hold, et på hver side af søen. Karrene blev bemanded med hver sin dreng og bevæbnet med hver sin stage, og skulle nu fra midten af søen skubbe hinanden på land igen. Det var ikke alle, der ville prøve, da det kneb at holde balancen, selvom man sad ned i karret. Det blev omsider en af kokkenes tur til at gå ombord, de havde ellers efter nogles mening ligget og daset og guffet i sig af den sparsomme proviant hele dagen. Da han nu kom ud midt i søen, tabte han stagen og dermed balancen i karret, der vendte bunden i vejret, og han måtte kravle pjaskvåd i land under stormende bifald.

Det var ved at være slut på dagen, og det var også slut med de to kokke, som straks

efter vandgangen smækfornærmede trak afsted med patruljevognen, og endda gik hjem over Åstrup.

Solen var nede bag horisonten, da resten af drengene besluttede at bryde op. Det meste af bagtroppen, der var kommen sidst ind i gården, var gået først hjemad, så hjemturen kom til at foregå i spredt orden, men alle var enige om, at det havde været en mægtig dag, og som også sent blev glemt. Det var næsten helt mørkt, da de sidste af DE DANSKE DRENGE kom op af Storegade, (gaslygterne var jo ikke tændt om sommeren) og forsvandt en efter en ind i husene, godt trætte af den lange dag.

Vor forening D. D. D. levede kun en dag, men *sikken en*.

Nogle Storegadedrenge mellem 8 og 12 år 1924.

Karl Gustav Andersen
Henry Sørensen
Robert Nielsen
Leo Kjær
Erik Vendelbo
Knud Simonsen
Vincent K. Jensen
S. O. Sørensen
Jens Rasmussen
Carl Rygård
Osvald Simonsen
Anker Jensen
Ejner Jakobsen
Johannes Rygård
Hans Jakobsen
Hugo Nielsen
Ewald K. Nielsen
Louis Menckden
Brandgård Sørensen
Paul Larsen
Johannes Andersen
Vagn Andersen
Henry Carlsen
Frede Sørensen
Birger Jakobsen
Valdemar Sørensen

Gæster fra Lillegade

Nikolaj Jensen
Harry Svith Andersen

En tragedie under det tyske nazi-regimente.

af J. A. Nielsen

I min samling af tryksager finder jeg et »dødsbrev« for fru borgmester Worch, Langewiesen i Thüringen. Brevet satte jeg op under mit arbejde på Grenaa Folketidendes Bogtrykkeri og gemte det som et kuriosum. Det får mig nu til at nedskrive beretningen om tragedien fra Hitler-tiden.

Omkring år 1930 fandt en børneudveksling sted mellem byer i Tyskland og Danmark. Den var iværksat af fredsvener i begge lande, og børn fra flere byer i østjylland deltog i udvekslingen og havde en mægtig oplevelse. På den tid var det endnu en stor begivenhed at rejse udenlands. Foruden børnene havde en hel del forældre megen glæde af besøgene. Mange venskaber blev indgået, men ved Adolf Hitlers overtagelse af magten i Tyskland var det forbi med børneudvekslingen.

En af de mænd, der stod i spidsen for udvekslingen, var den socialdemokratiske borgmester i Langewiesen Hermann Worch. Borgmesteren følte sig truet af Hitler-folkene og flygtede i foråret 1933 for at undgå internering i de noksom bekendte koncentrationslejre. Han efterlod hustru og datteren Gisela. Hele familien havde været i Grenaa - og hertil kom nu borgmesteren og søgte tilflugt hos vennerne her. Han blev godt modtaget, og jeg bemærker, at det slet ikke var politiske meningsfæller, han søgte til, men til vennerne fra børneudvekslingen. Vennerne i Grenaa var tværtimod aktivt engageret i helt andre politiske partier end Socialdemokratiet. Jeg må også bemærke, at mine iagttagelser i denne sag så godt som udelukkende stammer fra mit arbejde på Grenaa Folketidende, hvor så mange tråde løb sammen, og hvor borgmesterfamilien fra Langewiesen havde færdedes. Vi omfattede alle familiens skæbne med stor interesse.

I oktober 1934 stod følgende stærk personlige artikel af redaktør Gustav S. Andersen i »Grenaa Folketidende«:

En tragedie under det tyske nazi-regimente.

Medens borgmester Worch som flygtning har opholdt sig i Danmark, har hans hustru og datter måttet døje koncentrationslejrens kvaler - indtil døden nu har sat en stopper for fru Worchs lidelser.

Da nationalsocialisterne for ca. 1½ år siden overtog styret i Tyskland, måtte adskillige socialistiske politikere og borgmestre redde sig ved skyndsom flugt. Blandt disse var også borgmester Worch i Langewiesen i Thüringen. Hr. Worch, der oprindeligt var politiofficer, havde gennem 3 perioder været folkevalgt borgmester i Langewiesen. Han var en anset mand og en meget ivrig fredsvener og blandt anden den ledende kraft i udvekslingen af tyske og danske børn i ferietiden, en plan, han ofrede megen tid og betydelige midler på. Han var de to første år en ovenud

Billedet er fra en biltur til Kalø.

Til venstre står fru Worch, derpå fru Johnsen og F. B. Johnsen, foran fru Worch, en tysk ferie pige.

(udl. af Edith Frislev)

opofrende vært for de grenaaensiske ferie-børn i Langewiesen, og han var det tredje år en lige så fortræffelig fører for de tyske børn, der kom til Grenaa. Under opholdet i Grenaa, hvorfra han ledede udvekslingen også med Hobro, Aarhus, Randers og andre byer.

Da hr. Worch måtte flygte fra Tyskland for at undgå koncentrationslejr, tog han først ophold i Østrig, men kom senere til Grenaa, hvor han hos venner fra børneudvekslingen nød gæstevenlighed, og her fik han meddelelse om, at hans kone og datter var anbragt i koncentrationslejr, og at alle hans ejendele var konfiskeret, deriblandt hans villa i Langewiesen. I den forløbne tid har der været gjort mange forsøg på at få fru Worch og datter, der aldrig havde deltaget i offentlig politik, og følgelig var fuldstændig sagesløse, frigivne. Men alle anstrengelser var forgæves. Medens hr. Worch fristede en krank skæbne som flygtning i Danmark, berøvet erhverv, ejendele, fædreland og familie, sad hans kone og datter indespærret i en af de berygtede tyske koncentrationslejre, udsat for en umenneskelig hård behandling, lidende både legemlige og sjælelige pinsler.

Gang på gang er der fra Tyskland kommen meddelelser om, at man afviklede og nedlagde koncentrationslejre. Om det passer, skal vi ikke kunne sige, men for fru Worch og datter, der absolut intet har bedrevet, var der i hvert fald ingen barmhjertighed. De måtte stadig døje indespærringens tunge kvaler og savne alt, hvad der giver livet indhold og mening - og i aften kom så til Grenaa meddelelse om, at fru Worch omsider var bukket under for lidelserne og var afgået ved døden. I brevet, der var fra Langewiesen, meddeltes kort og godt, at fru Worch var død og begravet onsdag i Langewiesen. Datteren havde været med til begravelsen, der var yderst bevæget og havde grebet alle i den lille by, men allerede samme aften var datteren igen ført tilbage til koncentrationslejren.

Op borgmester Worch, der for tiden opholder sig hos en ven på Hobro-egnen, havde ikke med et ord fået meddelelse om sin hustrus død og begravelse. Til det sidste skulle han

mærke Nazis ubønhørligt strenge hånd. Fra en ven i Grenaa modtog han torsdag aften pr. telefon den tunge meddelelse, og der er intet mærkeligt i, at den i forvejen hårdt ramte, sjæleligt og legemligt nedbrudte mand efter meddelelsen faldt fuldstændigt sammen og måtte bringes til sengs.

I vide kredse også heroppe vil man føle den dybeste medfølelse med den hårdt ramte familie, der ikke er sig nogen brøde bevidst udover dette, at hr. Worch har været socialdemokrat og fredsven.

Og man spørger, hvor mange tilfælde af den art, nazistynet kan tåle, førend det store, brede folk rundt i landene, der dog ikke er blot for menneskelighed, vender det ryggen. Senere hedder det i »Grenaa Folketidende«:

Hængte fru Worch sig i sin celle?

»Demokraten« bringer i lørdags vor meddelelse om fru borgmester Worchs død i koncentrationslejren i Bad Sulza og tilføjer:

For få dage siden fremkom der i engelske blade meddelelse om at en britisk kvindedelegation ville rejse til Tyskland for at hjælpe den uheldige hustru og hendes datter, men dagen efter denne meddelelse fremkom i den ensrettede tyske presse meddelelse om, at fru Worch havde hængt sig i sin celle.

Om dette er rigtigt, får foreløbig stå hen. Borgmester Worch har ikke fra de tyske myndigheder modtaget et eneste ord om sin hustrus død og får det heller næppe.

I oversættelse bragte »Grenaa Folketidende« den 22. oktober 1934 det omtalte dødsbrev fra borgmester Worch:

»Min kære hustru, min hjertensgode kammerat, mit eneste barns trofaste moder, fru Friedel Worch, født Lahmann, f. den 26. september 1890, er nu død.

Fra privat side har jeg fået den frygtelige efterretning, at hun er død i koncentrationslejren Bad Sulza, Thüringen, hvor hun siden juli 1933 blev holdt i fangenskab sammen med vor 18-årige datter. Efter hendes egen brevmeddelelse, som blev censureret, blev der ikke ydet hende medicin trods en årelang

De tyske børn med hr og fru Worch i »Kilden«, Ålborg. (udl. af Edith Frislev)

og svær hjertesygdom. Trods yderligere svækkelse blev hun ikke overført til sygehuset. I den holde vinter 1933 sov hun sammen med vor datter i utilstrækkelig lune rum i primitive senge med fuld påklædning, ja, endog med kåbe på for dog at beskytte sig nogenlunde med den strenge kulde. En stor pakke med varmt undertøj, som blev sendt hende, blev ikke udleveret i lejren. Siden maj 1934 blev der udstedt forbud mod alt skrivi.

Det sidste livstegn, et brev fra 3. maj, lyder: »Bekymre dig ikke for os, vi holder ud. Engang må dog frihedstimen slå. Vi lider uskyldigt«.

Men døden indhentede min til døde forpinte hustru, og den 4. oktober blev hun under mægtig deltagelse fulgt til den sidste hvile i Langewiesen. Hendes rene, fra tysk nød og smerte befriede sjæl vil stedse blive mindet i alle de hjerte, som kendte og elskede hende, og klagende fortøner minderne om hende sig over jordkloden mod himlen.

I koncentrationslejren Bad Sulza synger min datter Gisela dødsklagen. Melodien lyder over bjerge og dale til Skagerak og Kattegat. Forbisejlede skibe bærer vidnesbyrdet til fjerne lande om et tappert menneskes offerdød - hvis troskab var til døden.

I dyb sorg
Stubberup Møllegaard pr. Doense, Jylland, Danmark, den 13. oktober 1934.

Hermann Worch,
Thur. regerings-rat og borgmester i Langewiesen.»

23. november 1934 skrev »Grenaa Folketidende«

Endelig frigivet.

Borgmester Worch fra Langewiesen, der opholder sig som flygtning i Danmark, og hvis hustru forleden afgik ved døden i en af de beryggede tyske koncentrationslejre, har i disse dage modtaget meddelelse om, at hans eneste datter, den 18-årige Gisela, nu er frigivet fra den tyske koncentrationslejr, hvor hun - uden i nogen måde at have forbrudt sig - har været indespærret i 1½ år. I følge den korte efterretning, der er indløbet om frigivelsen, opholder den unge dame sig hos sin bedstefader i Berlin.

24. februar 1935 døde borgmester Worch, 45 år gammel. Redaktør Andersen skriver i »Grenaa Folketidende«, at borgmesteren havde været på et besøg i København og kom tilbage til Grenaa med en forkølelse. Han boede hos mejeribestyrer Johnsen, An-

Borgmester Hermann Worchs datter, Gisela (udl. af Edith Frislev)

delsmejeriet på Nytorv, men måtte gå til sengs. Senere kom borgmesteren på sygehuset. Han havde sukkersyge og var legemlig og sjælelig udpint. Han levede i håbet om at komme sammen med datteren, der opholdt sig i en by ved Wittenberg, men dette oplevede han ikke. Redaktør Andersen skrev i nekrologen, at borgmester Worch, som nævnt, havde været politiofficer, han havde gjort 1. verdenskrig med fra først til sidst, og han havde været såret tre gange. I Langewiesen var han borgmester på livstid - det var man efter tysk lov, når man havde været genvalgt tre gange.

Der er altså ikke tvivl om dette, at borgmester Worch har været en personlighed i sin by - og at det må have været ganske forføreligt for ham at gå her i Danmark og spise nådsensbrød hos gode venner. Borgmester Worch var en høj, statelig mand. Vi så ham ofte på »Grenaa Folketidende«, og det var

*Borgmester Hermann Worchs gravsted.
på Grenaa Kirkegård. (udl. af Edith Frislev)*

ganske åbenbart, at det pinte ham at gå her. Han faldt af på den, som man siger, tøjet blev for stort til ham, og mejeribestyrer Johnsen gav ham en ny habit. Det må have været meget ydmygende.

Begravelsen fandt sted 3. marts 1935. For Matteotti-komiteen talte redaktør Oscar Jørgensen, København. For den danske børneudvekslingskomite talte formanden, politimester Ege, Hobro, og redaktør Gustav S. Andersen, takkede ved graven.

Mange venner hjalp Worch i hans trængselstid, men der er næppe tvivl om, at mejeribestyrer Johnsen og hans hustru på Andelsmejeriet i Grenaa og politibetjent Jensen på Stubberup Møllegaard, tidligere Grenaa, trak det store læs. Da mejeribestyrer Johnsen døde, skrev gartner Otto Andersen et mindeord om ham i »Grenaa Folketidende« og fremhævede hans hjælp til borgmester Worch under overskriften: »En god mand er død«.

Borgmester Worch blev begravet i hovedalleen på Grenaa Kirkegaard, lidt længere ude end »de ukendtes grav«. Der blev sat en mindesten på graven, men efter 20-årsperioden blev gravstedet sløffet. Der findes altså intet synligt minde om den tragedieramte borgmester Worch i Grenaa.

Afjreje fra Grenaa station til Langewiesen. Følgende af herrerne kan genkendes: Studenten er Erik Fink-Jensen, bag ham i hvidt tøj, mejeribestyrer F. B. Johnsen, bag denne med stråhat, slagtermester Chr. Hansen. Manden i midten er ukendt, ved siden af denne, E. Hornsleth (med briller), lige bag denne med hvid hat, slagtermester Aksel Hansen, bror til Chr. Hansen. Yderst til højre, gartner Otto Andersen. Øvrige er ukendte.

(udl. af Edith Frislev)

1937. Gasværksbroen spærres.

Af J. A. Nielsen

Gasværksbroen lå på et »sært umotiveret sted« ved åen, skrives der i »Demokraten« ved anlæggelsen af broen ved N.P. Josiasensvej i 1958. Her fortælles lidt om, hvorfor broen kom til at ligge på dette sted.

Indtil 1918 tilhørte jordene langs åens søndre side indtil det sted, hvor broen blev bygget, hovedgården »Hessel«. Herfra og til jernbanebroen var ejeren sparekasseassistent Rasmus Schmidt, der havde Friis' gård ved Søndremølle i eje.

Byens indvånere havde altid gerne villet gå tur langs åen, og følgelig havde jordejerne visse kvaler med de spadserende. I 1918 købte Grenaa kommune en strimmel jord langs åen samt et stykke af Grenaa strand. Der havde i aviserne været en mængde opfordringer til at sørge for, at der blev en sti langs åen, men de vise fædre var uhyre sparsommelige - og tiden gik! Efter en hel række handeler om »Hessel« (en historie for sig!) kunne byrådet nu lade anlægge en god sti

langs åen. Det blev nødvendigt med en bro, og Fr. Rathje, den senere gade- og vejinspektør, hvis titel på den tid var kommuneassistent, tegnede en bro og fik den bygget samtidig med, at man lavede stien. Det var en spinkel træbro, men på den tegning, der ligger i Grenaa Egnsarkiv, ses, at den dog havde en nyttelast på 4000 kg.

Adgangen til broen var lidt mærkelig: Fra Gasværksvej, som Josiasensvej hed dengang, gik der en vej langs åens nordre side til broen, vel 90-100 meter. Broen var nærmest beregnet til gående trafik, men den var bred nok til, at der kunne passere vogne. Bilerne var i mindretal i de tider! Broen var nærmest meget benyttet, og da Rasmus Schmidt i 1928 solgte en strimmel jord til kommunen fra broen til jernbanebroen, blev der endnu mere trafik. Da man kastede jord op til stien på dette sidste stykke blev der en bred grøft. Her tænkte Rathje sig, at der kunne blive en skøjtebane, men det blev nu ikke til noget!

Allerede i 1937 var Gasværksbroen, som den lille bro kom til at hedde, slidt så meget, at kørsel over den blev forbudt - af sikkerhedshensyn. Rasmus Schmidt protesterede, og det blev lavet således, at færdsel over broen blev på eget ansvar! Færdselen gik så uhindret endnu en snes år, indtil udviklingen på »Heden« tog fart og det blev nødvendigt med en ny og bedre bro over åen ved Josiasensvej. I 1958 opførtes den nuværende bro, og derved skabtes forbindelsen med Ringvej og alt det, der er dukket op på »Heden« - en helt anden historie!

Gasværksbroen blev brudt ned (eller op) straks efter den ny bros bygning, og et lille afsnit i lokalhistorien var dermed borte. Man kan endnu se lidt af fundamenterne til broen ved åstien. Stien og broen kostede tilsammen 18-19.000 kr....

Grenaa Egnsarkiv har kun hosstående billeder af gasværksbroen. Det er taget i 1926 af Jenny Jensen (senere Bloch), der var gangpige på Epidemihuset. Grenaa Egnsarkiv er interesseret i billeder fra broen og lokaliteterne omkring den, heden og Yde-Poulsens hus m.v.

Foto 1926 af Jenny Jensen (Bloch). Kopi af Max Laursen.

I spanskrørets skygge

Erindringer fra min »battetid« i Grenaa
vestre skole 1923-1932

Af Knud Pedersen.

»Husker du vor skoletid, jeg husker det så nøje«, lød indledningen til en meget kendt revyvise, der var i vælten i mine drengeår. Ja, naturligvis husker alle deres skoletid. Nogle med begejstring, andre har knapt så gode minder, og enkelte har bitre og dårlige erfaringer fra deres skoleår. For mit eget vedkommende må jeg vel nærmest høre til den kategori, der har såvel gode som mindre gode timer at huske tilbage på, da jeg begyndte min »løbebane« som en af Minervas forholdsvis omgængelige elever.

Min skolegang startede - så vidt jeg har kunnet regne ud - den 1. april 1923. Med mor i hånden gik jeg som 7-årig første gang ind ad den store port i Grenaa vestre skole. Såvel port som skolebygning er forlængst borte, og i stedet ligger her det nuværende »skolepalæ« ud mod Vestergade. Efter at være kommet ind i skolegården, hvor det slog mig,

at pigerne holdt til i en afdeling, drengene i en anden, blev de forskellige mødre, der var troppet op med deres håbefulde afkom, dirigeret ind i et lokale, et klasseværelse, som det hed, hvor vi nyankomne fik udleveret et skoleskema, som lærerinden havde skrevet, og som vi - naturligvis - ikke forstod et hak af, og dermed måtte vi gå hjem igen. Størst indtryk på mig den første dag gjorde det, at jeg øverst på et skab havde set en lang pind ligge; i min fantasi troede jeg, det var et spanskrør, som jeg havde hørt de grueligste historier om, og min far og mine bedsteforældre (hvor jeg tilbragte en væsentlig del af min barndom) fik ved hjemkomsten malende skildringer af dette torturinstrument, som jeg bestemt troede skulle banke lærdom ind i min lille 7-årige krop.

Jeg var så heldig at komme i en »ren« drengeklasse. Andre måtte gå sammen med »tøsene« i fællesklasse, men det var en nedværdigelse, jeg heldigvis slap for...

Min første lærerinde: frk. Johannesen.

Om forholdene i de små klasser er det naturligvis begrænset, hvad jeg kan huske. Vor klasselærerinde var frøken E. Johannesen, som nogle år senere, i en ret ung alder, tog sin afsked og bosatte sig i en nybygget bungalow helt ude i klitterne ved Grenaa Sønderstrand. Her levede hun en eneboertilværelse i mange år, indtil døden indhentede hende ved en dramatisk brand for nogle år siden. - Frk. Johannesen var et elskeligt og behageligt menneske, der i høj grad forstod vi småpurkes problemer. Om hendes undervisning var god eller dårlig, havde jeg ingen forstand på, men hun lærte os da begyndelsesgrundene i at læse, skrive og regne. Af min bedstemor havde jeg - før jeg kom i skole - lært at læse så nogenlunde, så det voldte mig ingen større kvaler. Vi startede med »Myrebogen«, en læsebog, på hvis omslag var en tegning af en dreng og en pige, der i en skov betragtede et myrebo. Under tegningen stod: »Gak til myren og bliv viis«.

Det lå lidt tungt med hygiejnen...

Gik det så nogenlunde med læsningen, var det så som så med skrivningen, og i regning var det helt galt. Begge dele foregik med griffler på tavler, og utallige spytklatter og trøjeærmer er blevet brugt i bestræbelserne på at udviske de mildest talt uheldige frembringelser, jeg har produceret på den grå-sortede tavle imineførste skoleår. Det var godt nok strengt forbudt at spytte på tavlen; dertil skulle bruges en våd tavleklud, men hvad forstår en 7-8-års knægt sig på hygiejne? Intet, og jeg - og forøvrigt alle andre i klassen - har sikkert i de første år af vor skoletid befordret i millionsvis af baciller fra den ene tavle til den anden med vore spytklatter. Tavleklude, forøvrigt. Ja, det var noget, tøse brugte, vi andre kunne spytte, og hvad havde vi et trøjeærme til???

Apropos: hygiejne. Den var knapt så veludviklet som i dag. Jeg husker fra mine første skoleår, at der stod en vandfyldt hvid spytbakke (emaljeret) i et hjørne i hver skolestue. Kun en enkelt af vore lærere benyttede sig af denne indretning. Til gengæld brugte vedkommende den flittigt, og det var ikke just »lutter søde sager«, der efter en sådan time var at beskue i det dertil indrettede instrument.

Carl Svenstrup.

I anden klasse fik jeg en ny regnelærer. Det var Carl Svenstrup. Han var en flittig og dygtig mand, der efter bedste evne forsøgte at banke regningens mysterier ind i mit stakkels hoved. Men om det så havde været professor Niels Bohr, der skulle herse med mig, var resultatet sikkert blevet lige så negativt. Hr. Svenstrups undervisning var - syntes jeg - tør og kedelig, og den bar heller ikke frugt - men det behøver strengt taget ikke at være hr. Svenstrups skyld... Han havde en mærkelig skik, som nok i dag kan mere, men som dengang slet ikke var så sjov. Det hændte, vi drenge glemte vor griffel, så vi ikke kunne benytte tavlen. Men så havde hr. Svenstrup et udvalg, vi kunne låne. Der var små griffler, der var mellemstore, og der var lange griffler,

vi kunne vælge imellem. Betalingen for lånet blev erlagt med det samme: en lang griffel: 3 slag i hånden med en lineal, en mellemstor griffel: 2 slag og en beskeden stump griffel: 1 slag. Det gjorde pokkers ondt, for hr. Svenstrup svang linealen med verve, og det nyttede ikke - som en gjorde - at trække hånden til sig, når »betalingen« erlagdes, for så vankede der af spanskrøret i stedet for, og det sidste var værre end det første.

Carl Svenstrup havde vi også til geografi, og her duperede han os: han tegnede selv de landkort, der skulle undervises efter. Naturligvis var de ikke så farvestrålende og forklarende som de trykte, der benyttes nu om stunder, men de var - set med vore øjne - hele små mesterværker, og vi kunne virkelig lære noget efter disse hjemmefabrikerede kort.

Allerede på dette tidspunkt var Carl Svenstrups interesse for byhistorien vakt, og kunne vi i en time få ham til at fortælle et eller andet om dette emne, glemte han alt omkring sig og snakkede på livet løs.

Her var han på hjemmebane, og jeg personlig skylder ham en varm tak for de spirer, han her nedlagde i mit sind med hensyn til interessen for lokalhistorie, en interesse, der stadig er lige usvækket.

Som bekendt forlod Carl Svenstrup nogle år senere skolevæsenet og helligede sig biblioteksarbejdet samtidig med, at han skrev sit enestående værk »Grenaa Bys Historie«, hvis tilblivelse var den direkte årsag til, at et enigt byråd den 9. juni 1958 udnævnte ham til Grenaa bys æresborger. Han havde allerede på dette tidspunkt været Ridder af Dannebrog i adskillige år, ligesom han ved sin 70-års fødselsdag i 1951 på foranledning af Grenaa byråd og bekostet af dette blev malet af den kendte portrætmaler August Tørsleff. Billedet hænger nu i byrådssalen på Grenaa rådhus.

Genstridige skriveredskaber.

Men tilbage til undervisningen på Grenaa vestre skole. I anden eller tredje klasse (jeg husker det ikke) skulle vi lære at skrive med pen og blæk. På hver skolepult var i bord-

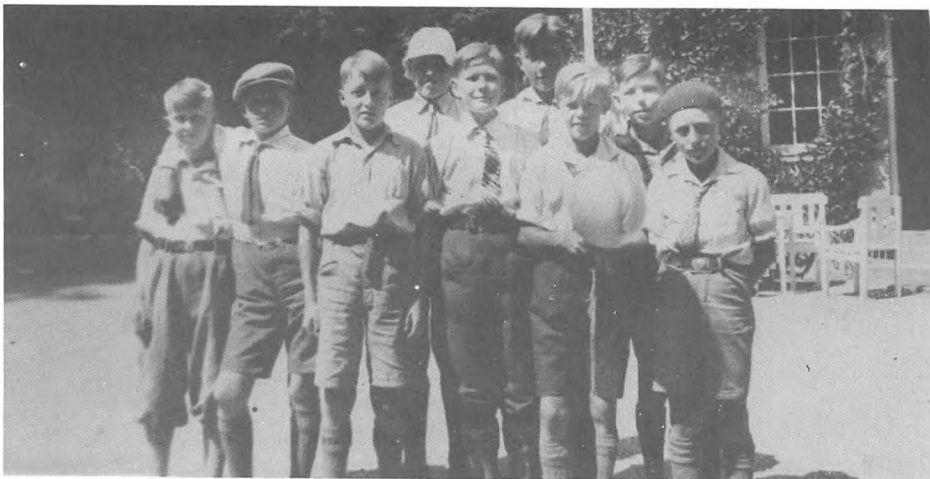
pladen et hul, beregnet på et lille blækhus af glas. Det var altid spændende, når dette blækhus skulle fyldes. Fra en stor flaske med en speciel tud hældte vi næsten altid blækket alle andre steder hen end i blækhuset, og selvom læreren skældte og smeldte, ja, så nyttede det jo ikke at græde over spildt blæk. Heldigvis havde de fleste af os sort Cheviot-tøj og lange sorte sportsstrømper på, så fordi vi fik en blækklat på trøjen, eller vi tørrede blækket af i strømperne, ja det var småting, vi overhovedet ikke regnede med.

Langt værre var det, når vi skulle til at overføre blækket via en konge- eller elastikpen, som vi formodetst 2 øre havde købt i Hellemann Nielsens boghandel på Storegade, fra blækhuset til de hvide blade i det blå kladdehæfte, vi havde fået udleveret. Det var en kunst, som kun få annammede. Jeg var ikke en af de heldige. Selvom jeg gjorde mig de hæderligste anstrengelser: lagde hovedet på skrå, stak tungen ud ad den ene mundvig og fattede om penneskaftet som en bejler om sin ungmø, ville det ikke lykkes. Den forbande-

de pen ville hverken det ene eller det andet. Trykkede jeg for hårdt, spruttede og sprøjtede den over hele arket, trykkede jeg for svagt, tabte den en klat, som, - når jeg forsøgte at fjerne den, - trak en lang, sort streg ned over hele papiret. Nej, jeg var ingen »ørn« på det felt, og det varede en rum tid, inden jeg så nogenlunde lærte at håndtere de genstridige remedier.

Frk. Johannesens præmiesystem.

Frk. Johannesen, der skulle lære os den vanskelige kunst, havde en mærkelig måde at belønne vore mere eller mindre heldige resultater på. Når vi havde præsteret en side »kragetæer«, skulle vi med bogen i hånden op til katederet, hvor hun tronede i ensom majestæt, og vise hende »kunstværket«. Havde vi nu frembragt noget, der blot tilnærmelsesvis lignede bogstaver, belønnedes vi med karakterer, der spændte fra 1 til 6. Men det mærkelige var, at hun ikke selv indføjede karakteren i skrivebogen; den skulle vi selv skrive, når vi atter befandt os på vor plads

Skolekøvtur til Riisskov med Grenaa vestre Skole i slutningen af 20'erne.

Drengene er fra venstre:

Ukendt

Peder Kirial, Hammelev

Knud Riis Jensen (maler Stanus Jensen)

Ukendt

Vagn Rasmussen (lokomotivfører Rasmussen)

Gunnar Rasmussen (togfører Rasmussen)

Knud Pedersen (snedker Ejner Pedersen)

Kurt Hansen (barber Hansen)

Alfred Willesen (byrådssekretær Willesen)

Ukendt

nede i klassen. - Når man havde fået tre 6-taller, vankede en præmie: et glansbillede. Naturligvis var vi alle fjollede efter at få så mange glansbilleder som muligt for rigtig at kunne dupere kammeraterne, og for de bedste og dygtigste »skribenter« var det en smal sag. Anderledes stillede det sig for mig, der jo - som sagt - ikke havde opfundet hverken pen eller blæk og slet ikke brugen af det. Mine produkter fandt kun meget ringe nåde for frk. Johannesens årvågne falkeblik, så det lå noget tungt med de forjættede glansbilleder. Men, hvad man ikke har i pennen, må man jo have i »fidusmaskineriet«. Hver gang, frk. Johannesen havde fældet en salomoniske dom over mine »flueben« og havde bedømt dem til et 3- eller 4-tal, gik jeg sporenstreg ned til min pult og skrev et 6-tal ind i bogen (mærkeligt, at hun ikke opdagede det), og på den måde lykkedes det mig så nogenlunde at samle et passende antal af de eftertragtede præmier... Kære frk. Johannesen: Vil De i Deres høje himmel tilgive mig det lille nummer?

Jul i de små klasser.

Tiden ind under jul var i de små klasser et paradís. Så blev der læst julehistorier, og de dygtigste fik lov at dekorere den store tavle med nisser, juletræer, kælkebakker og andre tegninger, der hørte højtiden til. Nogle af mine klassekammerater var hele små »Rembrandter«, og den dag i dag - mere end 50 år efter - står adskillige af disse udmærkede tegninger lyslevende for mit indre blik. Børge Herfelth (søn af læge Herfelth), Steen Secher (købmand S.), Knud Riis Jensen (maler Stanus J.) og Arne Larsen (malermester Oscar L.) var værdige repræsentanter for den ædle tegnekunst.

Oversidderne.

Dengang sad vi efter dygtighed i klassen således, at de, der havde de bedste karakterer, sad øverst osv. Det vil sige: allerøverst sad oversidderne, altså børn, som ikke var dygtige nok til at rykke en klasse op, når skoleåret var omme. De måtte så gå i

samme klasse et år til, og vi betragtede det som lidt af en skam at være oversidder. Ofte var det drenge fra dårligt stillede hjem med mange børn, der blev oversiddere, men de tog ikke skolegangen alt for tungt, og der var virkelig flinke og gode kammerater mellem oversidderne. Selvom jeg aldrig blev nogen ug-dreng, blev jeg dog aldrig oversidder, men holdt mig sådan lidt la-la på en 7. eller 8. plads.

Jeg kunne ikke læse »Gotisk«.

Engang, husker jeg, havde jeg fået nogle dårlige karakterer og var rykket et par pladser ned. Beklemt måtte jeg jo vise min bedstemor (hvor jeg er opvokset) min karakterbog, og det var ikke netop lovord, hun udøste over mit syndige hoved. I sin galde beordrede hun mig til at læse et indrammet skriftsted: »Gud, velsign vort hjem«, der hang over døren i mine bedsteforældres stue, og da jeg ikke var i stand til at tyde de snørklede, gotiske bogstaver, skriftstedet bestod af, fordi jeg aldrig havde lært de gotiske hieroglyffer, ja, så græd Bedste sine modige tårer over sit vankundige barnebarn, der efter to års skolegang endnu ikke kunne læse indenad samtidig med, at hun erklærede, at jeg ganske givet kun ville volde hende sorg og sikkert ende som tugt-, rasp- og forbedringshuskandidat.

Hr. Lundsgaard.

Tiden gik, og hvert år til 1. april rykkede jeg en klasse op. Lærerne kom og forsvandt, og undertiden havde vi flinke lærere, undertiden mindre flinke. I de lidt større klasser fik vi bl.a. *hr. Lundsgaard* til historie og gymnastik. Han havde ord for at være en hård negl, og hvis en elev sad og småblundede, skete det mere end en gang, at spanskrøret, som han altid vandrede op og ned i klassen med, susede ned, ikke på eleven, men i pulten foran ham. Så var det med at få øjnene op og høre efter. De to fag, han underviste i, var nu mine hobby-fag, så jeg havde det bedste forhold til ham. Hans historieundervisning var simpelthen enestående, og hans fortælleevne om historiske begivenheder blændende. I

gymnastik og fodbold, som han også underviste i, satte jeg en ære i at være blandt de fremmeste, og også her havde jeg den glæde kun at få ros.

Mine forældre fik en lys ide...

Da jeg var kommet i 5. klasse, barslede mine forældre med en lys ide - mente de. Jeg skulle på Mellemskolen. - Som hos alle andre forældrepar lå der dybt i fars og mors underbevidsthed en formodning om, at netop *deres* afkom var verdens ottende vidunder. Og hvilket forældrepar ønsker ikke, at netop *deres* håbefulde pøde vil ende som statsminister, nationalbankdirektør eller bliver den lykkelige ejer af aktiemajoriteten i De forenede bryggerier? Og mine forældre dannede ingen undtagelse, men de var fuldt på det rene med, at der kun var to veje at gå: begynde som aviddreng (efter sigende ender alle aviddrengene som millionærer) eller studere. Det første havde jeg været beskæftiget med i adskillige år (i det forlængst hensøvede »Djurslands Venstreblad«, Storegade 37) uden at det havde ført til noget særligt, og så var der kun een vej tilbage: at tage eksaminer.

Dog måtte der begyndes i det små, men en mellemkoleeksamen, eventuelt en real-ditto, smager altid lidt af fugl. Altså blev jeg - sammen med en halv snes andre elever, hvis forældre havde samme ambitioner med hensyn til *deres* afkom - indstillet til optagelsesprøve i Grenaa kommunale mellem- og realskole, en prøve, jeg bestod, og nu skulle så, efter alle solemærker at dømme, vejen til det forjættede land ligge åbent foran mig. - Men ak, hvorlænge var Adam i Paradís...?

To »frygtelige« begivenheder.

Ved det nye skoleårs begyndelse skete to ting, som fik afgørende betydning for min videre »karriere«: 1) Jeg kom til at gå i klasse med tøs. 2) Vi fik en ny klasselærer.

Med hensyn til »tøsene« havde vi drenge hidtil overhovedet ikke regnet med dem. De var luft for os! Og nu skulle jeg pludselig til at omgås dem til daglig. Det var en mærkelig fornemmelse. Men den var faktisk ikke ube-

hagelig. Tværtimod! Det viste sig, at nogle af pigerne slet ikke var så tossede endda. Ja, enkelte var nærmest indtagende, et par stykker ligefrem dejlige. Vort samarbejde med pigerne blev forbilliget, og min beundring for det såkaldte »svage« køn har holdt sig til denne stund...

Med hensyn til den nye klasselærer, *hr. Hajslund*, gik det knapt så godt, ja, nærmest katastrofalt. Han havde sin meget store andel i, at min tilværelse i mellemskolen de næste fire år ikke blev en yndefuld dans på roser. Jeg imødeså hans timer med en blanding af skræk og frygt, og mere end een gang har jeg grædt mine modige tårer over den behandling, han udsatte mig for. Hvad jeg har gjort ham, siden han var efter mig fra den første dag, aner jeg ikke, men noget godt forhold mellem ham og mig opstod aldrig. Hans undervisning tålte ingen slinger i valsen, enten kunne man sine lektier, eller også kunne man dem ikke. Her fandtes ingen mellemvej. Og da jeg var næstendels idiot i de fag, han underviste i: regning og matematik, fysik og kemi, kan man heraf udlede, at *det* muligvis måtte være grunden til den manglende forståelse lærer og elev imellem. Når han krydsforhørte mig foran den store tavle, endte han næsten altid sin »undervisning« med følgende salut: »Ja, du har som sædvanlig ikke læst på dine lektier.« Og det var uretfærdigt. Jeg *havde* gransket, studeret, læst på de forbandede geometriske formler, men når man - som jeg - nærmest er analfabet på dette gebet og simpelthen ikke har sans for tal og kemiske sætninger, ja, så kan læreren for den sags skyld hedde Hajslund eller Hopalong Cassidy - det er lige fedt. Den dag i dag er jeg en klovn til at jonglere med tal og huske bilnumre, telefonnumre og lignende, som folk med sans for den slags går og slynger om sig til højre og venstre for at dupere vi, der ikke har disse evner, og med hensyn til geometri, aritmetik, fysik og kemi har jeg - siden jeg forlod skolen i 1932 - ikke åbnet en bog, endsige studeret disse uhyrligheder - og jeg lever endda...

Hr. Abildtrup var herlig...

Var timerne hos *hr. Hajslund* en pestilens, så

var til gengæld *hr. Abildtrups* festlige. Her var disciplinen ikke så skrap, her var der plads til både at le og lære. *Hr. Abildtrup* gik selv i spidsen med at fortælle en munter historie fra sin barndom; vi kommenterede, og timerne fløj af sted. De fag, han underviste i, var - set med mine øjne - også betydeligt bedre end *hr. Hajslands*. Sang, gymnastik, fodbold, zoologi og botanik var *hr. Abildtrups* fag. Godt nok var jeg ingen kapacitet hverken til tegning eller botanik, men i de andre fag var jeg så nogenlunde på hjemmebane. Botanik var et udpræget »tøsefag«, der ikke interesserede vi drenge en pind, og jeg er stadigvæk omtrent ligeglad med, om en vintergæk har ti støvbærere eller en tidsel er i besiddelse af fem støvdragere. - En lille afveksling i dette fag var, når vi skulle botanisere. Det foregik på den måde, at vi gik ud i en eller anden tilfældig mark og rykkede alt, hvad der kom inden for vor rækkevidde, op med rode, hvorefter vi hjemførte det til klassen for efter fattig evne at dissekere og bestemme »høet«. Da mit kendskab til den danske flora indskrænkede sig til en roe, en tidsel og en lupin plus Fandens mælkebøtte, høstede jeg ingen laurbær her. Min bedste kammerat, *Gunnar Rasmussen*, og jeg fik også engang den opgave at botanisere. Det foregik omtrent som ovenfor beskrevet, men desuden »fældede« vi i engen lige udenfor den daværende »Sdr. Møllegaard« ude på Aarhusvej to kæmpestore Bjørneklo, så tykke og enorme som Rundetårn og med dem drog vi i triumf ned til skolen. Vore kammerater jublede, da vi ankom med vor fangst, *hr. Abildtrups* begejstring var mere behersket, men det skal dog siges, han tog det pænt. Dog bad han os aldrig om at botanisere mere...

Pressede planter.

En anden gren af botanikken bestod i at presse planter. Vi drenge betragtede - som jeg alt har fortalt - såvel at botanisere som at presse planter som noget for pigerne, og noget, som vi ikke gad beskæftige os med. Dog kunne vi naturligvis ikke knibe uden om,

og også for mit vedkommende måtte jeg »i krig« med at presse planter. En dag gik den vilde jagt ind i den første, den bedste mark, hvor jeg ranede alt »kørvel«, jeg kom i nærheden af. Derefter hjem på fars værksted, hvor jeg anbragte blomsterne mellem to ark trækpapir og spændte hele molevitten godt fast i fars høvlebænk. Her tilbragte planterne de næste fjorten dage, hvorefter jeg så forsigtigt som muligt klæbede herlighederne ind i nogle kladdehefter, som jeg i spændt forventning overantvortede *hr. Abildtrup*. Jeg vil ikke påstå, hans øjne lyste af fryd, da han gennemså hefterne. Tværtimod! Først snusede han begærligt til samlingen, derefter stak han i et bredt grin, og endelig gav han følgende dom: Det lugter af høg, og det er et også...Ha! ha! ha!.

Jeg morede mig ikke nær så godt. Jeg vidste, at resultatet af mine anstrengelser ville manifestere sig i min karakterbog i negativ retning, og jeg var ikke helt sikker på, at mine forældre kunne se det komiske i situationen...

Snyd og bedrag.

Selv om jeg aldrig blev et estimeret medlem af »Plantepressernes klub«, lykkedes det mig dog - ved snyd og bedrag, ved fup og fiduser - at få en ædel samling af presset flora. Det gik sålunde til:

Min ældste søster forlod skolen et år før mig. Hun var et jern til næsten alt, og i modsætning til mig var hun særdeles ferm på fingrene. At presse planter var for hende den mindste kunst, og hendes samling var til ug med kryds og slange. Hvad var nu mere nærliggende - da hun alligevel skulle ud af skolen og altså ikke havde brug for rarieteterne mere - end at jeg overtog hendes samling og præsenterede den for rette vedkommende. Som sagt så gjort. Under højlydte protester, der selvfølgelig ikke hjalp en disse, okkuperede jeg blomsterne, klæbede dem forsigtigt ind i et andet hæfte og lykønskede mig selv til min snedighed. *Hr. Abildtrup*, der jo var lige så klog som et menneske, glippede lidt med øjnene, da han så dem, vendte hæf-

Geografi med lærer A. K. Hansen i 4. mellem 1931 i Grenaa vestre skole.

Eleverne ved bordene til venstre er:

Oda Nielsen (forretter Viggo Nielsen)

Tove Jørgensen (redaktør Jørgensen)

Hilma Hjorth (gift med J. C. Jochumsen)

Benedikte Hansen

Alfrida Mikkelsen (gift med Jens Kirial)

Julie Nielsen, død (gift med afd. Helmuth Madsen)

Irma Mikkelsen (maskinmester Mikkelsen)

Anna Margrethe Johnsen (mejeribestyrer Johnsen)

Mona Nielsen (gift med afd. Knud Berthelsen) bagest: Ove Jørgensen, ukendt

Arne Larsen (malermester Oscar Larsen)

Ved bordene til højre: forreste række:

Alfred Willezen (byrådssekretær Willezen)

Knud Pedersen (snedker Ejner Pedersen)

Henry Laursen (gartner Laursen)

Hans Schmidt, ukendt

Poul P. W. Sørensen, død (grosserer P. W. Sørensen)

Knud Riis Jensen, død (maler Stanus Jensen)

Vagn Rasmussen (togfører Rasmussen)

Halvt skjult Villy Andersen (snedker E. An-

dersen). Bagest Gunnar Rasmussen (portør Rasmussen)

Et sted i artiklen nævnes, at eleverne dengang sad efter dygtighed i klassen. Det passer ikke m.h.t. ovenstående billede. Af hensyn til fotografen blev vi placeret således, at alle kunne komme med på billedet. I skolestuerne var der normalt tre rækker pulte, og i min tid har der aldrig siddet mere end to elever ved hvert bord. Læg mærke til billederne på væggen og lampen i loftet.

terne et par gange og sagde så langsomt: »Det forekommer mig, jeg har set disse planter før! Hvordan var det nu, havde du ikke en søster, der gik ud af skolen sidste år? Hun var ferm til at presse planter...

Før han kunne nå at fortsætte, afbrød jeg: »Ja, det er en familievagthed...» »Ja, det er godt med dig. Jeg vil æde min gamle hat på, at de her« - og så pegede han på blomsterne - »har du ikke selv lavet«. Og så lo han, så det klukkede.

Et herligt menneske, en dejlig lærer, som jeg kun har gode minder om.

Andre lærere.

Lærer A.K. Hansen var også en flink lærer, men på en helt anden måde. Der var orden, system og disciplin i hans timer, men jeg tror aldrig, jeg har set ham vred. Han underviste i de større klasser kun i geografi, og vi fik i høj grad at vide, hvor Rom, Ribe og Rio de Janeiro var placeret på landkortet. Efter mange års lærergerning ved Grenaa skolevæsen rejste han til Bornholm til en større stilling, og kun en enkelt gang senere har jeg truffet ham: i Helsingør, hvor vi tilfældigt løb på hinanden. Han var stadig den samme flinke mand, han altid havde været.

Julius Madsen var af en helt anden type. Hans undervisning i Engelsk og Dansk fængede ikke rigtigt i vore sind, og det var den almindelige mening, at selvom han personlig var en meget dygtig pædagog, havde han ikke evnen til at viderebringe sin lærdom. Vi halvstore lømler var heller ikke altid lige behagelige at omgås, og vi gjorde - tror jeg nok - undertiden livet surt for ham. Det var synd, for han var ellers et rart og gemytligt menneske, lidt missionsk, hvorfor vi også, når hans timer faldt om morgenen, startede dagen med morgensang og -bøn. Det var - hvad jeg kan se nu - en udmærket begyndelse på dagens dont, men det var ikke netop det, der optog os knægte, så det gik alt for let hen over hovedet på os. - Engelsk var ikke lige netop sagen for mig, og dansk grammatik kan være kedelig, hvad det også var. I dansk stil derimod kunne jeg være i vognen, og det

skete ikke så sjældent, at lærer Madsen læste mine stile højt i klassen og pointerede, at her virkelig var noget, som var udmærket... Jeg kroede mig som en kalkunsk hane!

En afgørelse nærmer sig.

I 1931 var jeg kommet op i 4. mellem, og eksamen stundede til.

Hidtil havde jeg ikke vist formidable evner hverken til småt eller stort, så mine forældre havde indset, at deres håbefulde søn sikkert ikke blev statsminister eller noget andet betydningfuldt. Det gjaldt så blot om at finde et eller andet, jeg så nogenlunde kunne tjene det daglige brød ved, men dengang var børn akkurat lige så uvidende om livets forhold, som de er i dag. Og der var skam i hine tider ikke noget, der hed Erhvervsvejledning eller praktikantpladser eller andet. - Når børn kom ud af skolen, var der faktisk kun få muligheder: man kunne komme i lære som håndværker, man kunne komme i forretning eller på kontor, eller man kunne komme på landet (hvis man i det hele taget kunne opdrive en plads). For pigernes vedkommende lå det næsten endnu tungere: de kunne komme i forretning eller på kontor, eventuelt »i huset«, og så håbe på, at der viste sig en rig bejler, der ville hjemføre »den skønne« til den attråværdige brudeseng med hvad dertil hørte: Børneskrål og blevask m.m.m.

Naturligvis var der - dengang som i dag - den mulighed, at man kunne læse videre på gymnasium, tage studentereksamen og fortsætte den akademiske løbebane, men det krævede to ting: 1) at man havde visse evner, og 2) at man havde en rig far, mor, moster eller onkel, der kunne spæde til den altid slunkne pengepung. Beklageligvis var jeg ikke begavet med hverken rige evner eller ditto forældre, så den udvej var lukket land for mig. Og så må man ikke glemme, at der dengang - som nu - var ca. 225.000 arbejdsløse, og at depressionen knugede alt og alle (der er intet nyt under solen). Men livet skulle jo - trods krise, arbejdsløshed og andet skidteri - gå sin gang, og for mig var problemet blot at få noget at rive i, når eksamen var overstået.

Redaktør Andersen rakte mig en hjælpende hånd.

Som avisdreng havde jeg lugtet lidt til tryk-sværte og typer, og da min far en dag tilfældigt løb over redaktør *Gustav S. Andersen*, »Grenaa Folketidende«, som dengang var byens absolut førende blad, spurgte han ham om muligheden af, at jeg kom i typograflære. Redaktør Andersen var ikke uvillig, men vil-le lige - før der blev skrevet kontrakt - se ikke alene mig, men også min sidste karakterbog. Det var knapt så godt, for det var strengt taget ikke nogen »bestseller«, jeg kunne præstere. Dog, her hjalp ingen kære mor. Med den famøse bog i hånden skred jeg ned på »Grenaa Folketidende«s kontor, hvor den daværende bogholder, frk. Asta Juul, tog imod. »Hvad jeg ville«. »Jo, jeg ville da gerne tale med redaktør Andersen og vise ham min karakterbog, da jeg meget gerne skulle i lære som typograf«. - Frk. Juul stjelede ind til redaktøren og kom kort tid efter tilbage med besked om, at der var fri bane. Jeg blev vist ind i redaktørens privatkontor, et af de smukkeste rum, jeg på daværende tidspunkt havde set. Fra gulv til loft var reoler af blankpoleret mahogni fyldt med de skønneste bøger, og ved et kæmpeskrivebord henne i det ene hjørne sad redaktøren himself. Han hilste venligt på mig, spurgte mig ud om forskellige ting og læste til slut i den medbragte karakterbog. Da han havde studeret den lidt, rynkede han brynene og knøb øjnene sammen, og jeg så allerede i ånden læreplads m.m. fortone sig i en grå tåge. - Men så glattedes hans ansigt pludselig, og han sagde de ord, som jeg aldrig før havde hørt nogen sige om min karakterbog: »Ja, den er jo virkelig fin... Hvis du vil i lære her, kan du begynde den 1.april...« - Jeg kunne have omfavnet min kommende chef for disse ord.

En ny tilværelse begynder.

Den 1. april 1932 gik jeg for første gang ind ad »Grenaa Folketidende«s port som lærling, og samarbejdet med det gamle bladhus startede. Det kom for mit vedkommende til at vare 27 år.

Men det er - som Dickens siger - en helt anden historie...

Bystævnet i Homå.

Af Carl Katholm

Fra middelalderen og indtil stavnsbåndet blev ophævet i 1788 var det almindelig skik, at danske bøndergårde lå samlede i landsbyer, hvor de stråtede bindingsværksgårde lå i et par rækker langs med en vej eller omkring en åben plads, hvor der ofte lå et gadekær. Uden for hver gård lå der et mindre stykke jord, som kaldtes en toft, og den havde bonden fri rådighed over. Uden for tofterne lå agerjorden. Den var for Homå's vedkommende i 1688 delt op i »6 Wange, som bestaar af lige Muld oc Sand, besaais med Boghuede, endeel med Biug, Rug oc Aure i 3 Aar. huiler 3. Andslagis for $\frac{2}{3}$ middel, $\frac{1}{3}$ sharp. Haver ingen Engsbjerring mens wtløftig Fædrift i Heeden, (Sdr. Homå), som er sommesteder temelig gresstuchen. Gifuer til huer Gaard 8 Høfders middel Gresgang. Ildningsbrand

hafuis i samme Heede. (Tranebærmosen)« For at en bonde ikke skulle få al den gode jord og en anden den dårlige, var disse vange delt i Åse, en for hver slags jord. Hver af åsene var delt i lange smalle strimler, der kaldtes agre, og hver bonde havde en ager i hver af åsene. Det var derfor almindeligt, at en enkelt gård kunne have sin jord på 30 - 40 forskellige steder. Derfor var det nødvendigt, at alt arbejde i agermarken blev udført samtidigt eller fra en side af. For at organisere markarbejdet og alle de andre fællesanliggender (f.eks. byhyrde, bytyr m.m.) samledes bønderne i landsbyen så tit, det var nødvendigt, til bystævne. Bystævnepladsen kunne være indrettet under et lindetræ, hvor bønderne sad på hver sin kampesten. Disse sten stod i en rundkreds omkring træet. I midten stod der også en sten, og her sad oldermændene med sine værdighedstegn: byhornet, hvormed der blev indkaldt til stævne, og karvstokken,

hvor der med indsnit blev holdt regnskab med den enkelte mands forsømmelser, som f.eks. kunne bestå i at komme for sent. Bøder for disse forsømmelser blev ofte betalt i naturalier, og her var bl.a. øl og brændevin godkendt og meget anvendt. Under oldermændens ledelse blev det så bestemt, hvornår de forskellige slags arbejder skulle påbegyndes.

Den 6. august 1962 blev bystævnet i Homå genindviet. 12 bymænd og en kvinde, jordbesiddere i Homå, samledes på det nyindrettede bystævne under en gammel lind. Her vil man i fremtiden mødes hvert år den 19. maj og drøfte sager af fælles interesse for den lille by og egn. Den lille trekant med bystævnepladsen, der ligger ved siden af den gamle skole, er skænket af overretssagfører D. Kølner-Augusttson, Lyngdal. En af initiativtagerne, fhv. sognerådsformand, gdr. Rasmus Kristensen, blev valgt som den første oldemand. Han fik overrakt

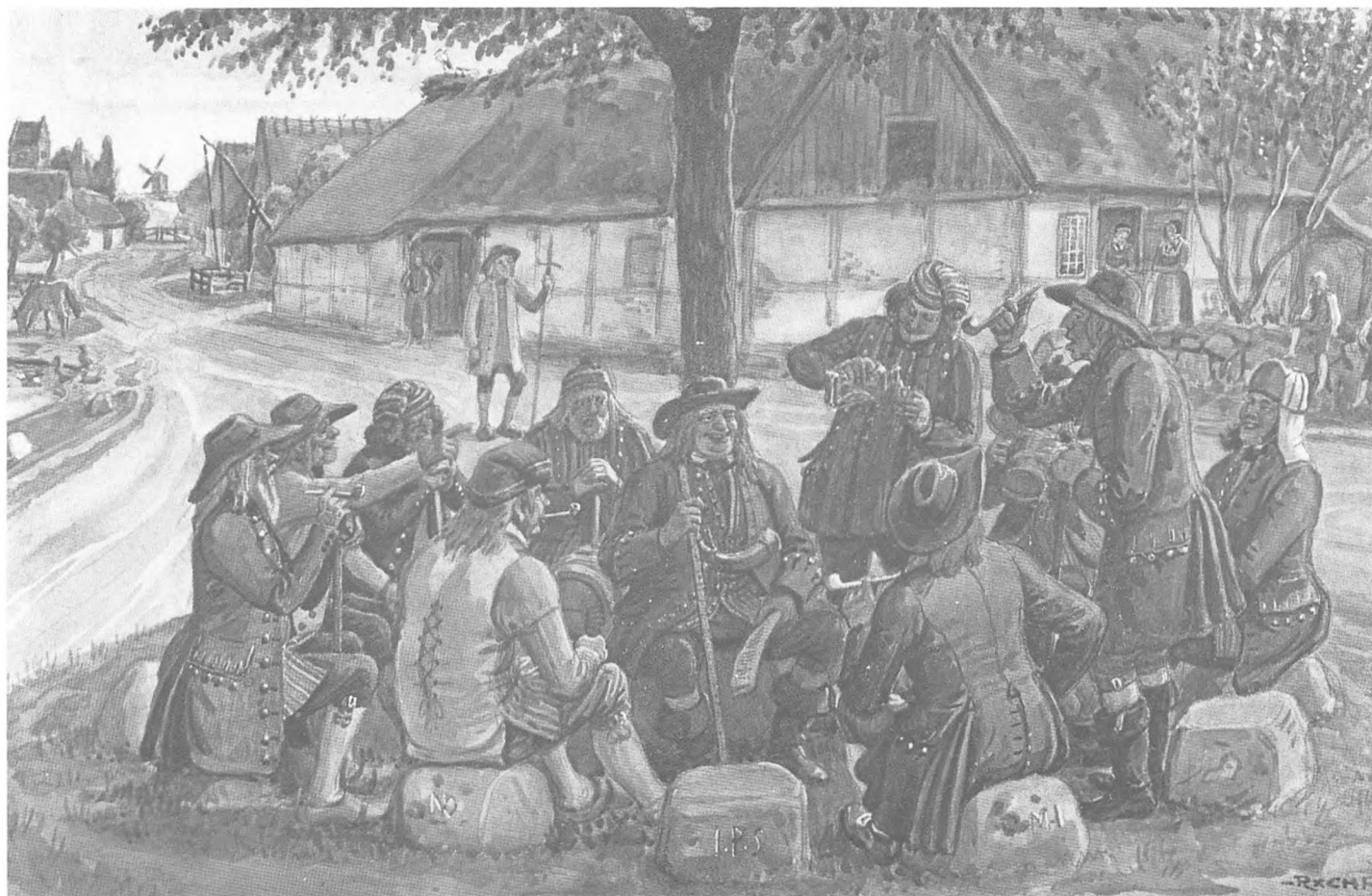
Bystævnets indvielse 1962.

oldermandsstokken med sølvplade samt protokollen med bestemmelserne for vedligeholdelse af bystævnepladsen. Der vælges ny oldermænd hvert år, og bymændene vælges på tur efter solens gang og gårdenes beliggenhed. En anden af initiativtagerne, gdr. Niels Erik Mortensen, sagde bl. a. i sin tale ved indvielsen: »Vi kan ikke på denne plads genskabe tidligere tiders bystævner og fællesskab bønderne imellem — men vi

kan genskabe et romantisk fællesskab på en plads, hvor der også i tidernes morgen har været holdt bystævner«. Efter selve indvielsen samledes bymændene med ægtefæller i Homå gl. skole til fælles kaffebord, og pastor P. K. Poulsen, Vejlbj, talte om gamle dages bystævner og landsbyfællesskab. Siden bystævnets genindvielse er Homå gl. skole blevet solgt til andet formål, og herefter har det været skik, at man efter bystæv-

net samles hos oldermænd til et godt kaffebord med efterfølgende underholdning, der kan bestå i fremvisning af lysbilleder, foredrag, m. m.

Det nye bystævne, der blev indviet i 1962, og som vidner om både skønhedssans og pietetsfølelse, blev påskønnet af Jyllands-Posten ved at tildele gdr. Rasmus Kristensen en Nette figur.

Billedet er efter et gammelt maleri af maleren Rasmus Christiansen (1863-1940) der har udført mange malerier med landbohistoriske motiver.

De store svømninger i 1937 og 1938

Omkring de to nævnte år rasede der en sand svømmedille over det ganske land. Grenaa var midt i det hele, idet Horsenspigen Jenny Kammersgaard svømmede fra Sjælland til Djurslands kyst og vakte en helt fantastisk opsigt landet over og videre ud. Jenny prøvede den 26. juni 1937, men måtte opgive to kilometer fra målet.

Den 9. august lykkedes det. Efter 60.000 svømmetrag nåede hun ind til Sangstrup Klint, men kunne ikke gå i land her. Hun blev taget op i en båd og sejlet til Grenaa Havn. Dette gav anledning til en del skrivelser: Man mente, hun burde have gået i land, der var imidlertid en mægtig jubel over Jenny Kammersgaard, og Grenaa byråd overrakte 500 kr. (det var mange penge dengang!) Pastor Jeppe Vedsted, Veggerslev, pianistinden på Badehotellet, Lilly Vieth, og kurvemager Carl Kaae skrev digte til hendes pris, og der var endda forslag om at rejse en statue af svømmersken. Det blev nu ikke til noget. Forfatteren Niels Anesen, der var med i ledsagebåden, skrev en bog om turen.

Jenny Kammersgaard på Badehotellets trappe. (udl. af Grenaa Egnsarkiv)

Borgmester N.S. Pallesens færd omkring begivenheden skabte en mægtig reklame for Grenaa. Pallesen gik op i sagen med stor alvor, og han måtte høre meget for dette, idet mange mente, han havde alvorligere ting at pusle med. Avisernes versemagere lavede grin med ham, men Pallesen lod sig ikke anfægte.

I 1938 gik det rigtigt løs med svømninger. Edmund Olsen, København, opgav kattegatsvømning d. 28. juli, smørrebrødsjomfru Elna Andersen opgav lignende tur 29. juli og nyt forsøg 4. august, Jenny Kammersgaard svømmede over Østersøen den 29. juli og hyldedes som en dronning i København. Dette er kun et par eksempler på, hvad der skete på svømningens område. Den 25. juli 1938 skriver Grenaa Folketidende, at Sally

Bauer har opgivet at fuldføre en kattegatsvømning. Hun nåede til 6 km fra Jernhatten.

5. august kan avisen med store bogstaver meddele, at Sally Bauer har fuldført en svømning fra Gniben på Sjælland til Havknuden ved Katholm, en strækning på 45 kilometer. Hun brugte 17 timer og 10 minutter til det - 12 timer mindre end Jenny Kammersgaard året før. Sally Bauer vandt en præmie på 5000 kr., udsat af fa. Tørslef.

Grenaa stod igen på den anden ende! Sally kom med båden »Odin« ind til havnen, og borgmester Pallesen talte fra færgen »Isfjord««, der lå klar til at sejle over det store vand. Fra en flåde af skibe dannede lanterner »en perlerække af røde grønne og hvide lys langs kysten«. Stærke mænd bar Sally på skuldrene, og der arrangeredes en stor nattefest. Landbrugsminister Bording boede tilfældigvis på »Havlund«, og han sagde nogle pæne ord til svømmersken.

Søndag eftermiddag den 8. august 1937 sejlede et stort antal fartøjer ud fra Grenaa for at møde Jenny Kammersgaard, der ses i vandet yderst t.h. ved ledsagebåden.

Færgen er den ene af de to »Hundestedfærger«, der i avisspalterne dengang omtaltes, som »de store Hundestedfærger«.

Adolf Hitlers lykønskningstelegram, der i oversættelse lyder:

Sally Bauer skulle bo på Hotel »Dagmar«, og fra købmand Skovs gård overfor lyste projektører, så alle kunne se den kække pige. Husene rystede under bifaldet - men Sally sov snart som en sten efter anstrengelserne.

På to timer modtog hun telegrammer for over 200 kr., skriver avisen! Sally Bauer var 26 år og fra Helsingborg. Hun var svensk mester i 100 meter crawl og var svømmelærerinde. Navigationslærer Emil Andersen havde spået, at Jenny Kammergaards tid ville blive slået eftertrykkeligt, når vejrforholdene var gunstige for en svømning, og han fik jo altså ret. På turen havde Sally spist kogt og stegt rødspætte og lidt tomat.

Grenaa Byråd holdt ekstraordinært møde og overrakte en gave, bestående af 6 sølvspiseskeer og 6 gafler - og i København var man naturligvis godt sure over, at al den stå-

Modtag også mine hjerteligste lykønskninger i anledning af Deres usædvanlige sportspræstation.

hej foregik i provinsen, men Sally fejredes da også dér.

Sally Bauer lovede at komme til byfest i Grenaa den 28. august, og her havde hun en strålende succes igen. Hun gav bolden op på Stadion til en oldboys-kamp mellem by og land (landet vandt!), og efter kampen kørte hun med honoratiøres i landauer til festpladsen. Hun var i båd en tur ude ved Havknuden, hvor hun gik i land, og hun fik en guldarmslænke og dansede gammeldaws vals med bl.a. Jens Udsen (hun dansede bedre end Jenny Kammergaard sidste år, skriver avisen!) Til byfesten var der udskrevet en konkurrence om billeder med Sally Bauer. Der indkom 70 stykker, der blev indsat i album og overrakt svømmersken (Grenaa Egnsarkiv efterlyser kopier!) - Tre fotografier fik præmie.

Havhymne til den svømmende danske kvinde

Hun ligger i det hvide sand
med brune, slanke lemmer -
bagved er brus af havets vand
med røst af tusind stemmer - -
nu rejser hun sig op og står,
det knitrer i det sorte hår,
hvis lokkevæld hun kæmmer.

Så ranker hun sit spæde bryst
samt unge, slanke lænder
og springer med et sus mod kyst,
det hav, vi alle kender - -
et kort sekund - et mægtigt plask,
og havets store havspejl brast
som glas for hendes hænder.

Så svømmer hun som havets fisk
i bølgens blanke strømme -
og bliver spænstig, stærk og frisk,
skønt skuldrene er ømme -
hun dykker ned til havets bund
og samler skønhed, skær og sund
samt perlevåde drømme.

Så går hun som af dronningstand,
som havets blå najade,
tilbage til den hvide strand
trods brændings kavalkade - -
det jubler i det unge blod -
det skummer om den brune fod
fra bølgens serenade.

Blidt solen kysser hendes hår,
mens kækt i land hun stiger -
højt lærken sine triller slår
mod sommerhimlens riger - -
den danske kvinde, skøn og øm,
vor store fremtids stolte drøm,
for hvem al onskab viger.

P.t. Grenaa Strand, 8. august 1937.
Efter Jenny K.s svømmetur.

Jeppe Vedsted.

Borgmester Pallesen kroede sig som en ål i vandet, men udtalte, at den næste svømmer gerne skulle komme ind mellem molerne i havnen - men selvom Sally gik i land ved Havknuden, var begivenheden ganske uden sidestykke.

Der var 10.000 mennesker til byfesten!

Der udløstes en lille debat mellem Jenny Kammersgaard og Sally Bauer. Jenny følte sig glemmt og sagde, hun havde svømmet 30 kilometer mere end Sally. Hun syntes dog, det var godt gjort af Sally. Der var den forskel på de to piger, at Sally svømmede crawl, medens Jenny udelukkende anvendte brystsvømning og således kun kunne nå det halve af Sallys hastighed. En svensk sportsjournalist anerkendte danskernes fine modtagelse af den svenske svømmer, men sagde lidt surt, at »Jenny flød, medens Sally crawlde«. Disse distancesvømninger »hørte hjemme på sportens overdrev, men når der lå 5000 kr. og vinkede på stranden, var det da dumt ikke at komme og hente dem«...

Sally Bauer ledsaget af sin livredder på vej nedad Torvet. (udl. af C. Herbst)

Sally Bauer. (udl. af C. Herbst)

De to vellykkede svømninger udløste en mængde svømninger landet over. Ovennævnte mælkekusk Edmund Olsen svømmede over Kattegat til Boeslum Strand og kom frisk som en fisk til Ebeltoft. Her følte man sig lidt stødt over, at borgmester Pallesen var mødt op på stranden og ligesom ville kidnappe svømmeren! Det havde de to byer megen fornøjelse af at debattere i aviserne. Der var naturligvis en mægtig fest i Ebeltoft.

Svømmelærer Halby i Grenaa arrangerede en svømning for 8 unge piger fra Grenaa Havn til Fornæs, en strækning på 4 km. De hurtigste piger svømmede på 1½ time. De svømmede to og to og var ledsaget af både med livreddere.

Grenaa fik en mængde avisreklame på svømmerierne...

J.A. Nielsen

Kampen om Kattegats »blå bånd«

I Grenaa Folketidende 11. august 1938

Der blæser en kuling i Kattegat, de vover gange ret høje. Så mangen en svømmer ved dag og nat de skummende bølger pløje.

De mindes alle den dag i fjor, da Jenny sprang ud i det våde og som en snekke til Djursland foer ledsaget af talrige både.

Jenny, du stærke og tapre mø, der åbner de nye ruter, i Grenaa skal ikke dit minde dø, mens andre skal have salut'er.

Og Jenny blev fejret af høj og lav, fik sølvtøj og fem hundrede krus, som Grenaa by til heltiden gav, der trodsede havets brus.

Der gik et år, det blev varmt igen, søslangen kom frem fra sit gemme, og svømmerne sprang i baljen igen, hvor ret de føler sig hjemme.

Hver dag var der en svømmer på vej fra Sjælland til Djurslands strande. Kommer end ormen hin lange ej, en svømmer, kan hænde, vil lande.

Så var det den 4. august i år, da Sally var ret i sit es, den hurtigrute vi åbnet får, værdig at kaldes ekspres.

Den fæle søslange huer os ej, gammel, med skæl på ryggen, den skal holde sig borte fra pigernes vej - til Skotland forviser vi styggen.

»Den sødeste havfru« er Sallys navn, spørg blot vor rare borgmester. For Sally vi hejser vort flag i stavn, for Sally vi alle fester.

Æres-byrådsmedlem hun er
- det meste, man næsten kan blive -,
skeer og gafler af sølv med mer
med glæde man hende give.

I visse familier man jo ser,
at når et barn der skal komme,
så kan det hælde, der kommer fler',
3-4 stykker hos somme.

Sådan også med svømmere her.
Og ligervis som en fader
til trillinger, glad, men bekymret dog ser,
hvad økonomien tillader.

Sådan det sikkert borgmesteren går,
hvis også de kommer fra Fyn.
»At De er velkommen, nok De forstår,
men tilsidst ruinerer det byen«.

Jeg ser i ånden, den dag er nær,
det ringer fra havnekontoret:
Nu er der på vej en betydelig hær.
(Ja, der er da mange, som tror'et)

En dejlig havfru med øjne blå,
en noget ældre matrone,
en lille unge med bleen på,
en pæn og agtværdig kone.

En mand, som kun har halvandet ben,
en særlig, der ånder ved gæller,
og så en helt ubestemmelig en
- er lidt af, hvad man fortæller.

En velaget borgers bedstemor
er efter præmien ude.
Hun går så støt som en damper ved ror
og kan både fløjte og tude.

Borgmesteren samler sit sidste mod
og siger til dem ved havnen:
»Nu holder vi op, mens legen er god,
vi tager dem ikke i favnen.

Giv den første en pakke Succes
(vi har ikke råd til mere)
og så i øvrigt en slikpind til hver,
hvis stadig der kommer flere«.

Spectator.

*Adskillige medborgere fandt den store ståhej
om kattegatsvømmerne helt overeksporeret.
Et digt som ovenstående udtrykker noget
denne mening.*

Fra Torvet, antagelig fra byfesten. Sally Bauer og borgmester Palleesen. Spejderen er ukendt. Med ryggen til, landretssagfører Henning Hansen. (udl. af C. Herbst)

Fra byfesten. Sally Bauer stående, med politimester Andersen siddende foran (med hvid kasket), med ryggen til, borgmester Palleesen. Bag vognen, med høj hat, blikkenslagermester Alfred Stoffregen og bag denne t.v. med hvid kasket, Zachor Børre-

sen, t.h. isenkræmmer Chr. Ehrenreich. Mændene på bukken er yderst Anders Skipper og ved siden af Lauritz Simonsen, begge ansat ved Zoneredningskorpset, der dengang var underlagt vognmand Trolle Christensen. (udl. af J. A. Nielsen)

Søren Kanne.

Af Bodil Rasmussen.

(Kilder: Graver Frederik Jensen, Homaa. Historikeren Søren Petersen, Kolind. Afdøde Carl Svenstrup og Otto Andersen, Grenaa)

Naar Søren Kannes Navn og Redningsdaad er kendt overalt, hvor den danske Sang og det danske Sprog synges og tales og elskes, saa skyldes det i aldeles overvejende Grad Digterpræsten Steen Steen blichers fortællende Digt: »Det blæste en Storm udi Kattegat«, et Digt, hvis jævne Inderlighed taler sig dybt ind i Menigmands Sjæl, og hvis digteriske Fremstilling forbavsende hurtigt gik ind i den almindelige folkelige Bevidsthed som historisk korrekthed. Den stemmer da ogsaa i Hovedtrækkene, men den virkelige Begivenhed, som den er skildret, bl.a. i et Brev, skrevet til Jeppe Aakjær, af den forliste Jagts Ejer, Ole Jensen Jydes Søn, Hans Sejer Jensen, eller »Post-Jensen«, der boede i Glæsborg, afviger dog en Del derfra. Det

samme gælder en udskrift af et optaget Søforhør. Ialt kommer Hændelsesforløbet da til at se saaledes ud:

15. Februar 1835 sejlede den 45 aarige Skipper Ole Jensen Jyde af Hornbæk med sin Jagt »Benthe Marie« fra Helsingør til Grenaa med en Ladning Salt. Ombord hos sig havde han - ikke nogen »liden Dreng«, som Blicher fortæller - men to unge stærke Matroser, Jens Larsen og Rasmus Svendsen, af hvilke sidstnævnte dog formodentlig ikke havde megen Erfaring i Sømandsskab, idet han blot var taget med for at være fri for at møde paa Session i Helsingør.

Samme Dags Aften, som Skibet var naaet 1/4 Mil Syd for dets Bestemmelsessted, Grenaa Havn, rejste der sig en orkanagtig Snestorm, hvorunder en svær Braadsø skyllede ind over Skibet og slukkede Lyset, samt borttog Kompasset. Omtrent en halv Time derefter løb Skibet paa Grund under Herregaarden Hessels Forstrand. Straks efter Grundstødningen gik Fartøjets ene Side itu, saa Forstavnen stod under Vand og Skibsdækket løsnedes og gik til Havs. Skipperen og hans to Matroser forsøgte da at sejle i Land med Skibsbaaden, men denne blev ved den voldsomme Søgang straks fyldt med Vand. Besætningen maatte da skyndsomt arbejde sig op paa Skibsvraget, hvorefter Baaden drev i Land.

Nu holdt Skipperen sig fast ved Agterspejlet, staaende i Vand til op paa Livet og med de februarcolde bølger ustandseltigt skyllende ind over sig. Iflg. Sønnens senere Forklaring til Jeppe Aakjær holdt Skipperen sig i denne Stilling fra Klokkeren ca. 9 om Aftenen til Klokkeren ca. 2 næste Dags Eftermiddag.

Den ene af Matroserne, Rasmus Svendsen, ham, der var ked af at komme paa Session, holdt sig fast ved Masten, men blev endnu samme Aften, omtrent kl. 10, kastet i Søen af en Bølge »og har ej siden været at finde«.

Den anden Matros, Jens Larsen, gik op i Vantet og blev der, til det begyndte at dages, da svømmede han i Land. Forinden bad han

Skipperen følge sig, men denne var for udmattet og svag til en saadan Færd og blev derfor paa Vraget.

Det lykkedes Matrosen at svømme ind til Strandbredden, hvorfra han bjærgede sig hen til et lille Boelssted. Her var Ejeren, den 34 aarige Søren Mikkelsen Kanne, og dennes Far, Mikkil Sørensen Kanne, i Færd med at spænde et Par heste for en Arbejdsvogn. Muligvis havde man paa Ejendommen, allerede da det lysnede af Dag, været klar over, at der var sket en Stranding lidt længere hene.

Nu kom den forkomne Matros ind i en varm Stue til den unge Kone, Karens videre Omsorg, og Søren Kanne og hans Far kørte skyndsomt hen til det Sted, udfor hvilket Strandingen var sket. Paa Bredden laa den ilanddrevne Skibsbaad, og i det Haab at kunne bjærge Skipperen, sprang Søren Kanne deri og førte den fire forskellige Gange ud i Søen, men måtte hver Gang, p.g.a. den haarde Faalandsvind og de piskende Bølger, opgive Forsøget, thi den spinkle Baad truede med at kænre, og kun med store Anstregelser undgik Søren (eller Soren) at blive kastet i Vandet. Imidlertid var det hans faste Forsæt at redde Skipperen, hvilken Fare han end udsatte sig for. Hans Beslutning herom blev yderligere bestyrket ved de Raab om Hjælp, der gennem Brændingen nu og da naaede hans Øren.

Da det nu ikke vilde lykkes at naa derud med Baaden, spændte Søren Kanne Hestene fra Vognen (som omtalt skete Forlistet i Februar Maaned og derfor stod Hestene ikke, som beskrevet i Blichers Digt, »tøjred ved Bræken«.) og nu ledte han dem dristigt ud i Søen, iflg. det senere Søforhør »uagtet hans Fader bad og besværgede ham ikke at gøre det«. At gaa derud kunde ikke ske uden Livsfare, mente Faderen, og naar det ikke var muligt at naa ud til Vraget med Baaden, maatte det være endnu vanskeligere at naa derud med Hestene.

Alligevel gjorde Sønnen Forsøget, siddende paa den ene Hest og ledende den anden i Hovedlaget ud i det oprørte Hav. - Ud gik

det, ud og længere ud. Inde fra Stranden fulgte den gamle Far nu i Angst og Spænding sin Søns vovelige Færd. Han saa, hvorledes Bølgerne med regelmæssige Mellemrum slog op og skjulte baade Mand og Heste. Omsider lykkedes det at naa ud til Skibet, hvor der til alt Held efterhaanden havde dannet sig en Sandbanke, saaledes at det blev muligt for Hestene at bunde.

Søren Kanne tog nu Hestetømmen, som han havde bragt med sig, og kastede over til Skipperen. Denne var imidlertid saa udmattet, at han først efter flere kraftsløse Forsøg fik fat i Tømmen og fik den bundet om Livet.

Nu trak Søren Kanne paa faa Meters Afstand den afkræftede Skipper til sig. Derefter prøvede han at faa ham til at kravle op paa den ledige Hest, men da Skipperen var for svag til dette, maatte Søren Kanne stige af i Vandet og løfte ham op paa Hesten. Det viste sig imidlertid, at den Nødstedte heller ikke var i Stand til at holde sig oprejst her. Derfor maatte Redningsmanden med den ene Haand holde ham fast og med den anden styre Hestene gennem Brændingen ind mod Land.

Det lykkedes virkelig Søren Kanne at naa den frelsende Strand, hvor den gamle frysende Far opholdt sig ved den forladte Arbejdsvogn. Nu skyndte de to Mænd sig at spænde Hestene for Vognen og køre hjem til Karen med den forkomne Skipper. Her opholdt Matrosen Jens Larsen sig. Han var sikkert allerede paa dette Tidspunkt ved at komme til Kræfter, thi samme Dag ind under Aiten hjalp han til med at læsse den syge Skipper paa en Fjedervogn, der skulde befordre dem begge til Storegade i Grenaa. Her boede Rebslager Sejer Jensens Enke, hvis Steddatter Ole Jyde var blevet gift med to Aar før Forliset, og her i denne Gaard blev den syge Skipper bragt ind. (Der var altsaa ikke, som antydet i Verslinjerne »Han plejed den Sømand med samt hans Pøg, det baade af Potte og Pande, og det var al den Betaling han tog, den fattige Mand, Søren Kanne« - Tale om langvarig Pleje i Søren Kannes Hjem.)

Billedet viser Søren Kannes fødegård og stammer fra »Folkets Almanak« 1895, foræret Grenaa Egnarkiv af Slægtsgårdsforeningen 1975. Billedet har afstedkommet store debatter, idet det tilsyneladende vender forkert. Studier af maler Jørgen Jensens skitser til malerier fra 1920 synes imidlertid at vise, at der er sket noget med den oprindelige Kannegård. Stuehuset, »beboelsen«, lå på dette billede ud mod Heden. Senere har man bygget længen ud mod åen om til et nyt stuehus, og på de seneste bil-

Nu laa 45 aarige Ole Jyde til Sengs i Grenaa de næste 3-4 Maaneder. Ved sit Ophold paa Skibsvraget havde han faaet Koldbrand i begge Ben, og da der intet Sygehus fandtes i Grenaa paa den Tid, maatte han her i Svingermoderens Hus underkaste sig Lægetilsyn. Hertil ankom ogsaa hans 39 aarige Hustru, Jensine Marie, der var Rebslager Sejers eneste Datter af første Ægteskab. Jensine Marie havde formodentligt intet imod at opgive Skipperhjemmet i Hornbæk til Fordel for Barndomsbyen Grenaa. Hun var Ole Jydes tredje Hustru og fødte ham i 1838, tre Aar efter Forliset, Tvillingesønner, af hvilke den ene dog døde Aaret efter. Den anden, Hans Sejer Jensen, (Post-Jensen) erindres endnu af Folk i Glæsborg Sogn. Det lille Hus til Ejendommen, hvor han baade drev Landbrug og havde Brevsamlingssted, ligger der stadig. Herfra har han, efter Opfordring

leder ses tydeligt, at det halve af den lange længe er en smule højere end sædvanligt. Allerede på Jørgen Jensens billeder fra 1920 er gården i stærkt forfald, og tilsidst stod kun længen til venstre tilbage.

»Kannegården« lå i sin tid helt nede ved Grenaa Strand, og på den tid hed gården »Strandhuset«. Sandflugtsmyndighederne gav imidlertid »Hessel«, der var ejer af gården, 100 rigsdaler for at flytte gården længere ind i heden, da den generede sandflugtsforanstaltningerne. J. A. Nielsen.

fra Jeppe Aakjær, skrevet om Strandingen udfør Hessel, men da han ikke vidste mere, end hvad han for længe siden havde faaet fortalt, kan der have sneget sig smaa Uregelmæssigheder ind i Beretningerne. Hvorfor Aakjær var saa ivrig efter at kende alle Detaljerne, vides ikke. Maaske har han netop paa den tid arbejdet med »Historiske Randgloser til Blichers Digtning«? I disse historiske Udredninger omkring mange digteriske Friheder, Blicher har taget sig vedrørende stedfundne Begivenheder, har Aakjær paa sædvanlig grundig Vis forsøgt at naa frem til de virkelige Kendsgerninger. Derfor var »hvert skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog« til megen Nytte for ham, og derfor kontaktede han ilfuldt de Folk, der kunde give ham brugbare Oplysninger i hans Arbejde med dette eller hint.

Tænkes kan det imidlertid ogsaa, at Aak-

jær selv syslede med Tanken om et lignende medrivende Strandingsdigt. Herom fortæller den gamle Lokalhistoriker i Kolind, Søren Petersen, følgende: »for snart mange Aar siden udførte et Par Sallingkarle en lignende Bedrift som Søren Kannes. Og Jeppe Aakjær priste i et begejstret Digt deres Daad. Men hvor mange uden for den nærmeste Egn kender nu Aakjærs Digt eller Navnene paa Hovedpersonerne deri? Det er ikke lykkes for Aakjær i dette Digt at finde de Toner, der kunde trænge ind i Folkesjælen og gemmes der. Derfor er Digtet glemt, mens Blichers Digt, ægte i Stemning og hjerteligt af Indhold, stedse lever.«

Da Ole Jyde ved sit Skibs Forlis var blevet en fattig Mand, der ikke saa Udveje for et nyt Skib, bosatte han sig i Grenaa, hvor han siden ernærede sig som Fisker. Den overlevende Matros, Jens Larsen, var rejst til København, hvorfra han siden blev Skipper paa egen Skude. Fra »gulnede Blade om Livet paa vor Egn« berettes om en Ladning Salt, han fragtede til Grenaa paa sin Skude.

Ole Jyde naaede en Alder af 73 Aar og overlevede sin Redningsmand i tre Aar.

Søren Kannes Bedrift rygtedes snart og omtaltes første Gang i »Ugeblad for den danske Bonde«, hvor Blicher kan have læst om den. Den kom ogsaa Frederik den Sjette for Øre. Han lod da Kancelliet undersøge Sagen nærmere, og efter at have undersøgt denne, og efter at have modtaget Beretning herfra (som findes i 3. Departements Forestillingsprotokol, Rigsarkivet) skænkede han i April 1835 Søren Kanne »Medaillen for Druknedes Redning«, med Tilføjelsen:

»Derhos vilde vi endvidere allernaadigst have bemeldte Boelsmand, i Betragtning af de særdeles Omstændigheder, bevilget en Gratifikation af 40 Rdl. Sedler! F.R.«

Søren Kanne fik endnu en Æresgave, idet han 11. Juni samme Aar fik overrakt et kostbart Sølvbæger med følgende Inskription: »Fra Borgere og Borgerinder i Aarhus til Boelsmand Søren Kanne, den højmodige Frelser af et Menneskeliv.«

Hvor forunderligt maa det ikke have været

ret for den lille Familie derude paa Heden, som efter gamle Folks Udsagn levede et stille, indesluttet Liv, pludselig at blive Genstand for saa megen Opmærksomhed. Men Søren Kanne kunde taale alle Hædersbevisninger. Stille og bramfri som førhen levede han sit Liv paa Heden og ved Havet. At hans Navn nu er kendt over det ganske Land, skyldtes dog i aldeles overvejende Grad Blichers Digt. Vel var hans Gerning mandig nok til at bevares i Historiens Aarbøger, men hvor mange Heltebedrifter øves der ikke, som dog efter faa Aartiers Forløb er glemte?

Det er mærkeligt at tænke paa, at Søren Kanne, der 34 Aar gammel trodsede Kattøgats stormpiskede Bølger, som 59-aarig skulde ende sit Liv i et fredeligt Aaløb. Men saadan skete det. Søren Kanne omkom Mortensaften den 10. November 1860. Om denne Ulykke skriver Udgifveren og Redaktøren af »Grenaa Avis« C. Lemmich, følgende:

»- I Løverdags Aftes er her i Nærheden passeret en beklagelig Ulykke, idet Gaardmand (!) Søren Kanne paa Hessel Hede, ved i Mørket at lede om en Ko, faldt i Aaen og druknede. Det var ham, der i Stormen den 15. Februar 1835 ved Hjælp af sine Heste reddede to (!) Menneskeliv fra Skibet »Bendthe Marie«, som af Skipper Ole Jensen Jyde (endnu bosiddende her i Byen) var indstrandet paa Kysten. For denne ædle Daad belønnedes han af Regjeringen med Redningsmedaillen, og fra endeel Damer i Aarhus blev der ham tilsendt et smukt, indvendig forgyldt Sølvbæger, der paa den ene Side viser Billedet af Bjergningen, og paa den anden Side bærer en passende Inskription, hvilket Bæger opbevares i hans Hjem og med Stolthed bydes enhver Fremmed som Drikkekrus. Han efterlader sig Kone, men ingen Børn. (!) Vi vide intet bedre Minde at sætte over den afdøde Hædersmand, end at citere St. St. Blichers smukke Digt, der bevarer Erindringen om hans Ungdoms raske Daad henover Død og Grav:

»Der blæste en Storm udi Kattegat.

De Bølger de ginge saa høie.

Saamangen stolt Sømand den samme Nat

For sidste Gang lukked sit Øie.«

Ole Jyde var til Stede ved Søren Kannes Begravelse paa Aalsø Kirkegaard, hvor ogsaa en anden, gennem Blicher kendt Skikkelse »Præsten i Vejlbj« ligger begravet. Her rejste man Søren Kanne en høj Mindesten, hvorpaa var indristet de tre sidste Vers af Blichers fortællende Digt. Søren Kanne blev som nævnt 59 Aar. Han blev født 10. februar 1801. Fødehjemmet var Hessel Strandhus, der blev revet ned i 1930. Han skildres som en Mand af Middelstørrelse med et bredt, stærkt Ansigt, der var indrammet af en Skægkrans. Denne Skildring af hans Ydre har Billedhuggeren Johs. Bjerg sikkert taget med i sine Overvejelser, da han skabte den smukke Statue, der med Frihedskampen in Mente skulde fortælle om Mandskamp og Mandsmod. Statuen, der afsløredes i 1949, blev først anbragt mellem to ældgamle Kastanjer, plantet paa henfarne Slægters Grave, mens Omraadet var Kirkegaard. Siden, da Kastanjerne blev fældet, flyttede man Statuen lidt længere ned og plantede et Par nye Løvtræer som dens kommende Baggrund.

Længe før denne Statue skabtes, var der dog blevet afsløret et andet Mindesmærke for Søren Kanne, (i 1926) idet Grenaa Marineforening havde sat sig i Spidsen for at anskaffe en meget smuk Søsten, som forsynedes med Indskrift og rejstes paa en lille Høj ude paa den aabne Hede, med Forsiden vendt ud mod Havet. Denne Sten blev dog siden flyttet til sin nuværende Plads i Grenaa Plantage.

Naar der i Grenaa-Avisen for November 1860 staar om Søren kanne: »Han efterlader sig Kone, men ingen Børn«, saa er denne Oplysning ikke rigtig, idet han før sit Giftermaal med Karen Møller fra Bredstrup ved Grenaa havde været forlovet med Ane Marie Pedersdatter, der ogsaa var fra Bredstrup, men som i flere Aar tjente i Ebeltoft. Med hende havde han en Datter, Sara Marie, der blev født den 6. Juli 1825, og altsaa paa den Tid, omtalte Stranding fandt Sted, knap var 10 Aar gammel. Om Søren Kannes Far, Mikkel Sørensen Kanne, ved vi, at han hin

Februardag 1835 var 71 Aar gammel. Vi ved ogsaa, at Søren Kanne havde en Søster, thi dennes lille Dreng druknede i samme Aa som Søren Kanne. Dette hændte dog 32 Aar før Søren Kannes Død. Der var ogsaa en Bror i Hjemmet og det var denne Brors Efterkommere, der arvede den Redningsmedalje og det Sølvkrus, som rettelig burde være gaaet til Sara Marie. Søren Kannes Hustru, Karen, døde i en Alder af 80 Aar og blev begravet ved sin Mands Side paa Aalsø Kirkegaard. Om Sara Marie er blevet født i Hessel Strandhus, vides ikke, paa Daabsattesten er blot anført »Aalsø Sogn«, men man ved, at Søren Kannes Mor havde Godhed for Sønnens første Kæreste og saa med Uvillighed paa den næste, der var en »Stramaesk« og aldrig skulde blive Kone dér, stod det til hende.

Omkring 1850 blev den unge Sara Marie gift med Indsidder (Arbejdsmand) Hans Jensen, Hoed. Ægteparret fik to Sønner, Peter Jensen, (Farbror Peter) der sidenhen i mange Aar var Staldkarl paa Høgholm. I hans Ægteskab var der »jenne Drenger«. Den anden Søn, Jens Kristian Jensen havde fra 1883 en Ejendom paa Villersø Mark. Hans Kone hed Johanne og Ægteskabet varede til 1934, da døde Jens Kristian.

I dette Villersø-Hjem voksede der en stor

Børneflokk op. Bedstemoderen, Sara Marie, der altsaa var Søren Kannes »uægte« Barn, fik efter sin Mands Død Ophold her, men maatte rejse, da Sønnens og Svigerdatterens 12. Barn var i Vente. Der var ikke længere Plads til hende i det lille Hjem. Hun har paa dette Tidspunkt været 76 Aar. Herfra kom hun i Pleje hos »en gammel Piig« (ugift Kvinde) i Aalsrode. Her døde hun den 11. November 1903, uden Tvivl til det sidste tænkende paa Børnebørnene i Villersø, der gennem Aarene bevarede mange smaa gode Minder om deres Bedstemor. Sara Marie blev begravet i Hoed 15. Nov. 1903, og ifølge Hoed Sogns Kirkebog er hendes forældre ved Tilførslen herom angivet saaledes: »Ugifte Ane Marie Pedersdatter og Ungkarl Søren Mikkelsen Kanne«.

Noter:

En Oktoberdag 1972 sidder Optegneren af denne Redegørelse overfor et af Sara Mariens 12 Børnebørn fra Villersø, Graveren og Ringeren i Homaa, Frederik Jensen. Han er den eneste af Søskendeflokken, der er tilbage her i Landet, men han har to Brødre i U.S.A. Han fortæller lavmælt og stilfærdigt om sin Bedstemor, om hvem han kun har gode Minder fra sine tidligste Barneaar. Frederik Jensens Ansigt er ikke »bredt og stærkt« som Oldefaderens, men spinkelt og med tænk-

somme og intelligente Øjne. I Samtalens Løb kommer vi ind paa dette, at Søren Kannes eneste Barn var blevet forbigaaet vedrørende Arven efter Faderen, men dengang blev det betragtet som en Skam at faa et Barn udenfor Ægteskab, og man var jo nok helt paa Lovens Grund, naar man lod sine Søskende være Arvinger. - Alligevel spores en Smule Bitterhed i Frederik Jensens Øjne, da han siger: »Sølvbægeret og Medaljen, som med Rette tilkom vor Familiegren, blev givet til Efterkommerne af min Oldefars Bror, og det var der jo egentlig ingen Rimelighed i...«

Historikeren Otto Andersen, hos hvem jeg har hentet en Del af foranstaaende Stof, har fortalt, at da Djurslands Museum for Aar tilbage fik bedre Plads, besluttede man at indrette en »Søren Kanne-Stue«, men da Søren Kanne ikke havde efterladt sig ret mange Ting, henvendte man sig til Familien, om den, som Gave eller mod Betaling, kunde tænke sig at overlade Museet Mindebægeret og Redningsmedaljen? - Det var Familien dog ikke tilbøjelig til, men gav beredvilligt Tilladelse til, at Museet lod fremstille Kopier af de to Klenodier.

Disse Kopier, der er saa godt eftergjorte, at de ikke vil kunde skelnes fra Originalen, findes nu i »Søren Kanne-stuen« paa Museet i Grenaa.

Glæsborg. Posthuset ca. 1900. Posten blev bragt ud fra Grenaa postkontor af den kørende post Johnsen, der ses helt til venstre.

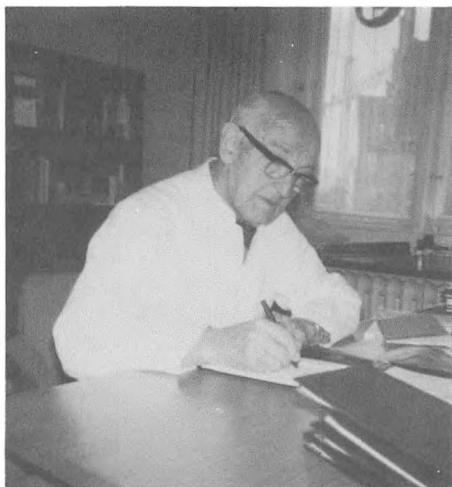
I døren står post Hans Sejr Jensen (Ole Jydes søn) og hans datter Signe. Ved siden af post Jensen, Johan Pedersen, kaldet »Bette

Johan«. Resten er ukendte.

Nørre Djurs Egnarkiv.

De russiske krigsfanger i Grenaa 1945.

ved Læge Per Laursen.

At tyskerne under 2. verdenskrig ventede engelske landgangsforsøg i Jylland viste de store fæstningsanlæg ved vestkysten, men efter landgangen i Bretagne og den engelsk - amerikanske fremgang der, blev de også bange for landgangsforsøg på østkysten. Der blev anlagt kanonstillinger mange steder, blandt andet på Havknuden og ved Fornæs, og man forberedte sprængning af havnene, så de allierede ikke kunne bruge dem. Til det formål sendte man en del russiske krigsfanger til Grenaa, ialt knapt 50. Tidspunktet er usikkert. Den eneste, der tør gætte, er fru Margrethe Møller Pedersen, der mener, at det var midt i januar 1945.

De blev indkvarteret i de bygninger på Klostervej, der nu er mineralvandsfabrik. Der havde været destruktionsanstalt i en årrække, en ildelugtende virksomhed, der var blevet forbudt af sanitære hensyn. Så blev der under krigen lavet kartoffeltørreri med eksport til Tyskland for øje, men nu lå bygningen til dels i ruiner, da den var blevet sabote-

ret. Der var dog tag over så meget at man kunne lave soverum til fangerne og et vagtrum til tyskerne. Så primitivt det var, må man tro, at det var bedre end, hvad russerne ellers havde prøvet, efter at de var taget til fange.

Der er refereret en samtale med to af fangerne - med den polske grenaaenser Stanislaus Soltysiak som tolk. Her fortæller den ene om, hvordan tyskerne skilte sig af med 3000 fanger straks efter tilfangetagelsen: De lod 50 fanger grave en stor grav, og så skød de 100 ad gangen. Fortælleren flygtede, blev såret, men reddede sig i første omgang ved befolkningens hjælp, blev siden alligevel fanget men kom på lazaret. Senere førtes han i koncentrationslejr. De marcherede i 7 dage og fik kun det at spise og drikke, som de selv skaffede sig, f.eks. blade fra træerne. I lejren, de kom til, døde 180 - 200 om dagen. I den første tid var maden kogt uden tilsætning af nogen art. Han sagde, at straks de kom til Danmark, mærkede de medfølelse og hjælpsomhed.

I lejren her var der lavet et indelukke udenom bygningen. Hegnet var af pigtråd men med så store masker, at det var let at putte småpakker ind, når vagten vendte ryggen til. Det var heller ikke alle vagter, der var lige nidkære. Nogle skød varselsskud, hvis folk kom for nær til hegnet, andre lukkede øjnene for de små pakker, der blev skubbet ind. Der var mange, der lagde aftenturen forbi lejren, og mange havde smågaver med, mest rugbrød, somme tider også tobak, men den var jo stærkt rationeret.

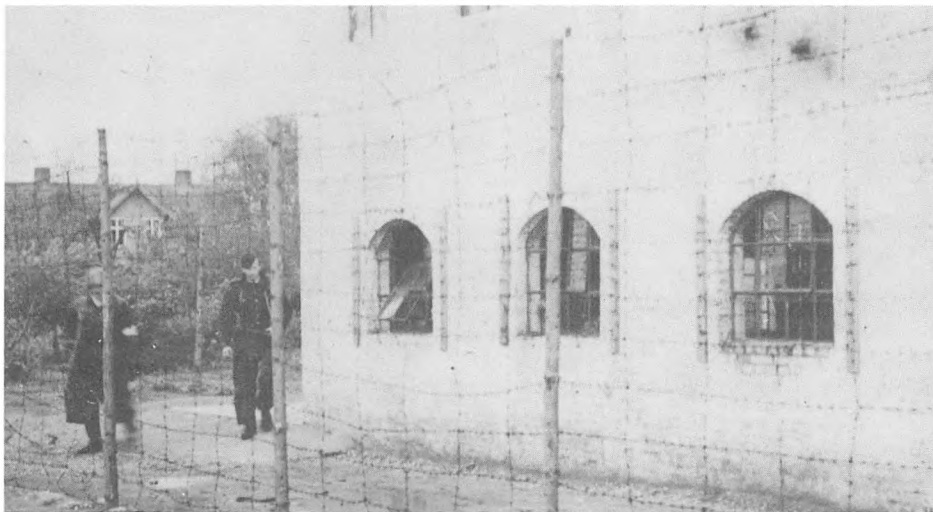
Til gengæld gav russerne træskærerarbejder. Så længe de var i lejren, var det blomsterpinde, hvor der var skåret en påfuglehale i den ene ende. De kunne ikke få træ til større ting. De fik også somme tider mad, når de arbejdede ved havnen eller var på vej hjem ad he-

devejen forbi Kannegården (som lå omtrent hvor Herman Bangsvej nu er) Mens de gravede i den kaj, hvor fiskerne lossede, blev der af og til kastet en fisk til dem, når vagten vendte ryggen til. Den blev samlet op og forsvandt indenfor skjorten hos den nærmeste. Og på vejen hjem over heden lå der tit småpakker med mad til dem.

Da en modstandsgruppe havde lavet en aktion mod slagteriet, der havde en sending svinekroppe og fedt til afsendelse til Tyskland, og havde gjort kødet uspiseligt og taget fedtet med sig, blev en del af dette pakket i småpakker og efterhånden kastet ind til russerne. De gravede som nævnt huller i kajerne til minering, men jorden havde en mærkelig tendens til at glide ned i hullerne igen. De sagde bagefter, at hjemme kunne de på 8 dage have lavet det arbejde, som de ikke blev færdige med på 3 måneder.

Da de gravede ud for fiskeauktionen, som dengang var i et af de nederste pakhuse, kom fru Møller Pedersen i forbindelse med dem. Hun havde overtaget ledelsen af auktionen, da hendes mand måtte flygte til Sverige efter at have sendt et par hundrede flygtninge over. Hun fortæller, at hun fik skabt kontakt mellem russerne og havnens modstandsgruppe og derigennem også med en gruppe tyske marinere, der til sin tid skulle armere minerne. Denne gruppe var indstillet på at ville forhindre en sprængning. Denne skulle udløses fra en kontakt i hotel Ankerstjernen (nu Crone). Hvis de ikke kunne forhindre deres kommandant i det på anden måde, ville de skyde ham.

På et tidspunkt - vistnok i april - lykkedes det for en del af russerne at flygte. Der er ingen, der nu kender antallet, måske op mod en halv snes. Fru Møller Pedersen mener, at tyskerne skød en eller to. En gruppe søgte over i skoven, og Hagbert Balle, Bredgade, mener, at de også var kommen gennem KATHOLM skov, før de vendte om og søgte tilbage. Tre søgte ind i Kannegården hos Sigvard Balle og blev der, en kom til fru Møller Pedersen, og Vladyslaw Soltysiak, Øster Alle, fortæller, at 6 søgte ind til hans forældre,

Klostervej

Marie og Stanislaus Soltysiak, der boede på Havnevejen. I første omgang fik Soltysiak dem anbragt på en gård nord for Grenaa, men siden fandt han plejehjem til dem. Selv beholdt de en, en anden kom til Anders Bachmann, Djurgade, en tredje til Thea og Martin Rasmussen i Gammel - Bredstrup. Mærkeligt nok fandt tyskerne ingen af dem, skønt f. e. fru Møller Pedersen havde jævnlig besøg af Gestapo, der håbede, at hendes mand skulle dukke op.

De tre i Kannegården var ret uforsigtige, da de første dage var gået. De spiste sammen med familien, men sov på høløftet, og der kunne de gennem vinduet se kammeraterne gå til og fra arbejde. Mere end en gang bankede de på ruden og vinkede til dem. Og da de lærte at cykle, øvede de sig frit op og ned ad hedevejen. Balle mener, at en af vagterne var klar over sammenhængen, men holdt mund. Det hele var heller ikke mere hemmeligt, end at husets venner vidste besked og kom med rationeringsmærker.

At russerne var populære i Grenaa, kan man læse i Grenaa Folketidende for 6. maj 1945: »Da et Kompagni af de russiske Krigsfanger, som Tyskerne længe har brugt til Arbejdstjeneste ved Befæstningsanlæg i Grenaa

Omegn, ved 21.30-Tiden (det må have været 4. maj) kom marcherende gennem Storegade og passerede Torvet, hilstes de med begejstret Bifald. Folkemængden slog sammen om disse Repræsentanter for den sejrige russiske Arme, og Hurraraabene gjaldede atter. Russerne smilede og vinkede, thi selv om Tyskerne næppe havde fortalt dem, hvad der var sket, saa forstod de af de mange Flag og de begejstrede Menneskers frigjorte Optræden, at deres Befrielse nu var nær. Den tyske Vagtpost, der førte Kolonnen, saa knap saa begejstret ud. Mængden fulgte Kolonnen ned til det tyske Hovedkvarters Pigtraadsspærring ved Hotel Dagmar, men vendte saa om, uden at det kom til Demonstrationer mod Værnemagten. Endnu var Kapitulationen ikke sket, og man fulgte Frihedsraadets Appel om disciplineret og værdig Optræden for ikke at give Anledning til Optrin den sidste Aften før den endelige Vaabenedlæggelse«. Om selve befrielsen af russerne fortæller fru Anni Bostrup, der var leder af D.K.B. (Danske Kvinders Beredskab), at hun stod foran det gamle rådhus om aftenen den 4. (5?) maj, da hun blev kontaktet af borgmester Pallesen og politimester Andersen. Den tyske kommandant havde henvendt sig til den

ne sidste og bedt politiet tage sig af russerne, da tyskerne nu ville forlade byen. (Fru Bostrup må huske fejl af datoen. Alle tre blade i Grenaa har den 11. maj referater af den nedenfor beskrevne »overtagelse« af russerne, der var sket dagen før). Man snakkede om sagen, og så gik borgmesteren og politimesteren til forhandling med kommandanten og tog for en sikkerheds skyld Jens Wulff med som tolk. og næste dag gik man så i aktion: Først sendte man politiets højtalervogn ud og opfordrede til at give tøj til russerne, hvad folk gjorde i rigt mål. Der var undertøj og bukser til alle og jakker til de fleste.

Så blev russerne kørt til Dampværerietes badanstalt, fik bad, blev klippet og barberet (de fleste af byens frisører var i sving), fik negle gjort i stand og kom i det rene tøj. Så fik de morgenmad, senere også middagsmad. Det er lidt usikkert, hvad de fik til middag. I følge af et par af aviserne fik de kærnemælk suppe og bajerske pølser med kartoffelsalat og til sidst lagkage, skænket af konditor Lassen. Men der er øjenvidner, der holder på, at de fik gule ærter, og at de var skeptiske overfor denne ukendte ret. Der var dog nogle modige, der dristede sig til at smage og fandt behag i den, og så spiste de fleste. Men der var nogle, der helt vragede den.

Der blev holdt taler af formanden for Røde Kors, Bering Nielsen, og af fru Bostrup. Russerne sang nogle sange, danskerne ligeså, og der var en hjertelig stemning. Så viste Dampværeriet en film fra virksomheden, og dagen sluttede med en tur rundt i byen på lastbiler - der var jo ikke andre at få, alle personbiler var klodset op. - Og så kørte russerne ud til lejren igen.

2 dage senere kom der engelske soldater til byen. De blev højtideligt modtaget foran rådhuset på nytorv, og her var russerne også indbudt.

Grenaa Folketidende skriver 14/5 45 først om modtagelsen af englænderne og så: »Saa samledes de russiske Krigsfanger paa Raadhustrappen.

Lft. Wynn (den engelske leder) hilste hjerteligt paa dem, og han og den russiske Anfører

udvekslede Løkønskninger. Russerne hylde den engelske allierede med russiske sange, og den russiske Leder benyttede Lejligheden til at rette en varm Tak til Grenaaenserne for den hjertelige Imødekommehed, de havde mødt under hele deres Ophold i Grenaa, ikke mindst efter Befrielsen.«

Der var almindelig enighed i byen om, at de ikke skulle blive i lejren, og i de nærmest følgende dage kom der mange tilbud om at tage en eller flere i hjemmene, indtil det blev bestemt, hvor de skulle samles før hjemsendelsen.

De fleste regnede vel med, at det ville vare et par uger. Det blev nu fem, men jeg tror ikke, at nogen fortrød deres tilbud. Man hørte kun om tilfredshed fra begge sider. Jeg har hørt om nogle, der først her lærte at bruge kniv og gaffel, i begyndelsen var det lettere med fingrene. Det gjaldt nu ikke flertallet.

Og de indordnede sig i de forskellige familiers skikke. Nogle prøvede jo at spise i flere hjem, og jeg har hørt en undre sig over, at enten man spiste hos en arbejder eller hos en mere velstillet, var måden af samme slags og lavet lige godt til.

Fru Bostrup fortæller, at mange, måske de fleste, kom i pleje hos vævere og tekstilarbejdere. De havde jo set dem d. 10. maj. Alligevel har det vist knebet med at få alle anbragt. Fru provst Hein tog først to, senere to til, foruden at hun fik to sendt til Homå mark til Marie og Rasmus Bisp.

Selv om de blev spredt over hele byen, blev de ved med at holde sammen i grupper: 7 - 8 stykker samlede i lejren, men nu på 1. sal, i tyskeres vagtstue.

Lige så mange eller flere kom i præstegården, en mindre gruppe i »Aftenstjernen« hos Ludvig Poulsens, en anden hos væver Lassens og Johannes Dragsbæks på Havnevejen, og der har nok været andre grupper, som jeg ikke ved om.

De kunne nu få træ nok og fik så afløb for deres dygtighed i træskæring.

Nu nøjedes de ikke med blomsterpinde, men skar legetøj til børnene, især »hønsegårde«: 5 - 8 høns anbragt på et rundt bræt med en

snor fra hver gennem brættet til et lod. Når man svingede brættet og loddet, bukkede hønsene sig efter tur, som om de pikkede korn. Johannes Dragsbæk har gemt den, hans børn fik.

Hvad de ellers fik tiden til at gå med, når de sad sammen, ved jeg ikke. De havde jo ikke adgang til øl eller spiritus, men sagde ikke nej, hvis de blev budt. Jeg husker en episode,

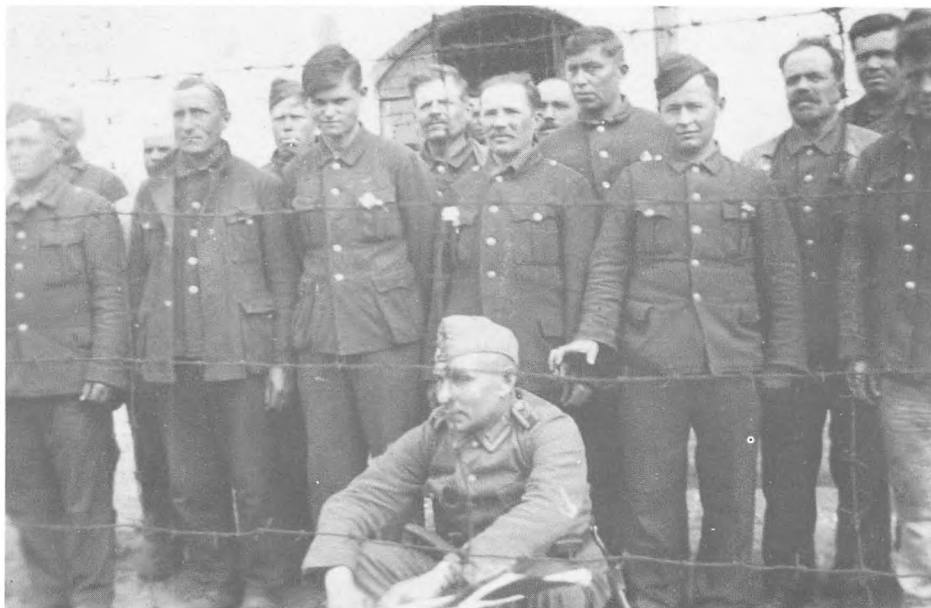
som jeg vist godt kan fortælle nu: Iwan, der boede hos os, må have set den flaske hospitalssprit (91%), der stod i konsultationsstuen. Han kom en dag og spurgte, om han ikke måtte få den til sig og kammeraterne. Det havde jeg ikke hjerte til at sige nej til, selv om det var ulovligt. Vi var jo blevet vant til at se stort på lovbrud.

Sovepladser

Besøget på Grenaa Dampværeri

Klostervej, siddende den tyske vagtpost

Han gik med flasken, og jeg gik ind og fortalte Else det. Hun blev skrækslagen: Den må du tage fra dem igen. De drikker den ufortyndet. - Det havde jeg ikke tænkt på, men turde ikke afvise det. Så jeg startede i il-march til lejren hvor der sad 7 - 8 smilende russere om flasken, der stod urørt på bordet. Jeg tog den uden videre og gik med den. De så forbavsede på mig, men reagerede ikke. Ellers sluttede de sig jo til værtsfamilierne, og de, der havde børn hjemme i Rusland, fandt sig en ven mellem husets børn. Men sproget var en hindring for en fri samtale. Deres for-råd af tyske gloser var fattigt, og de måtte endda lede efter dem, når de ville forklare noget. Så vi brugte mest tegnsprog, når vi talte sammen.

Iwan Kistanov, der boede hos os, var ca. 40 år, og de fleste var noget lignende. Men der var enkelte helt unge, ca. 20 år, som ikke havde været soldater, men var sendt i arbejdslejr af tyskerne, da deres hjemegn blev besat.

Iwan var fra Gorki, men mange egne var repræsenteret: en fra Arkangelsk, en fra Wladivostok, en var udpræget mongol. Hjemme arbejdede Iwan på et fabrikskontor og boede i en moderne lejlighed, næppe mere end to værelser, skønt hans mor boede hos dem. Han var gift og havde to døtre på 16 og 12 år og en søn på 10 år. Han længtes meget efter dem, og hans største ønske var at få dem fortalt, at han var i live. Vi spurgte på telegrafstationen, om vi kunne telegrafere. Det kunne gøres på engelsk, og det gjorde vi så. Men om det kom frem, ved jeg jo ikke. Han var meget interesseret i hvad han så her og ville gerne med ud at køre. Han undrede sig over de mange gårde og små marker, sammenlignet med hvad han var vant til. Også over de mange køer, der gik på græs. Vi drøftede aldrig politik, men han var utvivlsomt tilfreds med Rusland, som det var, da han blev indkaldt. Alligevel kunne han godt se småfejl ved systemet. Han kunne ikke forstå, at jeg ikke kunne få den tobak, jeg

havde lyst til: Hjemme i Rusland ville svaret til Iwan være: Nej, vi har ikke noget. - Men til en doktor eller en kommissær: en håndbevægelse som ind under en disk for at tage noget frem.

Han regnede med, at når de kom til Rusland, skulle de nok være soldater i endnu 1 - 2 år, men han glædede sig uden forbehold til at komme hjem. Mange af kammeraterne var imidlertid bange for det. Der blev talt meget om, at Stalin havde dekretet, at soldater, der var taget til fange, skulle betragtes som desertører og straffes derefter.

Da russerne havde været indkvarteret her i fem uger, blev alle russerne i Danmark, krigsfanger og flygtninge, samlet i Oksbøllejren, som tyskerne havde oprettet under krigen. Om hjemsendelse var der endnu ikke tale. Lejren hed nu Blåvandslejren vi fik fire breve fra Iwan, mens han var der. Det første er dateret 17/6 45 og er skrevet kort efter ankomsten. Dog havde der allerede den dag - en søndag været besøg af flere af kvarterværterne fra Grenaa.

*Blåvandslejren
pr. Oksbøl
Kistanov Iwan*

God dag højtærede Per Laursen
Jeg ønsker dig alt godt.

I dag Søndag 17/6 er der til lejren kommen mange danske kammerater, som spadserer her og så tager tilbage til Grenaa. Jeg skal endnu blive 1-2 måneder i lejren, så kommer en russisk kommission og undersøger alt og så skal vi rejse herfra til hæren eller hjem. I lejren får vi nok at spise, men intet at ryge, derfor er der ikke godt her. I en hel uge har jeg ikke røget.

I lejren er der russiske kvinder og børn, hvis mødre og fædre er døde.

Tiden går langsomt i lejren - ikke godt. På gensyn ærede Per Laursen.

Hils din kone, Bo og Jytte.

Hils også Arne Rose.

Farvel min kære kammerat.

Kammerat køb tobak til mig.

Farvel Farvel Farvel

Kistanov Iwan.

En uge senere fortæller han om deres dagskema: Op kl. 7, mad kl. 8, marschtur mellem 10 og 12, middag 12 - 14 og så igen spadseretur i 2 timer, men derefter var de fri til kl. 23, da de skulle ligge i deres senge. De ventede en engelsk officer næste dag, der skulle skrive pas til dem, så de kunne gå uden for lejren. Så kunne kommandanten også give lov til, at de rejste et par dage.

Og faktisk kom han også en dag i juli, mens vi boede i sommerhus, gående nedover Bertram Svendsens mark (Havlund). Han havde taget tog over Esbjerg - Fredricia - Århus.

Det sidste brev er skrevet 17. august, altså efter 2 måneder i Blåvandslejren. Det er påbegyndt i Lunderskov og afsluttet i Hovslund, lige før Grænsen, og formentlig postet der. Da var han altså på vej ud af Danmark.

Det lyder i hans ubehjælpsomme tysk:

Lunderskov 17/VIII 45.

Guten Tag fiel geehrten Papa!

Ich cheite (heute – i dag) abfaren nak Rusland - schon faren.

Ezt (jetz – nu) ich vill schraibe und schicken gross danske für gutes Beleidigung zu mir. Ich Schikken gross herzliche Grüss und vünche alles gutes.

Modtagelsen på Rådhuset

Aufvidersein meine libe papa, noch einmal ich schikken tausend gross danske und gross herzliche grüss und vünche alles gutes.

Gross Grüßs Mama, Jutta (Jytte) Bou (Bo).

Aufvidersein.

Gross danke dir Sovjetfolket takker det danske Folk for dets Gæstfrihed.

Hovslund 17/VIII kl. 21. *Kistanov Iwan*

Lunderskov 17/VIII 45

God dag højtærede Papa.

I dag rejser jeg til Rusland, - er allerede på rejse.

Nu vil jeg skrive og sende mange tak for god behandling af mig. Jeg sender mange hjertelige hilsener og ønsker alt godt.

På gensyn min kære Papa, endnu en gang sender jeg tusind gange tak og mange hjertelige hilsener og ønsker alt godt.

Mange hilsener til Mama, Jytte og Bo.

På Gensyn.

Mange tak til dig, og sovjetfolket takker det danske folk for dets gæstfrihed.

Hovslund 17/VIII Kl. 21

Kistanov Iwan.

Besøget på Grenaa Dampværeri efter omklædningen

Brevet giver et indtryk af hele hans indstilling og bidrager til en karakteristik af ham: Han var godhjertet, venlig og rolig. Det var sværere at bedømme hans viden og kunnen på grund af sprogvanskelighederne. Men når man ser brevene med de mange stavfejl, må man ikke glemme, at han havde lært tysk

ved at høre, ikke ved at læse. Og en ting tyder på god intelligens: den lethed hvormed han skrev latinske bogstaver. Har han kunnet det hjemme fra, har han haft en bedre skolelærdom end de fleste af hans landsmænd, og har han lært det i lejren, har han ikke været dum. Og læg mærke til, at det danske citat i slutningen af brevet er skrevet fejlfrit. Det gik dengang igen ved enhver officiel udtalelse fra russisk side, og måske har han haft en forskrift at bruge. Men han sad dog i toget og skrev, og alligevel er det uden fejl.

Vi hørte aldrig fra ham siden. Jeg har kun hørt om en enkelt, der gav livstegn efter hjemsendelsen: den flygtning, der havde boet hos fru Møller Pedersen. Han sendte længe efter et prospektkort fra Arkangelsk.

Vi var jo alle ængstelige for deres skæbne, således som mange af dem selv var, og gjorde os visse tanker, da vi ikke hørte fra ham. Så ivrig Iwan var efter kontakt, er det utænkeligt, at han skulle glemme os, så snart han havde passeret Grænsen.

Alligevel får man lidt håb ved at læse den svenske forfatter Enquists bog: Legionærerne. Den handler om baltiske flygtninge i Sverige, som alle havde været i tysk tjeneste, nogle frivilligt, andre tvungent.

Af 146 blev mere end 100 straks løsladt, da de i 1947 blev udleveret til russerne. Og mindre end 40 kom for retten. Man ved kun om een dødsdom og ved ikke, om den blev eksekveret. Derimod faldt der mange domme lydende på 20 års straffearbejde, men af de overlevende blev de fleste løsladt efter 10 år. Måske var der gået der, som det gik her, at kravene om straf var mildnet i de to år der var gået, før de kom hjem. Vore russere kom allerede hjem efter 4 måneder, måske til strengere domme - men set med vore øjne havde de jo ikke gjort noget galt.

På den anden side ved vi i dag, hvad vi ikke vidste den gang, at Stalin på Yaltakonferencen fik Churchills og Roosevelts tilsagn om, at alle russiske fanger skulle sendes tilbage efter krigens slutning, hvad enten de ønskede det eller ej. Og det har han vel haft en hen-

Rundturen i Grenaa

sigt med. - Så vi ved stadig ikke, hvad vi tør.

Mange år efter - i 1964 - da Krutsvov skulle komme til København - ville man gerne fra russisk side vise en venlig gestus mod Danmark. Man valgte da at belønne så mange som muligt af dem, der havde hjulpet flygtede krigsfanger. Man fandt faktisk kun 8, deraf 3 fra Grenaa: ægteparret Margrethe og Søren Møller Pedersen og forretter Sigvard Balle, Kannegården. Desuden provst Lindum og frue, Thorsager - under krigen Gjerlev nord for Randers - der havde huset en fange, der var flygtet fra Randers, fisker Thorvald Jensen, Kysing (ved Norsminde), der havde huset 3, der var flygtet fra en transport i Århus. Hotelejer Paul Lund, Bramming Hovedgård, der havde taget sig af 30 - 40 børn, der af tyskerne var udvalgt (på grund af lyst hår) til at opdrages som arier. Og endelig sygeplejerske Anna Rűsz, Fredericia, hvis hjælp ikke er nærmere angivet. De blev alle dekorerede, men ikke ens. Mændenes ordener synes at være de fineste. Et m/k - spørgsmål?

P.S.

Efter redaktionens afslutning oplyser Jens Kirk Christensen, Søren Kannesvej, Grenaa, at der også var russere indkvarteret i Yde Poulsens grisehus, der lå på heden, omtrent udfor hvor Ydesvej munder ud i Ringvejen, og det er muligvis derfra de flygtede.

Fra Hjembæk ved Sangstrup

Af J.A. Nielsen.

I Grenaa Folketidende skriver forstander Karl Fausing 28-2-1953 i et brev: »Nabo til hav og klit« fra det overmåde interessante sted ved Hjembæk ud for Sangstrup:

»Engang i min drengetid var jeg vidne til det store eventyr ved stranden. Det var en mild og stille skærsommeraften med havblik. En flok karle og drenge var søgt til vandet. Ikke så meget for at bade, for det var ikke så moderne, som det er nu, men for blot at nyde naturen.

Da så vi en fiskestime bevæge sig hen imod os langs stranden. Millioner af ansjoser ville kunne tælles i stimen, og iblandt dem var der et mylder af fisk, der viste sig at være makreller.

Et par fiskere, der også var til stede, forstod straks situationen og fik en båd ud med et langt makrelnet i, hvis ene ende blev på land, hvor nogle karle holdt ved, og så roede de lidt ud fra stranden, hen mod stimen, forbi den og i land bagved, alt mens de kastede garnet ud. På den måde indhegnede de hele makrelstimen som høns i en hønsegård, og da garnet blev draget på land, var ansjoserne løbet ud, og på det tørre lå der i læssevis af herlige makreller, som blev dækket til med et sejl til dagen efter. Det hele varede kun en timestid, højst. Hvor mange penge, fangsten indbragte, ved jeg ikke, og jeg er heller ikke klar over, om den slags sker ret ofte. Men jeg er tilbøjelig til at tro, at der er år imellem«.

Hjembæk er et spændende sted, og i 1976, da dette skrives, er det stadig et af undtagne yndlings-udflugtsmål. I årene 1914-18, da jeg tjente som horddreng på den gård, der ligger midt mellem Hammelev og Sangstrup, var der en dag i ferietiden stor familiesammenkomst på gården. En flok gæstebørn, dattersønnen Laurits Udsen Pagaard, og jeg cyklede om aftenen til Hjembæk og blev vidne til et skuespil, som i hvert fald jeg aldrig har glemt, og hvorom jeg har fortalt et utal af gange, når jeg stod på rullestenene ved Hjembæk.

Da vi ankom til stranden mellem de to høje klintler, var der et usædvanligt røre dernede. Der var fiskere og kvinder og børn. Fiskerne gik langs stranden og kastede noget ind fra vandet med deres »kese«: Ketsjere. Det viste sig at være småfisk på vel 10 centimeters længde. De blev øst op på rullestenene og fik travlt med at bore sig i skjul mellem stenene. Her havde kvinder og børn travlt. De samlede de mange sprællende småfisk i spande og var ivrige efter at bjerge så meget som muligt af denne eventyrlige fiskerigdom. Strandens langs fiskerne var ganske tæt besat med fisk, hver gang mændene øste en kesfuld ind. Det var spændende at se og noget ganske ukendt for de fremmede børn på stranden.

Vi fik at vide, at fiskene var brislinger. Karl Fausing skriver, at havet var fyldt med millioner af ansjoser, da han oplevede sit fiskeeventyr ved Hjembæk. Dengang udnyttede man åbenbart ikke de små fisk, men tog sig udelukkende af at fange makreller.

Vi fik oplyst, at årsagen til, at de mange små fisk stod helt ind til stenkanten, var, at en stime makrel stod længere ude og gjorde sig til gode med de lækre småfisk. Brislingerne blev på denne måde tvunget så langt ind som muligt - og her stod så fiskerne og udnyttede situationen! Dagen efter kørte fiskerne rundt på gårdene og solgte de små fisk i spandevise. Husmødrene lagde dem ned som ansjoser, og det må nok formodes, at Karl Fausings bemærkning om ansjoserne stammer herfra. Samme Fausing mener, at »eventyret« ikke

har fundet sted ret ofte. En gennemlæsning af Grenaa Folketidende bringer begivenheden i 1914-18 i hu, og beretningen bringes her.

Beretteren har aldrig oplevet noget lignende senere. Langt senere blev det aktuelt med fiskeri af skidtfisk - fisk til foderfremstilling. Dette fiskeri fik et stort omfang ved Grenaa Havn, og ofte så man fiskerbåde komme i havn ganske regelmæssigt, lastede til rælingen med disse skidtfisk, som de kaldtes. Store lastbiler holdt på kajen og overtog de store partier fisk og kørte dem til foderfabrikkerne. Skuespillet, der ofte foregik om aftenen, vakte stor interesse.

Om det var lignende småfisk, der bjergedes ind ved Hjembæk i sin tid, vides ikke; men episoden bringer bud om en tid, da husmødrene tilberedte flere produkter, end man gjorde i 1976, da dette skrives.

Der er forøvrigt uenighed om, hvorvidt klinterne ved Sangstrup bliver mindre eller ikke! Strandfoged Dusus Rasmussen, der kendte stranden fra barnsben, siger, at klinterne var meget, meget større i hans bittetid, altså rakte meget længere ud i havet, medens en anden kendt mand, men meget yngre, siger, at »sådan har det sgu altid været!« Undertegnede er stemt for at give Dusus ret. Før var der kun ganske enkelte både på stedet og enkelte fiskehuse, og fiskerne var mest besiddere af de mindre ejendomme i nærheden. I 1976 ligger der op mod en snes både på stranden, og ejerne er folk langvejs fra, der her nyder naturen og fiskeriet. Træbådene er blevet til plastikjoller, og der er motor i dem - men stedet ved Hjembæk er lige herligt...

Fra private album *Af P. S. Johnsen*

Grenaa 1902.

Agent Hartmann Sørensen var en mand med mange jern i ilden. Han foranledigede således præsentationen af de første biler i Grenaa. Dette skete den 25. maj 1902, hvor fire biler og en motorcykle ankom til byen fra Aarhus. Indkørslen til byen forventedes at ville ske mellem kl. 9 og 10. Da det var en søndag, havde en stor del af byens borgere lejlighed til at overvære begivenheden og havde derfor taget opstilling langt ud af den nuværende Aarhusvej, mens de mest ivrige, der var i besiddelse af en cykle, kørte kor-

tegen imøde. På grund af en del punkteringer og motorstop kom tilskuernes tålmodighed dog på en hård prøve, idet de første støvskyer ude ved Hessel først kunne ses ved firetiden om eftermiddagen.

Grenaa Avis skriver om begivenheden d. 26. maj: *Det var et imponerende syn, at se disse fire vogne tillige med en motorcykle i strygende fart rutsche gennem byens gader. Straks, efter ankomsten indtog automobilernes passagerer, der var hr. Hartmann Sørensens gæster, en middag på hotel Dag-*

mar, hvorefter køreture foretoges til havnen og dels gennem byens gader. Med velvillig opmærksomhed gaves der adskillige lejlighed til at være med på en sådan biltur. Også motorcyklen så man færdes i gaderne. Man fristes til at anstille en sammenligning mellem det lette arbejde en sådan cykletur fordrer imod det, der kræves ved de almindelige cykler.

Billedet er taget på Sønderstrand, Hartmann Sørensen står selv ved den midterste bil. (udl. af Egon Jacobsen)

Grenaa Håndværkerforening.

I mange år opførte foreningen et dilettant-stykke hvert efterår, og billedet her er fra opførelsen i 1945 af »Krage søger mager«, der var et af de mest populære stykker.

Man spillede dels for foreningens medlemmer og dels for andre foreninger og opførelserne foregik i Pavillon. Der var ikke nogen egentlig leder, dog fungerede gartner Otto Andersen som en slags instruktør, samtidig med han selv optrådte. Dekorationerne blev udført af J. E. Kirk, der i en

årrække var dekoratør hos Vogel, sminkør var frisørmester Ove Ellermann, fra hvem billedet er udlånt.

De medvirkende var i efteråret 1945 fra v.: installatør Harry Toftgaard Jensen fru gartner Andersen frisørmester Ove Ellermann prokurist Herluf Madsen fru Hornsyld redaktør Gustav Andersen

papirhandler V. Fløistrup Petersen fru Gerda Toftgaard Jensen redaktør Reimann kontorassistent Tove Poulsen røgeriejer Sølvér Andreasen damefrisør Inge Gudiksen Thomsen dekoratør J. E. Kirk siddende fra v.: manufakturhandler H. Ransby gartner Otto Andersen.

ALLELEV ca. 1918.

Havestuen hos gdr. Kristen Friis, med fru Agnes Friis og plejedatteren Agnethe. Udenfor gårdens port ligger en del store sten, som byens børn og unge brugte som siddepladser og holdt en slags »byting«, og nok har drøftet stort og småt. Børnene havde stenene til rådighed om dagen, mens de efter fyraften var forbeholdt byens ungdom. (Udl. af Anna Marie Pedersen)

ALLELEV. 1.2. og 3 klasse 1935.

Billedet er fra Allelev forskole, hvor lærerinde frk. Astrid Jensen underviste de mindste klasser, indtil 4. skoleår. Herefter fortsattes skolegangen i Lyngby hos lærer Mortensen og førstelærer Østergaard, der stadig er bosat i Lyngby som pensionist. Børnene er i bageste række f.v.:

Josefine Steffensen

Marna Jensen

Christa Holck

Ruth Mathiasen

Anna Marie Friis fra hvem billedet er udl.

Else Petersen

Midterste række f.v.:

Doris Johnsen

Tove Mortensen

Bodil Holck

Lilly Mathiasen

Bodil Dose

Forreste række f.v.:

Leo Dolmer

Kaj Jensen

Frode Mortensen

Rasmus Schou Andersen

Tage Laursen.

(udl. af Anna Marie Pedersen)

Beværfereforeningen for Grenaa og Ebeltoft på udflugt til Frederiksborg Slot et af de første år efter Hundested-færgens start i 1933-34.

1. Staal Sørensen, Ebeltoft.
2. Peter Andersen, Torvet, Grenaa
3. Fru Chr. Rasmussen, Landmandshotellet, Grenaa.
4. Jes Sørensen, Ebeltoft.
5. Kulhandler Hermansen, Ebeltoft
6. Fru Jes Sørensen, Ebeltoft

7. Fru Anna Nielsen, Aarhusvej 88, Grenaa
8. Fru Andersen, Hotel Ebeltoft.
9. Fru Staal Jørgensen, Ebeltoft
10. Fru Hermansen, Ebeltoft
11. Fru Peter Petersen »Baron«, Grenaa
12. Slagter Jørgensen, Ebeltoft.?
13. Fru Engberg Sørensen, Ebeltoft.
14. ?
15. Fru Steckhahn, Pavillon, Grenaa
16. Malermester Zebitz, tidl. Grenaa
17. Chr. Jensen »Vogter«, Grenaa Havn.

18. Bagerm. Frede Andersen, Grenaa Havn
19. Fru »Ceres« Sørensen, Grenaa
20. Rasmus Jensen, Hotel Skandinavien, Grenaa
21. Fru Sofus Sørensen, Grenaa
22. Datteren Ruth Sørensen
23. M. Steckhahn, Pavillon, Grenaa
24. Fru Rasmine Johnsen, Grenaa
25. Fru Niels Broge, Grenaa
26. Fru Chr. Jensen »Vogter«, Grenaa Havn
27. Bagved hende: Fru slagteridirektør Thomsen.

6

28. M. C. Thalund, Hotel Dagmar, Grenaa
 29. Ølhandler Sofus Sørensen, Grenaa
 30. Mejeribestyrer F. B. Johnsen, Grenaa
 31. ?
 32. Fru Jane Christensen, Olsens Hjørne, Grenaa.
 33. Dahl, Ebeltoft Skovpavillon. ?
 34. Holger Christensen, Grenaa.
 35. Fru Amdi Lassen, Grenaa.
 36. Hougaard, Kolind. ?
 37. Fra Ebeltoft Skovpavillon?
 38. Fru Ragnhild Lassen, Grenaa.

39. Musiker B. Møller, Grenaa.
 40. Fru Hougaard, Kolind.
 41. Musiker Albertsen, Grenaa.
 42. Mejeriejer Andersen, Tirstrup. ?
 43. Niels Broge, Grenaa Havn
 43a?
 44. Aksel Nielsen, Hotel Skansen, Ebeltoft.
 44a Jens Busk, Landmandshotellet, Grenaa
 45. Fru Sigrild Lindberg, Ebeltoft
 46. Lindberg, Ebeltoft.
 47. ?
 48. Svend Lassen, Grenaa.

49. Musiker Rydahl, Grenaa.
 50. Per Nielsen, Tirstrup Kro.

Bagved fra venstre:

1. Fru Ellen Lassen, Grenaa
2. Fru bagermester Frede Andersen, Grenaa
3. Andersen, Hotel Ebeltoft.
4. Fru Jens Busk. Grenaa.
5. Frk. Dagny Broge, Grenaa Havn.
6. Søren Tornøe, Hotel Jylland, Grenaa.
 (udl. af Grenaa Egnarkiv)

*1. realisthold fra Østre Skole 1960.
bageste række: lærer E. O Hansen, Yrsa Skøtt Høj, Mona Jensen, Tonny Christensen, Inge Mosegård Jensen, Anna Nielsen, Tove Due Jensen.*

forreste række: Rita Kildahl, Mogens Jensen, Else Gudmann, Jørgen Hagensen, Elsabeth Kjærgård, Egon Thøgersen.

PÅ MODSAT SIDE:

Grenaa østre skole fotograferet i København under et ferieophold i august 1953. Det var en tradition, at 7. klasse foretog en rejse til hovedstaden under ledsagelse af en lærer og lærerinde. Rejsen skete med Statsbanerne, udturen over Aarhus-Kalundborg, hjemturen over Storebælt.

Man besøgte de kendte steder, som f.eks. Rosenborg, Christiansborg, Zoologisk Have, Langelinie, Tuborg, Radiohuset, cirkus Schumann og ikke Tivoli at forglemme m.m. Rundvisningen skete under ledelse af en turistfører, en student, der modtog den fyrstelige gage af 20 kroner pr. dag. I nogle år, også på den her omtalte tur, boede og spiste man på Strandvejen i en stor villa, der var indrettet som vandrerhjem.

Børnene og deres lærere sov på sovesale i treetages køjesenge, og da der gerne var flere skoler indkvarteret samtidig, kunne det knibe med natteroen, når sidste hold, der måske havde været i Tivoli, rykkede ind omkring midnat.

Børnene, der deltog dette år, var særdeles nemme at have med at gøre, og bidrog hermed til, at turen blev særdeles vellykket. Ledere var daværende viceskoleinspektør A. C. Gamdrup og lærerinde fru Kyndal. Det var en af de første rejser, skolen foretog, idet Østre skole blev taget i brug 1951. I dag er Københavnerrejserne afløst af lejrskoler til udlandet, bl.a. Norge og Tyskland.

GRENAA ØSTRE SKOLE ca. 1956.

Regnetime med skoleinspektør M. Vester. Ved bordene mod væggen forrest fra v.ses:

*Ulla Carlsen - Alice Sørensen
Preben Henriksen - John Sørensen
Svend Dalgaard Jensen - Karsten Bachmann
Bent Pehrsson - Jørgen Jensen
Leo Johansen - Poul Hansen*

*Ved de nærmeste borde er eleverne fra v.:
Elin Bente Hansen - Birthe Bech Hansen
Rita Balle-Eva Krogh
Lene Nielsen - Hanne Broberg
(udl. af Grenaa østre skole)*

DELTAGERNE I SKOLEREJSEN 1953.

1. Jørgen Dalgaard Christensen
2. Arne Hansen
3. Carsten Rasmussen
4. Preben Andersen
5. Willie Pedersen
6. Leif Jensen
7. Erik Sørensen
8. Jens Erik Jensen
9. Arthur Hansen
10. Jørgen Jørgensen
11. Ole Dragsbæk
12. Preben Udsen
13. Per Carlsen
14. Erling Sørensen
15. Leif Pedersen
16. Grethe Hansen
17. Lizzie Olesen
18. Jette Bak
19. Gerda Udsen
20. Kirsten Olesen
21. Else Jørgensen
22. Palle Andersen
23. Verner Madsen
24. Gurli Pedersen
25. Grethe Henny Hansen
26. Inge Lise Nielsen
27. Inger Nielsen
28. Viceskoleinspektør A. C. Gamdrup
29. Lærerinde fru Kyndal
(udl. af Grenaa østre skole)

VANDRERHJEMMET STRANDVEJEN 93.

GRENAA ØSTRE SKOLE 1958.

8. klasse til cyklistprøve, deltagerne er fra venstre:

1. Hanne Andersen, 2. Tove Hoppe Nielsen, 3. Edel Hjorth Nielsen, 4. Elin Hansen, 5. Elin Danielsen, 6. Hanne Broberg, 7. Ole Vang Christensen, 8. Birger Hougaard, 9. Finn Rasmussen, 10. Bent Pehrsson, 11. John Sørensen, 12. Karsten Bachmann, 13. Jette Melby Petersen, 14. Rita Kildahl, 15. Hanne Bøjstrup Jensen, 16. Anna Nielsen, 17. Ole Jensen, 18. Gert Nørrevang, 19. Jørgen Hagensen, 20. Egon Thøgersen, 21. Peter Sørensen, 22. Niels Juul, 23. Poul Frederik Christensen, 24. Poul Kildahl.

Navnene skal tages med forbehold.

(udl. af Grenaa Østre Skole)

ÅSTRUP SKOLE ca. 1895.

Øverst t.v. Lærer Thomsen og frue.

(udl. af Chr. Kruse)

ÅLSRODE. Ålsrodegården 1929.

Mandskabet er på vej til markarbejdet.

På hesten ses t.v.

Peter ?, Sdr. Homå

Lorentz Kruse, Trustrup

Evald Andersen, Srd. Homå

Karl Knudsen, Ødum

Robert Høgh, Kirial.

Stående f.v.:

Mary Pedersen, Balle

Frida Juhl Sørensen, Fannerup

Johannes Andersen, Ålsrode

Øivind Funderud, Norge

(udl. af Robert Høgh)

ÅLSØ. Udflugt til Benzov skov.

Billedet er fra 1915 og taget på en skovtur med grd. Rasmus Petersens hestekøretøj.

Herrerne er fra v.:

? Væver, centralbest. Niels Vævers broder

tømrer Jens Henriksen (senior), Ålsø

gårdejer Rasmus Petersen, »Langelund« Ålsø.

tømrermester Jens Peter Henriksen, Ålsø

Damerne f.v.:

fru Jens Peter Henriksen

fru Alma Petersen

fru Jens Henriksen (senior)

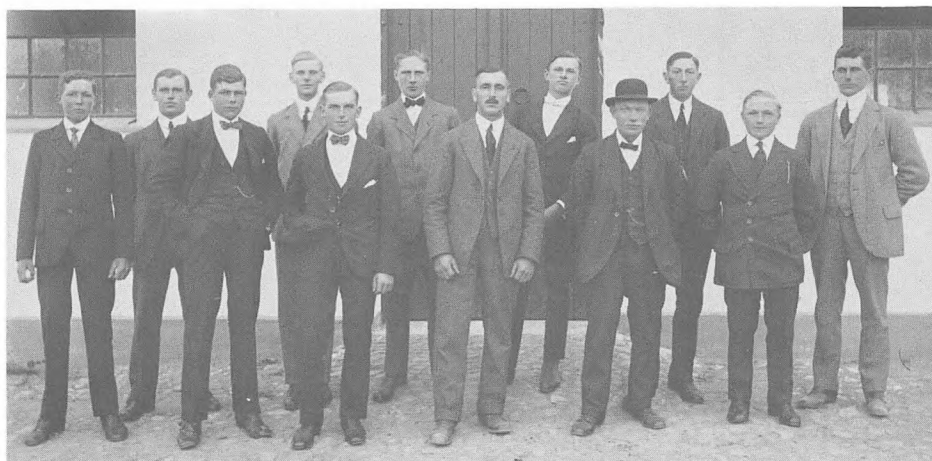
Børnene f.v.:

Tulle og Gerda, døtre af Alma og Rasmus Petersen.

»ENGHOLM« også kaldet »Høgereden«
beliggende i nærheden af Rørholm. Gården
ejedes af Ane og Niels Høgh, deraf navnet.
Niels Høgh var formand under Kolindsunds
udtørring.

Ane og Niels Høgh står yderst til højre på
billedet, der menes at være fra omkring
1880-90. (Udl. af Robert Høgh)

ÅLSRODE. »Kejsegaarden«.
Elevbillede ca. 1919.

Personerne er fra v.:

Richard Holst Jensen

Niels Mikkelsen, Bendstrup

Poul Schmidt, København

Gunnar Sørensen, Hjortshøj

Søren Lindgaard Jensen, Ørting

Aage Holm, Råsted

Aage Riber, forkarl

Johannes Pedersen, Egegaard, Randers

Schrøder, daglejer

Ehlers Andersen, Revn

Albert Jensen ?

Ejnar Jørgensen, Harrebjerg

(udl. af Richard Holst Jensen)

HAMMELEV. Jens Skovs gård.

Gårdens udbygninger blev nedrevet 1932, efter Jens Skov midt under landbrugs-krisen havde overrasket alle, med at bygge en ny gård på Hammelev mark, hvor gården havde sine jorder. Byggeriet var endog så moderne, at der installeredes eget elværk med en 10 hk Bukh petroleumsmotor, hvilket var noget ganske usædvanligt på den tid. Den nye gård kostede den formidable sum af 20.000 kr, men så var der også tre længer og et stuehus i røde sten.

Jens Skov, der var inkarneret ungkarl, bevarede til det sidste, det forestående byggeri, som en stor hemmelighed, og kun hans søstersøn, Robert Høgh, der var karl på gården, var indviet, men med strenge påbud om at holde tæt.

Det var derfor intet under, at den ganske by fik noget at spekulere på, da der kort tid før byggeriet skulle begynde, ankom 70 tønder brændt kalk, nok til at kalke samtlige gårde og huse i hele sognet.

Spekulationerne blev ikke mindre, når der blev spurgt om man skulle til at bygge og til svar fik, at det var til at kalke gården med. Kalken blev læsset i toften nord for gården, i Hammelev.

Jens Skov havde overtaget gården i 1913 efter sine forældre Marie og Jens Skov. Han overdrog i 1956 den nye gård til sin søstersøn og denne igen til sin søn Ove Høgh i 1972.

*Den sydlige længe var sammenbygget med stuehuset og porten har altså ført ned til byen.
Drengen t. v. er Arne Ditlevsen, pigen en ferie pige.*

*Robert Høgh i gang med roeaflæsning.
(Samtlige billeder er udlånt af Robert Høgh.)*

Jens Skovs gård 1931

Gårdspladsen til Jens Skovs gård

Stuehuset fik lov at blive stående, bortset fra de tre nederste fag mod syd. Denne del af stuehuset anvendtes oprindeligt til svinehus og husede gårdens grisebestand på 5-6 svin, samtidig med, at der var stuehus i den modsatte ende.

Gårdejer Jens Skov

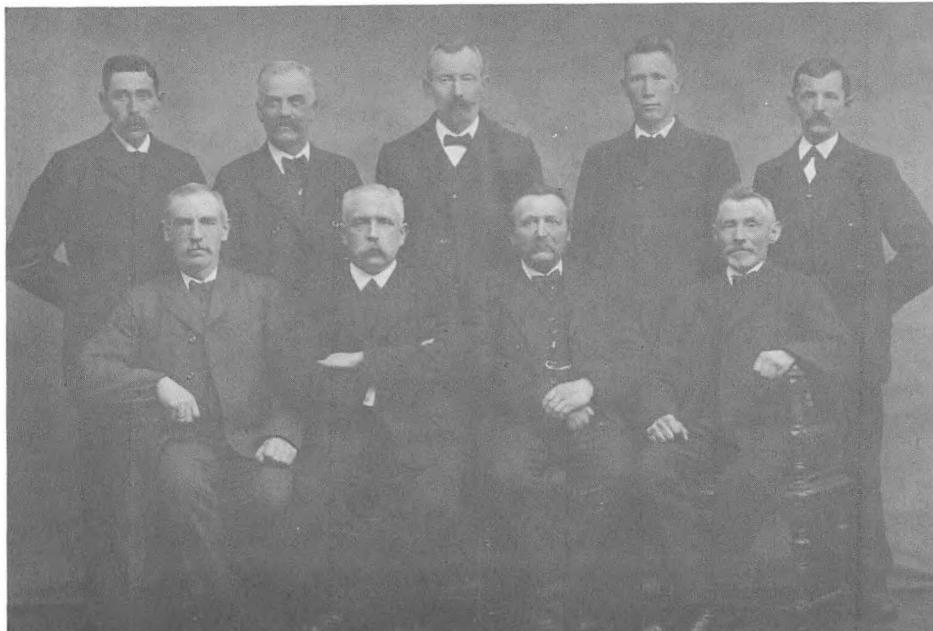
KATHOLM.

Vinteren ca. 1910. Medarbejderne afholder i anledning af fastelavnen en privat ringridning. Af personerne kendes følgende fra v.: manden med blød hat er smed Chr. Skipper og ved siden af fodermester Mikkelsen. På hest nr. 5 Karl Jensen, nr. 9 Kresten Pedersen, kaldet Hansen, nr. 11 hans far Søren Pedersen også kaldet Hansen, nr. 12 Johannes Jensen. Manden stående yderst er Carl Nymann, der sammen med broderen Martin Nymann havde forpagtet Katholm. Carl Nymann rejste senere til Sverige og købte her et gods. Damerne er ukendte. (udl. af Edvard Jensen)

KATHOLM. Staldpersonalet ca. 1920

Manden t.v. er Jacob Jensen og yderst t.h. står fodermester Marx, de øvrige mænd kendes ikke. Damerne er Polakker. (udl. af Edvard Jensen)

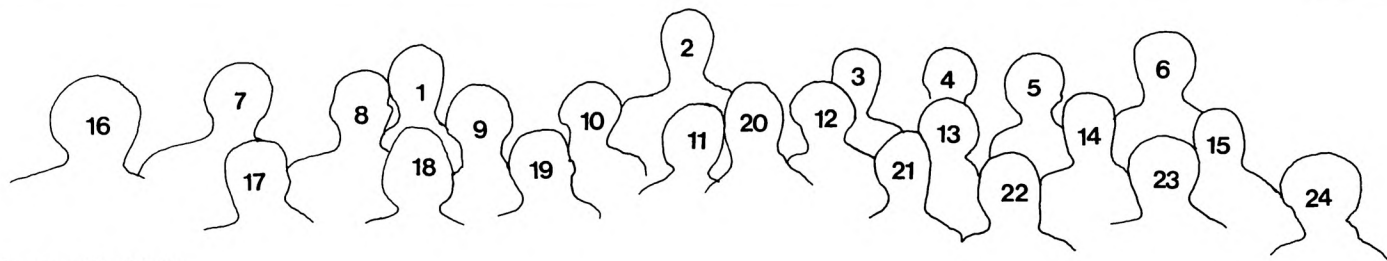
VEJLBY—HOMAA SOGNERÅD ca. 1910

bageste række f.v.:
 gårdejer Søren Skiffard, Homaa Mark
 gårdejer Søren Bonde, Sønder Homaa
 gårdejer Peder Pedersen, »Lille Mølle« Vejlb-
 by.gårdejer Kristian Birch, Vejlb-
 y.gårdejer Severin Juul, Revn forreste række f.v.:
 Uddeler Jens Sørensen, Homaa
 gårdejer Jens P. Jensen, Homaa
 (Sognerådsformand)
 gårdejer Niels Mortensen, Sønder Homaa
 husmand Johannes Jakobsen, Tolstrup
 (udl. af Søren Skiffard)

VEJLBY PRÆSTEGÅRD?????

*Billedet der er fotograferet af fotograf J. P.
 Christiansen, menes at være den gamle
 Vejlb-
 y Præstegård. Mulige oplysninger om
 rigtigheden heraf modtages gerne af Grenaa
 Egnsarkiv, hvorfra billedet er lånt.*

Trustrup Realskole.

5. juni 1978 samledes afgangsholdet fra 1953 til det sidste jubilæum på Trustrup Realskole, der lukkedes samme måned efter 80 års virke.

På billedet ses i bageste række fra v.:

1. Lillian Pedersen - gift Thrane-Michelsen
2. Børge Christensen
3. Skoleinspektør Hokland
4. Leif Nielsen
5. Fru Hokland
6. Ove Kjær

7. Per Kristian Pedersen
8. Karl Alrøe Christensen
9. Inge Christiansen - gift Johnsen
10. Lærer, fru Bisgaard
11. Birthe Iversen - gift Møller
12. Lene Lykke Meyer - gift Sørensen
13. Bente Østergaard - gift Kopp
14. Jørgen Henrik Bøgh Nielsen
15. Tove Tolstrup - gift Wehage

16. Svend Bille
17. Preben Ingemann Pedersen
18. Kirsten Lassen - gift Seisbøll
19. Lærer Bisgaard
20. Karsten Staanum - har taget navneforandring til Staanum
21. Kurt Pedersen
22. Steen Carlsen
23. Per Østmann
24. Anna Fisker - gift Svenning

Trustrup ca. 1910.

Billedet med murstensbygningen er Skolegade 4 og viser slagtermester C. Møllers forretning. C. Møller, der var ungkarl, havde selv startet forretningen, men solgte den i 1910 til H.J. Hansen, der selv drev slagterforretning fra Skolegade 1, som han havde ladet opføre samtidig med, at han etablerede sig som slagtermester i 1906. H.J. Hansen drev foruden slagterforretningen, kreaturhandel, idet slagterforretninger dengang i stor ud-

strækning måtte skaffe deres råvarer selv. H.J. Hansen havde en uror, Chr. Hansen, der var kreaturhandler. På grund af forskellig hårfrisur kaldtes de Knold og Tot.

På billedet ses H.J. Hansens »rullende forretning«, en hestevogn, der kørte rundt til kunderne, en form for handel, der stadig praktiseres, dog ikke med hesteforspand. H.J. Hansen foretog selv slagting af de kreaturer og svin han opkøbte hos egnens landmænd, i et slagtehus, der lå i baggården.

For at komme ind i butikken, der lå i kælderen, måtte man betræde 11 trappetrin, hvilket jo ikke ville være særligt kundevenligt i 1978.

På billedet ses på trappen, slagtermester C. Møller og hans husbestyrerinde, med kvien, slagtermester H.J. Hansen, manden på vognen er ukendt. Billedet er antagelig fotograferet i anledning af ejerskiftet. (udl. af Allan Hansen)

Trustrup 1966.

Øvelse med det lokale brandmandskab.

Yderst f.v. skimtes Alvin Sørensen, derpå Erik Petersen, Holger Jacobsen, Olaf Holck, Anders Andersen, Kristian Snedker, B. Friis? og Gunnar Sørensen, med ryggen til, brandinspektør Mogensen, Grenaa. (udl. af Grenaa Brandvæsen)

ALBØGE. Vanggården 1912.

Gården ejedes af Kirstine og Peter Thygesen, i dag af Søren Johnsen.

Læg mærke til møddingen midt på gårdspladsen og foran stuehuset ses et vandtrug, det var endnu før vandhanens indførelse. Gården havde to tjenestepiger, der står t. v., derpå børnene, Ane, Sigrid, Ellen (den lille), Marie (bagved), Karen, Holger og bagved Kathrine. Moderen Kirstine Thygesen står med hvidt forklæde. (udl. af Anna Marie Pedersen)

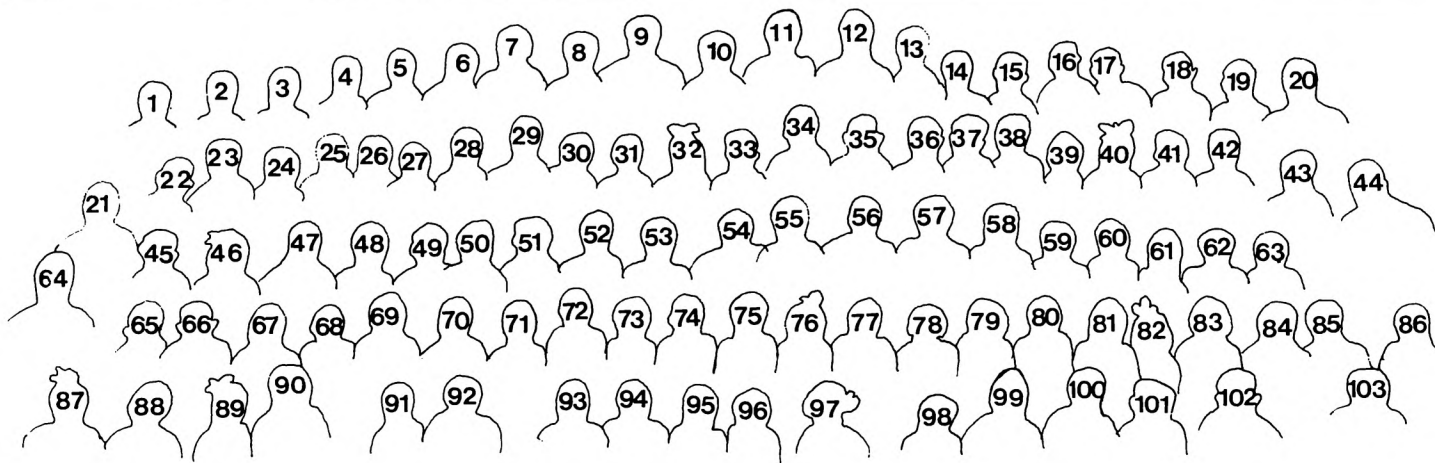
LYNGBY. Djursland Højskole 1906.

Anledningen til fotograferingen er ukendt, men en del af navnene kendes:

*Helene Karlsen, Fausing
Maren Nielsen, Allevang, Trustrup
Hansine Iversen, Ålsø*

*Andrea Petersen, Lyngby
Petrea Kaiser, Lyngby
Jane Keiser, Revn
Mortenline Larsen, Srd. Homå
Elisabeth Nymann*

*Kathrine Tolstrup, Bugtrup
Kirstine Skaarup, Albøge
Kathrine Ingildsen, Lyngby
Karen Pedersen, Lyngby
Dagmar Hansen, Hoed.*

LYNGBY SKOLE ca. 1926.

Billedet er taget i Lyngby skoles gård (det tidligere Lyngby seminarium)

Førstelærer Østergaard begyndte som andenlærer i 1917 og blev derefter førstelærer 1925, efter den tidligere førstelærer Rasmus Pedersens afsked på grund af alder. Førstelærer Østergaard pensioneredes i 1962 og er stadig bosat i Lyngby.

(Udl. af Holger Christensen)

- 1: Gunnar Rasmussen, Fladstrup
- 2: Esther Pedersen, Allelev Sund
- 3: Rigmor Meineche, Lyngby
- 4: ?
- 5: Anna Dalhof, Lyngby
- 6: Nanna Mortensen, Lyngby
- 7: Ella Vera Post, Lyngby
- 8: Chr. Holm, Fladstrup
- 9: Jens Nielsen, Fladstrup
- 10: Agnethe Friis, Allelev
- 11: Hedvig Hansen, Lyngby Mark
- 12: Oda Hansen, Lyngby
- 13: Birthe Friis, Allelev
- 14: Anna Pedersen, Lyngby
- 15: Chr. Jydemand, Allelev Sund
- 16: Martin Andersen, Lyngby
- 17: Arvid Flitner, Lyngby
- 18: Børge Johansen, Frederiksdal
- 19: Laurids Hansen, Allelev
- 20: Lærer Jørgensen

- 21: Fru Jørgensen
- 22: Palle Kolind Nielsen
- 23: ?
- 24: ?
- 25: Esther Pedersen, Lyngby
- 26: ?
- 27: Bodil Johansen, Frederiksdal
- 28: Mignon Ibsen, Lyngby
- 29: Helga Jydemand, Allelev Sund
- 30: Oda Vand, Allelev
- 31: Jenny Pasiack, Fævejle
- 32: Esther Højfeldt, Lyngby
- 33: Laura Møller, Fladstrup
- 34: Arne Kjær, Allelev
- 35: Niels Berthelsen, Fladstrup

- 36: Valdemar Pasiack, Fævejle
- 37: Poul Kjeldsen, Allelev
- 38: Holger Overgaard, Allelev
- 39: Olga Jydemand, Allelev Sund
- 40: Elly Balle Sørensen, Ankjær
- 41: Agnes Bloch, Lyngby
- 42: Anna Post, Lyngby
- 43: Ella Skyum, Lyngby
- 44: Førstelærer Østergaard
- 45: Knud Arne Højfeldt, Lyngby
- 46: ?
- 47: Signe Balle Sørensen, Ankjær
- 48: Olga Olsen, Allelev
- 49: Gunna Johansen, Frederiksdal
- 50: Niels Bach, Lyngby
- 51: Harald Hansen, Lyngby
- 52: Anna Hansen, Lyngby
- 53: Gudrun Møller, Fladstrup
- 54: Ellen Pedersen, Lyngby
- 55: Sofie Højfeldt, Lyngby
- 56: ?
- 57: Anna Cecilie Nielsen, Fladstrup
- 58: Anna Gregersen, Lyngby
- 59: Gunvor Skyum, Lyngby
- 60: Laura Hansen, Lyngby
- 61: Elenora Flitner, Lyngby
- 62: Edith Jøns, Lyngby
- 63: Rigmor Madsen, Lyngby
- 64: Fru Østergaard
- 65: ?
- 66: Aksel Christiansen, Lyngby
- 67: Oluf Skyum, Lyngby
- 68: Arne Møller, Lyngby
- 69: Søren Nymann, Allelev
- 70: Arne Madsen, Lyngby
- 71: ?
- 72: Sofus Pedersen, Lyngby
- 73: Bolik Pasiack, Fævejle
- 74: Børge Pedersen, Lyngby
- 75: ?
- 76: Edith Dalhof, Lyngby
- 77: Herdis Voigt Friis, Allelev
- 78: Anna Flitner, Lyngby
- 79: ?
- 80: ?

- 81: Inge Dolmer, Allelev Sund
- 82: ?
- 83: ?
- 84: ?
- 85: Grethe Kjeldsen, Allelev
- 86: Grethe Hansen, Lyngby
- 87: Ruth Pallesen, Fladstrup
- 88: Grethe Jacobsen, Allelev
- 89: Grethe Jensen, Allelev
- 90: ?
- 91: ?
- 92: Ellen Johansen, Frederiksdal
- 93: Anna Rasmussen, Lyngby
- 94: ?
- 95: Dagny Pedersen, Lyngby
- 96: Emmely Laursen, Lyngby
- 97: Herdis Østergaard, Lyngby
- 98: Sonja Ibsen, Lyngby
- 99: Arne Juul Pallesen, Lyngby
- 100: Frederik Larsen, Lyngby
- 101: Karl Sørensen, Lyngby
- 102: ?
- 103: Kathrine Kolind Nielsen, Fladstrup

VEJLBY SKOLE ca. 1958:

Bageste række fra v.:

*Martin Juul
Niels Ole Heilesen
Bjarne Pedersen
Bjarne Helwig
Svend Aage Andersen
Jørgen Lassen*

Midterste række fra v.:

*Hans Peter Süssenguth
Svend Arne Nielsen
Benny Pedersen
»O« Lars Pedersen
Ove Thomsen
Hans Ole Juul
Esther Møller*

Forreste række fra v.:

*Bente Christensen
Conni Nielsen
Helga Christensen
Else Lassen
Vibeke Pedersen
Annemarie Süssenguth
?*

Ruth Olesen (udl. af R. Simonsen)

VEJLBY SKOLE ca. 1958.

I midten den nye skole, opført 1939, til højre forskolen. Til venstre den oprindelige skolebygning, hvor førstelæreren havde sin bolig i den ene ende, mens der var skolestue ned mod byen.

Skolen var treklasset, således at 1. klasse bestod af de to første årgange, 2. klasse af de næste to, og 3. klasse de tre sidste. Skolen havde 2 lærere, i 1958 førstelærer R. Simonsen, der tiltrådte 1947, og lærerinde frk. Esther Møller. Ved Mølleskolens opførelse i Ålsø 1960 overførtes de ældste klasser hertil. R. Simonsen fortsatte på Mølleskolen som førstelærer og udnævntes 1963 til skoleinspektør. Forskolen ophørte 1961 og de resterende elever sammen med frk. Esther Møller overgik da også til Mølleskolen, og hermed var Vejlbyskoles saga ude. (Udl. af R. Simonsen)

